

**Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr X/85/2015
Rady Gminy Nowy Targ
z dnia 24 listopada 2015 roku**

***Strategia Rozwoju
Gminy Nowy Targ
na lata 2015 - 2022***

NOWY TARG, CZERWIEC 2015

Spis treści

1. Wstęp	7
2. Nowy paradygmat polityki rozwoju	11
2.1. Założenia systemu zarządzania rozwojem	11
2.2. Nowy model prowadzenia polityki rozwoju	12
2.3. Polityka zorientowana terytorialnie	13
3. Miejsce strategii w zarządzaniu gminą	15
3.1. Wieloletni Plan Finansowy (WPF)	15
3.2. Budżet	16
4. Analiza otoczenia społeczno-gospodarczego	18
4.3. Charakterystyka Gminy Nowy Targ	18
4.4. Zagospodarowanie przestrzenne	19
4.4.1. Komunikacja	20
4.4.2. Atrakcje turystyczne i rekreacyjne Gminy	22
4.4.3. Miejsca noclegowe na terenie Gminy i ruch turystyczny	29
4.5. Społeczeństwo	33
4.5.1. Mieszkańcy Gminy Nowy Targ	33
4.5.2. Edukacja	42
4.5.3. Służba zdrowia i opieka socjalna	49
4.5.4. Bezpieczeństwo	52
4.5.5. Kultura i sztuka na terenie Gminy Nowy Targ	54
4.6. Gospodarka komunalna oraz stan środowiska naturalnego	56
4.6.1. Sieć wodociągowa i kanalizacyjna na terenie Gminy	56
4.6.2. Sieć gazowa	60
4.6.3. Zaopatrzenie w energię	60
4.6.4. Gospodarka odpadami	60
4.6.5. Jakość powietrza na terenie Gminy	61
4.7. Gospodarka i rynek pracy	62
4.8. Rolnictwo	65
4.9. Finanse gminy	69
4.9.1. Nadwyżka operacyjna	69
4.9.2. Relacja nadwyżki operacyjnej do wydatków bieżących	70
4.9.3. Nadwyżka operacyjna <i>per capita</i>	70
4.9.4. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem	71
4.9.5. Dochody własne <i>per capita</i>	72
4.9.6. Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem	74
4.9.7. Wydatki majątkowe <i>per capita</i>	75
4.9.8. Środki unijne <i>per capita</i>	76
4.9.9. Wskaźnik samofinansowania	77
4.9.10. Skorygowany wskaźnik relacji wydatków majątkowych do wydatków na obsługę zadłużenia	77
4.9.11. Wskaźnik zadłużenia i wskaźnik obsługi długu	77
4.9.12. Indywidualny wskaźnik zadłużenia	79

4.9.13.	Konkluzje.....	80
5.	Założenia do <i>Strategii Rozwoju Gminy Nowy Targ</i>	81
5.1.	<i>Potencjał i przewagi konkurencyjne Gminy Nowy Targ.....</i>	<i>81</i>
5.2.	<i>Nowe podejście do polityki rozwoju, a pozycja rozwojowa Gminy Nowy Targ</i>	<i>82</i>
5.2.1.	Planowanie przestrzeni dla rozwoju jakości życia	83
5.2.2.	Naturalna inwestycja w przyszłość.....	86
5.2.3.	Innowacyjna tradycja i rozwój.....	87
5.3.	<i>Szanse i bariery rozwojowe Gminy Nowy Targ.....</i>	<i>90</i>
5.3.1.	Wyzwania globalne, przed którymi staje Gmina Nowy Targ	90
5.3.2.	Wyzwania regionalne i subregionalne	91
5.3.3.	Pespektywy.....	92
5.4.	<i>Ranking barier na drodze do realizacji celów</i>	<i>97</i>
5.5.	<i>Ranking efektywności instrumentów dynamizujących rozwój Gminy.....</i>	<i>98</i>
6.	Wizja i Cele rozwojowe Gminy Nowy Targ na lata 2015 – 2022.....	100
6.1.	<i>Wizja rozwojowa Gminy Nowy Targ oraz misja dokumentu</i>	<i>100</i>
6.2.	<i>Cele strategiczne i operacyjne</i>	<i>101</i>
6.2.1.	Obszar <i>Rozwój gospodarczy i przemysł czasu wolnego</i>	102
6.2.2.	Obszar <i>Środowisko naturalne i rolnictwo</i>	107
6.2.3.	Obszar <i>Edukacja i kapitał społeczny</i>	111
6.2.4.	Obszar <i>Dziedzictwo kulturowe i tożsamość regionu</i>	114
6.2.5.	Obszar <i>Bezpieczeństwo publiczne i socjalne</i>	117
7.	Instrumenty wdrażania programu i komunikacji społecznej.....	121
7.1.	<i>Poziom merytoryczny.....</i>	<i>121</i>
7.1.1.	Narzędzia pomocne w realizacji strategii	121
7.1.2.	Koordynacja zapisów <i>Strategii Rozwoju</i> z planami zagospodarowania przestrzennego Gminy - umiejscowienie projektów w terenie.....	122
7.2.	<i>Poziom organizacyjny</i>	<i>122</i>
7.2.1.	Struktura urzędu	122
7.2.2.	Coroczne przeglądy strategiczne.....	123
7.3.	<i>Poziom społeczny</i>	<i>123</i>
8.	Załącznik nr 1. <i>Program Operacyjny na lata 2015-2018</i>.....	126
8.1.	<i>Zadania w obszarze <i>Rozwój gospodarczy i przemysł czasu wolnego</i>.....</i>	<i>127</i>
8.2.	<i>Zadania w obszarze <i>Środowisko naturalne i rolnictwo</i></i>	<i>134</i>
8.3.	<i>Zadania w obszarze <i>Edukacja i kapitał społeczny</i>.....</i>	<i>141</i>
8.4.	<i>Zadania w obszarze <i>Dziedzictwo kulturowe i tożsamość regionu</i>.....</i>	<i>144</i>
8.5.	<i>Zadania w obszarze <i>Bezpieczeństwo publiczne i socjalne</i></i>	<i>147</i>

Spis tabel

Tabela 1. Porównanie długości dróg gminnych w Nowym Targu do liczby ludności w poszczególnych miejscowościach.....	21
Tabela 2. Liczba ludności faktycznie zamieszkałej w Gminie Nowy Targ na przestrzeni lat 2008-2013	34
Tabela 3. Liczba dzieci w przedszkolach i oddziałach przedszkolnych na terenie Gminy Nowy Targ w latach 2008-2013	43
Tabela 4. Placówki edukacyjne na terenie Gminy Nowy Targ.....	45
Tabela 5. Wyniki egzaminów w roku szkolnym 2012/2013 w publicznych szkołach podstawowych na terenie Gminy Nowy Targ	48
Tabela 6. Wyniki egzaminów w roku szkolnym 2013/2014 w publicznych gimnazjach na terenie Gminy Nowy Targ	49
Tabela 7. Interwencje Policji na terenie Gminy Nowy Targ w latach 2008-2014.....	53
Tabela 8. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności w Gminie Nowy Targ i woj. małopolskim	63
Tabela 9. Podmioty wg sekcji PKD 2007 w roku 2012 i 2013 na terenie Gm. Nowy Targ	64
Tabela 10. Wartość nadwyżki operacyjnej Gminy Nowy Targ w latach 2008 - 2013	69
Tabela 11. Relacja nadwyżki operacyjnej do wydatków bieżących i dynamika wskaźnika dla Gminy Nowy Targ w latach 2008 - 2013.....	70
Tabela 12. Nadwyżka operacyjna <i>per capita</i> i dynamika wskaźnika dla Gminy Nowy Targ	71
Tabela 13. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem i dynamika wskaźnika dla Gminy Nowy Targ i powiatu nowotarskiego w latach 2008 - 2013	72
Tabela 14. Dochody własne <i>per capita</i> i dynamika wskaźnika dla Gminy Nowy Targ	73
Tabela 15. Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem i dynamika wskaźnika dla Gminy Nowy Targ w latach 2008-2013.....	75
Tabela 16. Wydatki majątkowe <i>per capita</i> i dynamika wskaźnika dla Gminy Nowy Targ	75
Tabela 17. Środki unijne <i>per capita</i> i dynamika wskaźnika w latach 2008 - 2013	76
Tabela 18. Wskaźnik samofinansowania i dynamika wskaźnika dla Gminy Nowy Targ	77
Tabela 19. Skorygowany wskaźnik relacji wydatków majątkowych do wydatków na obsługę zadłużenia i dynamika wskaźnika dla Gminy Nowy Targ w latach 2008 - 2013	77
Tabela 20. Wskaźniki zadłużenia Gminy Nowy Targ i dynamika wskaźnika	78
Tabela 21. Wskaźniki obsługi długu Gminy Nowy Targ i dynamika wskaźnika.....	79
Tabela 22. Indywidualny wskaźnik zadłużenia Gminy	79
Tabela 23. Obszary i cele strategiczne	101
Tabela 24. Cele operacyjne i grupy zadań w ramach obszaru <i>Rozwój gospodarczy i przemysł czasu wolnego</i>	104
Tabela 25. Cele operacyjne i grupy zadań w ramach obszaru <i>Bezpieczeństwo ekologiczne</i>	109
Tabela 26. Cele operacyjne i grupy zadań w ramach obszaru <i>Edukacja i kapitał społeczny</i>	113
Tabela 27. Cele operacyjne i grupy zadań w ramach obszaru <i>Dziedzictwo kulturowe i tożsamość regionu</i>	116
Tabela 28. Cele operacyjne i grupy zadań w ramach obszaru <i>Bezpieczeństwo publiczne i socjalne</i> ..	118

Spis zdjęć

Zdjęcie 1. Stacje kolejowe Pyzówka i Lasek.....	22
Zdjęcie 2. Rzeźba, flora i fauna Gorczańskiego Parku Narodowego	22
Zdjęcie 3. Krajobraz rezerwatu Przełom Białki	23
Zdjęcie 4. Cisowa Skała, Skała Gęśle oraz panorama Tatr z Drogi Knurowskiej.....	24
Zdjęcie 5. Kościoły drewniane w Dębnie, Harklowej i Łopusznej	25
Zdjęcie 6. Hala sportowa w Gronkowie	28
Zdjęcie 7. Muzeum Podhalańskie i Dom Pamięci (z zewnątrz i wewnątrz ekspozycji)	28
Zdjęcie 8. Zespoły regionalne – Mali Łopusznianie i Zespół im. L.Łojasa oraz IX Gminny Przegląd Zespołów Regionalnych	29
Zdjęcie 9. Imprezy organizowane przez WDK w Krempachach.....	55

Spis rysunków

Rysunek 1. Usytuowanie Gminy Nowy Targ na mapie Województwa małopolskiego	18
Rysunek 2. Mapa Gminy Nowy Targ	19
Rysunek 3. Kierunki zagospodarowania przestrzennego Gminy Nowy Targ.....	20
Rysunek 4. Przebieg trasy „Rowerem po Podhalu”	27
Rysunek 5. Klasyfikacja stref dla dwutlenku siarki, pyłu zawieszzonego PM10 oraz benzo(a)pirenu wg kryterium ochrony zdrowia.....	61

Spis wykresów

Wykres 1. Liczba obiektów noclegowych w Gminie w latach 2008-2013 wg statystyk GUS	31
Wykres 2. Liczba miejsc noclegowych, liczba osób korzystających z noclegów oraz liczba udzielonych noclegów w Gminie w latach 2008-2013 (wg GUS)	32
Wykres 3. Liczba turystów zagranicznych korzystających z noclegów oraz liczba udzielonych noclegów turystom zagranicznym w Gminie w latach 2008-2013 (wg GUS).....	32
Wykres 4. Korzystający z noclegów oraz liczba udzielonych noclegów rezydentom i turystom zagranicznym w Gminie wg typu obiektu noclegowego w roku 2013 (wg GUS)	33
Wykres 5. Wskaźnik zaludnienia w Gminie Nowy Targ na tle innych gmin powiatu nowotarskiego	34
Wykres 6. Ludność w Gminie Nowy Targ w latach 2008-2013	34
Wykres 7. Dynamika zmian ludności w Gminie Nowy Targ w latach 2008 - 2013	35
Wykres 8. Liczba ludności w poszczególnych miejscow. Gminy Nowy Targ (stan na 31.12.2009)	35
Wykres 9. Prognoza demograficzna do r. 2035 dla powiatu nowotarskiego i województwa małopolskiego	36
Wykres 10. Przyrost naturalny w Gminie Nowy Targ w latach 2008 – 2013	36
Wykres 11. Wskaźnik przyrostu naturalnego Gminy Nowy Targ na tle innych gmin powiatu nowotarskiego (porównanie rok 2010 i 2013).....	36
Wykres 12. Procesy demograficzne w Gminie Nowy Targ w latach 2008-2013 – przyrost naturalny ...	37
Wykres 13. Współczynnik feminizacji w Gminie Nowy Targ na tle innych gmin powiatu nowotarskiego w roku 2013.....	37
Wykres 14. Struktura kobiet i mężczyzn w ogólnej liczbie ludności Gminy Nowy Targ na przestrzeni lat 2008-2013	38
Wykres 15. Struktura kobiet i mężczyzn mieszkańców Gm. Nowy Targ w podziale na grupy wiekowe	38
Wykres 16. Struktura ludności w podziale na grupy w Gminie Nowy Targ w latach 2008 - 2013	39
Wykres 17. Wskaźniki obciążenia demograficznego w Gminie Nowy Targ w latach 2008 - 2013	40
Wykres 18. Saldo migracji ogółem w Gminie Nowy Targ w latach 2008 – 2013	40
Wykres 19. Procesy demograficzne w Gminie Nowy Targ w latach 2008-2013 – migracje	41
Wykres 20. Procesy demograficzne w Gminie Nowy Targ w latach 2008-2013 – migracje kobiet i mężczyzn	42
Wykres 21. Wskaźnik salda migracji – Gm. Nowy Targ na tle powiatu nowotarskiego (dane za rok 2013) i województwa (dane za rok 2010)	42
Wykres 22. Liczba miejsc przedszkolnych i liczba dzieci uczęszczająca do przedszkoli w zestawieniu z liczbą dzieci w oddziałach przedszkolnych w Gminie Nowy Targ w l. 2008-2013	43
Wykres 23. Wskaźniki dostępności wychowania przedszkolnego w Gm. Nowy Targ w l. 2008-2013 ...	44
Wykres 24. Wskaźniki dostępności wychowania przedszkolnego w Gminie Nowy Targ w porównaniu z pozostałymi gminami powiatu nowotarskiego w roku 2013	44
Wykres 25. Wydatki Gminy Nowy Targ na oświatę i wychowanie (dział 801) na jednego mieszkańca w roku 2013 na tle powiatu	46
Wykres 26. Wydatki Gminy Nowy Targ na oświatę i wychowanie (dział 801) na jednego mieszkańca w latach 2008-2013	46
Wykres 27. Liczba szkół i stan uczniów w szkołach podstawowych i gimnazjach na terenie Gminy Nowy Targ w latach 2009-2013.....	47
Wykres 28. Wskaźniki scholaryzacji netto w Gminie Nowy Targ w latach 2009-2013.....	47
Wykres 29. Urodzenia żywe w latach 2008-2013 w Gminie Nowy Targ (prognoza roczników wchodzących w wiek szkolny)	48
Wykres 30. Opieka zdrowotna na terenie Gminy Nowy Targ w latach 2008-2013.....	50
Wykres 31. Apteki na terenie Gminy Nowy Targ w latach 2008-2013	50

Wykres 32. Środowiskowa pomoc społeczna na terenie Gminy Nowy Targ w l. 2008-2013.....	51
Wykres 33. Wsparcie finansowe dla rodzin na terenie Gminy Nowy Targ w l. 2008-2013	51
Wykres 34. Kwoty świadczeń i zasiłków wypłacane na terenie Gminy Nowy Targ w l. 2008-2013	52
Wykres 35. Przestępstwa i wykroczenia na terenie Gminy Nowy Targ w latach 2008-2014.....	53
Wykres 36. Bezpieczeństwo na terenie Gminy Nowy Targ w l. 2008-2014 – wypadki i kolizje	54
Wykres 37. Bezpieczeństwo na terenie Gminy Nowy Targ w l. 2008-2014 – kradzieże	54
Wykres 38. Sieć wodociągowa i korzystający z niej na terenie Gminy Nowy Targ wg danych GUS w latach 2008-2013	57
Wykres 39. Sieć kanalizacyjna i korzystający z niej na terenie Gminy Nowy Targ w latach 2008-2013	58
Wykres 40. Wskaźnik relacji sieci wod-kan na terenie Gminy Nowy Targ w l. 2008-2013 wg danych GUS.....	59
Wykres 41. Rozkład stężeń pyłu zawieszonego PM10 oraz benzo(a)pirenu (stężenia roczne).....	61
Wykres 42. Podmioty gospodarcze w Gminie Nowy Targ w latach 2008-2013	62
Wykres 43. Struktura przedsiębiorstw w Gminie Nowy Targ w roku 2013.....	63
Wykres 44. Przedsiębiorstwa w Gminie Nowy Targ w latach 2008-2013	63
Wykres 45. Główne rodzaje działalności przedsiębiorstw w Gminie Nowy Targ w roku 2013.....	64
Wykres 46. Bezrobotni zarejestrowani ogółem w Gminie Nowy Targ w latach 2008-2013.....	65
Wykres 47. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Gminie Nowy Targ w latach 2008 - 2013.....	65
Wykres 48. Gospodarstwa rolne na terenie Gminy Nowy Targ w roku 2010.....	66
Wykres 49. Łączna powierzchnia gospodarstw rolnych na terenie Gminy Nowy Targ w 2010 r.	66
Wykres 50. Sposób użytkowania gruntów na terenie Gminy Nowy Targ w 2010 r.	67
Wykres 51. Użytki rolne w dobrej kulturze na terenie Gminy Nowy Targ w 2010 r.	67
Wykres 52. Powierzchnia zasiewów na terenie Gminy Nowy Targ w 2010 r.....	68
Wykres 53. Zwierzęta gospodarskie hodowane na terenie Gm. Nowy Targ w 2010 r.....	68
Wykres 54. Źródła dochodów gospodarstw rolnych na terenie Gminy Nowy Targ w 2010 r.	69
Wykres 55. Dochody budżetu Gminy Nowy Targ [tys. zł] w latach 2008 - 2013.....	71
Wykres 56. Wysokość wpływu z podatków w budżecie Gminy Nowy Targ wg rodzajów w latach 2008-2013.....	74
Wykres 57. Wydatki budżetu Gminy Nowy Targ [tys. zł] w latach 2008-2013	74
Wykres 58. Wynik budżetu Gminy Nowy Targ [tys. zł] w latach 2008-2013.....	76
Wykres 58. Wskaźnik zadłużenia Gminy Nowy Targ w latach 2008 - 2013.....	78

1. WSTĘP

Strategia Rozwoju Gminy Nowy Targ na lata 2015 – 2022 jest podstawowym i najważniejszym dokumentem lokalnego samorządu, określającym obszary, cele i kierunki interwencji polityki rozwoju, prowadzonej na obszarze Gminy Nowy Targ.

Zgodnie z zapisami ustawy o samorządzie lokalnym to na władzach samorządowych spoczywa obowiązek tworzenia i realizacji strategii rozwoju, która obejmując wszystkie ważne elementy życia lokalnej społeczności, koncentrować się będzie na kształtowaniu szeroko rozumianej świadomości obywatelskiej i kulturowej, nowoczesnym rozwoju gospodarczym, a także zrównoważonym gospodarowaniu środowiskiem i przestrzenią (Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, nowelizowana po raz ostatni we wrześniu 2014 roku).

W systemie zarządzania polityką rozwoju strategia pełni kluczową rolę, jako generalny plan postępowania władz samorządu lokalnego w procesie zarządzania gminą, ale również jako narzędzie komunikowania się i partnerskiej współpracy z lokalną społecznością.

Strategia Rozwoju Gminy Nowy Targ na lata 2015 – 2022 mówi o tym co, jako lokalna społeczność, możemy i chcemy osiągnąć w perspektywie najbliższych lat – wobec naszej obecnej pozycji rozwojowej oraz dzięki naszym oczekiwaniom i aspiracjom na przyszłość.

Strategia jest narzędziem wspierania pozytywnych zmian w naszej Gminie oraz niwelowania barier pojawiających się w jej otoczeniu. W dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości, *Strategia* ma ambicję wspierania członków społeczności lokalnej w skutecznym odkrywaniu potencjałów i pełnym wykorzystywaniu szans na rozwój, stwarzanych zarówno przez nasze własne aktywności, jaki i rozwijające się otoczenie naszej Gminy.

Ostateczny dokument jest wynikiem zaangażowania się szerokiego grona osób i instytucji zainteresowanych rozwojem Gminy Nowy Targ, uczestniczących w pracach nad tym dokumentem. W efekcie prowadzonych konsultacji, spotkań i warsztatów udało się wypracować spójny i przejrzysty plan strategiczny rozwoju Gminy Nowy Targ w perspektywie najbliższych kilku lat, który wykracza poza kompetencje samorządu i powinien stać się podstawą budowania swoistego konsensusu wokół naszych wspólnych celów rozwojowych.

Poprzednia *Strategia Rozwoju Gminy Nowy Targ na lata 2007 – 2013* tworzona była blisko 10 lat temu, a zatem w znacząco innej rzeczywistości społeczno-ekonomicznej - tak Polski, jak i samej Gminy Nowy Targ. Dekada ta była dla Gminy Nowy Targ czasem pozytywnej zmiany i powolnego, acz systematycznego wyrostu. Była też czasem poszukiwania nowych, atrakcyjnych ścieżek rozwoju, ale też czasem zmiany podstawowych paradygmatów rozwojowych. Potwierdzeniem pozytywnych zmian, które zachodzą ostatnio w Nowym Targu są wyniki ankiet przeprowadzonych wśród mieszkańców na etapie prac nad dokumentem – 75% osób, spośród tych które wypełniły ankietę, pozytywnie oceniają zmiany zachodzące w Gminie Nowy Targ.

Blisko dziesięć lat, które minęło od czasu opracowania poprzedniej *Strategii*, a także nowy okres programowania, w który jako region i kraj właśnie wchodzimy, to dobry czas żeby podsumować efekty zmian, które zaszły w Gminie Nowy Targ zarówno w otoczeniu zewnętrznym, jak i w relacjach wewnętrznych. Ale perspektywa nowego okresu programowania, w tym kompletnie nowy, zintegrowany model prowadzenia polityki rozwoju, to także czas nowej refleksji nad kierunkami rozwoju nowotarskiej wspólnoty samorządowej. Zupełnie nowe wyzwania, przed którymi obecnie staje samorząd Gminy Nowy Targ sprawiają, iż koniecznym stało się stworzenie zupełnie nowego dokumentu, który wyznaczy nowe cele rozwojowe na najbliższą dekadę. Tworząc niniejszy dokument brano pod uwagę

zarówno wyzwania globalne, jak i regionalne, które determinować będą procesy rozwojowe w najbliższych latach. Wśród czynników o charakterze ponadregionalnym warto wskazać przede wszystkim na:

- wpisanie się dokumentu i przyjętej wizji rozwoju w nową perspektywę finansową Unii Europejskiej na lata 2014 – 2020, w tym w szczególności *Strategię na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu – Europa 2020*;
- zapewnienie spójności z celami dokumentów strategicznych na poziomie krajowym – szczególnie celami *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie*, a także *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*.

W tym kontekście szczególnie istotne - także z punktu widzenia planowania procesów rozwojowych na poziomie lokalnym - będzie przejście od podejścia sektorowego i tradycyjnej redystrybucji pieniędzy **do podejścia zintegrowanego terytorialnie**, które winno polegać na integrowaniu działań różnych podmiotów publicznych i środków na rozwój pozostających w ich dyspozycji - wobec terytoriów określonych nie administracyjnie, a funkcjonalnie (charakteryzujących się podobnymi cechami społeczno-gospodarczo-przestrzennymi). W konsekwencji niezwykle istotna w myśleniu o zarządzaniu rozwojem Gminy Nowy Targ powinna być **współzależność celów polityki przestrzennej z celami polityki regionalnej, a także podejście terytorialne**.

Regulacje te i zmiana sposobu myślenia o prowadzeniu zintegrowanej polityki rozwoju ma także wpływ na kształtowanie metod zarządzaniu rozwojem na poziomie regionalnym, co musi być brane pod uwagę w procesie kształtowania koncepcji i planów rozwoju na szczeblu lokalnym. Wśród czynników i wyzwań o charakterze wewnątrzregionalnym, które determinować będą w najbliższych latach procesy rozwojowe w Małopolsce należy wskazać m.in.¹:

- zapewnienie spójności z obecną strategią regionalną i planem zagospodarowania przestrzennego województwa, a także wypracowanym przez samorząd województwa modelem polityki regionalnej i subregionalnej w nowej perspektywie finansowej UE 2014 - 2020;
- zróżnicowany poziom i tempo rozwoju społeczno-gospodarczego pomiędzy poszczególnymi częściami województwa, szczególnie w ujęciu subregionalnym;
- rosnącą presję zewnętrzną na koncentrację i specjalizację, zarówno w wymiarze tematycznym, jak i terytorialnym, przy wykorzystaniu potencjałów decydujących o przewadze konkurencyjnej regionu;
- rosnące znaczenie przestrzennej dostępności dóbr i usług dla rozwoju gospodarczego i społecznego;
- brak jednoznacznie określonej roli i polityki wobec obszarów funkcjonalnych, rozumianych jako obszary integracji przestrzennej;
- wzrastającą rolę ośrodków miejskich w generowaniu wysokiej jakości, trwałych miejsc pracy przy wyraźnie postępującym procesie suburbanizacji;
- przemiany funkcjonalne obszarów wiejskich oraz ich wysoki, wciąż niedostatecznie wykorzystywany, potencjał rezydencjonalny;

¹ Na podstawie wyzwań o charakterze wewnątrzregionalnym zdefiniowanych w *Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego 2011 – 2020*, Załącznik nr 1 do Uchwały Nr XII/183/11 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 26 września 2011 roku.

- rosnące oddziaływanie zmian demograficznych dla procesów gospodarczych zachodzących w przestrzeni regionalnej i subregionalnej;
- rosnące znaczenie wieloaspektowego bezpieczeństwa, szczególnie w wymiarze środowiskowym, zdrowotnym i społecznym – dla równoważenia rozwoju oraz jakości życia.

Działania bieżące samorządu i rozwiązywanie bieżących problemów wspólnoty samorządowej nie sprzyjają długoterminowej, strategicznej refleksji nad wpływem wyżej wymienionych czynników na procesy rozwojowe w Gminie. Nie sprzyja temu również roczna perspektywa budżetu gminy - podstawowego planu finansowego i źródła finansowania zadań lokalnych. Stąd konieczna jest refleksja i określenie długoterminowych celów wspólnoty, po to, by realizując zadania bieżące łatwo było rozpoznać czy wpisują się one w realizację celów długoterminowych i w sposób rzeczywisty kreują rozwój Gminy oraz stwarzają nowe szanse dla lokalnej wspólnoty samorządowej.

Strategia jest procesem twórczym. Jej domeną jest zidentyfikowanie najważniejszych zjawisk oraz uzgodnienie wiarygodnych celów, zadań, a w konsekwencji całej strategii działań. Celem tak rozumianej Strategii jest świadome wywieranie wpływu na tworzenie lokalnego rozwoju społeczno-gospodarczego, czyli procesu, dzięki któremu samorząd podnosi jakość życia swoich mieszkańców, tworząc przez to nową jakość wspólnoty oraz pobudzając postęp gospodarczy. Lokalny rozwój społeczno-gospodarczy jest procesem przewidywalnym, planowanym i wdrażanym dzięki spójnym działaniom i programom podejmowanym przez sektor publiczny oraz prywatny tzn. samorząd wraz z lokalną społecznością.

Istotnym elementem partnerskiego planowania strategicznego jest osiągnięcie konsensusu pomiędzy wszystkimi uczestnikami procesu tak, aby zapisane cele odpowiadały oczekiwaniom większości społeczności lokalnej. Ważne jest, by cele były realne w założonej, długiej perspektywie czasowej. Stąd też efektywne planowanie strategiczne powinno posiadać trzy cechy:

- powinno pomagać samorządowi w sformułowaniu wspólnych i akceptowanych celów, a także tak wpływać na rozwój społeczno-gospodarczy, by możliwe było ich osiągnięcie;
- powinno przedstawiać samorządowi cele i zadania rozwoju społeczno-gospodarczego. Mówiąc inaczej powinno podpowiadać jakie plany są do zrealizowania, jakie są niezbędne ku temu zasoby i jak osiągać założone cele;
- w przeciwieństwie do innych metod planistycznych powinno skupiać się na przedsięwzięciach wykonalnych.

Niezwykle istotnym elementem *Strategii*, warunkującym trafność dokonywania kolejnych rozstrzygnięć jest realistyczna ocena lokalnych zasobów, szans i zagrożeń.

Niniejszy dokument jest generalną odpowiedzią na powyższe kwestie, wypracowaną zarówno na bazie szerokich konsultacji społecznych (prowadzonych m.in. metod badań ankietowych), jak i warsztatów lokalnych oraz szeregu spotkań z lokalną społecznością, które zostały wsparte ogólną diagnozą stanu Gminy. Podstawowy kształt *Strategii* został wypracowany i uzgodniony w trakcie cyklu spotkań, w tym dwóch sesji warsztatów planowania strategicznego, które odbyły się w kwietniu i maju roku 2015 (najpierw w siedzibie GOKu w Łopusznej, a następnie w Urzędzie Gminy w Nowym Targu) z udziałem radnych oraz przedstawicieli instytucji szczególnie zainteresowanych kreowaniem planów rozwojowych Gminy Nowy Targ. Warsztaty zostały poprzedzone procesem konsultacji społecznych zarówno na poziomie poszczególnych sołectw, jak i poprzez publikacje na stronie Urzędu Gminy ankiety skierowanej do wszystkich mieszkańców. Z tej formy konsultacji dotyczącego obecnego stanu gminy i pożądanego kierunku rozwoju skorzystało 196 mieszkańców Gminy. Badania te prowadzone były od początku kwietnia do końca maja

2015 roku. Ich wyniki posłużyły do kreowania głównych celów rozwojowych zawartych w niniejszym dokumencie.

Ostateczny kształt dokumentu powstał dzięki wkładowi merytorycznemu wypracowanemu w trybie indywidualnych konsultacji z władzami samorządowymi Gminy Nowy Targ.

Proces planowania *Strategii* był moderowany i wspierany przez zewnętrznych konsultantów - głównie w zakresie metodologii i procedury prac, aktualizacji diagnozy stanu gminy, moderowania warsztatów strategicznych oraz opracowania i syntezy wyników prac.

Zakres prezentowanej *Strategii* obejmuje wiedzę z punktu widzenia rozwoju lokalnego obszary aktywności władz lokalnych i skupia się przede wszystkim na priorytetach. Zgodnie z zamierzeniami twórców dokumentu nie obejmuje on wszystkich zadań realizowanych przez Gminę, a jedynie te, które wydają się kluczowe dla dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego i jakości życia wspólnoty gminnej.

Istotą *Strategii* jest więc wyznaczenie głównych, najważniejszych kierunków działań średnio- i długookresowych i takie opisanie sposobu ich realizacji, który pozwoli na wykorzystanie dokumentu *Strategii* do wspomagania zarządzania Gminą, i co równie ważne w dzisiejszych czasach – sięgania po zewnętrzne źródła finansowania kluczowych, z punktu widzenia rozwoju Gminy, inwestycji i projektów. Poza wskazaniem głównych obszarów i kierunków działania *Strategia* ustala również, w jaki sposób monitorowane będą postępy w jej realizacji i jaki powinien być mechanizm ich oceny.

Strategia Rozwoju Gminy Nowy Targ na lata 2015 – 2022 jest głównym średnio- i długoterminowym dokumentem programowym przygotowywanym przez władze samorządowe i ma charakter kierunkujący pozostałe prace programowe. Kolejnym krokiem będzie zintegrowanie ze *Strategią* istniejących programów i planów dziedzinowych (także tych już istniejących), a także przygotowanie na tej podstawie zaktualizowanych szczegółowych realizacyjnych planów rozwoju w poszczególnych obszarach strategicznych. Osią tych planów będą priorytety ujęte w *Strategii*, uzupełnione o plan realizacji pozostałych ważnych zadań w danej dziedzinie.

Ustalenia zawarte w dokumencie *Strategii* oraz w związanych z nią dokumentach programowych i planach realizacyjnych winny być corocznie wykorzystywane jako podstawowe wytyczne przy formułowaniu projektu budżetu Gminy oraz przy formułowaniu strategii postępowania w zakresie pozyskiwania przez Gminę zewnętrznych środków pomocowych, szczególnie ze źródeł UE. Powinny być także wykorzystywane jako wskazówki do współpracy Gminy z partnerami samorządowymi i społecznymi, a w konsekwencji do podejmowania wspólnych przedsięwzięć służących zaspokojeniu potrzeb społeczności Gminy Nowy Targ.

2. NOWY PARADYGMAT POLITYKI ROZWOJU

2.1. Założenia systemu zarządzania rozwojem

Nowe wyzwania rozwoju regionalnego, zwłaszcza w kontekście spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej, spowodowały, zainicjowaną w 2009 roku, debatę w odniesieniu do sposobu organizacji myślenia strategicznego na poziomie krajowym, jak i regionalnym.

27 kwietnia 2009 roku Rada Ministrów przyjęła *Założenia systemu zarządzania rozwojem Polski* – dokument określający wyzwania i zasady funkcjonowania systemu krajowego zarządzania strategicznego. Jeden z kluczowych wyznaczników polityki rozwoju, czyli spójność, rozumiany jest poprzez zidentyfikowane węzłowe obszary tematyczne i jasno określone cele realizacyjne oraz integrację wymiaru społeczno-gospodarczego i terytorialnego strategii. Dokument Rady Ministrów zaleca również zapewnienie integralności wszystkich polityk sektorowych, dziedzinowych i regionalnych, w tym również tworzonych i realizowanych na poziomie lokalnym. Kluczowe jest wprowadzenie ściślejszego powiązania kompleksowych dokumentów strategicznych (długookresowa i średniookresowa strategia rozwoju kraju) z innymi dokumentami strategicznymi (strategie rozwojowe o zasięgu ogólnokrajowym, regionalnym i lokalnym oraz różnorodne programy) tworzonymi dla poszczególnych dziedzin lub sektorów gospodarki. Powiązanie to powinno być tworzone na poziomie metodologicznym (struktura dokumentu, zarządzanie przez cele, monitoring, ewaluacja, itp.) oraz współzależności celów. Takie podejście wzmocni koordynację działań rozwojowych i poprzez synergię przyniesie większe efekty w wymiarze społeczno-gospodarczym, regionalnym i przestrzennym.

Podstawowy system prowadzenia polityki rozwoju, oparty jest o hierarchiczny układ dokumentów strategicznych, wzajemnie ze sobą spójnych i powiązanych. Obejmuje on wytyczne płynące ze strategii *Europa 2020*, *Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju*, *Sredniookresowej Strategii Rozwoju Kraju* oraz 9 strategii zintegrowanych, obejmujących 8 strategii branżowych i *Krajową Strategię Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie*. W tak ujęty system wpisuje się *Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020*, stanowiąca z kolei podstawę dla konstruowania subregionalnych i lokalnych dokumentów strategicznych.

Fundamentalne wytyczne dotyczące polityki rozwoju płyną z nadrzędnych dokumentów europejskich, określających zasady Europejskiej Polityki Spójności. Będąca podstawą Europejskiej Polityki Spójności *Strategia Europa 2020* oparta została na trzech priorytetach: (1) rozwoju gospodarki opartej na wiedzy i innowacjach, (2) promocji gospodarki oszczędzającej zasoby, zielonej i konkurencyjnej, (3) sprzyjaniu gospodarce o wysokim zatrudnieniu, sprzyjającej spójności społecznej i terytorialnej. **Istotnej modyfikacji uległa zasada redystrybucji środków europejskich, która w ostatnich latach została przeorientowana z funkcji wyrównawczej na wzmocnienie konkurencyjności obszarów silnych i lepsze wykorzystanie istniejących potencjałów rozwojowych.**

Głównym dokumentem szczebla krajowego, wskazującym strategiczne zadania państwa w horyzoncie czasowym spójnym z dokumentami europejskimi, tym samym oddającym priorytety rozdziału funduszy europejskich na lata 2014-2020, jest średniookresowa *Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo*. Określone w dokumencie, podstawowe priorytety rozwoju, koncentrujące główne działania i wyznaczające kierunki interwencji, mające na celu przyspieszenie procesów rozwojowych, obejmują:

- sprawne i efektywne państwo;
- konkurencyjną gospodarkę;
- spójność społeczną i terytorialną.

Dopełnieniem i swoistym narzędziem realizacji priorytetów, określonych przez dokument *Strategii Rozwoju Kraju 2020*, jest 9 strategii zintegrowanych, których zadaniem pozostaje rozwinięcie działań SRK i uszczegółowienie reform w niej określonych. Z punktu widzenia lokalnej polityki rozwoju kluczowe miejsce zajmuje dokument *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, Miasta, Obszary wiejskie*. Zgodnie z przedstawionym w nim, nowym paradygmatem rozwoju regionalnego, w proces planowania strategicznego należy włączyć następujące wytyczne:

- wykorzystywanie zasobów endogenicznych regionów (uniezależnianie się od transferów zewnętrznych);
- tworzenie polityk wieloletnich i zdecentralizowanych w przeciwieństwie do dotychczasowych dotacji jednorazowo przeznaczanych na działania krótkoterminowe;
- finansowanie inwestycji wyselekcjonowanych (jako tych działań, które w największym stopniu przyczyniają się do rozwoju społeczno-gospodarczego regionu i powodują jego dyfuzję);
- wielopoziomowe zarządzanie polityką regionalną – zaangażowanie wielu partnerów, tworzenie i utrwalanie szerokich partnerstw między instytucjami publicznymi i społeczeństwem obywatelskim tak, by zapewnić skuteczny i wielopoziomowy system zarządzania polityką rozwoju;
- zróżnicowane podejście do różnych typów regionów – wykorzystywanie specjalizacji regionalnych i subregionalnych oraz reagowanie na specyficzne bariery rozwojowe².

Pośród pozostałych strategii zintegrowanych, szczególnie ważne dla lokalnej polityki rozwoju jest uwzględnienie wytycznych płynących z tych strategii, które w istotnym stopniu dotyczą obszarów związanych z zakresem zadań własnych JST.

Tak zdefiniowany układ instytucjonalny programowania polityki rozwoju, w którym dokumenty niższego szczebla uwzględniają priorytety wynikające z programów nadrzędnych, wzmacnia efekty rozwojowe poprzez jednoznaczne określanie kluczowych kierunków interwencji. Skutkować ma to koncentracją środków publicznych na jasno zdefiniowanych celach rozwojowych.

2.2. Nowy model prowadzenia polityki rozwoju

Realizacja nowego podejścia do zarządzania strategicznego krajem zakłada wdrażanie jednej, wspólnej polityki, określającej cele dla wszystkich podmiotów (publicznych, społecznych i prywatnych). Wszystko to ma na celu stymulowanie konkurencyjności w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i międzynarodowej oraz zwiększanie spójności terytorialnej poprzez wspomaganie rozprzestrzeniania się procesów rozwoju z ośrodków (obszarów) najszybciej rozwijających się na pozostałe obszary (model polaryzacyjno-dyfuzyjny). Nowe podejście zakłada koncentrację interwencji wszelkich polityk publicznych na wybranych obszarach tematycznych i przestrzennych (tzw. obszarach strategicznej interwencji). W konsekwencji oznacza to wzmacnianie strategicznego wymiaru realizacji polityk publicznych,

² Zob. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, Miasta, Obszary wiejskie, dokument przyjęty przez Radę Ministrów dnia 13 lipca 2010 r.

czyli doprowadzenie do stanu koncentracji na tych tematach i na tych terytoriach, które albo mają silny potencjał rozwojowy, albo wymagają interwencji publicznej w celu rozwiązania zidentyfikowanych problemów (likwidacji barier rozwojowych). Kluczowe przy tym jest **sieciowanie powiązań instytucjonalnych i funkcjonalnych wszelkich podmiotów** (szczególnie publicznych) włączonych w realizację polityk publicznych. Warunkiem skuteczności takiego modelu jest stała poprawa jakości zarządzania politykami publicznymi i wzmocnienie koordynacji hierarchicznej (pomiędzy różnymi szczeblami struktury zarządzania państwem) i horyzontalnej (pomiędzy różnymi obszarami tematycznymi) wszelkich polityk publicznych służących zdefiniowanemu rozwojowi lokalnemu, regionalnemu i kraju.

2.3. Polityka zorientowana terytorialnie

Nowy model zarządzania strategicznego rozwojem wynika z delegacji prawnych zapisanych w Ustawie z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, nowelizowanej po raz ostatni we wrześniu 2014 roku. Art.3. ustawy mówi, że politykę rozwoju prowadzą Rada Ministrów na obszarze całego kraju i w zakresie zadań ogólnopolskich, samorząd regionalny w skali regionalnej oraz samorząd powiatowy i gminny w zakresie wspólnot samorządowych powiatu i gminy. Jak mówi art. 4. ustawy, politykę rozwoju prowadzi się na podstawie strategii rozwoju, strategii sektorowych, programów operacyjnych i planów wykonawczych oraz można ją prowadzić na podstawie innych instrumentów prawnych i finansowych określonych w odrębnych przepisach. Wedle art. 9. strategiami rozwoju są: długookresowa strategia rozwoju kraju, średniookresowa strategia rozwoju kraju oraz inne strategie rozwoju – dokumenty określające podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju odnoszące się do sektorów, dziedzin, regionów lub rozwoju przestrzennego, w tym obszarów funkcjonalnych³.

Zgodnie z art. 2 Ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, przez **obszar funkcjonalny należy rozumieć „obszar szczególnego zjawiska z zakresu gospodarki przestrzennej lub występowania konfliktów przestrzennych, stanowiący zwarty układ przestrzenny składający się z funkcjonalnie powiązanych terenów, charakteryzujących się wspólnymi uwarunkowaniami i przewidywanymi jednolitymi celami rozwoju”**, natomiast przez miejski obszar funkcjonalny ośrodka wojewódzkiego – „typ obszaru funkcjonalnego obejmującego miasto będące siedzibą władz samorządu województwa lub wojewody oraz jego bezpośrednie otoczenie powiązane z nim funkcjonalnie”⁴. Koncepcja obszarów funkcjonalnych jest spełnieniem nowych regulacji europejskich i polskich w zakresie polityki rozwoju. Ma ona polegać na **integracji działań różnych podmiotów publicznych, prywatnych i pozarządowych wobec terytoriów określonych nie administracyjnie, a przestrzennie i funkcjonalnie**. Obszary funkcjonalne niekoniecznie muszą więc pokrywać się z granicami podziałów administracyjnych, ale uwzględniać funkcjonalne powiązania geograficzne, przestrzenne oraz społeczno-gospodarcze.

Wzrost znaczenia polityki zorientowanej terytorialnie dyktowany jest lepszym dostosowaniem interwencji do potrzeb i potencjałów poszczególnych obszarów, wykorzystaniem endogenicznych charakterystyk danego terytorium, a w mniejszym zakresie – na zewnętrznym wsparciu, czyli wyrównawczych transferach finansowych. Ma stanowić

³ Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, Dz.U. 2006 Nr 227 poz. 1658.

⁴ Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, Dz.U. 2003 Nr 80 poz. 717.

odpowiedź na niski poziom kapitału społecznego, a w szczególności deficyty współpracy, koordynacji, podejścia strategicznego oraz mało efektywne wydatkowanie środków⁵.

Najważniejszymi instrumentami dla realizacji polityki zorientowanej terytorialnie pozostają: kontrakt terytorialny i Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT). Kontrakt terytorialny (który zastąpił kontrakt wojewódzki) oznacza „umowę, określającą cele i przedsięwzięcia priorytetowe, które mają istotne znaczenie dla rozwoju kraju oraz wskazanego w niej województwa, sposób ich finansowania, koordynacji i realizacji, a także dofinansowanie, opracowywanych przez zarząd województwa, programów służących realizacji umowy partnerstwa w zakresie polityki spójności”⁶. ZIT to narzędzie, zaproponowane przez Komisję Europejską w aktach prawnych na nową perspektywę, bazujące na tworzeniu i rozwijaniu partnerstwa jednostek samorządu terytorialnego: miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie (miasto i samorzady znajdujące się w jego oddziaływaniu) - dla wspólnej realizacji przedsięwzięć rozwojowych, przy połączonym finansowaniu z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego. Gwarantuje to elastyczność oraz skuteczne wdrażanie zintegrowanych działań poprzez uproszczone finansowanie, a także wyjście poza sztywne granice administracyjne JST i większe możliwości oddziaływania projektów unijnych⁷.

Najważniejszym celem implementacji podejścia terytorialnego i związanych z nim instrumentów, jest mobilizowanie do współpracy różnych partnerów, w układach terytorialnych, jak i sektorowych, uprawdopodobniające skuteczną koordynację polityk rozwoju i poprawę efektywności interwencji publicznych⁸.

Z punktu widzenia Gminy Nowy Targ najistotniejszym instrumentem i narzędziem zarządzania rozwojem regionu w najbliższych latach będzie *Subregionalny Program Rozwoju (SPR) na lata 2014-2020*, który wchodzi w skład pakietu programów strategicznych do roku 2020. SPR ma za zadanie wskazać politykę rozwoju dla każdego z pięciu obszarów województwa (w tym Subregionu Podhalańskiego) w oparciu o ich atuty. Ma także przyczynić się do większego zaangażowania i współpracy lokalnych środowisk na rzecz przygotowania wspólnych przedsięwzięć ważnych dla rozwoju subregionu.

Zgodnie z zapisami *Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020*, częścią systemu zarządzania strategicznego województwem jest ustalenie i wdrożenie zasad terytorialnie zróżnicowanej polityki regionalnej w układzie subregionalnym. W systemie programowania strategicznego, SPR pełnić powinien funkcję dokumentu o charakterze programowo-projektowym, wykonawczego wobec SRWM i komplementarnego wobec *Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa*.

SPR będzie realizowany poprzez projekty i programy – wspólne i/lub uzgodnione przez partnerów subregionalnych. W celu realizacji tych zadań wydzielono z nowego Regionalnego Programu Operacyjnego części środków dedykowanych wyłącznie temu celowi. SPR służy w szczególności opracowaniu wykazu kluczowych przedsięwzięć subregionalnych.

⁵ Zob. J. Woźniak, Polityka terytorialna dla polskich samorządów, [w:] MISTiA na Szlaku, 4(45)2014 październik.

⁶ Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, Dz.U. 2006 Nr 227 poz. 1658.

⁷ http://www.mir.gov.pl/aktualnosc/polityka_rozwoju/Strony/Zasady_ZIT.aspx

⁸ Zob. J. Woźniak, Polityka terytorialna dla polskich samorządów, [w:] MISTiA na Szlaku, 4(45)2014 październik.

3. MIEJSCE STRATEGII W ZARZĄDZANIU GMINĄ⁹

Strategia jest narzędziem umożliwiającym zarządzanie jednostką samorządu terytorialnego w długim przedziale czasowym. Ze wszystkich narzędzi zarządzania strategia posiada najdłuższą perspektywę czasową. Z tego względu inne narzędzia zarządzania są ze strategią powiązane w sposób bezpośredni, bądź pośredni.

Strategia wyznacza długoterminowe cele stojące przed społecznością lokalną, pozwalającą optymalizować wykorzystanie ograniczonych zasobów jakimi dysponuje. Wdrażana jest przez całą społeczność lokalną, a nie tylko Urząd Gminy, dla którego wskazuje drogę do osiągnięcia celów stojących przed społecznością. Część zadań zapisanych w dokumencie może być realizowana przez inne jednostki, w szczególności przez organizacje pozarządowe. Inne jednostki mogą być finansowane z budżetu Gminy, albo też mogą realizować zadania z innych środków. Strategia wyznacza cele długoterminowe, natomiast nie definiuje dokładnie szczegółów realizacji. W przypadku celów wymagających realizacji zadań nieinwestycyjnych, środki na realizację tych zadań powinny zostać zaplanowane w budżetach rocznych. Ponieważ zadania nieinwestycyjne zwykle nie wymagają tak skomplikowanego planowania jak inwestycyjne, zwykle nie jest potrzebny etap pośredni między strategią, a budżetem rocznym (wykonaniem), bądź jest potrzebny uproszczony etap pośredni w postaci planu. Zadania inwestycyjne wymagają dokładniejszego planowania. Zwykle samo przygotowanie inwestycji trwa dłużej niż roczny plan finansowy Gminy, czyli budżet. Należy wykonać dokumentację przedinwestycyjną w postaci studium wykonalności, oceny oddziaływania na środowisko, projektu technicznego, a często aplikacji o dofinansowanie ze środków zewnętrznych. Analizy te wykonuje się w celu wyboru optymalnego - z punktu widzenia społeczności lokalnej - wariantu realizacji inwestycji. Strategia identyfikuje i zapisuje cele, do których dąży społeczność lokalna oraz definiuje drogę dojścia do konkretnych rozwiązań (ale nie same rozwiązania).

3.1. Wieloletni Plan Finansowy (WPF)

Gminne plany finansowe są narzędziem realizacji ich strategii rozwojowych. Same plany strategiczne nie wymagają jeszcze bilansowania potrzeb i możliwości inwestycyjnych gmin, z uwagi na dłuższy horyzont czasowy i inny format opracowania. Wiarygodność samorządu w zakresie zamierzeń rozwojowych staje się możliwa dopiero dzięki dobrze opracowanemu WPF. Przypisuje on poszczególnym przedsięwzięciom harmonogramy finansowania zadań oraz określa całkowite możliwości finansowe.

Opracowanie WPF ma znaczenie:

- dla kontaktów ze społecznością lokalną. Na wszystkich etapach procesu inwestycyjnego - od fazy przygotowawczej projektu do fazy eksploatacji - można minimalizować wpływ partykularnych interesów, które są sprzeczne z dobrem publicznym, rozumianym jako konsensus społeczny dotyczący polityki inwestycyjnej samorządu. Wieloletnie Plany Finansowe dają władzom samorządowym wielofunkcyjny instrument polityki informacyjnej. Przede wszystkim mieszkańcy, mając możliwość zapoznania się z przeznaczeniem środków publicznych, mogą wpływać na kierunki inwestowania w gminie.

⁹ Opracowano na podstawie: Krzysztof Pakoński, *Zarządzanie finansowe i i strategiczne*, Warszawa 2003 oraz *Wieloletnie Plany Inwestycyjne*, praca zbiorowa pod red. Rafała Stanka i Dariusza Śmiałkowskiego, Warszawa 2001

Dokument WPF, jako baza informacyjna o zadaniach inwestycyjnych, jest też swego rodzaju ofertą dla potencjalnych inwestorów;

- dla kontaktów finansowych. Gminy dysponując Wieloletnimi Planami Finansowymi stają się atrakcyjniejszymi, a przede wszystkim wiarygodnymi partnerami banków i instytucji finansowych, co oznacza swobodniejsze poruszanie się na rynku kapitałowym i łatwiejszy dostęp do zewnętrznego finansowania inwestycji.

WPF powinien określać:

- prognozę dochodów gminy;
- niezbędną wielkość wydatków operacyjnych oraz obsługę i spłatę zaciągniętych zobowiązań;
- przewidywaną wielkość pożyczek i kredytów;
- wielkość środków przeznaczonych na inwestycje;
- przewidywaną wielkość skumulowanego długu oraz przepływy finansowe w latach obejmujących okres planowania.

WPF zawiera listę zadań inwestycyjnych przewidzianych do realizacji wraz z zakresem (finansowym), w rozbiciu na poszczególne lata z uwzględnieniem okresów programowania np. lat 2014-2020.

Swoistym *novum* w obecnej perspektywie finansowej oraz zmienionym paradygmacie polityki regionalnej Europejskiej Polityki Spójności, jest terytorialne oddziaływanie prowadzonych polityk, a co za tym idzie podejście funkcjonalne, a nie administracyjne do definiowania jednostek przestrzennych. W tym kontekście rola Wieloletniego Planu Finansowego nabiera szczególnego znaczenia – staje się on bowiem realnym narzędziem „uzgadniania” możliwości finansowych wielu parterów, którzy podejmują wspólną decyzję o realizacji projektów prorozwojowych przekraczających granice jednej gminy. Od rzetelności wykonania tych planów nierzadko zależy powodzenie wspólnych przedsięwzięć i utrzymanie płynności finansowej całego partnerstwa na wszystkich etapach realizacji projektu.

3.2. Budżet

Budżet jest rocznym planem finansowym jednostki samorządu terytorialnego. Z punktu widzenia finansowania poszczególnych zadań jest dokumentem najważniejszym. Jednak proces uchwalania budżetu nie sprzyja podejmowaniu decyzji w oparciu o cele długoterminowe. Dlatego proces opracowywania i uchwalania budżetu powinien uwzględniać decyzje podjęte przy opracowywaniu strategii rozwoju gminy oraz wieloletniego planu finansowego.

W przypadku zastosowania takiego schematu możemy mówić o zintegrowanym podejściu do zarządzania. W przypadku Jednostki Samorządu Terytorialnego, jaką jest gmina zarządzanie takie powinny cechować następujące elementy:

- wieloletnia perspektywa w planach zadań inwestycyjnych i operacyjnych (posiadanie WPF);
- kompletność planów realizacyjnych budżetu i wszystkich jednostek świadczących usługi dla mieszkańców, niezależnie od ich formy prawnej;
- efektywność zarządzania;
- uczestnictwo mieszkańców w zarządzaniu gminą poprzez swoich reprezentantów.

Wśród innych warunków skutecznego zarządzania strategicznego gminą warto zwrócić uwagę także na:

- odpowiednio wcześniej ustalony cel podejmowania prac planistycznych, który powinien być zrozumiały dla wszystkich potencjalnych uczestników. Każdy z uczestników może identyfikować się z innym (pośrednim) celem, w zależności od funkcji, jaką pełni w strukturach i wspólnocie samorządowej;
- jednoznacznie i precyzyjnie określony zakres kompetencji i obowiązków wszystkich osób i jednostek zaangażowanych w prace planistyczne;
- stosowne decyzje administracyjne, zasady opracowywania (począwszy od sporządzania wniosków, aż do uchwalenia planu) i zastosowana terminologia powinna być wyjaśniona, opisana i usankcjonowana prawnie;
- długofalowość strategii, która winna być zintegrowana z planami zagospodarowania przestrzennego i strategiami branżowymi;
- zadbanie o odpowiednie ramy prawne - nadanie strategii rangi uchwały organu stanowiącego;
- założenie, że skutki wdrożenia będą poddawane monitorowaniu w fazie funkcjonowania. Dzięki temu system będzie otwarty na wprowadzanie zmian i stopniowe udoskonalenie.

Należy podkreślić, że planowanie strategiczne stanowi pełny cykl zarządzania, w skład którego wchodzi również etap monitorowania (oceny i wniosków).

Etap monitorowania powinien wpływać na modyfikację planów długoterminowych, w taki sposób, aby uwzględniać ewentualne zmiany. Zmieniające się uwarunkowania zewnętrzne często bowiem powodują konieczność modyfikacji planów.

4. ANALIZA OTOCZENIA SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO

4.3. Charakterystyka Gminy Nowy Targ

Gmina Nowy Targ położona jest w południowej części województwa małopolskiego, w powiecie nowotarskim. Gmina obejmuje dwadzieścia jeden wyodrębnionych sołectw: Dębno, Długopole, Dursztyn, Gronków, Harkłowa, Klikuszowa, Knurów, Krauszów, Krempachy, Lasek, Ludźmierz, Łopuszna, Morawczyna, Nowa Biała, Obidowa, Ostrowsko, Pyzówka, Rogoźnik, Szlembark, Trute, Waksmund.

Gmina położona jest na bardzo urozmaiconym terenie – w północnej części znajduje się pasmo Gorców ze szczytem Turbacz (1 311 m n.p.m.), południową część zajmują równiny Kotliny Orawsko-Nowotarskiej, natomiast południową i południowo-wschodnią granice gminy stanowi długi i wąski pas oddzielonych od siebie ostańców (Skalice Nowotarskie) wchodzący w skład Pienińskiego Pasa Skałkowego.

Część terenu gminy objęta jest ochroną w ramach Gorczańskiego Parku Narodowego, Rezerwatu przyrody Przełom Białki pod Krempachami i Rezerwatu przyrody nieożywionej Skałka Rogoźnicka.

Na terenie gminy znajduje się 6 obszarów chronionych w ramach sieci Natura 2000, w tym: obszar Dolina Białki (kod PLH120024, powierzchnia 716 ha), obszar Gorce (kod PLB120001, powierzchnia 6 824,9 ha), obszar Górny Dunajec (kod PLH120086, powierzchnia 150,2 ha), obszar Ostoja Gorczańska (kod PLH120018, powierzchnia 17 997,9 ha) oraz obszary Torfowiska Orawsko-Nowotarskie (ptasi - kod PLB120007 o powierzchni 8 218,5 ha i siedliskowy – kod PLH120016 o powierzchni 8 255,6 ha).

Rysunek 1. Usytuowanie Gminy Nowy Targ na mapie Województwa małopolskiego

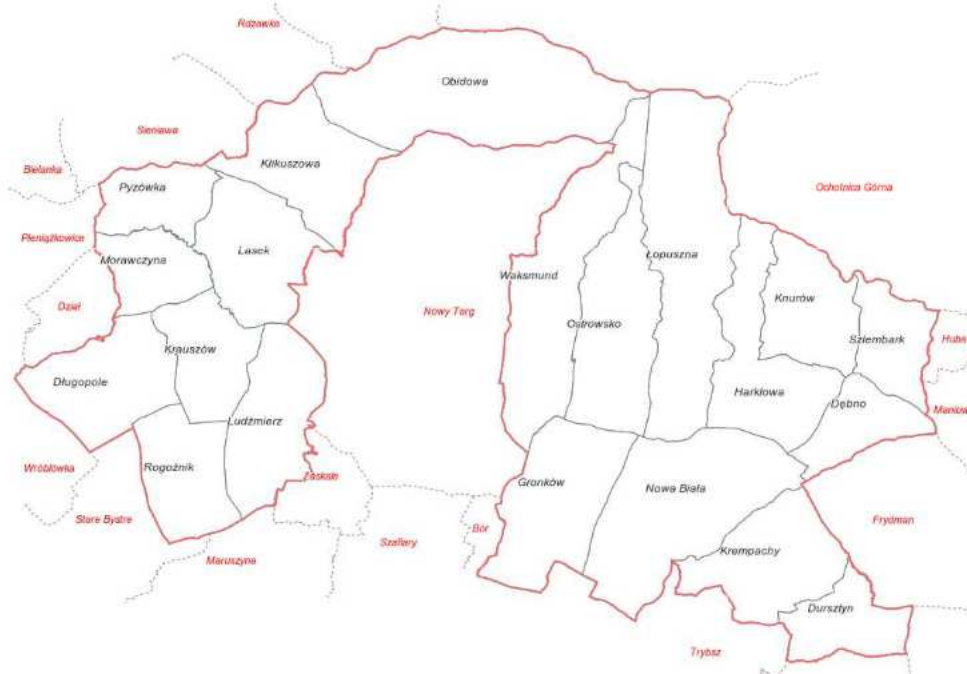

Źródło: www.malopolskie.pl

Pod względem administracyjnym Gmina Nowy Targ od północy graniczy z Gminami Raba Wyżna, Rabka-Zdrój, Niedźwiedź i Kamienica, od wschodu z Gminami Ochotnica Dolna, Czorsztyn i Łapsze Niżne, od południa z Gminami Bukowina Tatrzańska i Szafłary, zaś od zachodu z Gminą Czarny Dunajec. W centralną część Gminy od strony południowej wciną się Gmina Miejska Nowy Targ.

Obszar Gminy Nowy Targ wynosi 208 km², co stanowi około 14% ogólnej powierzchni powiatu nowotarskiego (1 474 km²). Na terenie Gminy mieszka obecnie 23 450 osób (stan na koniec roku 2013), co stanowi około 12,37% ludności powiatu (189 623).

Rysunek 2. Mapa Gminy Nowy Targ

Źródło: Statut Gminy Nowy Targ

Pierwsze informacje o terenach Gminy pochodzą z XIII wieku, kiedy to ich właściciel – Zakon Cystersów – założył klasztor i wieś Ludźmierz. W roku 1308 klasztor Cystersów w Szczyrzycu otrzymał przywilej zakładania osad na prawie niemieckim – w ten sposób powstało w roku 1327 Długopole, a w roku 1333 – Ludźmierz i Krauszków. Około roku 1335, z inicjatywy rodu Śreniawitów, założone zostały Dębno i Harkłowa, przed rokiem 1338 – Ostrowsko, a w roku 1364 – Łopuszna. W okresie tym powstały także Klikuszowa i Szlębark, a nieco później Knurów. Równocześnie na tzw. Zamagórzcu Spiskim, z inicjatywy rodów węgierskich Berzeviczych, postępuje zasiedlenie – założone zostają wsie Krempachy, Nowa Biała, a później Dursztyn. Aż do I wojny światowej były one związane z Węgrami, a potem na krótko ze Słowacją – wchodziły one w skład klucza posiadłości niedzickich z administracją w zamku w Niedzicy. W rezultacie odmiennej przeszłości historycznej zachowały się tu odrębności, widoczne w sposobie zabudowy wsi, zwyczajach, ubiorach i typie gospodarki, charakterystyczne dla wsi spiskich. Około roku 1550, z inicjatywy starosty czorsztyńskiego Jana Siennieńskiego, założony zostaje Gronków. W drugiej połowie XVI i na początku XVII wieku, w wyniku energicznej akcji kolonizacyjnej starosty nowotarskiego Jana Pieniążka powstały: Lasek, Morawczyzna, Pyszówka, Obidowa.

4.4. Zagospodarowanie przestrzenne

Gmina Nowy Targ posiada *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy* przyjęte uchwałą Rady Gminy Nowy Targ nr XIV/115/2012 z dnia 20.03.2012 roku.

Teren Gminy w 16% objęty jest miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. Rada Gminy uchwaliła miejscowe plany dla części terenów zlokalizowanych w 20 miejscowościach, w tym: Dębnie, Długopolu, Dursztynie, Gronkowie, Harkłowej,

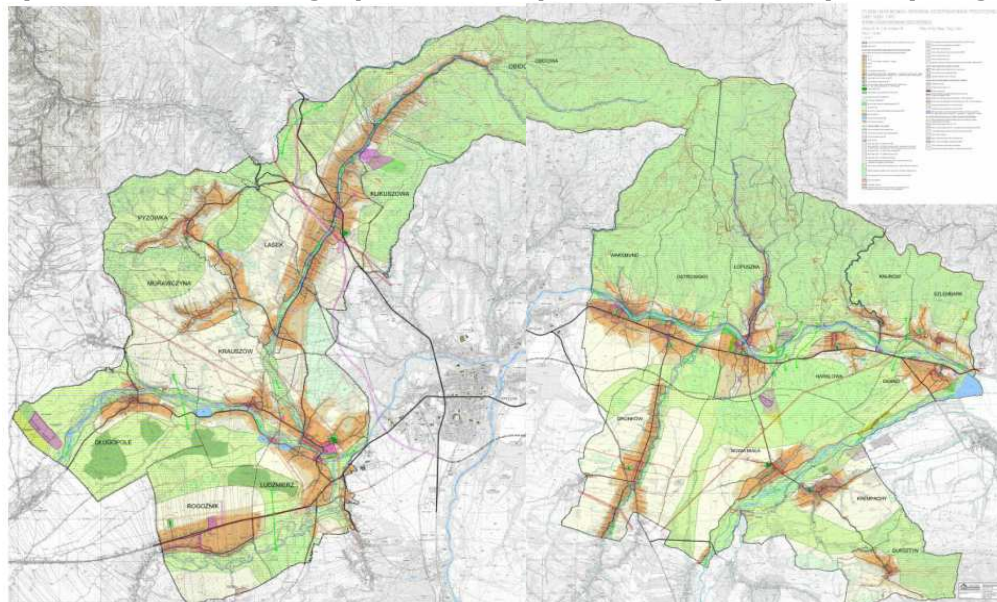
Klikuszowej, Knurowie, Krauszowie, Krampachach, Lasku, Ludźmierzu, Łopusznej, Morawczynie, Nowej Białej, Obidowej, Ostrowsku, Pyzówce, Rogoźniku, Szlembarku i Waksmundzie.

Łącznie na całym obszarze gminy planami pokryte jest 3 408,9 ha, w tym:

- 3 325 ha nowych planów uchwalonych w roku 2007, obejmujących tereny osadnicze, przeznaczone na cele inwestycyjne, oraz
- 83,9 ha zmian tzw. starego planu (z lat 1997 - 2001), które obowiązują dotychczas.

Nie objęte ustaleniami planów są tereny otwarte (rolne i leśne) z występującą lokalnie rozproszoną zabudową. Na obszarach tych działania inwestycyjne prowadzone są w oparciu o wydawane decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu.

Rysunek 3. Kierunki zagospodarowania przestrzennego Gminy Nowy Targ

Źródło: Urząd Gminy Nowy Targ

4.4.1. Komunikacja

Najważniejsze drogi przebiegające przez obszar Gminy to:

- droga krajowa nr 47, biegnąca z Rabki-Zdroju, przez Nowy Targ do Zakopanego;
- droga krajowa nr 49, z Nowego Targu, przez Jurgów do Granicy Państwa;
- droga wojewódzka 957, klasy G, biegnąca z Białki, przez Zawoję, Jabłonkę, Czarny Dunajec do Nowego Targu;
- droga wojewódzka 969, klasy G, biegnąca z Nowego Targu, przez Czorsztyn, Krościenko, Zabrzeż, Brzeźną do Starego Sącza.

Łączna długość dróg krajowych przebiegających przez Gminę wynosi 8,4 km, zaś dróg wojewódzkich przebiegających przez Gminę wynosi 21,1 km.

Przez teren Gminy przebiegają następujące drogi powiatowe, o łącznej długości 63,2 km:

- K1637 Harkłowa – Tylmanowa;
- K1639 Dębno – Niedzica – Granica Państwa;
- K1642 Groń – Trybsz – Niedzica;

- K1643 Krempachy – Frydman;
- K1644 Łopuszna – Dursztyn;
- K1645 Nowa Biała – Białka Tatrzańska;
- K1646 Skrzypne – Szaflary – Ostrowsko;
- K1647 Gronków – Bukowina Tatrzańska;
- K1658 Szaflary – Ludźmierz;
- K1659 Maruszyna – Ludźmierz – Czarny Dunajec;
- K1660 Ludźmierz – Pyzówka;
- K1661 Trute – Klikuszowa – Obidowa;
- K1662 Raba Wyżna – Klikuszowa;
- K1663 Długopole – Pieniążkowice – Piekielnik;
- K1670 Lasek - Stacja PKP.

Z oczywistych względów najwięcej jest dróg, którymi zarządza Gmina Nowy Targ. Ich długość w poszczególnych miejscowościach pokazuje poniższe zestawienie (wg. stanu na rok 2015).

Tabela 1. Porównanie długości dróg gminnych w Nowym Targu do liczby ludności w poszczególnych miejscowościach

Lp.	Miejscowość	Długość	Procent w stosunku do całej długości	Liczba ludności (2014)	Procent w stosunku do całej ludności
1.	Dębno	5 208	4,8	821	3,6
2.	Dursztyn	2 353	2,2	526	2,3
3.	Gronków	5 011	4,7	1 749	7,3
4.	Klikuszowa	3 334	3,1	1 527	6,6
5.	Krempachy	5 562	5,2	1 349	5,7
6.	Lasek i Trute	9 760	9,1	1 781	7,5
7.	Łopuszna	16 906	15,7	1 665	6,9
8.	Obidowa	3 674	3,4	811	3,4
9.	Morawczyna	4 861	4,5	681	3,0
10.	Ostrowsko	6 074	5,6	1 346	5,7
11.	Pyzówka	4 118	3,8	982	4,1
12.	Harkłowa	4 380	4,1	606	2,5
13.	Waksmund	7 432	6,9	2 480	10,6
14.	Knurów	2 414	2,2	531	2,2
15.	Krauszów	2 561	2,4	730	3,1
16.	Ludźmierz	6 682	6,2	2 503	10,4
17.	Nowa Biała	4 681	4,3	1 452	6,1
18.	Rogoźnik	5 523	5,1	941	4,1
19.	Szlembark	4 421	4,1	614	2,6
20.	Długopole	2 791	2,6	500	2,2
RAZEM		107 746,00	100,0	23 595	100,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UG Nowy Targ

Łączna długość dróg gminnych wynosi ok. 107,75 km, przy czym wszystkie one posiadają nawierzchnię asfaltową. Stan techniczny dróg gminnych należy ocenić jako

zadawalający. Gmina inwestuje w rozwój własnej infrastruktury drogowej dbając o jej jakość i stan techniczny.

Przez Gminę przebiega trasa kolejowa nr 99 relacji Chabówka – Zakopane. Na 15,1 km tej trasy zlokalizowana jest stacja Pyzówka, a na 18,1 km – stacja Lasek.

Zdjęcie 1. Stacje kolejowe Pyzówka i Lasek

Źródło: www.atlaskolejowy.pl

4.4.2. Atrakcje turystyczne i rekreacyjne Gminy

Gminę Nowy Targ można zaliczyć do bardzo atrakcyjnych turystycznie regionów Polski, zarówno pod względem krajobrazowym, jak i przyrodniczym.

4.4.2.1. Gorczański Park Narodowy

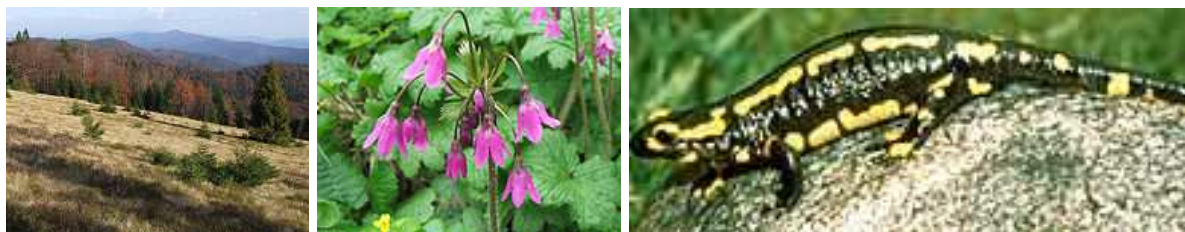
Park, utworzony w 1981 roku, chroni centralną część Gorców. Ich największym bogactwem jest puszcza karpacka, obejmująca dolnoreglowe lasy mieszane, zwane buczyną karpacką oraz bór świerkowy, zajmujący piętro regła górnego. Szczególną wartość dla krajobrazu i przyrody Gorców mają polany reglowe, powstałe w wyniku tradycyjnej gospodarki pasterskiej.

Park zajmuje powierzchnię 7 029,85 ha, zaś otoczony jest strefą ochronną o powierzchni 16 647 ha, w której obowiązują zasady ochrony środowiska zabezpieczające Park przed zagrożeniami zewnętrznymi, wynikającymi z działalności człowieka. Największa część otuliny, tj. 5 818,64 ha znajduje się w granicach gminy Nowy Targ. Cały teren Parku leży w województwie małopolskim, z tego 22,2% na terenie powiatu nowotarskiego, a 9% w gminie Nowy Targ.

Rozległy kompleks leśny poprzecinany polanami tworzy środowisko życia dla licznych zwierząt, w tym dużych drapieżników, takich jak wilk i ryś oraz ssaków kopytnych. Różnorodność drzewostanów sprzyja gniazdowaniu wielu gatunków ptaków, w tym tak rzadkich jak puchacz i głuszec. Występuje tu 185 gatunków kręgowców, z tego 21 jest w rejestrze Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt.

Na terenie Parku stwierdzono ponadto występowanie wielu chronionych i rzadkich gatunków chrząszczy: biegacz skórzasty, biegacz fioletowy, biegacz zielonożłoty, biegacz granulowany, tęcznik liszkarz. Ponadto spotkać można gatunki motyli takie jak: paź żeglarz, mieniak: stróżnik, tęczowiec, zmierzchnica trupia główka.

Zdjęcie 2. Rzeźba, flora i fauna Gorczańskiego Parku Narodowego

Źródło: wikipedia.org

4.4.2.2. Rezerwat przyrody Przełom Białki pod Krempachami

Rezerwat, położony w pobliżu miejscowości Krempachy, Nowa Biała i Trybsz, obejmuje krótki przełom rzeki Białki, pomiędzy skałkami Kramnicą (688 m n.p.m., wysokość względna 65 m) na prawym brzegu i Obłazową (670 m n.p.m., wysokość względna 47 m) na lewym. Skały te stanowiące kiedyś jeden masyw, zostały rozcięte przez Białkę, która utworzyła w nich przełom o szerokości 100 m. Jej koryto wyścielone jest przyniesionymi z Tatr i obrobionymi podczas tego transportu otoczakami granitowymi. Po raz pierwszy utworzono tutaj rezerwat przyrody w roku 1931 na powierzchni 7,5 ha, a w roku 1959 potwierdzono jego status prawny, zwiększając powierzchnię do 8,51 ha. Rezerwat utworzono ze względu na duże walory przyrodnicze, krajobrazowe i naukowe tego miejsca.

W rezerwacie występuje bogata flora. Naliczono tutaj 105 gatunków roślin wapieniolubnych i liczne gatunki górskie, w tym aż 10 gatunków alpejskich, które przybyły tutaj z Tatr z wodami Białki.

Okolice rezerwatu są atrakcyjne dla turystów i wczasowiczów. W pobliżu znajdują się jeszcze inne wapienne skały (Skałki Dursztyńskie, Cisowa Skała, Obłazowa). Białka to jedna z najczystszych i najzimniejszych rzek w Polsce, podczas upałów daje ochłodę, a jej kamieniska są wykorzystywane jako plaża. Z wierzchołka Kramnicy i Obłazowej widać całą okolicę od Jeziora Czorsztyńskiego po Tatry. Skały te są atrakcyjne dla wspinaczy skałkowych. Jest tu około 30 dróg wspinaczkowych o różnym stopniu trudności.

Zdjęcie 3. Krajobraz rezerwatu Przełom Białki

Źródło: wikipedia.org

4.4.2.3. Rezerwat przyrody nieożywionej Skałka Rogoźnicka

Rezerwat został utworzony w roku 1961, a położony jest w zachodniej części Pienińskiego Pasa Skałkowego, w pobliżu wsi Rogoźnik i Maruszyna. Powierzchnia rezerwatu wynosi 2,8 ha.

Wapienne skały położone nad nieczynnym kamieniołomem są unikalnym w skali europejskiej stanowiskiem geologicznym ze względu na niebywałe bogactwo skamieniałości. Skałki znajdujące się tutaj to stratotypowe odsłonięcie ogniwi muszlowca. Zbudowane w dolnej części przez wyraźne uławiczone, sparytowe muszlowce amonitowe, przechodzące ku górze w muszlowce mikrytowe. Obydwa typy litologiczne złożone są z pokruszonych muszli amonitów, ramienionogów, aptychów, fragmentów liliowców, połączonych głównie grubokrystalicznym sparytem i w niewielkiej ilości mikrytowym matrixem. Większość muszli jest pusta, z dobrze wykrystalizowanymi szczotkami kalcytowymi wewnątrz. Białe muszlowce mikrytowe są ewenementem w całych Karpatach i wymagają skutecznej ochrony.

Obszar rezerwatu, jak i jego okolice, składa się z kilku części: Skałka Rogoźnicka, kamieniołom wschodni i kamieniołom zachodni.

W roku 1989 rezerwat został włączony do Listy Światowego Dziedzictwa Geologicznego UNESCO, jako wysokiej klasy obiekt naukowy, o znaczeniu międzynarodowym.

4.4.2.4. Inne atrakcje przyrodnicze

Cisowa Skała – pojedyncza skała na granicy Pogórza Bukowińskiego i Kotliny Orawsko-Nowotarskiej w pobliżu wsi Gronków. Widoczna jest po prawej stronie szosy biegnącej z Nowej Białej do Białki Tatrzańskiej – naprzeciwko znajdującej się tuż przy szosie skały Obłazowej i parkingu. Cisowa Skała wznosi się pośród dużych i równych łąk, na wysokość 685 m n.p.m i ma wysokość względną wynoszącą 55 m. Zbudowana jest z wapieni krynoidowych. Szczytowa część jest spękana i ma odcień różowy. Ma bardzo bogatą florę - opisano występowanie tutaj ponad 100 gatunków roślin kwiatowych, w tym 20 górskich (6 roślin alpejskich). Gatunki górskie zostały przyniesione z Tatr przez rzekę Białkę, która kiedyś przepływała obok Cisowej Skały. Ze skały, mimo że jest stosunkowo niska, rozciąga się doskonała panorama widokowa na Tatry, Pieniny, Gorce i Babią Górę.

Lorencowe Skałki – skałki w grupie wschodniej Skałek Dursztyńskich w Pieninach Spiskich, znajdujące się po wschodniej stronie Dursztyńskiego Potoku. Zbudowane są ze skał osadowych – wapieni serii czorsztyńskiej, niedzickiej i czertezickiej – przez długi czas eksploatowanych na potrzeby lokalnego budownictwa. Grzbiet Lorencowych skałek jest zalesiony. Wyróżniają się dwie skały: masywne Basy oraz widoczne z daleka, znajdujące się u podnóża grzbietu Gęśle. Skała Gęśle, o kształcie maczugi, jest unikatowa w skali całych Pienin i stanowi pomnik przyrody.

Panorama Tatr z Drogi Knurowskiej. Ukończona około 1911 roku, kręta trasa prowadzi z Harkłowej, przez położoną na wysokości 846 m n.p.m. Przełęcz Knurowską, następnie Ochotnicę Górną i Ochotnicę Dolną do Tylmanowej. Na uwagę zasługują liczne zabytki inżynierii wojskowej: kamiennie-betonowe przepusty, łukowy most u wylotu Doliny Frycówki, czy specjalnie wyprofilowane mijalnie. Piękna panorama Tatr widoczna jest do momentu osiągnięcia granicy lasu. Na przełęczy droga krzyżuje się czerwonym szlakiem prowadzącym z Turbacza na Lubań.

Zdjęcie 4. Cisowa Skała, Skała Gęśle oraz panorama Tatr z Drogi Knurowskiej

Źródło: turystyka.gminanowytarg.pl

4.4.2.5. Obiekty zabytkowe

Na terenie Gminy Nowy Targ znajduje się wiele różnorodnych i unikalnych zabytków kultury materialnej. Ochroną konserwatorską są objęte:

Kościół parafialny św. Michała Archanioła w Dębnie – zbudowany w 1490 roku, z wieżą wzniesioną w roku 1601. Ściany kościoła od wewnątrz zdobią unikatowe malowidła – polichromia z XV-XVI wieku, zawierająca motywy geometryczne i roślinne w układzie pasmowym. Wewnątrz kościoła zobaczyć można m.in. późnogotycki tryptyk w ołtarzu głównym z początku XVI wieku, zabytkowy krzyż z 1380 roku, unikatowe cymbałki z XV wieku oraz tabernakulum z początku wieku XIV. W roku 2003 obiekt został wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO.

Kościół parafialny Narodzenia NMP w Harkłowej – zbudowany ok. 1500 roku na miejscu poprzedniej świątyni. Budowla, wzniesiona w konstrukcji zrębowej, otoczona sobotami, zachowała bryłę gotyckiego kościoła. We wnętrzu zachowały się dwa gotyckie portale o wykroju ostrołukowym, przechodzącym w nieznacznie zaakcentowany łuk – tzw.

ośli grzbiet; pozostałości polichromii patronowej z 1500 roku oraz późnobarokowe ołtarze – w głównym umieszczono obrazy z pierwotnego gotyckiego tryptyku z początku XVI wieku.

Kościół Świętej Trójcy i św. Antoniego Opata w Łopusznej. Późnogotycka budowla składa się z zamkniętego prostokątnie prezbiterium, nawy i później dobudowanej wieży o konstrukcji słupowo-ramowej. Całe wnętrze zdobiła niegdyś XVI-wieczna polichromia patronowa. Do dziś zachowała się ona jedynie we fragmentach – na deskach pochodzących z dawnych stropów, które odkryto w czasie remontu w roku 1932, oraz na parapecie chóru. Do najcenniejszych elementów należą: ołtarz główny – gotycki tryptyk z 1460 roku; dwa barokowe ołtarze boczne z 1. połowy XVIII wieku; figury świętych na belce nad wejściem do nawy (zdobiły one dawny, barokowy ołtarz główny); barokowe rzeźby grupy Pasji na belce tęczowej; obraz adoracji Trójcy Świętej z XVIII wieku; obraz przedstawiający drogę na Kalwarię.

Kościół parafialny Wniebowzięcia NMP w Ludźmierzu. Murowany, neogotycki kościół powstał w latach 1869-77 na miejscu rozebranego, modrzewiowego, krytego gontem, który został ufundowany przez Teodora Gryfitę, wojewodę krakowskiego. Do nowego kościoła przeniesiono rokokowy ołtarz wielki wraz z łaskami słynącą od wieków figurą Matki Boskiej Ludźmierskiej. W roku 2001 kościół otrzymał tytuł bazyliki mniejszej.

Dwór w Łopusznej. Dawna siedziba szlacheckich patriotycznych rodzin Lisickich, Tetmajerów i Lgockich. Dzieje folwarku w Łopusznej sięgają XVI wieku. Dwór powstał dużo później; wybudował go ok. 1790 r. Romuald Lisicki, konfederat barski. We dworze urządzone jest kuchnia. Można także obejrzeć wystawę poświęconą wsi Łopuszna, historii dworu, jego mieszkańcom oraz gościom. Obok dworu stoi mały zabytkowy budynek mieszkalny zwany "gackiem" (mieszkał w nim inny poeta romantyczny „szkoły ukraińskiej”, Bohdan Zaleski, pseudonim „Gacek”), natomiast w ogrodzie widoczne są ocalałe piwnice domku-lamusa, w którym mieszkał Seweryn Goszczyński. Poza ogrodzeniem zabudowań dworskich, przy drodze do Łopusznej, stoi drewniana chałupa, przeniesiona tutaj ze wsi.

Dom Klamerusów urządzone głównie eksponatami zakupionymi we wsi. Dom składa się z kilku dobrze wyposażonych pomieszczeń: sieni, kuchni zwanej izbecką, „dużej izby” oraz pomieszczeń gospodarczych: strychu i komory, przybudowanej z tyłu domu.

Ponadto do rejestru zabytków wpisano: lamus w Harkłowej (A-730 z 18.02.1994), dworską bramę wjazdową nr 86 w Harkłowej (A-744 z 16.06.1994), kościół parafialny św. Marcina w Krempachach wraz z ogrodzeniem (A-749/94 z 26.06.1994), ogród dworski w Łopusznej (A-313 z 20.10.1981), kościół parafialny św. Katarzyny w Nowej Białej, cmentarz przykościelny wraz z ogrodzeniem (A-747 z 15.06.2001), kaplicę p.w. św. Marii Magdaleny w Nowej Białej (A-426 z 07.01.1975).

Zdjęcie 5. Kościoły drewniane w Dębnie, Harkłowej i Łopusznej

Źródło: turystyka.gminanowytarg.pl

4.4.2.6. Szlaki turystyczne na terenie Gminy Nowy Targ

Do atrakcji turystycznych Gminy należą **piesze szlaki turystyczne**, w tym:

- szlak niebieski, o długości 10 km i różnicy wzniesień 730 m, z przebiegiem: Łopuszna – Zarębek Niżni – Zarębek Średni – Bukowina Waksmundzka – Schronisko PTTK na Turbaczu;

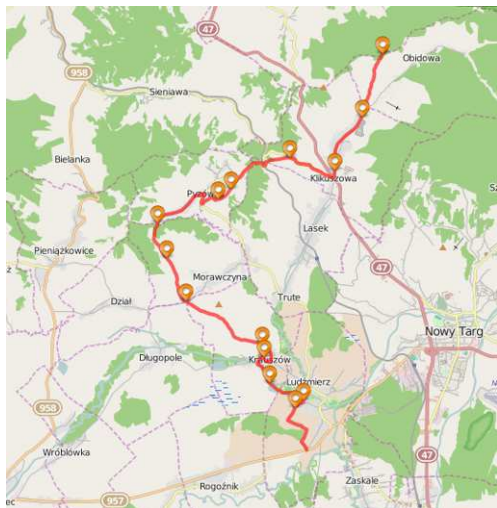
- szlak im. Seweryna Goszczyńskiego (czarny), o długości 5 km i różnicy wzniesień 470 m, z przebiegiem: Zarębek Średni – Pucułowski Stawek – Polana Zielenica;
- szlak czarny, o długości 9 km i różnicy wzniesień 500 m, o przebiegu: Klikuszowa – Bukowina Obidowska – Hrubie, szlak wykorzystywany także do uprawiania narciarstwa biegowego;
- szlak niebieski, o długości 30 km i różnicy wzniesień 880 m, o przebiegu: Nowa Biała – Przełom Biały – Trybsz – Pawlikowski Wierch – Łapszanka – Pieski Wierch – Kacwin, szlak wykorzystywany także do narciarstwa biegowego;
- szlak żółty, o długości 8 km i różnicy wzniesień 750 m, o przebiegu: Nowy Targ Kowaniec (przystanek MPK) – Polana Dziubasówki – Hrubie – Polana Wisielakówka – Schronisko PTTK na Turbaczu;
- szlak zielony, o długości 8 km i różnicy wzniesień 750 m, o przebiegu: Nowy Targ Kowaniec (przystanek MPK) – Długa Polana – Polana Brożek – Bukowina Waksmundzka – Polana Wisielakówka – Schronisko PTTK na Turbaczu, szlak wykorzystywany dla narciarstwa biegowego;
- szlak zielony, o długości 8 km i różnicy wzniesień 730 m, o przebiegu Nowy Targ Zadział – Bukowina Obidowska – Obidowa – Schronisko PTTK na Starych Wierchach;
- szlak niebieski, o długości 9,5 km i różnicy wzniesień 410 m, o przebiegu: Nowy Targ ul. św. Anny – Łapsowa Polana – Bukowina Obidowska, szlak wykorzystywany dla narciarstwa biegowego;
- ścieżka edukacyjna pt. „Partyzancką ścieżką na Turbaczu” – podczas wędrowki można poznać miejsca związane z obecnością oddziałów partyzanckich działających w dolinie Łopusznej w latach 1943-1947, a także zobaczyć z bliska gorczańską przyrodę. Na trasie zorganizowano kilka przystanków tematycznych: Gajówka Mikołaja; Górski potok; Puszcza karpacka w Gorcach; Obóz partyzancki „Pod Świnim Czołem”; Skrzydlaci mieszkańcy Gorców; Polana Bukowina Waksmundzka; Panorama na południe; Gorczański krajobraz; W świecie owadów; Schronisko na polanie Wolnica;
- ścieżka edukacyjna „Z Łopusznej na Jankówki” – trasa ukazuje bogactwo przyrodnicze lasów i polan, ciekawostki z życia roślin i zwierząt południowej części Gorczańskiego Parku Narodowego. Ścieżka obejmuje następujące przystanki tematyczne: Buczyzna karpacka; Rośliny kwiatowe runa leśnego; Świat roślin i zwierząt na Biedowej Młace; Wychodnia skalna pod Wysnią; Polana Wysznia. Wspomnienie o Sewerynie Goszczyńskim; Kwaśna buczyna górską; Storzycy na polanie Jankówki; Grzyby i porosty w życiu lasu; Cykl życiowy lasu; Drzewostan wielopiętrowy; Jodła - gatunek lasotwórczy.

Na terenie Gminy zorganizowano także **trasy rowerowe**. Wspaniałe widoki i niezwykle atrakcyjne po drodze gwarantują trasy:

- „Brzegiem Dunajca na Słowację” – trasa biegnąca z miejscowości Waksmund do miejscowości Knurów, o długości 9,2 km, częściowo utwardzona, na trasie umieszczono tablice informacyjne oraz wiatę odpoczynkową;
- „Rowerem po Podhalu” – łącząca Gorce z Ludźmierzem. Biegnie z dala od uczęszczanych szlaków i dróg, poprzez centralne Podhale, co umożliwia obcowanie z naturą i przepięknymi widokami na Tatry i Podhale. Szlak został wytyczony drogami gruntowymi o dobrej, utwardzonej nawierzchni oraz lokalną drogą asfaltową, przebiegającymi przez wioski Obidowa, Klikuszowa, Pyzówka, Morawczyna, Krauszów, Ludźmierz;

- Ścieżka rowerowa Ludźmierz – Rogoźnik, o długości ok. 4,75 km, powstała w ramach projektu „Historyczno-kulturowo-przyrodniczy szlak dookoła Tatr – ścieżka rowerowa na terenie Gminy Nowy Targ”.

Rysunek 4. Przebieg trasy „Rowerem po Podhalu”

Źródło: turystyka.gminanowytarg.pl

Zimową atrakcją jest **szlak narciarstwa biegowego Obidowa-Turbacz**, który powstał w ramach projektu „Śladami Olimpijczyków”. Teren szlaku przygotowywany jest ratrakami – na trasie powstają dwa tory. Bardzo dobre warunki śniegowe utrzymują się na trasie dzięki wyjątkowemu mikroklimatowi, sprzyjającemu długiemu zaleganiu pokrywy śnieżnej. Długość trasy wynosi 11 km, w tym pierwszy czterokilometrowy etap jest bardzo łagodny – mogą z niego korzystać początkujący narciarze.

4.4.2.7. Infrastruktura sportowo-rekreacyjna

Stacje narciarskie

Na terenie gminy funkcjonują trzy niewielkie ośrodki narciarskie, w tym:

- „Obidowa” w Obidowej – wyciąg talerzykowy, długość trasy 465 m, przepustowość 350 os./godz., różnica poziomów 74 m, trasa łatwa, stok oświetlony, sztucznie naśnieżany, ratrakowany, wypożyczalnia sprzętu, instruktor, mała gastronomia, parking, ognisko, grill;
- „Matuszek-k2” w Obidowej – wyciąg orczykowy, długość trasy 800 m, przepustowość 400 os./godz., różnica poziomów 200 m, trasa średnio trudna, stok oświetlony, ratrakowany, do dyspozycji parking, zaplecze gastronomiczne i wypożyczalnia sprzętu;
- Pyzówka – wyciąg orczykowy, długość trasy 250 m, przepustowość 500 os./godz., oświetlony, trasa zjazdowa łatwa, dla początkujących.

Gminno-szkolna hala sportowa

Hala sportowa w Gronkowie oddana do użytku w roku 2010. Hala ma wymiary 33x23m. Wyposażona w boiska do wszystkich popularnych gier zespołowych, boczne i główne kosze sterowane pilotem (podobnie jak okna i kurtyna, którą można podzielić halę na dwie części), są bramki, wysuwane trybuny i elektroniczny zegar. Obiekt posiada nowoczesne zaplecze - z nowymi łazienkami, prysznicami, szatniami, pokojem dla nauczycieli i magazynem na sprzęt sportowy. Obiekt jest ogrodzony, posiada parking i drogę dojazdową wyłożoną asfaltem. Cały obiekt przystosowany jest do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Zdjęcie 6. Hala sportowa w Gronkowie

Źródło: ugnowy targ.pl

4.4.2.8. Oferta kulturalna Gminy

Oferta turystyczna i sportowa uzupełniana jest ofertą kulturalną Gminy. Funkcjonują tu m.in.:

Muzeum Podhalańskie – Dwór Tetmajerów w Łopusznej

Dwór z końca XVIII wieku, o konstrukcji zrębowej, potynkowany, nakryty gontowym dachem łamanym polskim. Budynek jest przykładem typowego szlacheckiego, wiejskiego dworu polskiego. Przy dworze – drewniana oficyna, była kuchnia i mieszkanie służby. W otoczeniu budynku dworskiego znajdują się drewniane budynki gospodarcze. W muzeum oglądać można wnętrze kuchni dworskiej i ekspozycję etnograficzną wewnątrz Niżnego Podhala z XIX wieku. Obok zabudowań dworskich znajduje się piwnica, w której działa galeria sztuki współczesnego artysty Mariana Gromady oraz chałupa Stanisława Klamerusa z ekspozycją, przedstawiającą wnętrze domu chłopskiego z okresu międzywojennego. Obiekt pozostaje w zarządzie Muzeum Podhalańskiego.

Dom Pamięci Ks. Prof. Józefa Tischnera

Dom Pamięci, tzw. „Tischnerówka” powstał w roku 2004, z inicjatywy władz gminy Nowy Targ, rodziny Księdza Profesora, proboszcza parafii i społeczeństwa Łopusznej. W drewnianej góralskiej chałupie, dobudowanej do Gminnego Ośrodka Kultury, prezentowane są cenne pamiątki księdza prof. Tischnera, jego ulubione przedmioty, rękopisy, książki, fotografie. W roku 2005 otwarto multimedialną część „Tischnerówki”, w której znajduje się zbiór filmów dokumentalnych z udziałem księdza Tischnera oraz bogaty zasób nagrań audycji radiowych i telewizyjnych, udostępnionych przez Radio Kraków i Telewizję Polską. Wszystkie zbiory audio i wideo dostępne są dla zwiedzających na dwóch stanowiskach komputerowych, odsłuchowych, odtwarzaczach CD i MP3. Grupy zorganizowane mogą korzystać z tych zbiorów i dokumentacji na sali widowiskowej GOK, gdzie zainstalowany jest projektor filmowy.

Zdjęcie 7. Muzeum Podhalańskie i Dom Pamięci (z zewnątrz i wewnątrz ekspozycji)

Źródło: turystyka.gimnanowytarg.pl; tischnerowka.pl

Na terenie Gminy Nowy Targ żywo kultywowane są lokalne tradycje, związane głównie ze świętami religijnymi oraz wydarzeniami lokalnymi. Działają tu liczne zespoły regionalne i kapele ludowe. Zespoły prezentują tańce, pieśni, przyśpiewki i zwyczaje z regionu Podhala i Spisza. Do najważniejszych należą: „Mali Gronkowie” i kapela z

Gronkowa, „Mali tonecnicy” i „Zielony Jawor” z Krempach, „Skałka” z Rogoźnika, „Regle” z Lasku, „Podhalanie” i kapela z Ludźmierza, „Mali Pyzowianie” z Pyzówki, „Mali Łopuśnianie” z Łopusznej, Zespół im. Ludwika Łojasa z Łopusznej, „Dębnie” z Dębna, Zespół i Kapela ze Szlembarku, Kapela „Mali Łopuśnianie” z Łopusznej, Kapela im. Ks. Prof. Józefa Tischnera z Łopusznej, Zespół „Honaj” i kapela z Dursztyna. Na terenie gminy działają również orkiestry dęte - w Gronkowie, Ludźmierzu, Krempachach, Nowej Białej i Waksmundzie.

Zdjęcie 8. Zespoły regionalne – Mali Łopuśnianie i Zespół im. L.Łojasa oraz IX Gminny Przegląd Zespołów Regionalnych

Źródło: tischnerowka.pl

Gmina Nowy Targ proponuje swoim mieszkańcom oraz turystom odwiedzającym region bogaty kalendarz cyklicznych wydarzeń o charakterze kulturalno-rozrywkowym, w tym:

- Dursztyńskie Święto – Stawianie Moji;
- Konkurs Potraw Regionalnych;
- Gronkowińskie Święto;
- Święto Gwary Góralskiej;
- Dożynki Podhalańskie;
- Ogólnopolski Konkurs Poezji Religijnej;
- Przegląd Zespołów Regionalnych;
- Przegląd Twórczości Plastycznej Dzieci i Młodzieży;
- Festiwal Piosenki „Od Podhala do Opola”;
- Przegląd Kolęd i Pastorałek;
- Przegląd Szopek Bożonarodzeniowych.

Corocznie, w związku z kolejną rocznicą śmierci, w uroczysty sposób wspominany jest ks. prof. Józef Tischner.

4.4.3. Miejsca noclegowe na terenie Gminy i ruch turystyczny

Na terenie Gminy Nowy Targ – zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego w ramach statystyki regionalnej – zarejestrowanych jest obecnie 8 obiektów noclegowych (w roku 2008 obiektów było 6), dysponujących łącznie 337 miejscami noclegowymi (350 miejsc w roku 2008). Miejsca noclegowe znajdują się w obiektach typu:

- obiekty hotelowe – 94 miejsc;
- kempingi i pola biwakowe – 50 miejsc;
- ośrodki wczasowe – 50 miejsc;
- pozostałe – 143 miejsc.

Natomiast zgodnie z danymi Urzędu Gminy na terenie Gminy znajduje się kilkanaście obiektów noclegowych o zróżnicowanym standardzie, są to pensjonaty, dom wczasowy, stadniny koni oraz gospodarstwa agroturystyczne, które łącznie mogą obsłużyć niemal 500 osób na dobę. Wśród nich są:

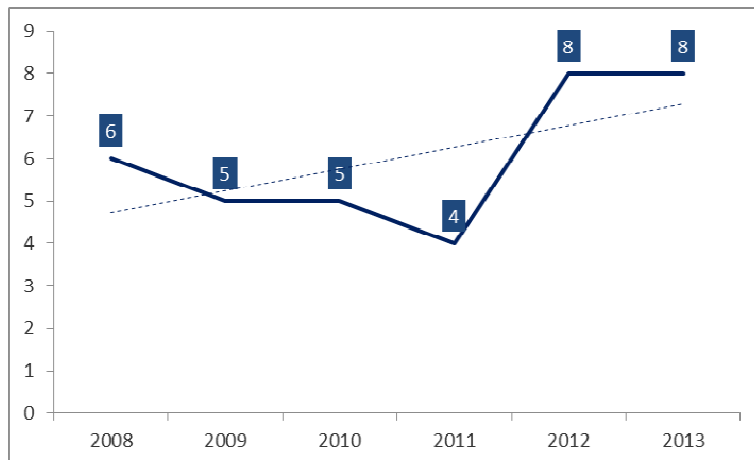

- Pensjonat „Akiko”, 24 miejsca noclegowe;
- Pensjonat „Natanael”, 98 miejsc noclegowych;
- Dom Wczasowy „Szeligówka”, 50 miejsc noclegowych;
- Wynajem Pokoi i Żywnienie, Zofia Ścisłowicz, 28 miejsc noclegowych;
- Gospodarstwo agroturystyczne „U Marysi” Maria Żółtek, 16 miejsc noclegowych;
- Gospodarstwo agroturystyczne „Buła”, Franciszek Buła, 20 miejsc noclegowych;
- Gospodarstwo agroturystyczne „U Młynarczyków”, Krystyna i Wiesław Młynarczyk, 20 miejsc noclegowych;
- Gospodarstwo agroturystyczne „u Romka”, Romuald Zagata, 8 miejsc noclegowych;
- Gospodarstwo agroturystyczne „Willa Gorce”, Anna Trąbka, 19 miejsc noclegowych;
- Gospodarstwo agroturystyczne, Barbara Pietraszek, 10 miejsc noclegowych;
- Gospodarstwo agroturystyczne „U Janki” Jan i Krystyna Tylka, 8 miejsc noclegowych;
- Gospodarstwo agroturystyczne „Pod Małą Górką” Eugeniusz i Grażyna Pietrzak, 12 miejsc noclegowych;
- Pokoje, Małgorzata Ożańska, 12 miejsc noclegowych;
- Stadnina Koni „Dworna” oraz Gospodarstwo Agroturystyczne „ Agroturystyka w Dwornej” Jan Bobek, 14 miejsc noclegowych;
- Gospodarstwo agroturystyczne Guziak Józefa, 7 miejsc noclegowych;
- Gospodarstwo agroturystyczne Zofia i Jan Zązel;
- Gospodarstwo agroturystyczne „U Zosi Kowalczyk” Zofia Kowalczyk, 6 miejsc noclegowych;
- Gospodarstwo Agroturystyczne Maria Wnęk, 10 miejsc noclegowych;
- Gospodarstwo Agroturystyczne Zdzisław Hagowski, 11 miejsc noclegowych;
- Gospodarstwo Agroturystyczne „Agroturystyka Majka” Zbigniew Biel;
- Gospodarstwo Agroturystyczne „Agroturystyka u Ciupty” Wiesław Pranica, 15 miejsc noclegowych;
- Gospodarstwo Agroturystyczne „Agroturystyka u Ewy” Ewa Pranica, 17 miejsc noclegowych;
- Gospodarstwo Agroturystyczne „Willa pod Smrekami” Dorota Skibińska, 9 miejsc noclegowych;
- Gospodarstwo agroturystyczne „Agro-Tatry” Ryszard Głodek, 13 miejsc noclegowych;
- Gospodarstwo Agroturystyczne Małgorzata Bednarczyk, 17 miejsc noclegowych;
- Gospodarstwo Agroturystyczne Krystyna Bryksy, 12 miejsc noclegowych;
- Gospodarstwo agroturystyczne „Agroturystyka – Noclegi u Kalatów” Elżbieta Kalata, 14 miejsc noclegowych;
- Gospodarstwo Agroturystyczne „U Jaśka” Jan Byrdak, 7 miejsc noclegowych;
- Gospodarstwo agroturystyczne – pokoje gościnne Agata Kurzydło, 5 miejsc noclegowych;
- Gospodarstwo Agroturystyczne Krystyna Dziurdzik, 11 miejsc noclegowych
- Wynajem pokoi - Adam Rabiański, 15 miejsc noclegowych;
- Gospodarstwo Agroturystyczne – Barbara Hareza, 8 miejsc noclegowych;

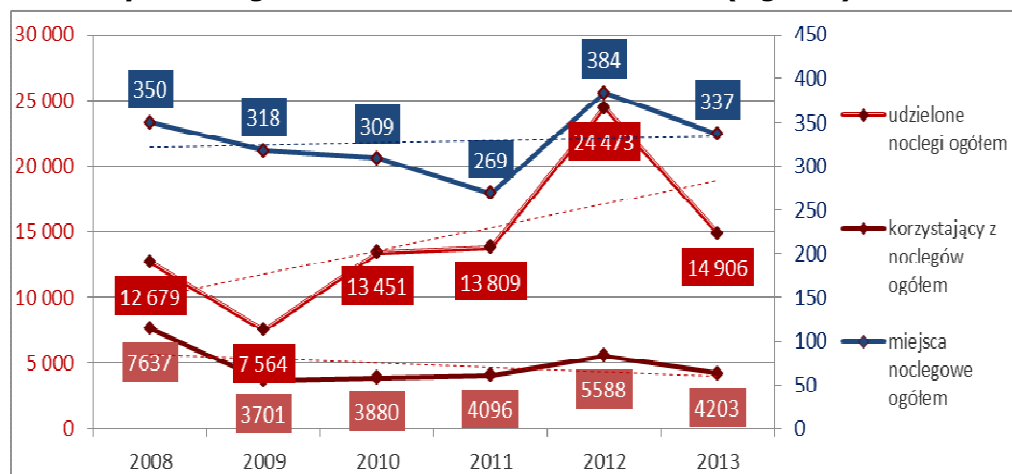
- Gospodarstwo agroturystyczne -Agro Chałupa, Grzegorz Skwarczyński, 17 miejsc noclegowych;
- Gospodarstwo agroturystyczne „U Nastusi” Anastazja Knapczyk, 12 miejsc noclegowych;
- Gospodarstwo agroturystyczna „Haber” Katarzyna Hajnos-Haberna, 7 miejsc noclegowych;
- Gospodarstwo agroturystyczne Widok Grzegorz i Anna Pietras, 17 miejsc noclegowych;
- Terra Madre Matka Ziemia gospodarstwo agroturystyczne – „Jak u Mamy” Magdalena Jezierska, 13 miejsc noclegowych;
- „Noclegi u Basi” – gospodarstwo agroturystyczne – Grażyna Małecka, 10 miejsc noclegowych;
- Ostoja Gorczańska – gospodarstwo agroturystyczne – Anna i Łukasz Kamińscy, 6 miejsc noclegowych.

Zgodnie z danymi GUS w ostatnich latach na terenie Gminy nieznacznie wzrosła liczba obiektów noclegowych, przy zachowaniu liczby miejsc noclegowych na zbliżonym poziomie. Maleje natomiast liczba turystów korzystających z noclegów, przy rosnącym trendzie w zakresie liczby udzielonych noclegów. Można zatem wnioskować, iż turyści wizytujący obiekty noclegowe w Gminie wydłużają swoje pobyty. W roku 2013 zanotowano niemal 45% mniej korzystających z noclegów w stosunku do roku 2008, przy 18% wzroście liczby udzielonych noclegów w tym czasie.

Wykres 1. Liczba obiektów noclegowych w Gminie w latach 2008-2013 wg statystyk GUS

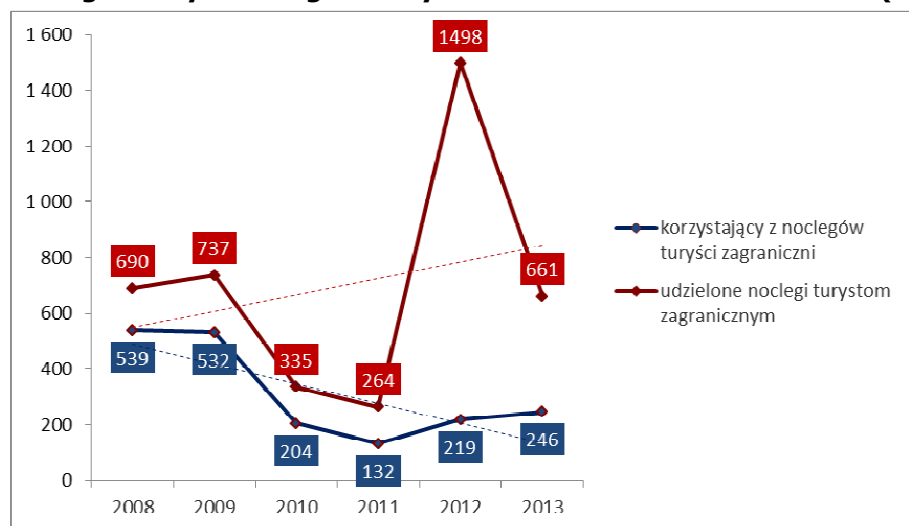

Źródło: Główny Urząd Statystyczny (Bank Danych Regionalnych)

Wykres 2. Liczba miejsc noclegowych, liczba osób korzystających z noclegów oraz liczba udzielonych noclegów w Gminie w latach 2008-2013 (wg GUS)

Źródło: Główny Urząd Statystyczny (Bank Danych Regionalnych)

Podobnie przedstawia się analiza danych zawartych w bazie danych GUS w odniesieniu do turystów zagranicznych. Liczba korzystających z obiektów noclegowych turystów zagranicznych zachowuje w latach 2008-2013 trend malejący – analiza rok do roku (2013/2008) wskazuje na aż 54% spadek liczby turystów zagranicznych korzystających z noclegów na terenie Gminy. Jednocześnie, w badanym okresie zachowuje się nieznaczny trend rosnący w zakresie liczby noclegów udzielonych turystom zagranicznym, mimo iż rok do roku (2013/2008) wykazuje on zaledwie 4% wzrost.

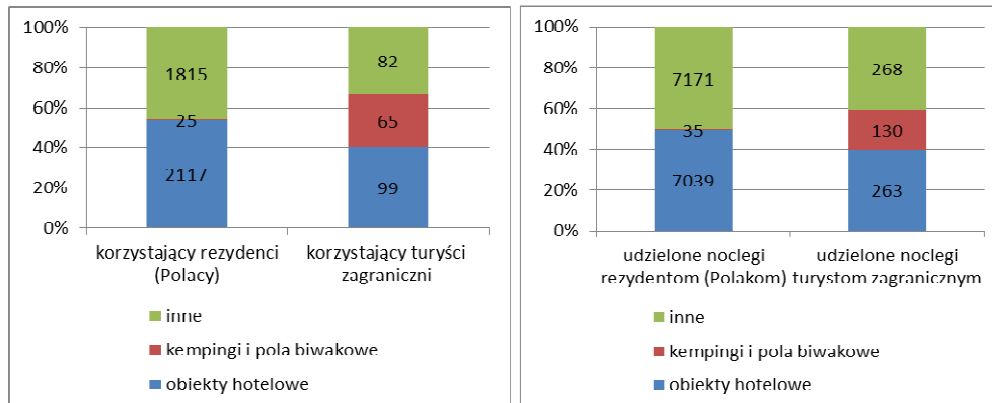
Wykres 3. Liczba turystów zagranicznych korzystających z noclegów oraz liczba udzielonych noclegów turystom zagranicznym w Gminie w latach 2008-2013 (wg GUS)

Źródło: Główny Urząd Statystyczny (Bank Danych Regionalnych)

Wg danych GUS za rok 2013 najwięcej, bo 2 117 polskich turystów (54% ogółu) skorzystało z obiektów hotelowych zlokalizowanych na terenie Gminy, gdzie udzielono im 7 039 noclegów (49% ogółu). Nieznaczny odsetek, zaledwie 1%, osób skorzystało z noclegów oferowanych przez kempingi i pola biwakowe. Co ciekawe, oferta kempingów i pól biwakowych zainteresowała aż 26% (65 z 246 osób) z ogółu turystów zagranicznych odwiedzających Gminę w roku 2013. Podobnie jak w przypadku rezydentów, największa grupa turystów zagranicznych (99 osób, tj. 40% ogółu) skorzystała jednak z oferty obiektów

hotelowych. Obiekty hotelowe udzieliły 7 039 noclegów rezydentom (tj. 49% ogółu) i 263 noclegów turystom zagranicznym (tj. 40% ogółu). W roku 2013 w obiektach hotelowych jedna osoba spędziła średnio 3,3 doby, z tego goście polscy średnio 3,32 doby, a turysta zagraniczny – 2,66 doby. Kempingi i pola biwakowe gościły 1 osobę średnio przez 1,83 doby, z tego jednego rezydenta przez średnio 1,4 doby, zaś jednego turystę zagranicznego przez średnio 2 doby. Średnio 3,92 doby spędzała jedna osoba w pozostałych obiektach (brak szczegółowej specyfikacji w danych GUS), z tego średnio 3,95 doby – rezydent i 3,27 doby – turysta zagraniczny.

Wykres 4. Korzystający z noclegów oraz liczba udzielonych noclegów rezydentom i turystom zagranicznym w Gminie wg typu obiektu noclegowego w roku 2013 (wg GUS)

Źródło: Główny Urząd Statystyczny (Bank Danych Regionalnych)

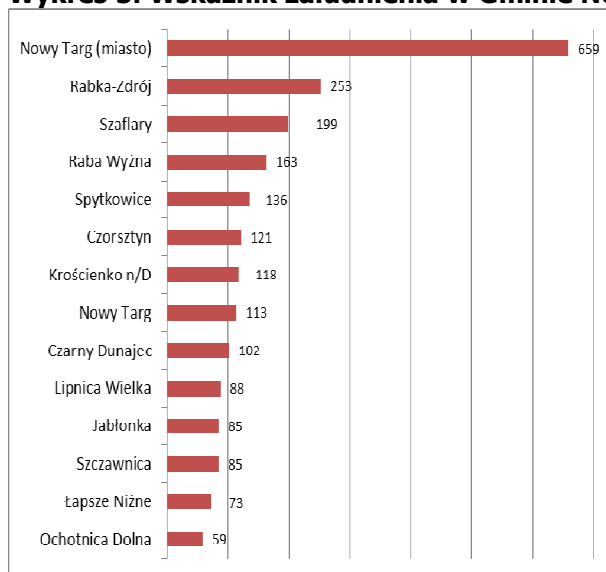
Z analizy danych GUS za rok 2013 wynika, iż najwięcej korzystających z noclegów gości zagranicznych przybyło z Czech (61 osób, 25% ogółu), następnie z Japonii (51 osób, 21% ogółu), Słowacji (48 osób, 20% ogółu), Francji (30 osób, 12% ogółu), Niemiec (13 osób, 13%) i Węgier (11 osób, 4%). Średnia długość pobytu turystów zagranicznych w obiektach noclegowych na terenie Gminy w roku 2013 wyniosła 2,96 doby. Najdłużej – 8,67 doby gościli turyści z Ukrainy (3 osoby, 1% spośród ogółu korzystających), następnie z Niemiec (średnio 5,0 doby), Węgier (4,55 doby), Francji (3,47 doby), USA (3,17 doby, 62% z ogółu korzystających), Japonii (2,35 doby) oraz Czech i Słowacji (po 2,0 doby).

4.5. Społeczeństwo

4.5.1. Mieszkańcy Gminy Nowy Targ

Gminę Nowy Targ w roku 2013 zamieszkiwało 23 458 osób (stan na 31.12), co stanowi ok. 12,37% ludności powiatu nowotarskiego (189 623) i ok. 0,70% ludności województwa małopolskiego (3 360 581). Wskaźnik gęstości zaludnienia wynosi obecnie 113 osób/km² i jest niższy od średniej powiatowej – 128 osób/km² oraz średniej wojewódzkiej – 217 osób/km².

Wykres 5. Wskaźnik zaludnienia w Gminie Nowy Targ na tle innych gmin powiatu nowotarskiego

Źródło: Ludność, Bank Danych Regionalnych, GUS 2015

Liczba ludności Gminy Nowy Targ zachowuje na przestrzeni ostatnich lat stałą, zauważalną, tendencję rosnącą.

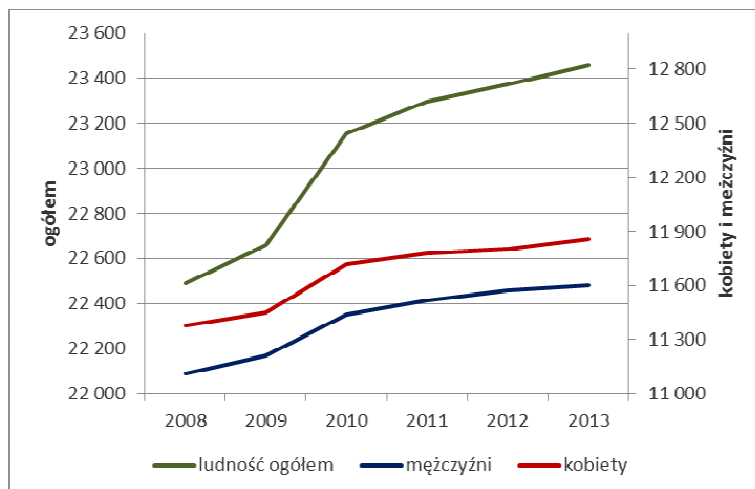
Tabela 2. Liczba ludności faktycznie zamieszkałej w Gminie Nowy Targ na przestrzeni lat 2008-2013

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba mieszkańców ogółem	22 491	22 659	23 153	23 277	23 385	23 439	23 595

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Stan Ludności i Ruch Naturalny, stan na 31 XII

Z powyższych danych widać, iż w analizowanym okresie nastąpił wzrost o 967 osób zamieszkujących obszar Gminy, tj. o 4%, w tym o 490 mężczyzn i 477 kobiet. Należy zwrócić uwagę, iż wzrost liczby mężczyzn, jak i liczby kobiet mieszkających w gminie rośnie równomiernie – dla każdej grupy o około 4% rok do roku (2013/2008).

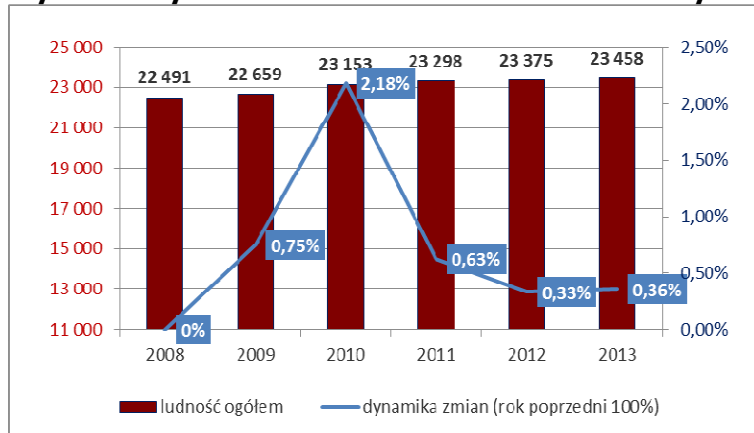
Wykres 6. Ludność w Gminie Nowy Targ w latach 2008-2013

Źródło: Ludność, Bank Danych Regionalnych, GUS 2015

Dynamika zmian ludności w Gminie Nowy Targ w analizowanym okresie przyjmuje wartości **dodatnie**, wahając się od 0,33% (przełom lat 2012/2011) do 2,18% (2010/2009).

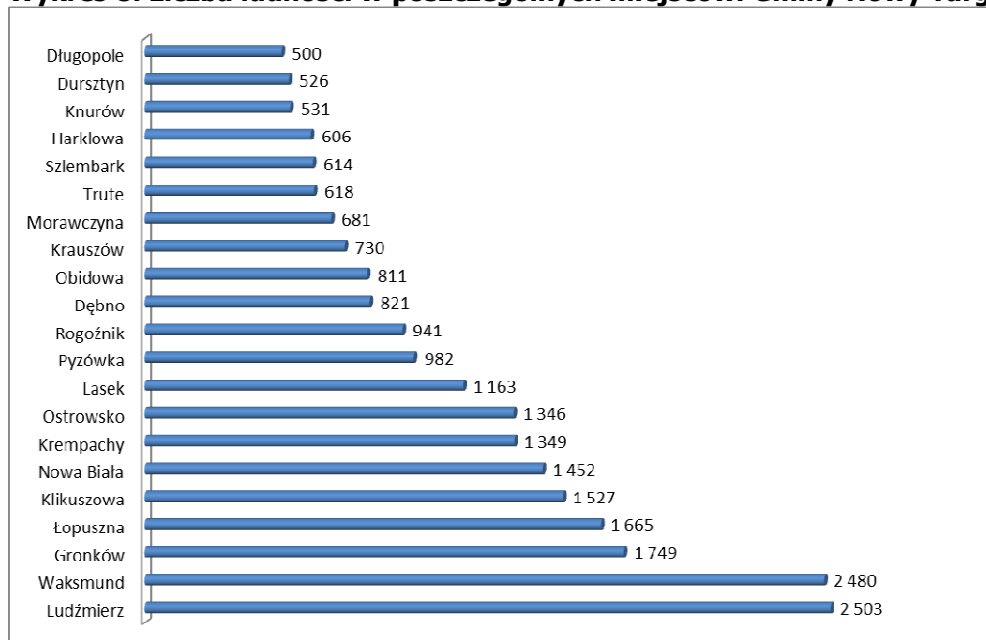
Wykres 7. Dynamika zmian ludności w Gminie Nowy Targ w latach 2008 - 2013

Źródło: Ludność, Bank Danych Regionalnych, GUS 2015

Spśród miejscowości znajdujących się na terenie Gminy najbardziej zaludnione są Ludźmierz (2 503 osoby w roku 2014), Waksmund (2 480 osób), następnie Gronków (1 749 osób) oraz Łopuszna (1 665 osób). Najmniej osób zamieszkuje w miejscowości Długopole – (500), Dursztyn (526) i Knurów (531).

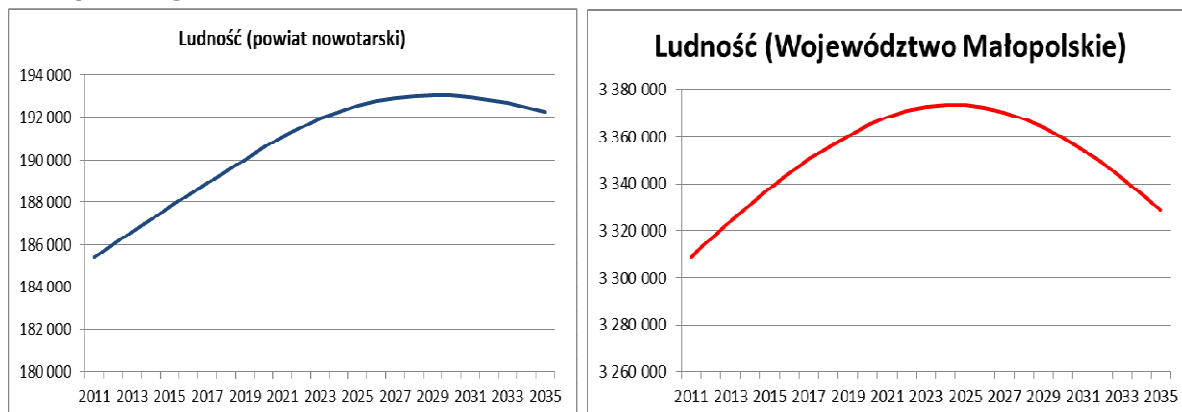
Wykres 8. Liczba ludności w poszczególnych miejscow. Gminy Nowy Targ (stan na 31.12.2014)

Źródło: Ewidencja Ludności Urzędu Gminy Nowy Targ

Istotne dla planowania strategicznego są jednak długookresowe prognozy demograficzne. Brak tak szczegółowych danych na poziomie samej Gminy Nowy Targ, niemniej jednak obecnie obowiązująca prognoza Głównego Urzędu Statystycznego dla całego powiatu nowotarskiego nie jest pesymistyczna – w odróżnieniu od szacunków dla całego województwa. Liczba ludności w powiecie będzie systematycznie rosła aż do roku 2029, od kiedy zacznie notować nieznaczny spadek. Analiza stanu ludności w samej Gminie Nowy Targ i zauważane obecnie trendy, nie pozwalają jednak zachować już takiego optymizmu w odniesieniu do Gminy, jak do całego powiatu.

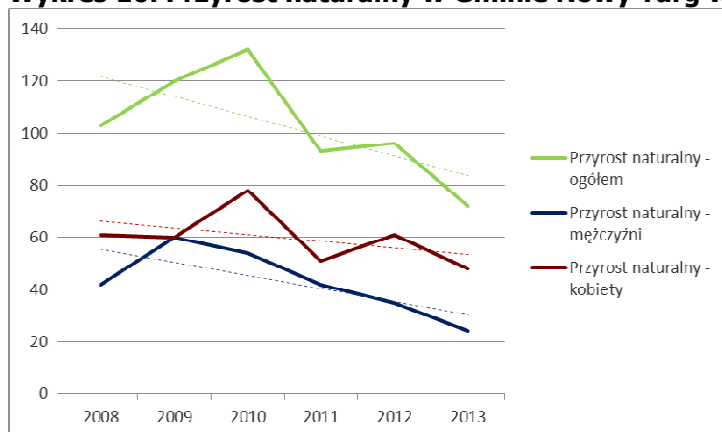
Wykres 9. Prognoza demograficzna do r. 2035 dla powiatu nowotarskiego i województwa małopolskiego

Źródło: Prognoza dla powiatów i miast na prawie powiatu oraz podregionów na lata 2011 – 2035 (<http://www.stat.gov.pl>)

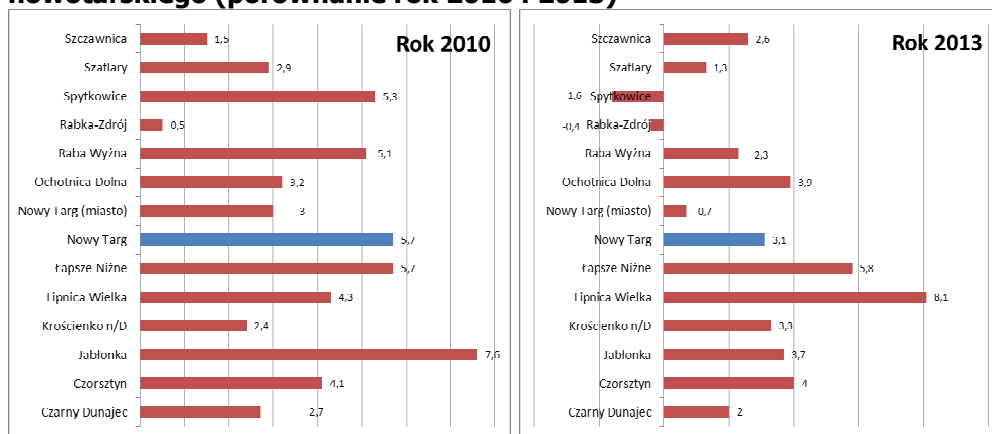
Powyższa teza wynika z faktu, iż wskaźnik przyrostu naturalnego w Gminie Nowy Targ nie zalicza się do najwyższych w całym powiecie i z roku na rok ma tendencję zniżkową. Dodatkowo saldo migracji, choć dodatnie, coraz bliższe jest wartości „0”, zmniejsza się także liczba osób w wieku przedprodukcyjnym, a rośnie liczba ludności w wieku poprodukcyjnym.

Wykres 10. Przyrost naturalny w Gminie Nowy Targ w latach 2008 – 2013

Źródło: Ludność, Bank Danych Regionalnych, GUS 2015

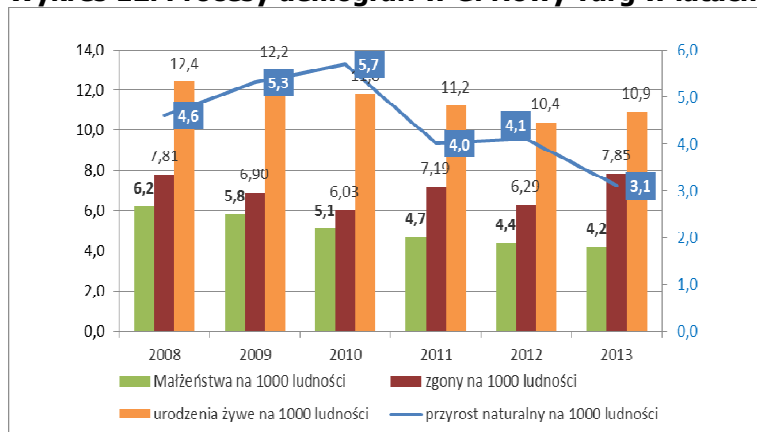
Wykres 11. Wskaźnik przyrostu naturalnego Gminy Nowy Targ na tle innych gmin powiatu nowotarskiego (porównanie rok 2010 i 2013)

Źródło: Ludność, Bank Danych Regionalnych, GUS 2015

Wskaźniki opisujące procesy demograficzne na terenie Gminy Nowy Targ w okresie ostatnich lat (2008-2013) zachowują trendy malejące. Dotyczy to zarówno wskaźnika małżeństw na 1 000 mieszkańców, urodzeń na 1 000 mieszkańców, przyrostu naturalnego na 1 000 mieszkańców. Jedynie wskaźnik zgonów na 1 000 mieszkańców zachowuje stały trend.

Wykres 12. Procesy demograf. w G. Nowy Targ w latach 2008-2013 – przyrost naturalny

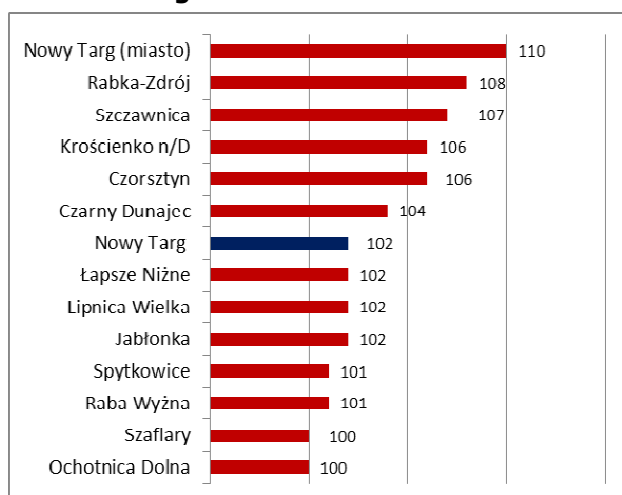

Źródło: Ludność, Bank Danych Regionalnych, GUS 2015

Gmina Nowy Targ, w odróżnieniu od ogólnie przyjmowanych wartości średnich (106 kobiet na 100 mężczyzn) jest słabo sfeminizowana – w roku 2013 na 100 mężczyzn przypadały zaledwie 102 kobiety. Wskaźnik ten przyjmuje jednak często wartości poniżej 100 – i dotyczy to także okresu największej aktywności zawodowej kobiet, co może prowadzić do wniosku, iż są one „wysysane” z lokalnego rynku pracy, ale także, że dzieci, które w tym okresie rodzone są przez te kobiety, nie „zasilają” lokalnych zasobów.

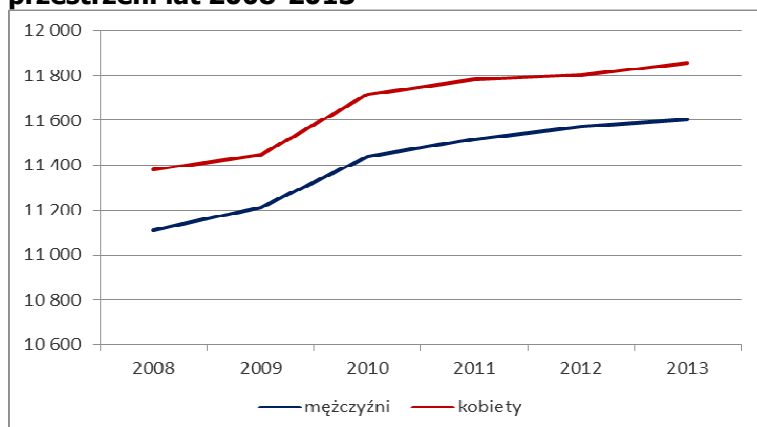
Zbyt duże i zbyt niskie wartości wskaźnika feminizacji świadczą o niekorzystnej strukturze danego społeczeństwa ze względu na płeć, co może mieć poważne konsekwencje demograficzne, społeczne i ekonomiczne.

Wykres 13. Współczynnik feminizacji w Gminie Nowy Targ na tle innych gmin powiatu nowotarskiego w roku 2013

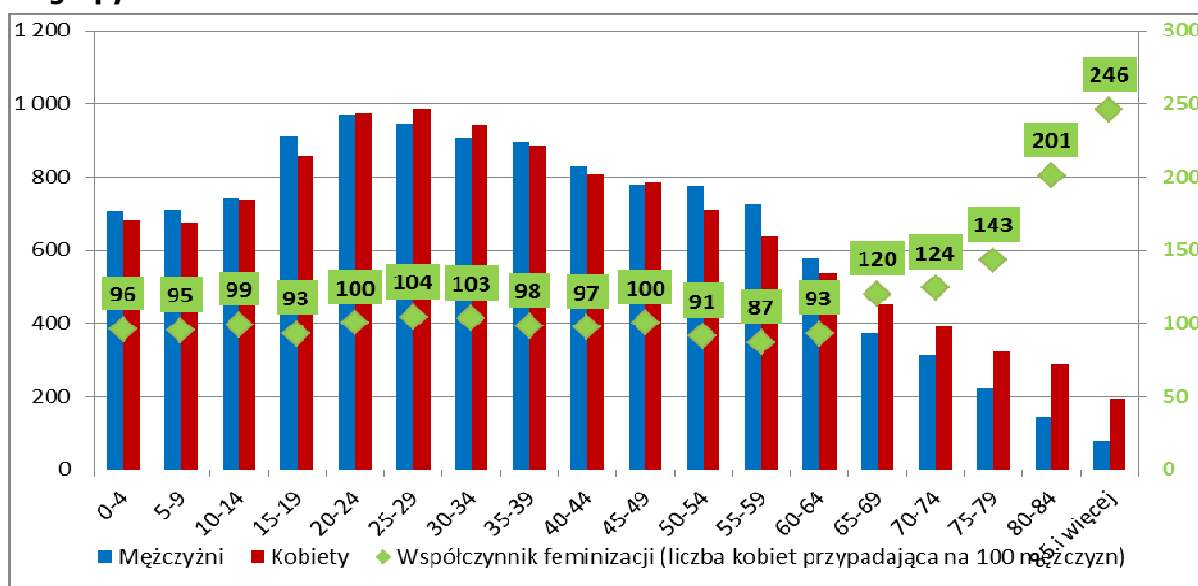
Źródło: Ludność, Bank Danych Regionalnych, GUS 2015

Współczynnik feminizacji dla Gminy Nowy Targ w całym analizowanym okresie, tj. latach 2008 – 2013, utrzymuje stałą wartość 102 kobiety na 100 mężczyzn, przy wspomnianych już (i prezentowanych poniżej) znaczących różnicowaniach w poszczególnych grupach wiekowych.

Wykres 14. Struktura kobiet i mężczyzn w ogólnej liczbie ludności Gminy Nowy Targ na przestrzeni lat 2008-2013

Źródło: Ludność, Bank Danych Regionalnych, GUS 2015

Natomiast w sposób znaczący wskaźnik feminizacji rośnie po 65 roku życia mieszkańców Gminy Nowy Targ. Zjawisko to jest oczywiście naturalne i wynika z dłuższej średniej długości życia kobiet niż mężczyzn, niemniej jednak wskazuje, iż warto podejmować działania – szczególnie profilaktyczne i zmieniające nawyki – w grupie mężczyzn wchodzących w wiek senioralny.

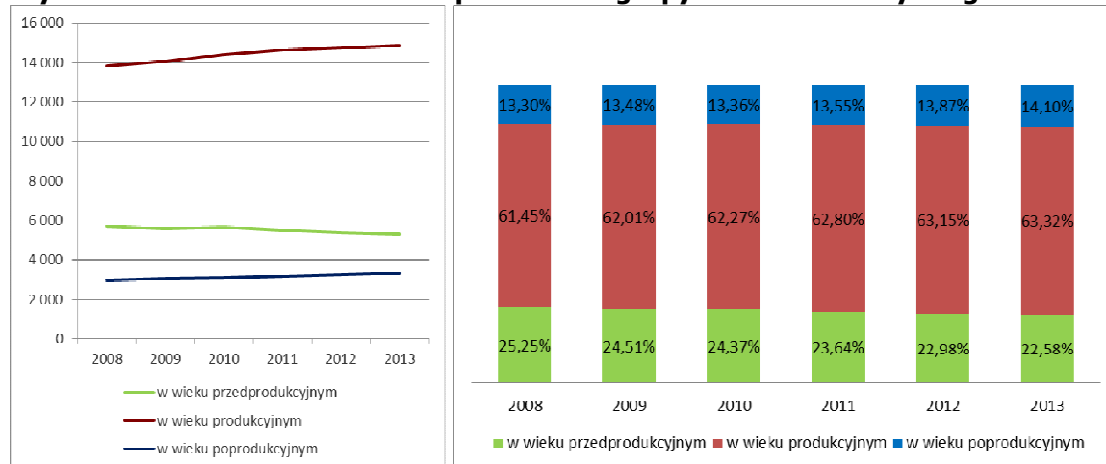
Wykres 15. Struktura kobiet i mężczyzn mieszkańców Gm. Nowy Targ w podziale na grupy wiekowe

Źródło: Ludność, Bank Danych Regionalnych, GUS 2015

Analizując wiek mieszkańców należy zauważyć, iż najwięcej jest osób w wieku produkcyjnym (mężczyźni pomiędzy 18. a 64. rokiem życia i kobiety pomiędzy 18. a 59. rokiem życia), a liczba ludności w tej grupie nieznacznie wzrasta w analizowanym okresie. Spada natomiast liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym, zaś ludność w wieku produkcyjnym systematycznie zasila najstarszą grupę wiekową. O ile rosnąca wartość tego wskaźnika korzystnie świadczy o rosnącej zamożności i zdrowotności społeczeństwa Nowego Targu (ludzie żyją dłużej), o tyle jest on niekorzystny z punktu widzenia finansów publicznych (mała liczba osób płacących podatki przy dużej liczbie osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej, ochrony zdrowia itp.).

W roku 2013 udział liczby mieszkańców w wieku:

- produkcyjnym w liczbie mieszkańców ogółem wyniósł 63,32% (dla porównania powiat nowotarski: 66,82%; województwo małopolskie: 66,47%);
- w wieku przedprodukcyjnym – 22,58% (powiat nowotarski: 17,57%; województwo małopolskie: 15,82%);
- w wieku poprodukcyjnym – 14,10% (powiat nowotarski: 15,61%; województwo małopolskie: 17,72%).

Wykres 16. Struktura ludności w podziale na grupy w Gminie Nowy Targ w latach 2008 - 2013

Źródło: Ludność, Bank Danych Regionalnych, GUS 2015

Niezwykle istotne znaczenie dla definiowania pozycji rozwojowej Gminy mają wskaźniki obciążenia demograficznego. Od struktury wiekowej ludności zależy bowiem zapotrzebowanie na usługi publiczne (np. szkolnictwo) i świadczenia społeczne (w tym emerytury i częściowo renty), zdrowotne itp. Wskaźnik liczby ludności w wieku poprodukcyjnym przypadającej na 100 osób w wieku produkcyjnym obrazuje wiek demograficzny ludności oraz daje pewien obraz dostępnych na rynku pracy zasobów siły roboczej, poprzez ocenę proporcji liczby osób w wieku produkcyjnym i osób, które w najbliższej przyszłości opuszczą rynek pracy. Wskaźnik definiujący ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym jest jednym z mierników pokazujących strukturę wiekową społeczeństwa, w szczególności w warunkach zmniejszania się liczby ludności w wieku produkcyjnym. Wysoki odsetek ludzi w wieku nieprodukcyjnym prowadzi do zachwiania równowagi liczbowej między warstwą ludności pracującą i produkującą, a tymi warstwami, które korzystają ze środków publicznych nie tworząc jednocześnie dochodów (dzieci, młodzież ucząca się, emeryci).

Wskaźnik obciążenia demograficznego, rozumiany jako liczba ludności w wieku nieprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym, w Gminie Nowy Targ w roku 2013 wyniósł 57,92. Wartość wskaźnika od lat nieznacznie maleje. Wartości wskaźnika obciążenia demograficznego dla powiatu nowotarskiego i województwa małopolskiego są korzystniejsze od wskaźnika dla Gminy Nowy Targ i dla roku 2013 wyniosły odpowiednio 49,66 oraz 50,46.

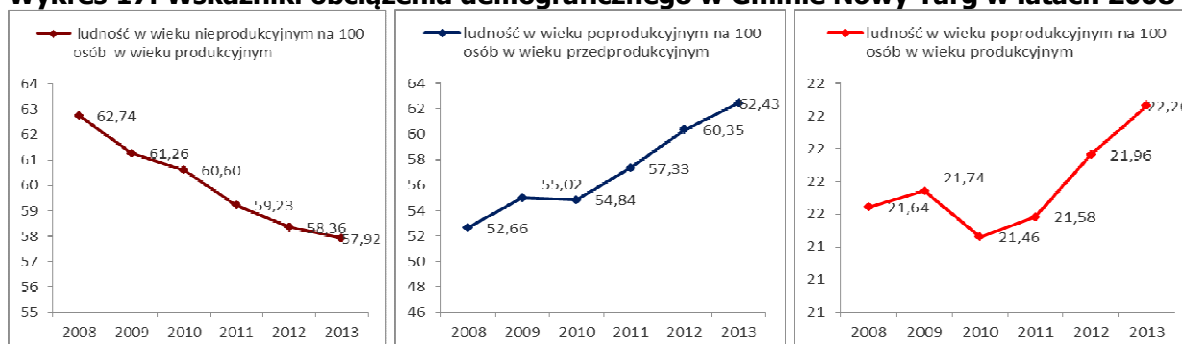
Kolejnym wskaźnikiem obciążenia demograficznego jest liczba ludności w wieku poprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym. W roku 2013 wskaźnik ten dla Gminy Nowy Targ wyniósł 62,43. W latach 2008-2013 zauważa się jego coroczny wzrost, mimo to wskaźnik ten jest zdecydowanie niższy niż średnia dla powiatu nowotarskiego (88,83) oraz dla województwa małopolskiego (112,01).

Ostatnim badanym tu wskaźnikiem obciążenia demograficznego jest liczba ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym. W roku 2013 wartość wskaźnika wyniosła 22,26. Dla porównania wskaźnik ten dla powiatu nowotarskiego wyniósł

23,36, a dla województwa małopolskiego – 26,66. Przy czym systematycznie zwiększa się wartość tego wskaźnika w Gminie Nowy Targ w przeciągu ostatnich lat.

Analiza tych trendów ma ogromne znaczenie dla procesów rozwoju – z jednej strony dostarczania odpowiednich usług publicznych zgodnie z aktualnym zapotrzebowaniem (wraz z zauważeniem, iż zmienia się struktura zapotrzebowania na te usługi przesuując się w kierunku rosnącej grupy osób starszych), z drugiej zaś mówi o potencjale lokalnego rynku pracy, ale także spodziewanych wpływach podatkowych, które są pochodną struktury wieku i zatrudnienia. Stałe badanie tych trendów ma także znaczenie w kontekście podejmowania świadomych prób zmiany sytuacji niekorzystnej poprzez wprowadzenie działań naprawczych, w tym w szczególności poprzez stwarzanie atrakcyjniejszych warunków życia na terenie Gminy, a poprzez to zapobieganie odpływu własnych mieszkańców i stwarzanie warunków do pozyskania nowych mieszkańców i podatników.

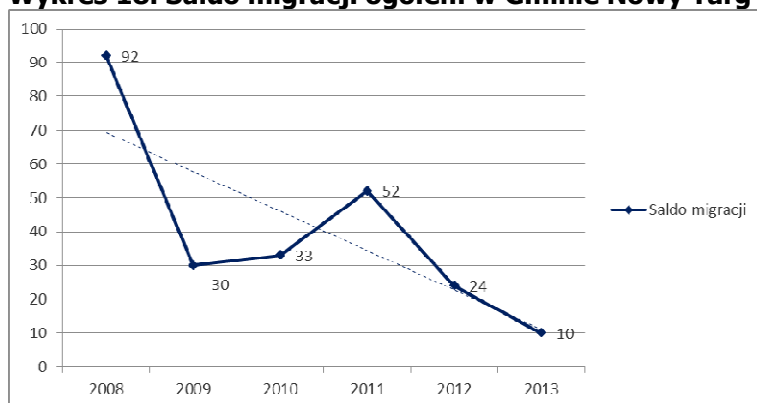
Wykres 17. Wskaźniki obciążenia demograficznego w Gminie Nowy Targ w latach 2008 - 2013

Źródło: Ludność, Bank Danych Regionalnych, GUS 2015

Równie ważnym czynnikiem pokazującym atrakcyjność obszaru oraz procesy na nim zachodzące jest saldo migracji. W ogromnej mierze mówi ono czy dany teren jest atrakcyjny osiedleńczo, czy jest w stanie przyciągnąć więcej nowych mieszkańców, w stosunku do tych, którzy z różnych powodów miejsce to opuścili. Saldo migracji ogółem dla Gminy Nowy Targ od lat utrzymuje się na dodatnim poziomie, niemniej jednak wykazuje stałą i wyraźną tendencję malejącą, zbliżając się niebezpiecznie do wartości „0”.

Wykres 18. Saldo migracji ogółem w Gminie Nowy Targ w latach 2008 – 2013

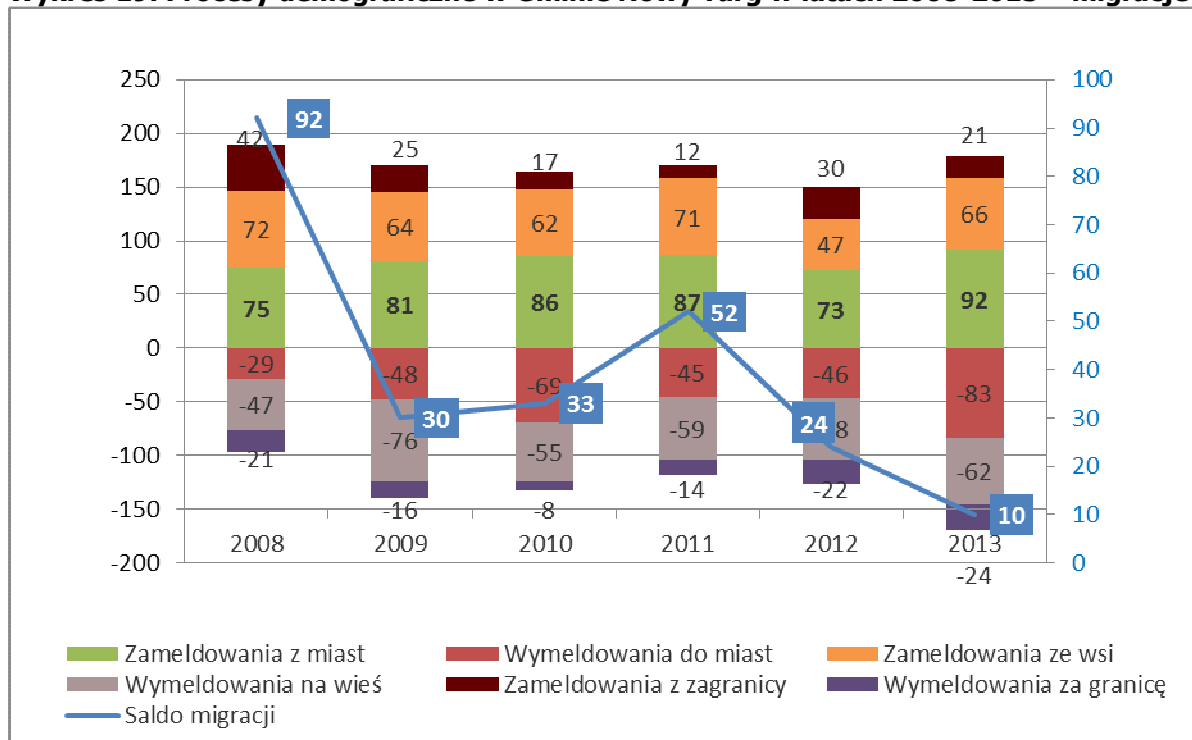

Źródło: Ludność, Bank Danych Regionalnych, GUS 2015

W zakresie migracji na obszarze Gminy Nowy Targ w roku 2013 najwięcej osób przybyło z miast (92), następnie z terenów wiejskich (66 osób) oraz z zagranicy (21 osób). Z kolei w przypadku migracji z terenu Gminy największa liczba osób wyjechała do miast (83 osoby), na tereny wiejskie (62 osoby) i za granicę (24 osoby). Porównując dane Gminy Nowy Targ do danych Miasta Nowy Targ w zakresie migracji z dużą dozą prawdopodobieństwa

można powiedzieć, że główną grupą „zasilającą” zasiedleńczo obszary wiejskie Nowego Targu są mieszkańcy miasta Nowy Targ. Być może oznacza to, iż warto pomyśleć o stworzeniu wokół granic administracyjnych miasta strefy dedykowanej pod zabudowę mieszkaniową, tak aby lokować na terenie Gminy nowych mieszkańców, zwiększając tym samym własną bazę podatkową.

Wykres 19. Procesy demograficzne w Gminie Nowy Targ w latach 2008-2013 – migracje

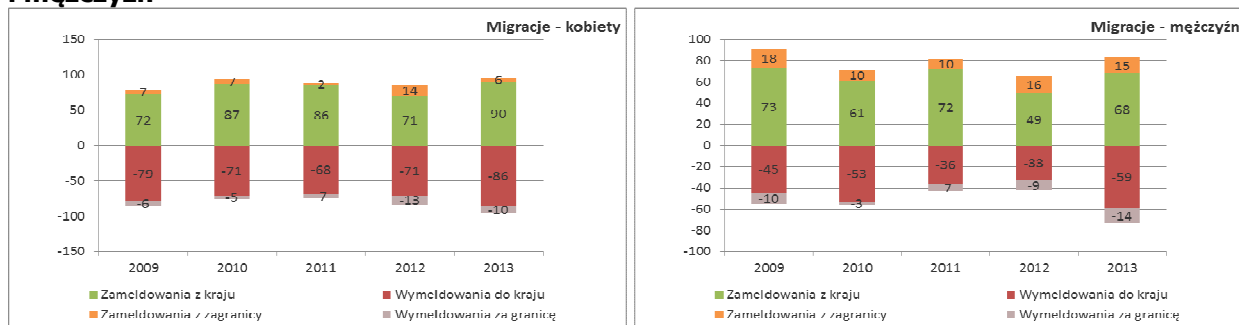

Źródło: Ludność, Bank Danych Regionalnych, GUS 2015

Spśród osób przybyłych do Gminy w roku 2013 – 55,63% stanowiły kobiety, jednak także kobiety stanowiły 56,8% osób, które wyjechały. Z danych wynika, iż kobiety migrowały głównie na obszarze kraju, migracje zagraniczne stanowiły odpowiednio +6 oraz -10 osoby. Jest to prawdopodobnie związane z „wysysaniem” przez większe ośrodki, takie jak Kraków, Nowy Sącz czy inne polskie miasta kobiet o wyższych aspiracjach edukacyjnych i zawodowych z racji tego, iż większe ośrodki oferują im lepszą ofertę edukacyjną czy zawodową. Stąd tak ważne jest rozwijanie i umacnianie w Nowym Targu pozycji Państwowej Podhalańskiej Wyższej Szkoły Zawodowej oraz kreowanie nowoczesnego i innowacyjnego rynku pracy.

Trend w migracjach z obszaru Gminy Nowy Targ wpisuje się w opracowaną przez prof. Weber teorię „spirali negatywnego rozwoju”, w którą wpadają obszary wiejskie. Zdaniem naukowców z Austrii brak miejsc pracy w małych miejscowościach powoduje najpierw selektywny odpływ ludności – czyli młodych, wykształconych osób. Z tą grupą ubywa potencjalnych matek, a więc następuje kurczenie się populacji i starzenie środowiska. To z kolei jest powodem spadku siły nabywczej gospodarstw domowych, zaniku usług – a więc lokalnego biznesu. Doprowadza to do zmniejszenia wpływów do samorządów, a w konsekwencji brak jest nakładów na inwestycje, lub wręcz środków na utrzymanie dotychczasowej infrastruktury. Zanika więc życie społeczne i narasta migracja.

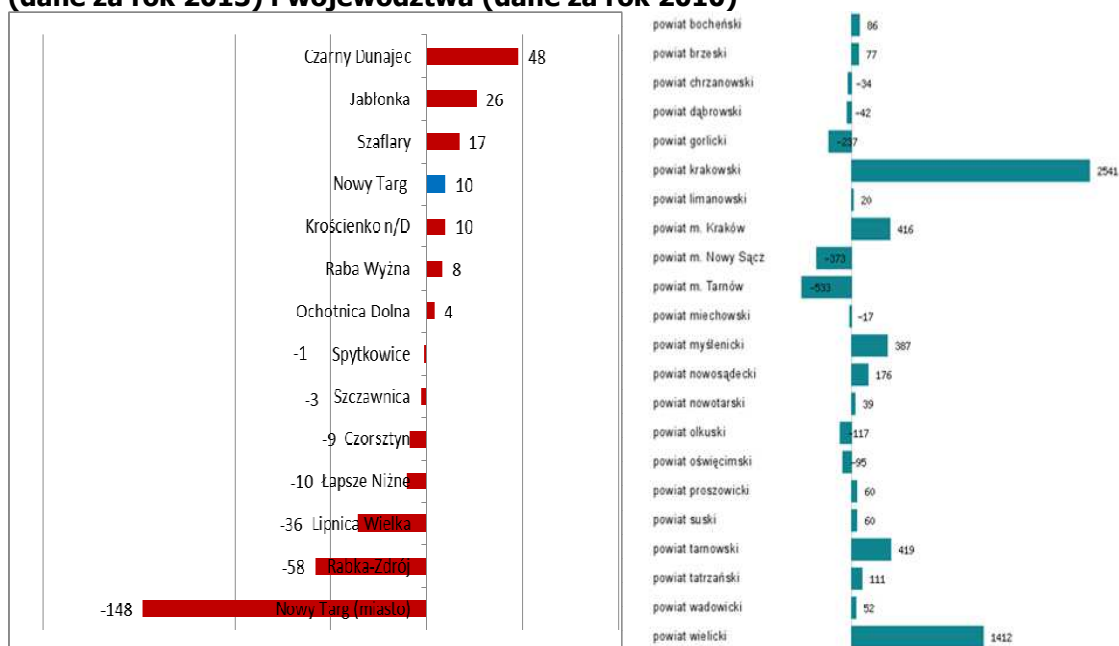
Wykres 20. Procesy demograficzne w Gminie Nowy Targ w latach 2008-2013 – migracje kobiet i mężczyzn

Źródło: Ludność, Bank Danych Regionalnych, GUS 2015

Na poniższym zestawieniu pokazano także sytuację Gminy Nowy Targ na tle innych gmin powiatu nowotarskiego i całego województwa (dane za rok 2010 i 2013). Wykres odnoszący się do powiatu pokazuje, że sytuacja pod względem migracji w Gminie Nowy Targ zalicza się, mimo wszystko, do korzystniejszych w powiecie. W roku 2013, równo po 7 gmin nowotarskich osiągnęło dodatnie i ujemne saldo migracji. Najwyższe saldo (+)48 charakteryzuje Gminę Czarny Dunajec, a najmniej korzystne (-)148 Miasto Nowy Targ.

Wykres 21. Wskaźnik salda migracji – Gm. Nowy Targ na tle powiatu nowotarskiego (dane za rok 2013) i województwa (dane za rok 2010)

Źródło: Ludność, Bank Danych Regionalnych, GUS 2015; Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej

4.5.2. Edukacja

W zakresie dostępu na terenie Gminy Nowy Targ do usług edukacyjnych sytuacja jest dobra, w tym także na tle całości powiatu nowotarskiego. Jest to wynik m.in. znaczącej poprawy infrastruktury edukacyjnej na przestrzeni ostatnich lat.

W gminie funkcjonuje siedem przedszkoli, wszystkie niepubliczne, zlokalizowane w Gronkowie, Krempachach, Ludźmierzu, Nowej Białej, Pyzówce, Trute i Waksmundzie. Gmina Nowy Targ udziela dotacji z budżetu dla 7 przedszkoli niepublicznych. Ponadto udzielane są dotacje do innych JST – zgodnie z zawartymi porozumieniami – dla dzieci z terenu Gminy

Nowy Targ uczęszczających do przedszkoli w mieście Nowy Targ oraz miejscowościach Bukowina Tatrzańska, Łapsze Niżne, Czarny Dunajec, Czorsztyn, Ochotnica Dolna i Maniowy.

Ponadto dzieci młodsze korzystają także z oferty oddziałów przedszkolnych zlokalizowanych przy szkołach podstawowych. Liczba dzieci w przedszkolach i oddziałach przedszkolnych w latach 2008 – 2013 systematycznie rosła.

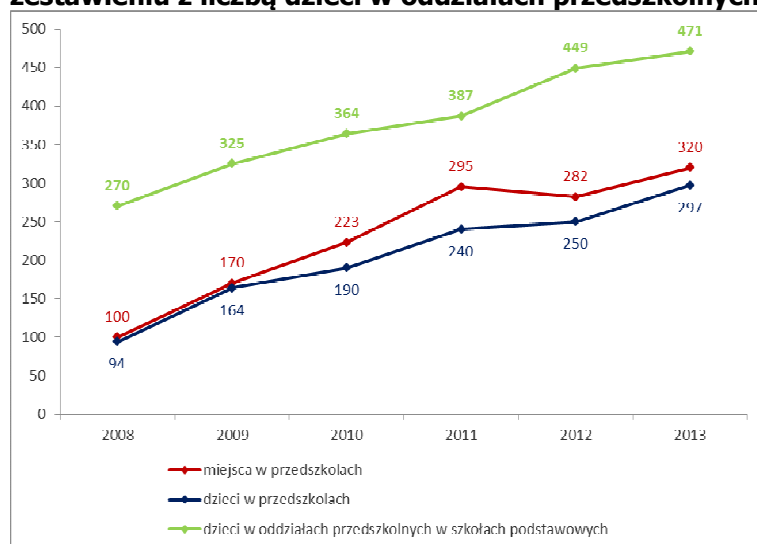
Tabela 3. Liczba dzieci w przedszkolach i oddziałach przedszkolnych na terenie Gminy Nowy Targ w latach 2008-2013

	Rok 2008	Rok 2009	Rok 2010	Rok 2011	Rok 2012	Rok 2013
Liczba dzieci w przedszkolach	94	164	190	240	250	297
Liczba dzieci w oddziałach przedszkolnych w szkołach	270	325	364	387	449	471

Źródło: Wychowanie przedszkolne, Bank Danych Regionalnych GUS 2015

Jak wynika z poniższego wykresu liczba miejsc przedszkolnych w Gminie Nowy Targ znacznie wzrosła w latach 2008-2013 (aż o 220 miejsc). Podobnie rosła liczba dzieci uczęszczających do przedszkoli (wzrost o 216% w okresie 2008-2013). Przy czym należy zaznaczyć, iż w zakresie miejsc przedszkolnych, w każdym z analizowanych lat, istniała nadwyżka miejsc. I tak np. w roku 2013 wolne pozostały 23 miejsca. Oznacza to, iż obecna infrastruktura w zakresie opieki przedszkolnej wyczerpuje zapotrzebowanie na tego typu ofertę w odniesieniu do obecnych potrzeb. Nieco mniejszą dynamiką wzrostu charakteryzuje się sytuacja w oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych, gdzie w roku 2013 uczęszczało o 201 dzieci więcej w stosunku do roku 2008, co oznacza wzrost o 74%.

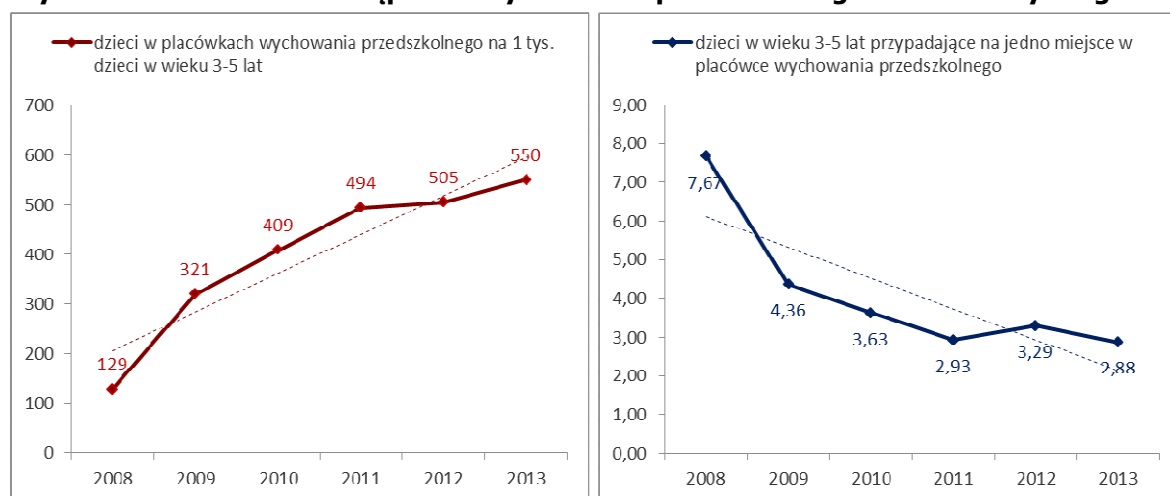
Wykres 22. Liczba miejsc przedszkolnych i liczba dzieci uczęszczająca do przedszkoli w zestawieniu z liczbą dzieci w oddziałach przedszkolnych w Gminie Nowy Targ w l. 2008-2013

Źródło: Wychowanie przedszkolne, Bank Danych Regionalnych GUS 2015

Korzystną sytuację w Gminie Nowy Targ potwierdzają także wskaźniki dostępności wychowania przedszkolnego, tj. liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tysiąc dzieci w wieku 3-5 lat (wskaźnik wzrósł w badanym okresie o 326%), oraz liczba dzieci w wieku 3-5 lat przypadających na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego – wskaźnik w roku 2013 przyjął wartość o 62% niższą niż w roku 2008.

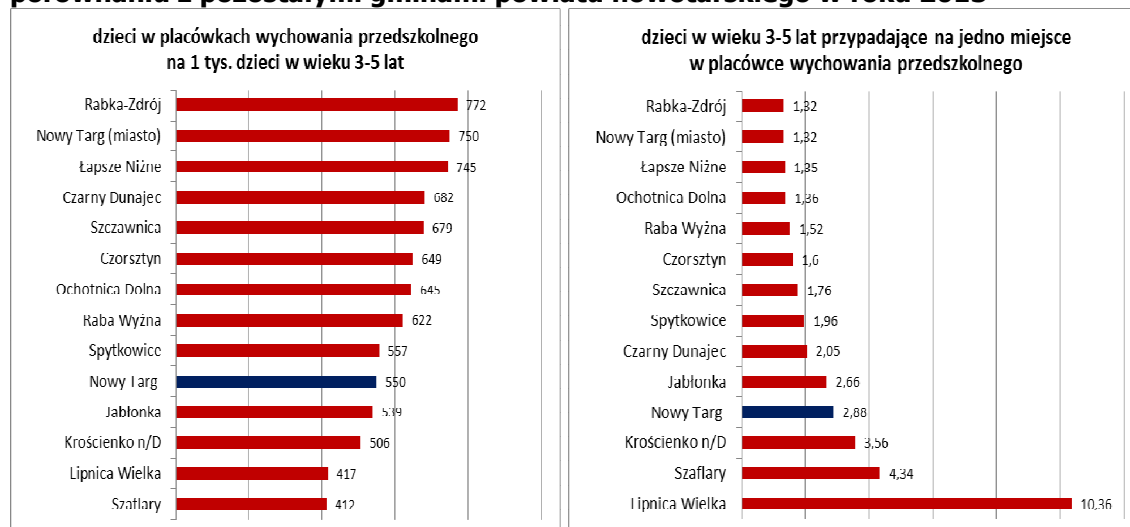
Wykres 23. Wskaźniki dostępności wychowania przedszkolnego w Gm. Nowy Targ w I. 2008-2013

Źródło: Wychowanie przedszkolne, Bank Danych Regionalnych GUS 2015

Dostępne dane statystyczne za rok 2013 w odniesieniu do całego powiatu nowotarskiego pokazują, iż sytuacja w Gminie Nowy Targ pod względem dostępności przedszkoli, mimo iż z roku na rok jest coraz lepsza, zalicza się do jednej z niższych w skali powiatu. Wskaźnik liczby dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat w roku 2013 wyniósł 550, podczas gdy najwyższą wartość wskaźnika 770 została osiągnięta w Rabce-Zdrój. Tak samo, wskaźnik liczby dzieci w wieku przedszkolnym (3-5 lat) przypadających na jedno miejsce przedszkolne wynoszący 2,88 jest znacznie mniej korzystny od najlepszego w powiecie wskaźnika w Rabce-Zdrój, który w roku 2013 wyniósł 1,32. Pod tym względem Gmina Nowy Targ plasuje się poniżej średniej powiatowej. W przypadku Gminy Nowy Targ wynika to z pewnością z obecności wielopokoleniowych rodzin, w których sprawowana jest opieka nad dziećmi. Niemniej jednak warto rozważyć dalszy rozwój opieki przedszkolnej, w tym zmianę społecznej świadomości w tym zakresie, zarówno z uwagi na zwiększanie szans w zakresie aktywności zawodowej kobiet, jak i wcześniejszą socjalizację dzieci ze środowisk wiejskich w grupie rówieśniczej.

Wykres 24. Wskaźniki dostępności wychowania przedszkolnego w Gminie Nowy Targ w porównaniu z pozostałymi gminami powiatu nowotarskiego w roku 2013

Źródło: Wychowanie przedszkolne, Bank Danych Regionalnych GUS 2015

W Gminie Nowy Targ działają 23 publiczne placówki oświatowe, w tym 16 szkół podstawowych, w miejscowościach Dębno, Dursztyn, Harkłowa, Klikuszowa, Knurów, Krauszów, Krempachy, Lasek, Ludźmierz, Morawczyna, Nowa Biała, Obidowa, Ostrowsko, Pyzówka, Rogoźnik i Szlembark; 3 zespoły szkół podstawowych i gimnazjów – w Gronkowie, Łopusznej i Waksmundzie oraz 4 publiczne gimnazja – w Krempachach, Ludźmierzu, Klikuszowej i Ostrowsku.

Na terenie Gminy nie funkcjonują szkoły ponadgimnazjalne.

Tabela 4. Placówki edukacyjne na terenie Gminy Nowy Targ

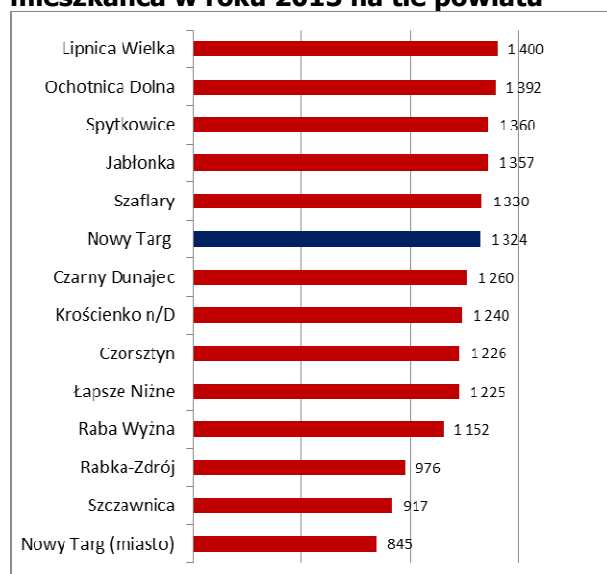
PRZEDSZKOLA									
Przedszkole Niepubliczne w Gronkowie	Gronków 222, 34-400 Nowy Targ								
Przedszkole Niepubliczne „Miś Uszatek” w Krempachach	Krempachy, ul. Kamieniec 46, 34-433 Nowa Biała								
Przedszkole Niepubliczne „Bajeczny Świat” w Ludźmierzu	ul. Przerwy Tetmajera 100, 34-471 Ludźmierz								
Przedszkole Niepubliczne „Reksio” w Pyzówce	ul. Orkana 6, 34-404 Pyzówka								
Przedszkole Niepubliczne „Magiczna Kraina” w Trutem	Remiza OSP Trute, 34-404 Klikuszowa								
Przedszkole Niepubliczne „Bajeczny Świat” w Waksmundzie	ul. Kościelna 8, 34-431 Waksmund								
Przedszkole Niepubliczne „Magiczna Kraina” w Nowej Białej	ul. Główna 9, 34-433 Nowa Biała								
ZESPOŁY SZKÓŁ ORAZ SZKOŁY PODSTAWOWE									
Szkoła	Liczba uczniów w oddziałach w r. 2014/2015								
	0	1	2	3	4	5	6	Σ	
SP w Dębnie (ul. Szkolna 3, 34-434 Dębno)	14	10	11	12	10	16	7	80	
SP w Dursztynie (ul. Pienińska 1, 34-433 Nowa Biała)	9	7	9	8	11	6	6	56	
SP w Harkłowej (Harkłowa 26, 34-434 Dębno)	14	10	10	8	6	4	9	61	
SP w Klikuszowej (Klikuszowa 240, 34-404 Klikuszowa)	37	16	14	18	19	18	18	140	
SP w Knurowie (Knurów 46, 34-434 Dębno)	9	11	1	3	9	7	3	43	
SP w Krauszowie (Krauszów 55, 34-471 Ludźmierz)	17	22	10	8	10	10	19	96	
SP w Krempachach (ul. Długa 17, 34-433 Nowa Biała)	23	14	10	11	19	12	17	106	
SP w Lasku (Lasek 69, 34-404 Klikuszowa)	36	38	21	22	24	20	24	185	
SP w Ludźmierzu (Tetmajera 56, 34-471 Ludźmierz)	28	26	31	25	24	20	22	176	
SP w Morawczynie (Morawczyna 57, 34-404 Klikuszowa)	11	7	5	4	6	5	3	41	
SP w Nowej Białej (ul. Główna 13, 34-433 Nowa Biała)	31	20	17	13	18	20	15	134	
SP w Obidowej (Obidowa 37, 34-404 Klikuszowa)	21	8	8	7	7	6	14	71	
SP w Ostrowsku (ul. J. Pawła II 13, 34-431 Waksmund)	16	19	7	16	18	15	14	105	
SP w Pyzówce (ul. Orkana 6, 34-404 Klikuszowa)	15	16	15	11	14	11	18	100	
SP w Rogoźniku (Rogoźnik 69, 34-471 Ludźmierz)	8	16	7	8	6	9	10	64	
SP w Szlembarku (ul. Ks. Kard. Wojtyły 44, 34-434 Dębno)	11	5	6	7	5	7	6	47	
Zespół SP i Gimnazjum w Gronkowie (Gronków 210, 34-400 Nowy Targ)	<i>SP</i>	35	21	13	17	25	11	28	150
	<i>Gimn.</i>		18	36	34				88
Zespół SP i Gimnazjum w Łopusznej (ul. Szkolna 1, 34-432 Łopuszna)	<i>SP</i>	24	36	17	9	19	15	20	140
	<i>Gimn.</i>		17	27	22				66
Zespół SP i Gimnazjum w Waksmundzie (ul. Na Równi 28, 34-431 Waksmund)	<i>SP</i>	35	37	23	21	35	22	21	194
	<i>Gimn.</i>		26	37	34				97
GIMNAZJA									
Gimnazjum w Klikuszowej (Klikuszowa 240, 34-404 Klikuszowa)		64	72	89				225	
Gimnazjum w Krempachach (ul. Kamieniec 46, 34-433)		80	66	75				221	

Nowa Biąła)							
Gimnazjum w Ludźmierzu (ul. Tetmajera 100, 34-471 Ludźmierz)	55	51	52				158
Gimnazjum w Ostrowsku (ul. J. Pawła II 13)	15	0	0				15

Źródło: www.gmnowy targ.pl i inne

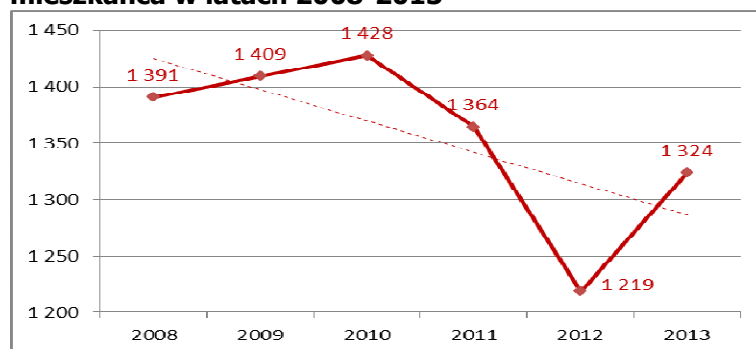
W oparciu o dane za rok 2013, można stwierdzić iż Gmina Nowy Targ ponosi relatywnie wysokie wydatki na oświatę i wychowanie w przeliczeniu na mieszkańca – wskaźnik ten wynosi obecnie 1 324 zł. Porównanie wydatków Gminy Nowy Targ z innymi gminami Powiatu Nowotarskiego pokazuje poniższy wykres. Warto jednocześnie odnotować, iż wskaźnik wydatków na oświatę w stosunku do wydatków ogółem Gminy jest systematycznie z roku na rok obniżany (z 56% w roku 2008 do 40% w roku 2013), co należy uznać za sukces nowotarskiego samorządu.

Wykres 25. Wydatki Gminy Nowy Targ na oświatę i wychowanie (dział 801) na jednego mieszkańca w roku 2013 na tle powiatu

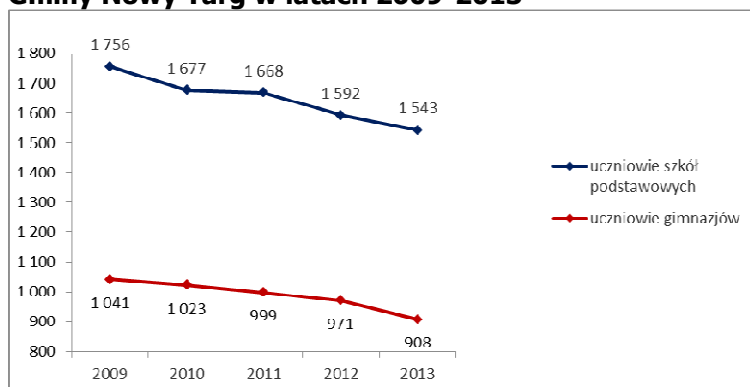
Źródło: Finanse publiczne, Bank Danych Regionalnych GUS 2015

Wykres 26. Wydatki Gminy Nowy Targ na oświatę i wychowanie (dział 801) na jednego mieszkańca w latach 2008-2013

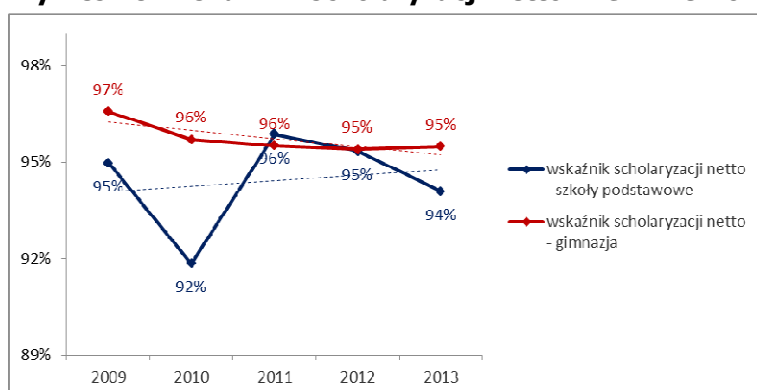
Źródło: Finanse publiczne, Bank Danych Regionalnych GUS 2015

Niestety, zgodnie z tendencjami demograficznymi, na obu etapach kształcenia – tj. podstawowego i gimnazjalnego – zauważalny jest stały i systematyczny spadek liczby uczniów. Analizując globalną tendencję demograficzną należy się spodziewać, iż stan taki będzie się stopniowo w dalszym ciągu pogłębiał. Oznacza to konieczność dalszej racjonalizacji sieci szkół oraz racjonalizacji wydatków przeznaczonych na zadania edukacyjne.

Wykres 27. Liczba szkół i stan uczniów w szkołach podstawowych i gimnazjach na terenie Gminy Nowy Targ w latach 2009-2013

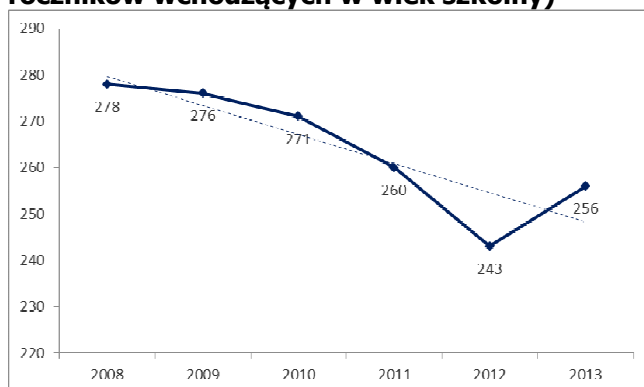
Źródło: Szkolnictwo podstawowe, gimnazjalne, ponadpodstawowe i ponadgimnazjalne, Bank Danych Regionalnych GUS 2015

Współczynnik scholaryzacji netto opisujący relację liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (w danej grupie wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania w Gminie Nowy Targ w odniesieniu do szkół podstawowych zachowuje trend rosnący (przy czym w roku 2013 wyniósł 94%), natomiast w przypadku gimnazjów – maleje (w roku 2013 wyniósł 95%). Jak widać wartości w odniesieniu do obu typów szkół oscylują wokół 95%, co oznacza, iż zdecydowana większość dzieci z terenu gminy pobiera naukę na obszarze Gminy, ale także, iż oferta szkół Gminy Nowy Targ nie przyciąga – w sposób zauważalny - uczniów z gmin sąsiednich.

Wykres 28. Wskaźniki scholaryzacji netto w Gminie Nowy Targ w latach 2009-2013

Źródło: Szkolnictwo podstawowe, gimnazjalne, ponadpodstawowe i ponadgimnazjalne, Bank Danych Regionalnych GUS 2015

Prognoza liczby dzieci, które w kolejnych rocznikach będą wchodziły w obowiązek szkolny i z dużą dozą prawdopodobieństwa zasilą mury gminnych szkół, można śledzić analizując liczbę dzieci urodzoną w kolejnych rocznikach. Oczywiście nie ma dziś pewności którą ze szkół rodzice tych dzieci wybiorą, niemniej jednak wielkości te są dość przewidywalne, a jak pokazuje poniższy wykres przy pewnych zróżnicowaniach w poszczególnych latach, trend jest zdecydowanie malejący, co musi zostać zauważone przy podejmowaniu decyzji o zarządzaniu infrastrukturą oświatową na terenie Gminy.

Wykres 29. Urodzenia żywe w latach 2008-2013 w Gminie Nowy Targ (prognoza roczników wchodzących w wiek szkolny)

Źródło: Stan Ludności i Ruch Naturalny, Bank Danych Regionalnych, GUS 2015

W roku szkolnym 2012/2013 do egzaminów końcowych w szóstych klasach szkół podstawowych przystąpiło 275 uczniów. Średnie wyniki ze wszystkich szkół na terenie gminy kształtowały się na poziomie średniej dla całego powiatu i nieco niżej niż średnia dla całego województwa. Warto jednocześnie zwrócić uwagę na wewnątrzgminne zróżnicowanie w osiągniętych wynikach, które sięga blisko 10 punktów.

Tabela 5. Wyniki egzaminów w roku szkolnym 2012/2013 w publicznych szkołach podstawowych na terenie Gminy Nowy Targ

Placówka	Średni wynik szkoły	
SP Harkłowa	30,20 pkt	75%
SP Rogoźnik	29,83 pkt	75%
SP Dursztyn	26,83 pkt	67%
SP Morawczyna	26,00 pkt	65%
SP Szlembark	26,00 pkt	65%
SP Klikuszowa	25,89 pkt	65%
SP Lasek	25,08 pkt	63%
SP Krempachy	24,83 pkt	62%
SP Krauszów	24,73 pkt	62%
SP Łopuszna	24,55 pkt	61%
SP Obidowa	23,38 pkt	58%
SP Ostrowsko	23,13 pkt	58%
SP Nowa Biała	22,90 pkt	57%
SP Dębno	22,83 pkt	57%
SP Ludźmierz	21,95 pkt	55%
SP Pyzówka	21,67 pkt	54%
SP Gronków	21,57 pkt	54%
SP Waksmund	21,53 pkt	54%
Średni wynik szkół:		
w gminie	23,7 pkt	59%
w powiecie	23,4 pkt	59%
w województwie	25,1 pkt	63%

Źródło: dane Urzędu Gminy Nowy Targ

Najlepsze wyniki egzaminów końcowych dla uczniów klas szóstych w roku szkolnym 2012/2013 uzyskano w Szkole Podstawowej w Harkłowej (średni wynik szkoły to 30,2 pkt.,

tj. 75%). Jest to wynik znacznie wyższy niż średnia dla wszystkich szkół w gminie (23,7 pkt., tj. 59%). Dziesięć szkół w gminie osiągnęło wyniki wyższe niż średnia dla powiatu (23,4 pkt., tj. 59%), a sześć wyższe niż średnia dla województwa (25,1 pkt., tj. 63%). Najlepsze wyniki osiągnęli uczniowie Szkoły Podstawowej w Pyzówce, Gronkowie i Waksmundzie (odpowiednio 21,67 pkt, 21,57 pkt. i 21,53 pkt. pkt., tj. 54%), co stanowi wynik znacznie poniżej średnich dla gminy oraz powiatu.

Tabela 6. Wyniki egzaminów w roku szkolnym 2013/2014 w publicznych gimnazjach na terenie Gminy Nowy Targ

Lokalizacja placówki	Średni wynik szkoły			
	Język polski	Historia i WoS	Matematyka	Przedmioty przyrodnicze
Gronków	21,6 pkt / 68% (3)	22,1 pkt / 67% (1)	12,7 pkt / 45% (3)	16,3 pkt / 58% (1)
Klikuszowa	21,5 pkt / 67% (5)	19,1 pkt / 58% (4)	11,5 pkt / 41% (6)	13,1 pkt / 47% (6)
Krempachy	20,8 pkt / 65% (6)	18,4 pkt / 56% (5)	12,8 pkt / 46% (2)	13,7 pkt / 49% (4)
Ludźmierz	23,3 pkt / 73% (1)	19,5 pkt / 59% (3)	13,7 pkt / 49% (1)	15,1 pkt / 54% (2)
Łopuszna	22,2 pkt / 69% (2)	20,3 pkt / 62% (2)	11,9 pkt / 43% (4)	14,6 pkt / 52% (3)
Waksmund	21,6 pkt / 68% (4)	18,3 pkt / 55% (6)	11,7 pkt / 42% (5)	13,2 pkt / 47% (5)
Średni wynik szkół:				
w gminie	21,7 pkt / 68%	19,4 pkt / 59%	12,5 pkt / 45%	14,2 pkt / 51%
w powiecie	21,4 pkt / 67%	19,5 pkt / 59%	12,6 pkt / 45%	14,4 pkt / 51%
w województwie	22,6 pkt / 71%	20,2 pkt / 61%	14,1 pkt / 50%	15,3 pkt / 55%

Źródło: dane Urzędu Gminy Nowy Targ

Do egzaminów gimnazjalnych w roku szkolnym 2013/2014 przystąpiło 298 uczniów. Najlepsze wyniki uzyskali uczniowie Gimnazjum w Ludźmierzu – pierwsza lokata w gminie z egzaminu z języka polskiego (wynik 23,3 pkt., tj. 73% był lepszy od średniej wojewódzkiej – 22,6 pkt., tj. 71%) i matematyki (13,7 pkt., tj. 49%), druga z zakresu przedmiotów przyrodniczych (15,1 pkt., tj. 54%) i trzecia z historii i wiedzy o społeczeństwie (19,5 pkt., tj. 59%). Najbardziej wypadły egzaminy uczniów Gimnazjum w Klikuszowej – piąta pozycja w zakresie wyników z języka polskiego (21,5 pkt., 67%), czwarta w zakresie historii i wiedzy o społeczeństwie (19,1 pkt., 58%), i szósta w zakresie matematyki (11,5 pkt., 41%) oraz przedmiotów przyrodniczych (13,1 pkt., 47%). W przypadku wyników egzaminów z matematyki żadna szkoła w gminie nie osiągnęła średniego wyniku dla województwa (14,1 pkt., tj. 50%).

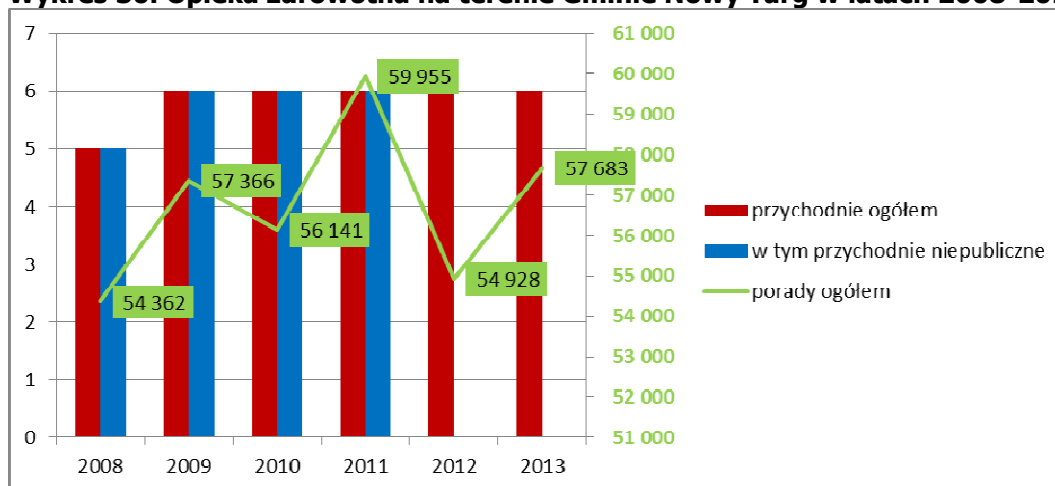
4.5.3. Służba zdrowia i opieka socjalna

Podstawową opiekę medyczną na terenie Gminy Nowy Targ zapewnia kilka placówek, w tym:

- Ośrodek zdrowia w Ludźmierzu ul. Podhalańska 2;
- Ośrodek zdrowia w Ostrowsku ul. Za potokiem 2;
- Ośrodek zdrowia w Gronkowie numer 207;
- Ośrodek zdrowia w Dębnie ul. Długa 76;
- Ośrodek zdrowia w Nowej Białej ul. Główna 5;
- Ośrodek zdrowia w Klikuszowej Klikuszowa 40a;
- Ośrodek zdrowia ALLMEDICA w Waksmundzie, ul. Nowotarska 328.

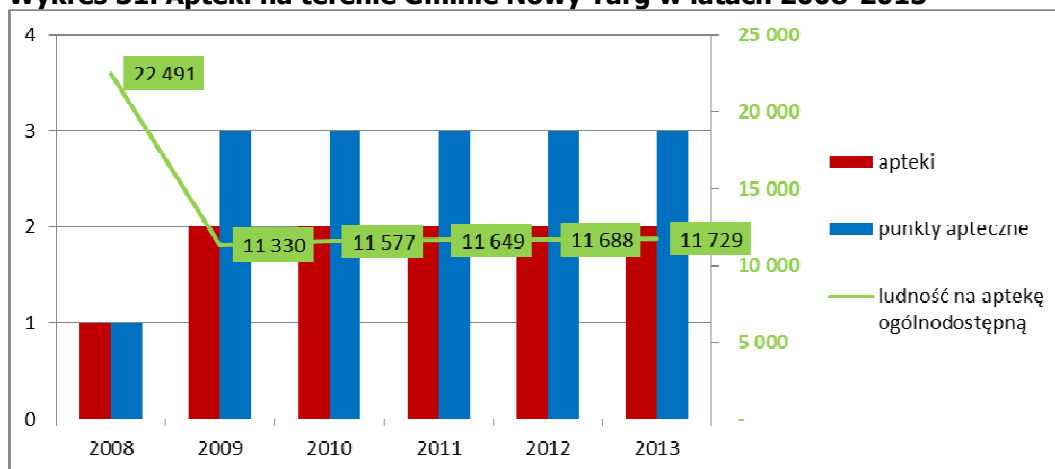
Wskaźnik odnoszący się do liczby placówek ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na 10 tys. ludności dla Gminy Nowy Targ w roku 2013 wyniósł 3. Wskaźnik ten lokuje Gminę poniżej średniej dla powiatu (4) i wskaźnika dla województwa małopolskiego (5). Jednocześnie należy pamiętać, iż na terenie miasta Nowego Targu działa Podhalański Szpital Specjalistyczny im. Jana Pawła II zapewniający dostęp mieszkańców subregionu do szerokiego spektrum świadczeń medycznych. Na terenie Gminy działają 2 apteki i 3 punkty apteczne.

Wykres 30. Opieka zdrowotna na terenie Gminie Nowy Targ w latach 2008-2013

Źródło: Ochrona Zdrowia i Opieka Społeczna, Bank Danych Regionalnych, GUS 2015

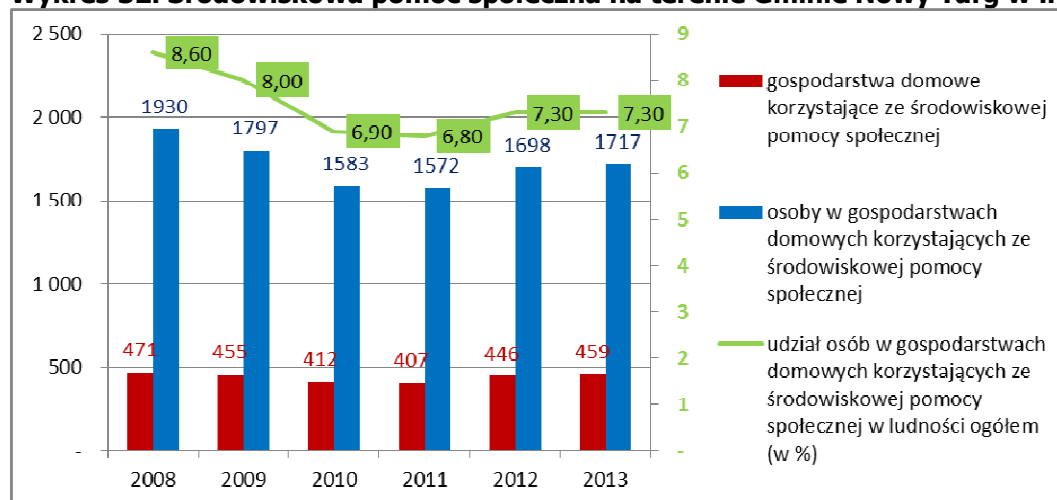
Wykres 31. Apteki na terenie Gminie Nowy Targ w latach 2008-2013

Źródło: Ochrona Zdrowia i Opieka Społeczna, Bank Danych Regionalnych, GUS 2015

W Gminie działa także Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, którego aktywność koncentruje się na udzielaniu pomocy społecznej osobom i rodzinom w trudnej sytuacji, w szczególności z powodu: ubóstwa, sieroctwa, bezdomności, bezrobocia, niepełnosprawności, długotrwałej lub ciężkiej choroby, przemocy w rodzinie, potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych i wielodzietnych, braku umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze, trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy, trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, alkoholizmu lub narkomanii, zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej, klęski żywiołowej lub ekologicznej. Wsparcie koncentruje się głównie na udzielaniu pomocy finansowej.

Wykres 32. Środowiskowa pomoc społeczna na terenie Gminy Nowy Targ w I. 2008-2013

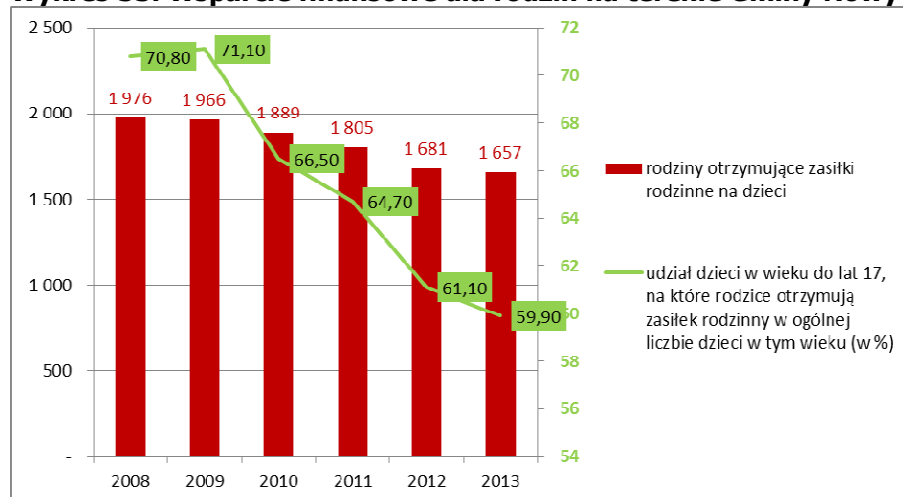

Źródło: Ochrona Zdrowia i Opieka Społeczna, Bank Danych Regionalnych, GUS 2015

W latach 2008-2013 liczba rodzin korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na terenie Gminy Nowy Targ utrzymywała się na stałym poziomie – średniorocznie były to 442 rodziny. Największa liczba rodzin (471) otrzymała wsparcie w roku 2008, a najmniejsza (407) w roku 2011. Liczba osób w gospodarstwach domowych otrzymujących wsparcie wahała się od 1 572 w roku 2011 do 1 930 w roku 2008, zachowując w badanym okresie trend malejący. Podobnie kształtuje się wartość wskaźnika udziału osób we wspomaganych gospodarstwach w ludności ogółem. W roku 2013 wskaźnik ten osiągnął wartość 7,3%. W dużej części jest to jednak spowodowane zmianą zasad przyznawania pomocy, a nie systematycznym wychodzeniu z ubóstwa.

W analizowanym okresie maleje także liczba rodzin pobierających zasiłki rodzinne na dzieci oraz liczba dzieci poniżej 17. roku życia objęta wsparciem. W roku 2013 rodzin takich było 1 657 (spadek o 16% w porównaniu z rokiem 2008), a dzieci - 3 202 (spadek o 21% w porównaniu do roku 2008). Coraz mniejsze wartości przyjmuje także wskaźnik udziału dzieci w wieku do lat 17., na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku – w roku 2013 wskaźnik ten osiągnął wartość 59,9%. Dla porównania w roku 2013 wskaźnik ten wyniósł 48,2% dla powiatu nowotarskiego, a dla województwa małopolskiego – 32,7%.

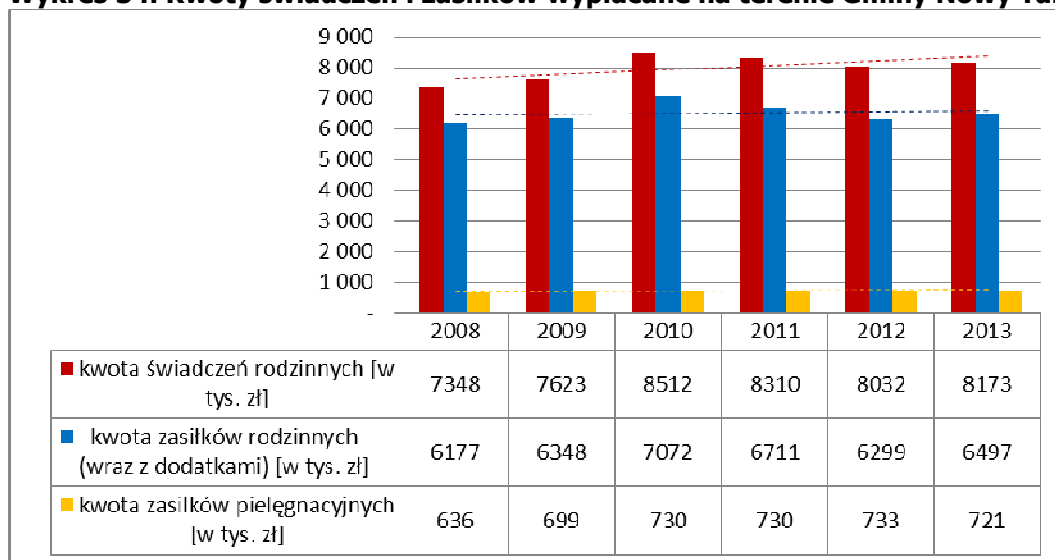
Wykres 33. Wsparcie finansowe dla rodzin na terenie Gminy Nowy Targ w I. 2008-2013

Źródło: Ochrona Zdrowia i Opieka Społeczna, Bank Danych Regionalnych, GUS 2015

Świadczeniami rodzinnymi są: zasiłek rodzinny oraz dodatki do zasiłku rodzinnego, jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka, świadczenia opiekuńcze: zasiłek pielęgnacyjny, świadczenie pielęgnacyjne i specjalny zasiłek opiekuńczy. Przyznanie prawa do zasiłku rodzinnego uzależnione jest m.in. od spełnienia kryterium dochodowego. Osoba mająca prawo do zasiłku rodzinnego może ubiegać się o dodatki z tytułu: urodzenia dziecka, opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego, samotnego wychowywania dziecka, wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej, kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego, podjęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania, rozpoczęcia roku szkolnego. W analizowanym okresie kwoty świadczeń rodzinnych pobieranych w Gminie Nowy Targ zachowują trend rosnący. W roku 2013 rodzinom z Gminy wypłacono łącznie 8,2 mln zł z tytułu świadczeń rodzinnych. Z tego 78% (6,5 mln zł) stanowiło kwotę zasiłków rodzinnych (wraz z dodatkami). Kwota zasiłków pielęgnacyjnych wypłaconych w roku 2013 wyniosła 721 tys. zł i stanowiła o 13% wyższą wartość w porównaniu z rokiem 2008. Kwoty zasiłków wypłacanych w latach 2008-2013 zachowują nieznaczne trendy rosnące.

Wykres 34. Kwoty świadczeń i zasiłków wypłacane na terenie Gminy Nowy Targ w I. 2008-2013

Źródło: Ochrona Zdrowia i Opieka Społeczna, Bank Danych Regionalnych, GUS 2015

4.5.4. Bezpieczeństwo

Teren Gminy Nowy Targ podlega Powiatowej Komendzie Policji w Nowy Targu. Za bezpieczeństwo odpowiadają Dzielnicy w następujących rewirach:

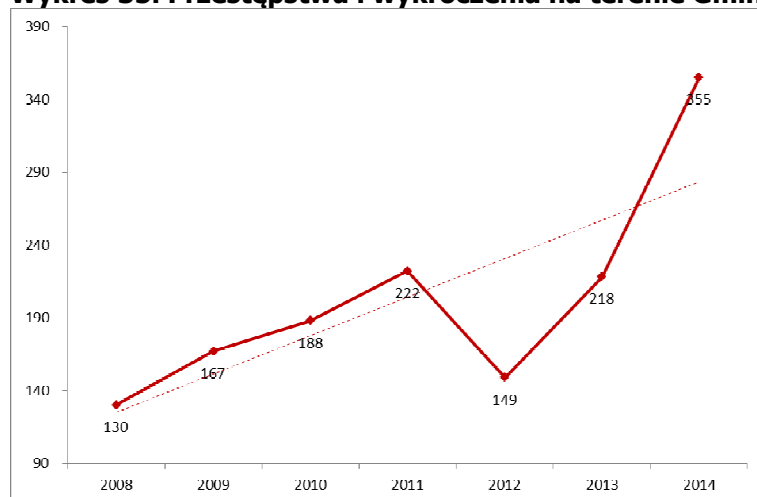
- Rejon 7 obejmujący miejscowości: Waksmund, Ostrowsko, Łopuszna, Harkłowa, Szlembark, Knurów, Dębno;
- Rejon 8 obejmujący miejscowości: Gronków, Nowa Biała, Krempachy, Dursztyn, Bór, Szaflary;
- Rejon 9 obejmujący miejscowości: Maruszyna, Zaskale, Bańska Wyżna, Bańska Niżna, Skrzypne, Rogoźnik, Ludźmierz;
- Rejon 10 obejmujący miejscowości: Pyzówka, Morawczyna, Lasek, Klikuszowa, Obidowa, Trute, Krauszów, Długopole.

Tabela 7. Interwencje Policji na terenie Gminy Nowy Targ w latach 2008-2014

Rodzaj	Rok 2008	Rok 2009	Rok 2010	Rok 2011	Rok 2012	Rok 2013	Rok 2014
Zabójstwo	2	2	2	0	0	0	0
Zgwałcenie	0	0	0	0	0	0	0
Kradzież cudzej rzeczy	28	33	47	63	47	35	45
Kradzież z włamaniem	21	26	32	36	30	21	24
Rozbój, wymuszenie rozbójnicze	2	3	5	1	3	3	0
Bójka, pobicie	3	6	6	7	4	3	2
Uszczerbek na zdrowiu	3	17	10	5	2	2	12
Uszkodzenie mienia	20	17	25	24	16	11	24
Nietrzeźwy kierujący	41	29	21	38	39	28	58
Pozostałe przestępstwa	10	34	40	48	8	115	190
Przestępstwa i wykroczenia ogółem	130	167	188	222	149	218	355
Wypadki drogowe	20	19	12	43	35	36	35
Osoby zabite	1	2	3	2	3	3	4
Osoby ranne	26	27	35	76	57	62	56
Kolizje drogowe	147	182	178	152	133	135	224

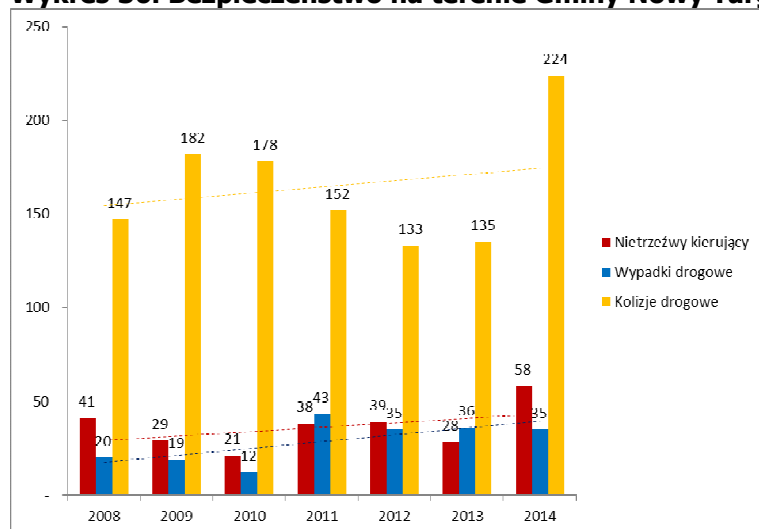
Źródło: Raport KP Policji w Nowym Targ, 2015

Poniższy wykres prezentuje liczbę przestępstw i wykroczeń ogółem popełnianych na terenie Gminy Nowy Targ odnotowanych przez Komisariat Policji. Z analizy danych wynika, iż za wyjątkiem roku 2012 liczba przestępstw na terenie Gminy systematycznie wzrasta.

Wykres 35. Przestępstwa i wykroczenia na terenie Gminy Nowy Targ w latach 2008-2014

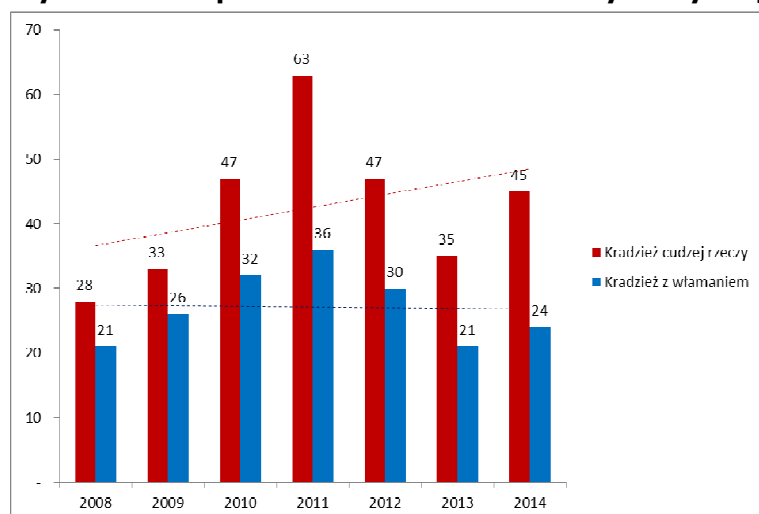
Źródło: Raport KP, 2015

Dużą liczbę przestępstw odnotowanych na terenie Gminy stanowią przestępstwa drogowe (kolizje i wypadki drogowe, nietrzeźwi kierujący). Liczba kolizji i wypadków utrzymują stałą tendencję rosnącą w badanym okresie od 2008 do 2014 roku, przy jednoczesnym wzroście liczby ujawnianych nietrzeźwych kierujących.

Wykres 36. Bezpieczeństwo na terenie Gminy Nowy Targ w I. 2008-2014 – wypadki i kolizje

Źródło: Raport KP, 2015

W latach 2008 do 2014 na terenie Gminy odnotowano nieznaczny trend zniżkowy w zakresie włamań, przy jednoczesnej tendencji rosnącej w zakresie kradzieży cudzej rzeczy.

Wykres 37. Bezpieczeństwo na terenie Gminy Nowy Targ w I. 2008-2014 – kradzieże

Źródło: Raport KP, 2015

4.5.5. Kultura i sztuka na terenie Gminy Nowy Targ

Podstawową, samorządową instytucją na terenie Gminy Nowy Targ, której rolą jest pielęgnowanie i rozwijanie szeroko rozumianej kultury i sztuki, a także zapewnienie do niej dostępu szerokiemu gronu mieszkańców jest **Gminny Ośrodek Kultury w Łopusznej**.

Ośrodek, powstał z inicjatywy mieszkańców Łopusznej i działa już od roku 1971. Zaś od 1973 roku obiekt funkcjonuje jako Gminny Ośrodek Kultury w Łopusznej. Prowadził działalność merytoryczną, ale także instruktażową i metodyczną dla podległych placówek (kluby, świetlice i zespoły amatorskiego ruchu artystycznego – zespoły regionalne i orkiestry dęte).

W roku 2014 przeprowadzono kapitalny remont sali widowiskowej (oświetlenie, ściany, scena, kurtyna, posadzka, system ram do ekspozycji prac plastycznych) wykonano także docieplenie strychu, położono kostkę na placu, na którym corocznie odbywa się

gminna impreza plenerowa „Konkurs Potraw Regionalnych”. Zakupiono także scenę plenerową na potrzeby Gminy.

Działalność GOK-u jest bogata i adresowana do bardzo zróżnicowanych grup wiekowych. Dla dzieci i młodzieży prowadzone są kursy języków obcych, szkółka muzyczna, nauka gry na skrzypkach, dziecięcy zespół regionalny. Organizowane są konkursy plastyczne, recytatorskie, festiwale piosenki (o zasięgu gminnym – 20 szkół podstawowych i 4 gimnazja), spektakle teatralne i spotkania z ciekawymi ludźmi. Odbývają się tu zajęcia z aerobiku, rozgrywki tenisa stołowego, kursy tańca, a także dyskoteki, zabawy i bale sylwestrowe. Istnieje tu także możliwość skorzystania z Internetu.

Zespoły regionalne działające przy Gminnym Ośrodku Kultury w Łopusznej to:

- Zespół młodzieżowo-dorosły im. L. Łojasa, działający od roku 1974, liczący ok. 30 osób, występujący wraz z czteroosobową Kapelą im. ks. Prof. Józefa Tischnera;
- Zespół dziecięco-młodzieżowy „Mali Łopuszanie”, działający od roku 1989, liczący 50 osób;
- Szkółka muzyczna gry na skrzypkach prowadzona przez Marzenę Kruczek z Ostrowska oraz nauka nut górskich na skrzypkach prowadzona przez Janusza Pilnego z Leśnicy – działająca od roku 2004 i licząca ok. 25 dzieci i młodzieży, uczących się w pięciu grupach wiekowych.

Wiejski Dom Kultury w Krempachach

Wiejski Dom Kultury w Krempachach prowadzi działalność od 1975 roku. Patronat nad WDK sprawuje Gminny Ośrodek Kultury w Łopusznej. W okresie przeszło 30 lat Dom odwiedziło wielu ludzi kultury, artystów, polityków, wiele zespołów folklorystycznych, muzycznych, teatralnych, z kraju i zagranicy. Obecnie w WDK działają zespoły regionalne „Zielony Jawor” i „Mali Tonecnicy”, kółko teatralne „Mrówa”, grupy taneczne „Hertz” i „Karmelki”. W budynku WDK corocznie odbywają się różnego rodzaju spotkania, zebrania, dyskoteki, zabawy i przyjęcia weselne. Od 2004 roku WDK wspólnie ze środowiskiem lokalnym jest organizatorem letniej, plenerowej imprezy pn. „Festyn Krympaski”.

Do tradycji należy już przegląd spiskiego i słowackiego folkloru na Ostatkach - Faśiangach, organizowanych przez Towarzystwo Słowaków z Zarządem Głównym w Krakowie, Koncerty Noworoczne organizowane przez zespół „Zielony Jawor”, występy z okazji świąt Bożego Narodzenia i kolędowanie, organizowane przez teatrzyk „Mrówa”, a także występy grupy tanecznej. W corocznych programach od 2009 roku znajdują się również Konkurs Kolęd i Konkurs Piosenki.

Zdjęcie 9. Imprezy organizowane przez WDK w Krempachach

Źródło: tischnerowka.pl

Warto także zwrócić uwagę, iż na terenie Gminy Nowy Targ działa także 11 świetlic wiejskich. Ich działalność skupia się głównie na organizacji zajęć z dla dzieci i młodzieży w zakresie sportu, plastyki, muzyki, tańca. Organem prowadzącym świetlice jest GOK Łopuszna.

Wśród najważniejszych, cyklicznych wydarzeń kulturalnych na terenie Gminy skierowanych zarówno do mieszkańców, jak i stanowiących atrakcyjną ofertę dla gości z

zewnątrz warto wymienić: konkurs potraw regionalnych, przegląd piosenki od Podhala do Opolą, przegląd gwary góralskiej, obchody rocznic Tischerowskich.

Gminna Biblioteka Publiczna w Nowym Targu z siedzibą w Waksmundzie jest samorządową instytucją kultury, której organizatorem jest Gmina Nowy Targ. Biblioteka zapoczątkowała swoją działalność w roku 1949. Gromadzony księgozbiór biblioteki przez wszystkie te lata znacznie się powiększył. Obecnie Biblioteka dysponuje bogatym księgozbiorem liczącym 18 tys. książek. Są to: literatura piękna, lektury, encyklopedie, słowniki, leksykony, wydawnictwa multimedialne. Biblioteka prenumeruje także czasopisma.

Gminnej Bibliotece Publicznej podlega 12 filii bibliotecznych, w następujących miejscowościach Gminy Nowy Targ: Harkłowa, Gronków, Krempachy, Nowa Biała, Ostrowsko, Waksmund, Ludźmierz, Rogoźnik, Krauszów, Lasek, Pyzówka, Klikuszowa.

W roku 2010 roku Biblioteka została przeniesiona do odremontowanych i nowocześnie wyposażonych pomieszczeń w starej szkole w Waksmundzie.

Organizacje pozarządowe

Na terenie Gminy działają także organizacje pozarządowe. Do najaktywniejszych należą Ochotnicze Straże Pożarne. Na terenie gminy Nowy Targ funkcjonuje 21 jednostek OSP – czyli we wszystkich miejscowościach Gminy Nowy Targ. OSP jest nie tylko ważnym elementem bezpieczeństwa na terenie Gminy, ale także organizatorem życia społeczno-kulturalnego. Remizy strażackie są miejscami spotkań, imprez okolicznościowych i wydarzeń kulturalnych. To w nich coraz częściej organizuje się zajęcia dla dzieci i młodzieży, spotkania dla starszych mieszkańców, zebrania wiejskie. Obecna działalność remiz bardzo mocno wykracza poza dotychczasową działalność samych strażaków-ochotników.

Ogromne znaczenie dla kultywowania rodzimych tradycji mają Koła Gospodyń Wiejskich, których na terenie Gminy Nowy Targ jest 11. Gaździny, które je tworzą, znane są szerokiej publiczności głównie za sprawą dorocznego Konkursu Potraw Regionalnych w Łopusznej, na którym prezentują specjały tradycyjnej kuchni góralskiej.

Wśród innych NGO można wymienić m.in. Stowarzyszenie „Drogami Tischnera” (ul. A. Mickiewicza 7, 34-432 Łopuszna) oraz Stowarzyszenie Rozwoju Spisza i Okolicy (ul. Jana Pawła II 63, 34-442 Łapsze Niżne), swoim działaniem obejmujące polską część regionu Spisza, w skład którego wchodzi 14 wsi położonych na terenie trzech gmin: Łapsze Niżne, Bukowina Tatrzańska i Nowy Targ. Głównym celem Stowarzyszenia jest wypromowanie regionu oraz poprawa jakości życia mieszkańców Spisza i okolicy poprzez rozwój turystyki. Stowarzyszenie pełniło w latach 2007-2015 także rolę Lokalnej Grupy Działania.

4.6. Gospodarka komunalna oraz stan środowiska naturalnego

4.6.1. Sieć wodociągowa i kanalizacyjna na terenie Gminy

Na obszarze gminy Nowy Targ funkcjonuje wodociąg zbiorczy zaopatrujący w wodę wsie Nowa Biała i Krempachy. Oparty jest on o ujęcia infiltracyjne wód rzeki Białki. Jego obsługą zajmuje się Zakład Usług Wodnych, obsługa wodociągu Krempachy – Nowa Biała, Leon Łukasz, 34-433 Nowa Biała Krempachy, ul. Słoneczna 26.

W pozostałych miejscowościach funkcjonują lokalne wodociągi grupowe, obsługujące od kilku do kilkudziesięciu domów (gospodarstw), zarządzane bez udziału gminy. Typowy układ wodociągów to: ujęcie wody, zbiornik wyrównawczy, sieć rozprowadzająca. Wsie lub domy nie podłączone do wodociągów korzystają z indywidualnych studni.

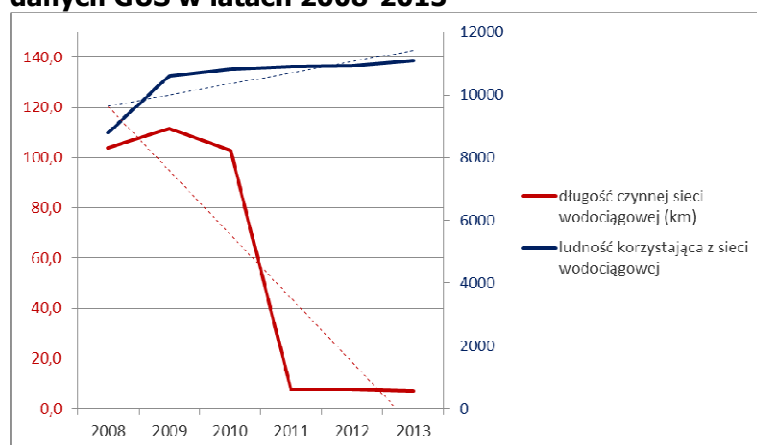
Zgodnie z kierunkami rozwoju ujętymi w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Nowy Targ, przyjętym Uchwałą Nr XIV/115/2012 Rady Gminy Nowy Targ dnia 20 marca 2012 roku w zakresie zaopatrzenia w wodę zakłada się poprawę warunków zaopatrzenia mieszkańców w wodę poprzez:

- utrzymanie i rozbudowę wodociągu zbiorczego we wsiach Krempachy i Nowa Biała;
- realizację wodociągu zbiorczego dla wsi Ludźmierz;
- utrzymanie, rozbudowę i poprawę parametrów działających wodociągów grupowych;
- regulację stanu prawnego wodociągów grupowych;
- ochronę zasobów wody poprzez ustanawianie stref ochrony ujęć wód;
- poszukiwanie nowych źródeł zaopatrzenia w wodę z ujęć powierzchniowych i podziemnych.

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego liczba ludności korzystającej na terenie Gminy Nowy Targ z sieci wodociągowej wynosi obecnie 11 072 osoby, tj. 47,2% mieszkańców gminy. Odsetek korzystających z sieci jest znacznie niższy od średniej dla województwa (76,4%), ale nieco wyższy niż średnia dla powiatu (46,7%). W latach 2009-2013 liczba ludności gminy korzystająca z sieci utrzymuje się na zbliżonym poziomie. Długość czynnej sieci wodociągowej na terenie Gminy, wg sprawozdania RRW-2 składanego do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego wynosiła w roku 2014: 97,41 km.

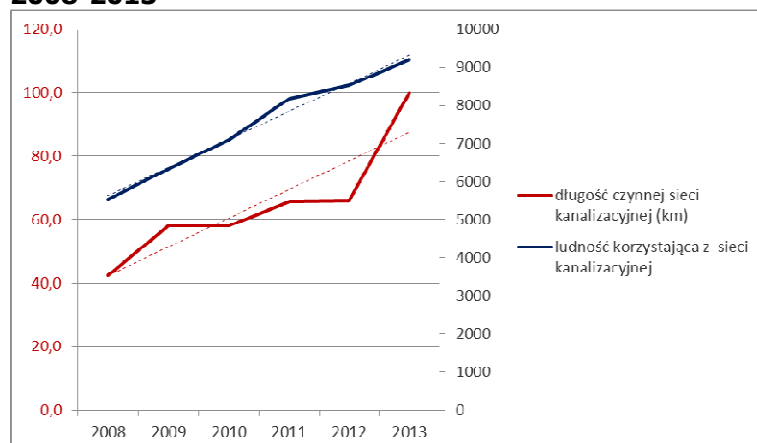
Znacząco inaczej długość sieci wodociągowej przedstawia się w statystyce GUSowskiej, co prezentuje poniższy wykres.

Wykres 38. Sieć wodociągowa i korzystający z niej na terenie Gminie Nowy Targ wg danych GUS w latach 2008-2013

Źródło: *Gospodarka Mieszkaniowa i Komunalna, Bank Danych Regionalnych, GUS 2015*

Zgodnie z danymi GUS, długość czynnej sieci kanalizacyjnej na terenie Gminy Nowy Targ w roku 2013 wyniosła 99,9 km. Korzystało z niej 9 191 osób, tj. 39,2% mieszkańców Gminy – dla porównania, odsetek osób korzystających z sieci kanalizacyjnej w powiecie nowotarskim wyniósł w tym czasie 50,6% mieszkańców powiatu, a dla województwa małopolskiego – 56%. Wskaźnik gęstości sieci na 100 km² wyniósł 48,1 km, tj. znacznie niżej od wartości wskaźnika dla powiatu (66,9 km) i dla województwa (81,5 km). Jednocześnie należy odnotować, iż liczba osób korzystających z sieci w ostatnich latach rośnie, co związane jest z postępującym procesem inwestycyjnym w zakresie rozbudowy sieci kanalizacyjnej.

Wykres 39. Sieć kanalizacyjna i korzystający z niej na terenie Gminie Nowy Targ w latach 2008-2013

Źródło: Gospodarka Mieszkaniowa i Komunalna, Bank Danych Regionalnych, GUS 2015

Siecią kanalizacyjną na terenie Gminy Nowy Targ zarządza Podhalańskie Przedsiębiorstwo Komunalne Sp. z o.o. Spółka została powołana i utworzona w roku 2003 przez jedenaście Gmin, w tym Gminę Nowy Targ, które przystąpiły do realizacji projektu modernizacji i rozbudowy oczyszczalni ścieków oraz sieci kanalizacyjnej pod nazwą „Oczyszczanie ścieków na Podhalu”. Od roku 2005 Spółka, na obszarze gmin – udziałowców, świadczy usługi stałego odbioru ścieków i ich oczyszczania. W celu realizacji powyższych zadań Spółce został przekazany kompleksowo cały majątek gmin – udziałowców związany z gospodarką ściekową. Eksploatując przejęty majątek Spółka utrzymuje sieci i oczyszczalnie w stanie zapewniającym ciągłość ich prawidłowego funkcjonowania. Prace nad poprawą funkcjonowania sieci realizowane są tak pilnie, jak pozwalają na to środki finansowe, wypracowane w trakcie realizacji budżetu Spółki.

Zgodnie z założeniami Wieloletniego Planu Rozwoju i Modernizacji Urządzeń Kanalizacyjnych dla Gminy Nowy Targ na lata 2010-2017, przyjętego przez Radę Gminy Uchwałą nr XXIV/247/2013 z dnia 19 marca 2013, na terenie gminy planuje się następujące zadanie inwestycyjne:

- Modernizacja oczyszczalni ścieków w Łopusznej;
- Budowa kanalizacji Dębno, Harkłowa;
- Modernizacja oczyszczalni ścieków w Dębnie;
- Modernizacja kanalizacji w Dębnie;
- Budowa kanalizacji w Łopusznej i Ostrowsku;
- Budowa kanalizacji Rogoźnik;
- Budowa kanalizacji Ludźmierz, Krauszów;
- Rozbudowa kanalizacji na terenie całej gminy (m.in. Gronków, Waksmund).

Po zrealizowaniu powyższych zadań liczba osób przyłączonych do sieci kanalizacyjnej zwiększy się od 280 do 860, zależnie od przyjętego wariantu finansowania.

Teren Gminy Nowy Targ obsługiwany jest przez dwa oddziały – sekcje utrzymania sieci, tj. SUS Zachód i SUS Transport.

Kanalizacja będąca w eksploatacji SUS Zachód obejmuje zachodnią część Gminy Nowy Targ, tj. sołectwa: Ludźmierz, Trute, Lasek, Klikuszowa. Łączna długość sieci kanalizacyjnej na terenie sołectwa Ludźmierz wynosi 14,7 km w tym 1,2 km rurociągów tłocznych. Długość przyłączy to 3,6 km. Na terenie sołectwa Ludźmierz znajduje się pięć przepompowni ścieków eksploatowanych przez PPK Sp. z o.o. Ścieki z miejscowości

Ludźmierz odprowadzane są do miejskiej oczyszczalni w Nowym Targu. Z sieci kanalizacyjnej korzysta ok. 1 656 osób, co stanowi ok. 66% ogółu mieszkańców miejscowości Ludźmierz. Ścieki z miejscowości Trute, Lasek i Klikuszowa odprowadzane są do oczyszczalni ścieków w Trutem. Łączna długość sieci kanalizacyjnej wynosi 33,0 km, długość przyłączy to 3,4 km. Z sieci kanalizacyjnej zlewni OŚ Trute korzysta ok. 1 760 osób, co stanowi ok. 54% mieszkańców miejscowości: Trute, Lasek, Klikuszowa.

Sekcja SUS Transport obsługuje wschodnią część Gminy Nowy Targ. Łączna długość obsługiwanej przez Sekcję sieci kanalizacyjnej na tym terenie wynosi 50,3 km w tym 1,2 km rurociągów tłocznych. Długość przyłączy to 32,3 km. Znajduje się tu dziewięć przepompowni ścieków eksploatowanych przez PPK Sp. z o.o. Sieć kanalizacyjna we wschodniej części gminy podzielona jest na dwie zlewnie:

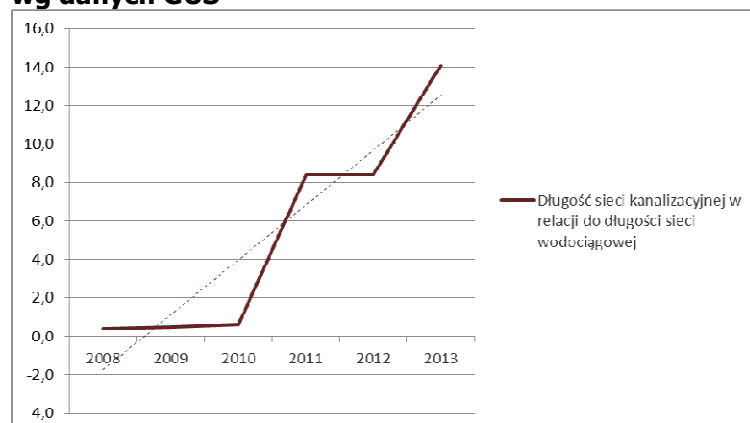
- oczyszczalni ścieków Dębno obsługująca sołectwo Dębno – z sieci kanalizacyjnej korzysta ok. 720 osób, co stanowi ok. 88 % mieszkańców sołectwa;
- oczyszczalni ścieków Łopuszna – obsługującej sołectwa: Gronków, Łopuszna, Ostrowsko, Waksmund (Gmina Nowy Targ) oraz Groń-Leśnica (Gmina Bukowina Tatrzańska). Z sieci kanalizacyjnej zlewni OŚ Łopuszna na terenie Gminy Nowy Targ korzysta ok. 5 464 osób, co stanowi ok. 75% mieszkańców ww. sołectw.

Na terenie gminy zlokalizowane są trzy oczyszczalnie ścieków:

- w Łopusznej – oddana do eksploatacji w 1998 roku; w technologii systemu przepływowego z osadem czynnym; przepływ średni dobowy $Q_{dmax}=780m^3/d$, $Q_{d\acute{s}r} = 600 m^3/d$; RLM = 3 800; odbiornikiem ścieków oczyszczonych jest rzeka Dunajec w km 191+280;
- w Dębnie – oddana do eksploatacji w 1994 roku; w technologii systemu przepływowego z osadem czynnym; przepływ średni dobowy $Q_{d\acute{s}r} = 255 m^3/d$; RLM = 1000; odbiornikiem ścieków oczyszczonych jest ciek bez nazwy, a dalej potok Dębniczanka;
- w Trutem – oddana do eksploatacji w 2013 roku; w technologii reaktora biologicznego wielokomorowego SBR; docelowa przepustowość wg pozwolenia wodnoprawnego wynosi $Q_{\acute{s}r} = 900 m^3/d$, $Q_{max} = 1170 m^3/d$; RLM = 7 500 - aktualnie, po I etapie inwestycji, przepustowość wynosi $Q_{\acute{s}r} = 450 m^3/d$; RLM = 3 750; odbiornikiem ścieków oczyszczonych jest potok Lepietnica w km 2+565.

Na obszarach gminy nie obsługiwanych przez sieć kanalizacyjną, budowane są przydomowe oczyszczalnie ścieków – aktualnie działają 23 takie oczyszczalnie, obsługując 102 osoby. Ponadto przydomowe oczyszczalnie są budowane także indywidualnie przez mieszkańców.

Wykres 40. Wskaźnik relacji sieci wod-kan na terenie Gminy Nowy Targ w I. 2008-2013 wg danych GUS

Źródło: Gospodarka Mieszkaniowa i Komunalna, Bank Danych Regionalnych, GUS 2015

4.6.2. Sieć gazowa

Łączna długość sieci gazowej w Gminie Nowy Targ wynosi 90,3 km (w tym przesyłowa o dł. 12,5 km). Na koniec 2013 roku zarejestrowano 1 612 czynnych przyłączy do sieci gazowej. Przez teren Gminy Nowy Targ przebiega gazociąg wysokoprężny DN 300/250/300 PN Czechówka – Poronin. Sieci gazowe, głównie średnioprężne, zaopatrują w gaz miejscowości: Długopole, Klikuszowa, Krauszów, Lasek, Ludźmierz, Morawczyzna, Obidowa, Pyzówka, Rogoźnik, Trute. W Ludźmierzu i Lasku zlokalizowane są stacje redukcyjno-pomiarowe I stopnia. Gaz używany jest głównie do celów bytowo-gospodarczych i grzewczych.

Według danych GUS z gazu sieciowego korzysta obecnie 1 835 osób. Zarejestrowanych 419 odbiorców gazu, z tego 352 deklaruje ogrzewanie mieszkań gazem.

Mimo, iż korzystających z gazu na terenie Gminy Nowy Targ w badanych okresie 2008-2013 nieznacznie przybyło (z 6,6% ogółu mieszkańców w roku 2008 na 7,8% w roku 2013), to odsetek ten jest niższy niż średnia dla powiatu nowotarskiego (9,5%) i dla województwa małopolskiego (62,8%).

Warunkiem gazyfikacji miejscowości położonych we wschodniej części gminy jest rozbudowa sieci wysokoprężnej.

4.6.3. Zaopatrzenie w energię

Przez Gminę Nowy Targ przebiegają linie elektroenergetyczne 110 kV relacji: Rabka – Lasek – Szaflary, Jordanów – Szaflary, Skawina – Szaflary i Szaflary – Niedzica.

Energia elektryczna dostarczana jest z GPZ 110/15 kV Lasek (na terenie gminy) oraz GPZ 110/15 kV Szaflary, za pośrednictwem sieci średnich napięć 15 kV, głównie w wykonaniu napowietrznym. Dostawę energii do odbiorców zapewniają stacje transformatorowe (słupowe lub wbudowane) i sieć niskich napięć.

Zgodnie z Programem Rozwoju Sieci 110 kV przewidywana jest realizacja linii 110 kV relacji Krościenko – projektowany GPZ Nowy Targ oraz przebudowa linii 110 kV relacji GPZ Bukowina – GPZ Szaflary na linię dwutorową.

4.6.4. Gospodarka odpadami

Gospodarka komunalna Gminy Nowy Targ zorganizowana jest zgodnie z ustawowymi wymogami. Podstawą działania jest „Regulamin utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Nowy Targ” przyjęty Uchwałą NR XXIV/244/2013 Rady Gminy Nowy Targ z dnia 19 marca 2013 roku. Wykonawcą usługi obejmującej odbiór i zagospodarowanie odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości, na których zamieszkują mieszkańcy jest konsorcjum firm: „EMPOL” Sp. z o.o – z siedzibą Tylmanowa os. Rzeka 133 oraz firmy IB Sp. z o.o – z siedzibą Biały Dunajec, ul. Miłośników Podhala 1. Zmieszane odpady komunalne z terenu Gminy Nowy Targ kierowane są do sortowni zmieszanych odpadów komunalnych prowadzonych przez wyżej wymienione podmioty.

Prowadzona jest także zbiórka odpadów wielkogabarytowych i problematycznych, takich jak zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny, meble, chemikalia, akumulatory, zużyte opony, przeterminowane leki, zużyte baterie, a także pozostałe odpady niebezpieczne, w szczególności farby kleje, rozpuszczalniki, środki ochrony roślin, a także lamp fluorescencyjne i akumulatory.

Dodatkowo pojemniki do zbiórki zużytych baterii i świetlówek, a także przeterminowanych lekarstw ustawiono w instytucjach publicznych (w tym w budynku Urzędu Gminy) oraz ośrodkach zdrowia.

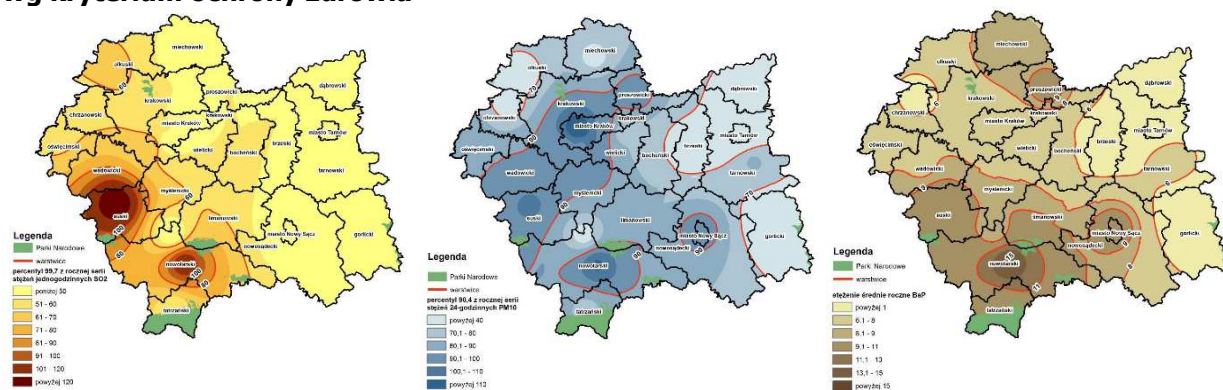
W związku z wprowadzonym w Gminie Nowy Targ nowym systemem gospodarowania odpadami, w roku 2013 zostały osiągnięte następujące wskaźniki:

- poziom ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji kierowanych do składowania – 13,2% (wymagany poziom <50%);
- poziom recyklingu, przygotowania do ponownego użycia następujących frakcji odpadów komunalnych: papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła – 14% (wymagany poziom >12%).

4.6.5. Jakość powietrza na terenie Gminy

Zgodnie z *Oceną jakości powietrza w województwie małopolskim w 2014 roku* sporządzoną przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Krakowie największe problemy z utrzymaniem jakości powietrza w obszarze obejmującym teren Gminy Nowy Targ dotyczą zanieczyszczeń dwutlenkiem siarki, pyłem zawieszonym PM10 oraz benzo(a)pirenem. Szczególnie zła jest sytuacja w okresie jesienno-zimowym oraz wiosennym, co jednoznacznie wskazuje na pochodzenie zanieczyszczeń z tzw. niskiej emisji pochodzącej z budynków mieszkalnych. Wpływ na taki stan rzeczy ma użytkowanie dużej liczby starych pieców węglowych służących do ogrzewania budynków, a także zła jakość używanego węgla, spalanie odpadów oraz brak wiedzy w zakresie spalania.

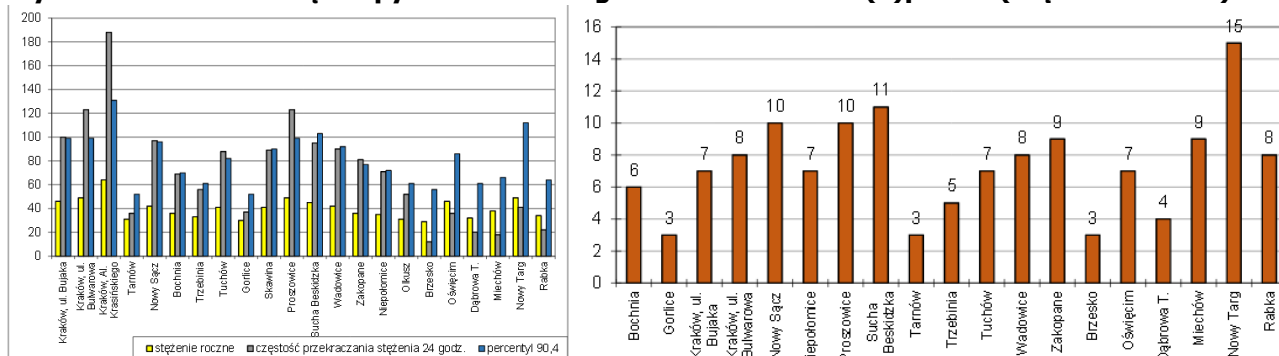
Rysunek 5. Klasyfikacja stref dla dwutlenku siarki, pyłu zawieszonego PM10 oraz benzo(a)pirenu wg kryterium ochrony zdrowia

Źródło: Ocena jakości powietrza w województwie małopolskim w 2014 roku, WIOŚ Kraków, kwiecień 2015

W zakresie pyłu zawieszonego PM 10 wyniki uzyskane w stacji pomiarowej w Nowym Targu są jednymi z gorszych w skali województwa, zaś w zakresie benzo(a)pienu zdecydowanie najgorsze w skali Małopolski, co obrazują poniższe wykresy.

Wykres 41. Rozkład stężeń pyłu zawieszonego PM10 oraz benzo(a)pirenu (stężenia roczne)

Źródło: Ocena jakości powietrza w województwie małopolskim w 2014 roku, WIOŚ Kraków, kwiecień 2015

Jednocześnie warto zauważyć, iż Gmina podejmuje starania zmierzające do stopniowej eliminacji problemu niskiej emisji. W roku 2013 zawarła z Województwem Małopolskim umowę na dofinansowanie projektu *Poprawa jakości powietrza na terenie gminy Nowy Targ poprzez montaż kolektorów słonecznych na domach prywatnych* o wartości 4,2 mln zł, którego celem jest poprawa ogólnego stanu środowiska na terenie gminy Nowy Targ poprzez zmniejszenie stężenia zanieczyszczeń i szkodliwego wpływu zanieczyszczeń powietrza na zdrowie ludzi oraz inne elementy środowiska naturalnego. Przedmiotem projektu jest montaż instalacji kolektorów słonecznych na 429 prywatnych budynkach mieszkalnych na terenie gminy.

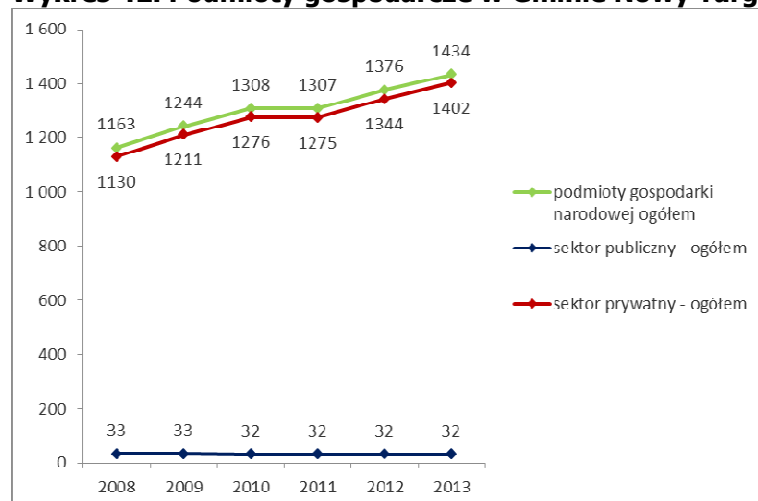
W roku 2015 Gmina przystąpiła także do przygotowanego przez Urząd Marszałkowski projektu pn. *Wdrażanie Programu Ochrony Powietrza dla województwa małopolskiego – Małopolska w zdrowej atmosferze*, który został złożony do Komisji Europejskiej i ma szansę być wdrażany za pośrednictwem instrumentu LIFE.

Jednocześnie obecna perspektywa finansowa UE jest ostatnia tak zasobna w środki finansowe na ograniczenie emisji CO₂ i likwidację niskiej emisji – należy zatem pilnie opracować szczegółowe programy, które w sposób trwały rozwiążą problemy z niską jakością powietrza na obszarze Gminy Nowy Targ.

4.7. Gospodarka i rynek pracy

Na terenie Gminy Nowy Targ nie funkcjonują duże zakłady przemysłowe. Wg danych GUS dominują tu podmioty gospodarcze z sektora prywatnego (1 402 w roku 2013, tj. 98% ogółu). Sektor publiczny obejmuje 32 podmioty. W latach 2008 – 2013 obserwuje się stały wzrost liczby przedsiębiorstw prywatnych – w roku 2013 było o 24% więcej podmiotów w porównaniu z rokiem 2008. Jednocześnie w okresie tym zmniejszyła się liczba zarejestrowanych podmiotów publicznych – z 33 (w roku 2008) na 32 (w roku 2013).

Wykres 42. Podmioty gospodarcze w Gminie Nowy Targ w latach 2008-2013

Źródło: Podmioty Gospodarcze i Przekształcenia Własnościowe i Strukturalne, Bank Danych Regionalnych, GUS 2015

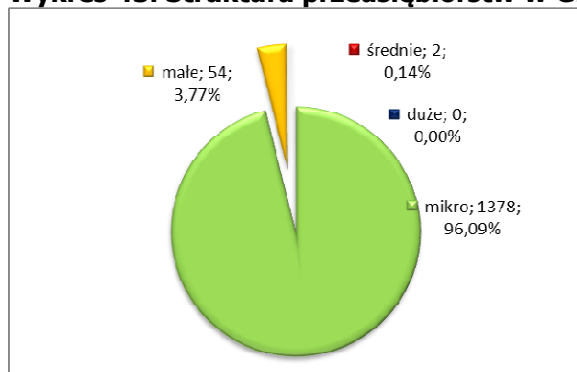
Wskaźnik liczby podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców dla Gminy Nowy Targ wyniósł 611 (dla roku 2013) i od roku 2010 notuje się tendencję rosnącą w tym zakresie. Niemniej jednak należy zauważyć, że jest on o ok. 40% niższy od średniej dla całej Małopolski, która wynosi 1 045 podmiotów na 10 tys. mieszkańców. Pozytywnym zjawiskiem jest natomiast wzrost tego wskaźnika dla Gminy Nowy Targ w stosunku do roku 2008 o ponad 18%. W tym samym czasie wzrost w całej Małopolsce był na poziomie niższym i wynosił zaledwie 5%. Niemniej jednak dystans do pokonania przez Gminę, aby zbliżyć się do wartości średnich dla regionu, jest jeszcze bardzo duży.

Tabela 8. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności w Gminie Nowy Targ i woj. małopolskim

Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności	Rok 2010	Rok 2011	Rok 2012	Rok 2013
Gm. Nowy Targ	565	561	589	611
Małopolska	993	991	1 024	1 045

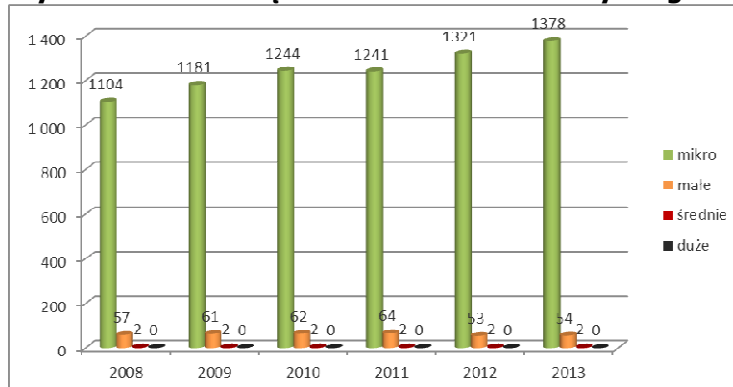
Źródło: Podmioty Gospodarcze i Przekształcenia Własnościowe i Strukturalne, Bank Danych Regionalnych, GUS 2015

Dominującym rodzajem przedsiębiorstw na terenie Gminy są mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające do 9 osób, które stanowią nieco ponad 96% wszystkich zarejestrowanych firm (1 378 firm w roku 2013). Znacznie mniej, bo 3,77% stanowią firmy małe (54), zaś tylko 0,14% to firmy średnie (2). Dominację mikroprzedsiębiorstw z jednej strony należy uznać za zjawisko pozytywne – sektor ten tworzy nowe miejsca pracy, przyczyniając się do zmniejszenia bezrobocia. Mikroprzedsiębiorstwa są też bardziej elastyczne i łatwiej dostosowują się do bieżących potrzeb rynku. Z drugiej strony mikroprzedsiębiorstwa, wykazują znacznie słabszą kondycję ekonomiczno-finansową niż przedsiębiorstwa większe, o czym świadczy chociażby wartość nakładów inwestycyjnych przypadających na jednego zatrudnionego. Podmioty te bardzo silnie, w porównaniu z większymi przedsiębiorstwami, odczuwają istniejące bariery w prowadzeniu działalności gospodarczej. Mają też znikomą zdolność do wdrażania przedsięwzięć wysoce innowacyjnych.

Wykres 43. Struktura przedsiębiorstw w Gminie Nowy Targ w roku 2013

Źródło: Podmioty Gospodarcze i Przekształcenia Własnościowe i Strukturalne, Bank Danych Regionalnych, GUS 2015

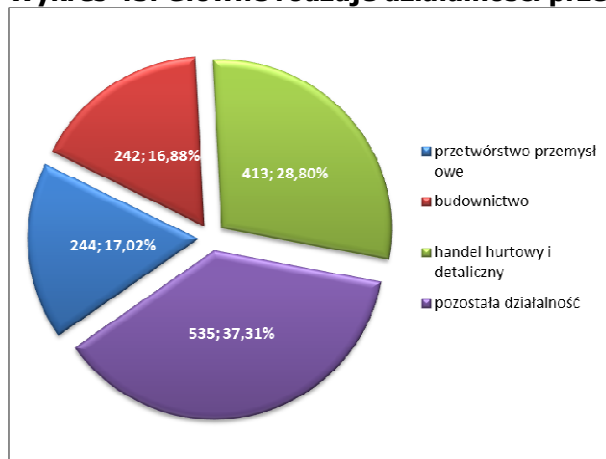
W okresie 2008 – 2013 obserwuje się wzrost liczby mikroprzedsiębiorstw na terenie Gminy o 25% rok do roku, przy jednoczesnym spadku liczby firm małych (o 5% rok do roku). Liczba średnich i dużych przedsiębiorstw jest stała w badanym okresie (i wynosi odpowiednio 2 i 0).

Wykres 44. Przedsiębiorstwa w Gminie Nowy Targ w latach 2008-2013

Źródło: Podmioty Gospodarcze i Przekształcenia Własnościowe i Strukturalne, Bank Danych Regionalnych, GUS 2015

W strukturze firm na terenie Gminy Nowy Targ dominują firmy zajmujące się działalnością handlową – 413, tj. 28,8% wszystkich działających firm, następnie są firmy związane z przetwórstwem przemysłowym – 244 i budownictwem – 242, stanowiące odpowiednio po 17,2% i 19,88% ogółu firm. Transport i gospodarka magazynowa stanowi przedmiot działalności dla 4,88% (70 firm), Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna – dla 4,32% (62 firmy), a rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo dla 3,14% firm (45).

Wykres 45. Główne rodzaje działalności przedsiębiorstw w Gminie Nowy Targ w roku 2013

Źródło: Podmioty Gospodarcze i Przekształcenia Własnościowe i Strukturalne, Bank Danych Regionalnych, GUS 2015

Poniżej zaprezentowano zestawienie firm działających na terenie Gminy Nowy Targ w roku 2012 i 2013 w układzie podstawowych sekcji PKD 2007, wraz z prezentacją zmian sektorów (spadek i wzrost) liczby zarejestrowanych podmiotów.

Tabela 9. Podmioty wg sekcji PKD 2007 w roku 2012 i 2013 na terenie Gm. Nowy Targ

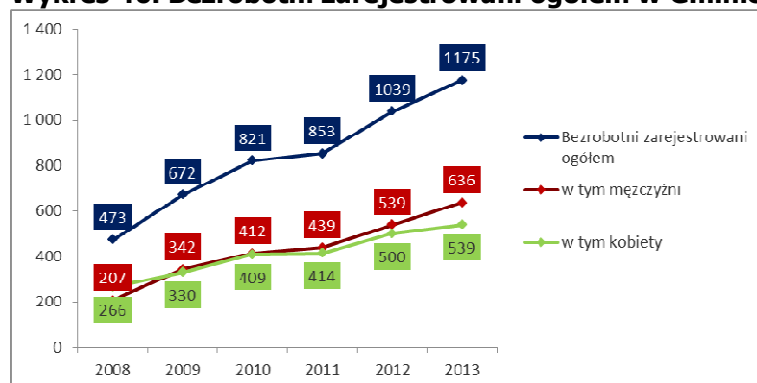
Wyszczególnienie	2012	2013	Różnica
A. Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	51	45	-6
B. Górnictwo i wydobywanie	2	2	0
C. Przetwórstwo przemysłowe	250	244	-6
D. Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	2	2	0
E. Dostawa wody; gospodarowanie ciekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	8	9	1
F. Budownictwo	219	242	23
G. Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych	393	413	20
H. Transport i gospodarka magazynowa	69	70	1
I. Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	37	38	1
J. Informacja i komunikacja	13	13	0
K. Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	31	29	-2
L. Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	10	11	1
M. Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	47	62	15
N. Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	28	35	7
O. Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społecz.	21	21	0
P. Edukacja	50	50	0
Q. Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	46	48	2

R. Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	41	43	2
S. Pozostała działalność usługowa oraz T. Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospod. domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	58	57	-1
U. Organizacje i zespoły eksterytorialne	-	-	-

Źródło: Podmioty Gospodarcze i Przekształcenia Własnościowe i Strukturalne, Bank Danych Regionalnych, GUS 2015

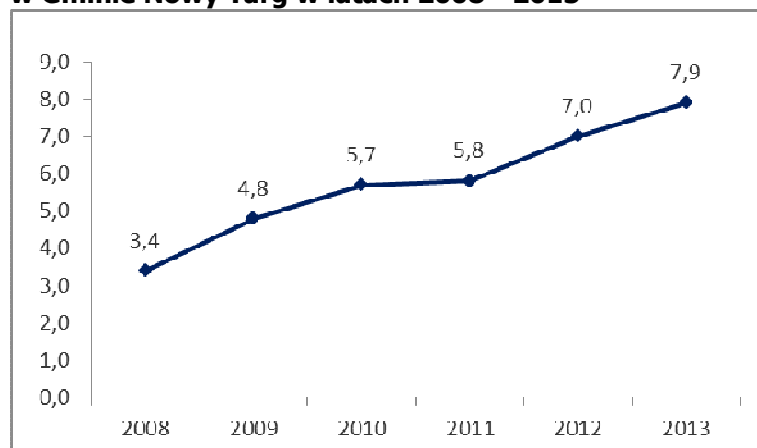
Znaczącym problemem Gminy Nowy Targ jest wysoki (i stale rosnący) poziom bezrobocia. W roku 2013 udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wynosił 7,9%. W porównaniu z rokiem 2008 wskaźnik ten wzrósł aż o 132%. W analizowanym okresie wzrastała także z roku na rok bezwzględna liczba osób pozostających bez pracy, osiągając w roku 2013 wartość 1 175. Liczba bezrobotnych kobiet i mężczyzn pozostaje na mniej więcej zbliżonym poziomie, z niewielką przewagą bezrobotnych mężczyzn. W roku 2013 wśród zarejestrowanych bezrobotnych było 539 kobiet i 636 mężczyzn.

Wykres 46. Bezrobotni zarejestrowani ogółem w Gminie Nowy Targ w latach 2008-2013

Źródło: Rynek Pracy, Bank Danych Regionalnych, GUS 2015

Wykres 47. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Gminie Nowy Targ w latach 2008 - 2013

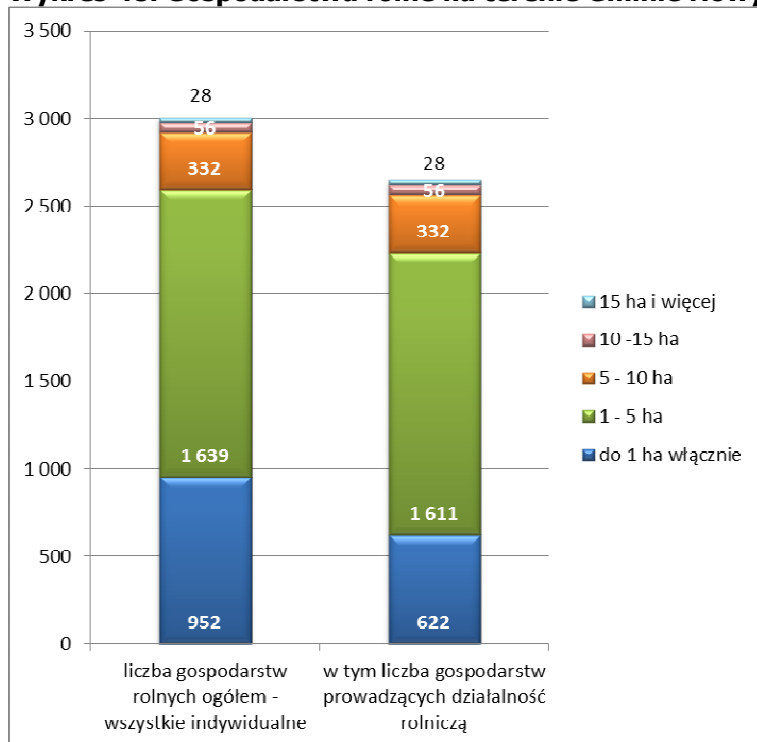
Źródło: Rynek Pracy, Bank Danych Regionalnych, GUS 2015

4.8. Rolnictwo

Zgodnie z danymi Powszechnego Spisu Rolnego w roku 2010 na obszarze Gminy Nowy Targ funkcjonowało 3 007 gospodarstw rolnych i wszystkie one były gospodarstwami indywidualnymi. Najwięcej jest gospodarstw małych – 1 639 gospodarstw mieści się w przedziale od 1 do 5 ha, zaś 952 ma powierzchnię mniejszą niż 1 ha. Obie te grupy

gospodarstw stanowią aż 86% ogółu gospodarstw w Gminie. Gospodarstwa średnie, o powierzchni od 5 do 10 ha stanowią 11% ogółu (332 gospodarstwa). Gospodarstwa większe – o powierzchni ponad 10 i ponad 15 ha (odpowiednio 56 i 28 gospodarstw) stanowią niewielki odsetek na terenie Gminy sięgający łącznie 3% ogółu gospodarstw. Spośród ogólnej liczby gospodarstw, 88% prowadzi działalność rolniczą.

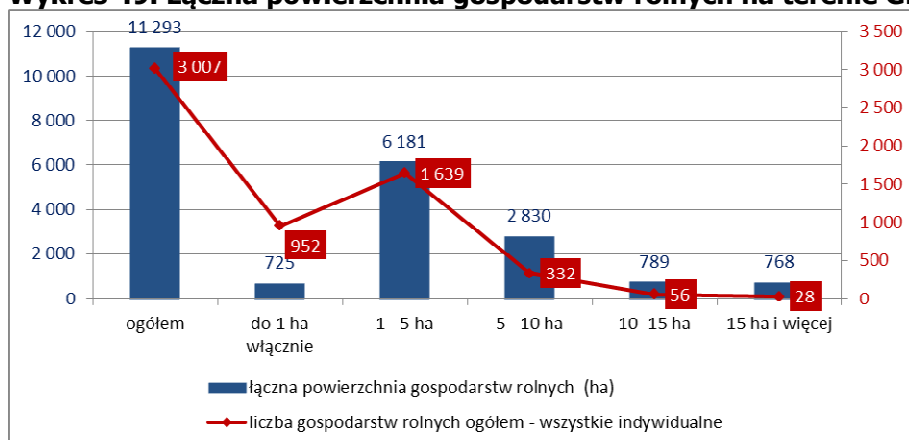
Wykres 48. Gospodarstwa rolne na terenie Gminy Nowy Targ w roku 2010

Źródło: PSR 2010, Bank Danych Regionalnych, GUS 2015

Łączna powierzchnia gospodarstw rolnych działających na terenie Gminy Nowy Targ wynosi 11 293 ha, w tym największą powierzchnię zajmują gospodarstwa o powierzchni od 1-5 ha (łącznie jest to 6 181 ha). Gospodarstwa średnie (pow. 5 do 10 ha) zajmują łącznie 2 830 ha, duże o powierzchni 10-15 ha i powyżej 15 ha – odpowiednio 789 ha i 768 ha. Gospodarstwa najmniejsze (poniżej 1 ha) zajmują łącznie 725 ha.

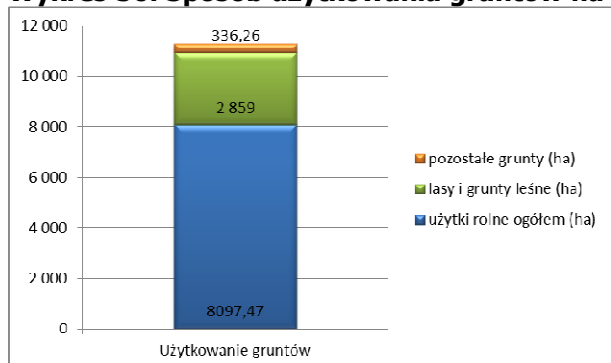
Wykres 49. Łączna powierzchnia gospodarstw rolnych na terenie Gminy Nowy Targ w 2010 r.

Źródło: PSR 2010, Bank Danych Regionalnych, GUS 2015

Pośród 11 293 ha gruntów użytkowanych w Gminie Nowy Targ w roku 2010, 71,7%, tj. 8 097 ha stanowiło użytki rolne. Lasy i grunty leśne stanowiły 25,32%, tj. 2 859 ha.

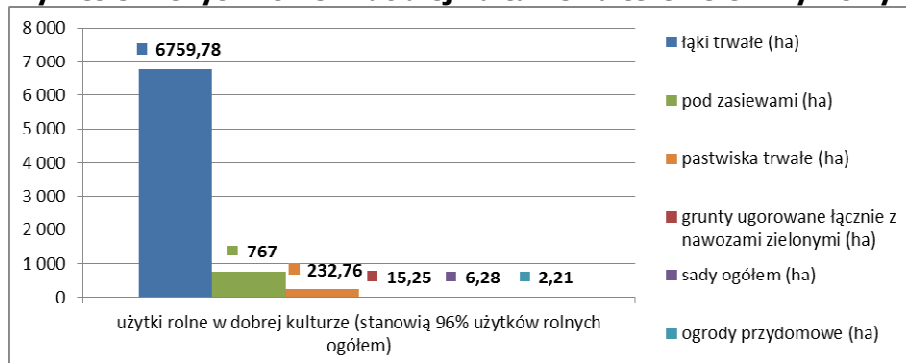
Wykres 50. Sposób użytkowania gruntów na terenie Gminie Nowy Targ w 2010 r.

Źródło: PSR 2010, Bank Danych Regionalnych, GUS 2015

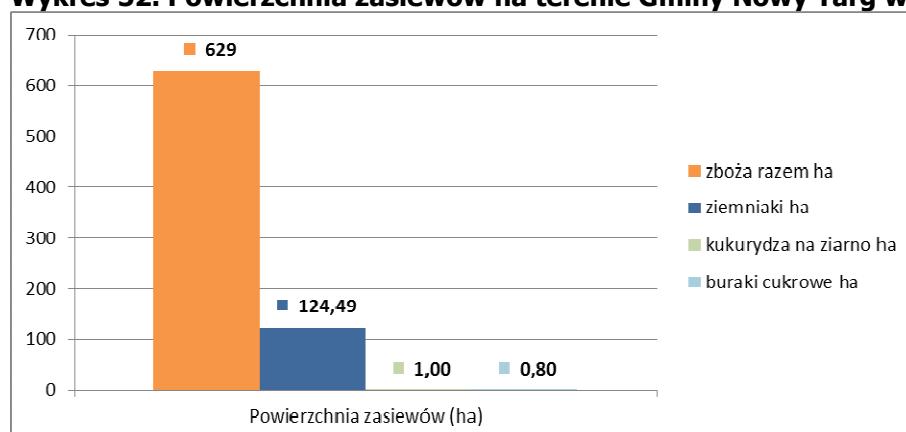
Pośród ogólnej powierzchni użytków rolnych 96%, tj. 7 784 ha stanowią użytki rolne w dobrej kulturze – największą powierzchnię wśród nich zajmują łąki, niemal 6 760 ha, tj. 86,85%, następnie zasiewy – 767,31 ha, tj. 9,86% i pastwiska – 232,79 ha, tj. 2,99%.

Wykres 51. Użytki rolne w dobrej kulturze na terenie Gminy Nowy Targ w 2010 r.

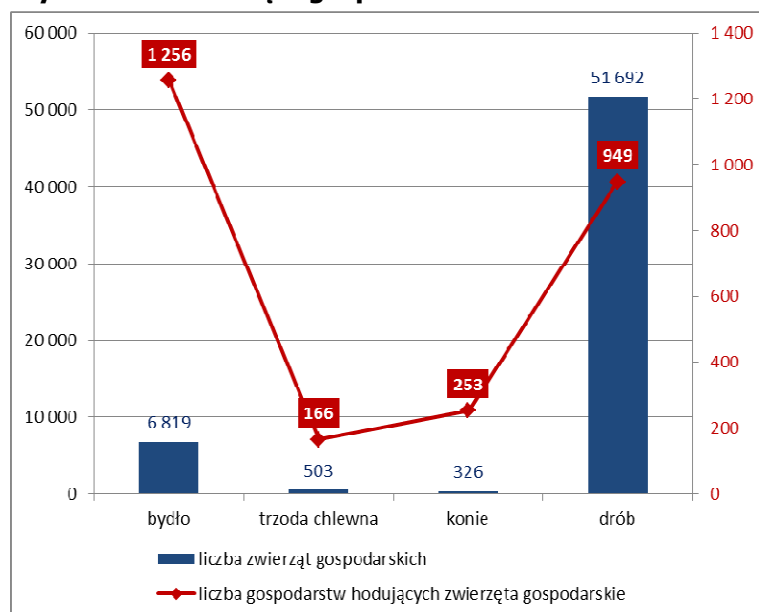
Źródło: PSR 2010, Bank Danych Regionalnych, GUS 2015

Powierzchnia zasiewów na terenie Gminy Nowy Targ w roku 2010 wyniosła łącznie 767,31 ha. Najwięcej terenów zostało przeznaczone pod zboża (629 ha, tj. ponad 83%) i uprawy ziemniaków (124,49 ha, tj. ponad 16%). Pozostałe uprawy stanowiły niewielki odsetek ogółu.

Wykres 52. Powierzchnia zasiewów na terenie Gminy Nowy Targ w 2010 r.

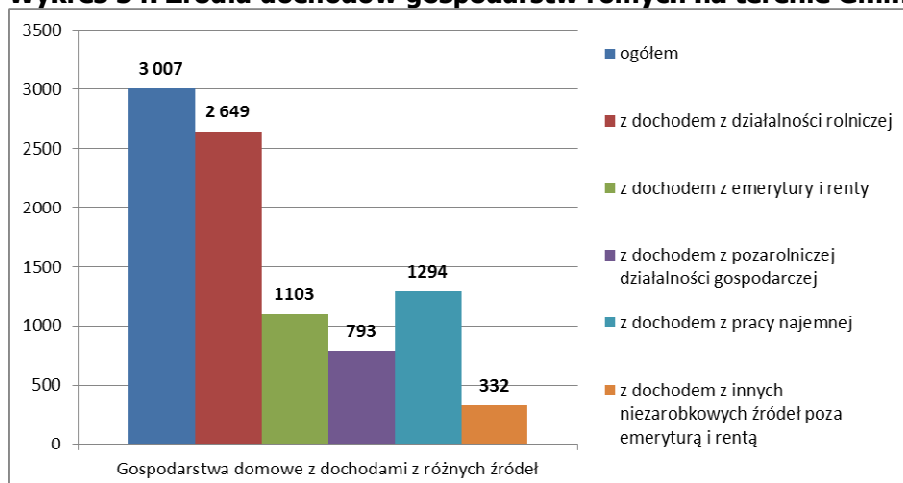
Źródło: PSR 2010, Bank Danych Regionalnych, GUS 2015

Zgodnie z danymi Powszechnego Spisu Rolnego 2010 na terenie Gminy Nowy Targ w 1 747 gospodarstwach hodowanych było łącznie 7 318 sztuk zwierząt (w sztukach dużych). Średnio na 1 gospodarstwo przypadało 5 sztuk bydła, 3 sztuki trzody chlewnej, 1 koń oraz 54 sztuki drobiu. Szczegóły przedstawia poniższy wykres.

Wykres 53. Zwierzęta gospodarskie hodowane na terenie Gm. Nowy Targ w 2010 r.

Źródło: PSR 2010, Bank Danych Regionalnych, GUS 2015

Spośród 3 007 gospodarstw rolnych zidentyfikowanych na terenie Gminy Nowy Targ w roku 2010, ponad 88%, tj. 2 649 zadeklarowało w spisie powszechnym uzyskiwanie dochodów z działalności rolniczej. Ponadto w 1 294 gospodarstwach (43,03% ogółu) wskazano także dochody z pracy najemnej, w 1 103 (36,68%) – z tytułu emerytury i renty, 793 (26,37%) – z pozarolniczej działalności gospodarczej i 332 (11,04%) – innych źródeł niezarobkowych poza emeryturą i rentą.

Wykres 54. Źródła dochodów gospodarstw rolnych na terenie Gminy Nowy Targ w 2010 r.

Źródło: PSR 2010, Bank Danych Regionalnych, GUS 2015

4.9. Finanse gminy

Rokiem bazowym przygotowanej analizy sytuacji finansowej Gminy Nowy Targ był rok 2008. Do tego okresu porównywano dane za kolejne lata 2009-2013. Informacje niezbędne do opracowania oceny zostały pozyskane z Banku Danych Lokalnych GUS oraz z Gminy Nowy Targ. Przedmiotowa analiza opiera się na wielu wskaźnikach cząstkowych, dzięki którym możliwe było zbadanie sytuacji finansowej jednostki samorządu terytorialnego, prezentacja jej zdolności kredytowej, płynności finansowej, jak również aktywności.

4.9.1. Nadwyżka operacyjna

Podstawową wielkością wskazującą na aktualną sytuację finansową gminy i jej możliwości finansowe jest nadwyżka operacyjna. Miernik ten informuje w pierwszej kolejności o zdolności gminy do przygotowania i realizacji zadań o charakterze rozwojowym.

Tabela 10. Wartość nadwyżki operacyjnej Gminy Nowy Targ w latach 2008 - 2013

	Rok 2008	Rok 2009	Rok 2010	Rok 2011	Rok 2012	Rok 2013
Dochody bieżące [tys. zł]	49 749,68	53 677,56	57 479,56	58 573,21	59 829,21	69 839,80
Wydatki bieżące [tys. zł]	42 541,34	42 459,70	47 030,96	49 510,06	52 106,99	57 143,95
Nadwyżka operacyjna [tys. zł]	7 208,34	11 217,86	10 448,60	9 063,15	7 722,22	12 695,85
Dynamika dochodów bieżących – rok 2008 = 100%[%]	100,0	107,9	115,5	117,7	120,3	140,4
Dynamika wydatków bieżących – rok 2008 = 100%[%]	100,0	99,8	110,6	116,4	122,5	134,3
Dynamika nadwyżki operacyjnej – rok 2008 = 100%[%]	100,0	155,6	145,0	125,7	107,1	176,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG Nowy Targ

Analizując powyższe dane należy stwierdzić, że na przestrzeni badanego okresu miał miejsce znaczny wzrost dochodów bieżących budżetu Gminy Nowy Targ. Zmiana ta na przestrzeni kolejnych sześciu lat budżetowych wyniosła 40,4%, co oznacza, że dochody bieżące wzrosły z 49 749,68 tys. zł nominalnie w 2008 roku do 69 839,80 tys. zł w roku

2013. Trend wzrostowy utrzymywał się w kolejnych latach, przy czym największa zmiana dotyczyła lat 2012-2013, kiedy to ta grupa dochodów wzrosła o ponad 16,7%.

Podobna tendencja miała miejsce w odniesieniu do wydatków bieżących, przy czym ich wzrost był niższy, co jest zjawiskiem pozytywnym. Ostatecznie w analizowanych latach ta pozycja budżetowa wzrosła o 34,3%. Najwyższy poziom wydatki bieżące osiągnęły w roku 2013 – 57 143,95 tys. zł, i była to zmiana w stosunku do roku wcześniejszego o 9,7%.

W rezultacie wskazanych tendencji, nadwyżka operacyjna, będąca różnicą pomiędzy dochodami bieżącymi i wydatkami bieżącymi wzrosła z poziomu 7 208,34 tys. zł do 12 695,85 tys. zł, czyli o 76,1%. Do tej sytuacji przyczynił się szybszy wzrost dochodów bieżących w porównaniu z wydatkami bieżącymi, co jak wskazano, jest zjawiskiem jak najbardziej pożądanym w obszarze finansów publicznych. Oznacza to, że możliwości finansowania działalności inwestycyjnej Gminy, wskutek szybszego wzrostu dochodów bieżących w relacji do wydatków bieżących sukcesywnie rosły. Ten korzystny trend powinien utrzymać się w kolejnych latach budżetowych.

4.9.2. Relacja nadwyżki operacyjnej do wydatków bieżących

Uszczegółowieniem powyższych analiz jest wskaźnik relacji nadwyżki operacyjnej do wydatków bieżących oraz dynamika wskaźnika obliczonego dla Gminy Nowy Targ dla lat 2008-2013. Obliczenia przedstawiono w tabeli poniżej.

Tabela 11. Relacja nadwyżki operacyjnej do wydatków bieżących i dynamika wskaźnika dla Gminy Nowy Targ w latach 2008 - 2013

	Rok 2008	Rok 2009	Rok 2010	Rok 2011	Rok 2012	Rok 2013
Wskaźnik	0,169	0,264	0,222	0,183	0,148	0,222
Dynamika – 2008 = 100% [%]	100,0	155,9	131,1	108,0	87,4	131,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG Nowy Targ

Interpretacja powyższego wskaźnika mówi, że im wyższa jego wartość tym korzystniejsza sytuacja finansowa jednostki samorządu terytorialnego i większa zdolność do podejmowania działań inwestycyjnych.

W przypadku Gminy Nowy Targ omawiana relacja przybierała zmienne wartości. Ogólnie należy stwierdzić, że w latach 2010-2012 wskaźnik ten systematycznie malał, co świadczy o pogarszającej się sytuacji JST w tym zakresie. Jednak rok 2013 zamknął się wskaźnikiem 0,222, co w porównaniu z okresem poprzednim było wzrostem o 31,1%. Biorąc pod uwagę wcześniej przeprowadzone obliczenia oraz dodatnią nadwyżkę operacyjną można stwierdzić, że w Gminie poprawiają się możliwości inwestowania. Rośnie liczba własnych źródeł finansowania planowanych działań rozwojowych. Oczywiście nie jest to relacja bardzo wysoka, co oznacza, że Gmina na potrzeby sfinansowania wydatków majątkowych, będzie jednak zmuszona do skorzystania z zewnętrznych źródeł finansowania.

4.9.3. Nadwyżka operacyjna *per capita*

Następny, uwzględniany w analizie sytuacji finansowej jednostki samorządu terytorialnego wskaźnik, jest odpowiedzią na pytanie: jaka wielkość nadwyżki operacyjnej przypada na 1 mieszkańca Gminy?

Tabela 12. Nadwyżka operacyjna *per capita* i dynamika wskaźnika dla Gminy Nowy Targ

	Rok 2008	Rok 2009	Rok 2010	Rok 2011	Rok 2012	Rok 2013
Wskaźnik [zł/osoba]	320,5	495,07	451,28	389,01	330,36	541,22
Dynamika – 2008 = 100% [%]	100,0	154,5	140,8	121,4	103,1	168,9

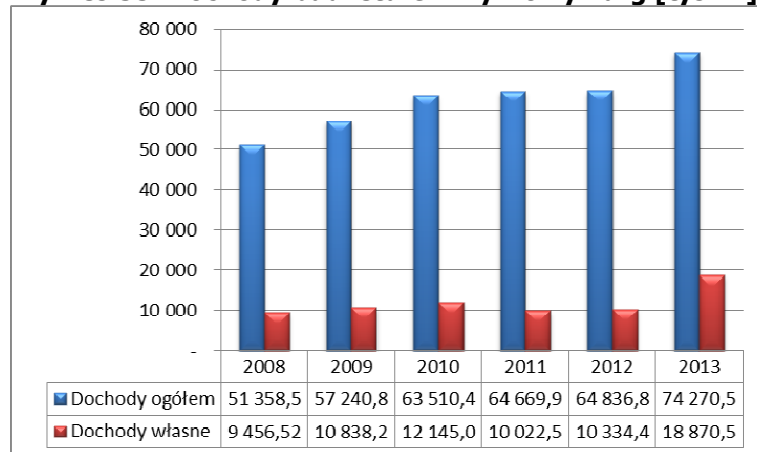
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG Nowy Targ

Relacja nadwyżki operacyjnej do liczby ludności wskazuje na poprawę sytuacji finansowej Gminy w analizowanym zakresie, choć na przestrzeni lat 2008-2012 wartość miernika systematycznie malała. W relacji do roku 2008, dynamika wskaźnika była pozytywna, jednak stale malejąca. Biorąc pod uwagę sześć kolejnych lat analizowanego okresu najniższa wartość nadwyżki operacyjnej na 1 mieszkańca wystąpiła w pierwszym roku analizy tj. roku 2008. Było to 320,5 zł na mieszkańca. Jednak widoczna poprawa miała miejsce w ostatnim roku analizy, kiedy to wskaźnik ten wzrósł w porównaniu z rokiem 2008 o 68,9%, czyli do poziomu 541,22 zł na mieszkańca. Potwierdza to wcześniejsze konkluzje o poprawiającej się sytuacji finansowej analizowanego podmiotu.

Reasumując - omawiane wskaźniki są istotnym źródłem informacji o sytuacji finansowej Gminy, jak również ważnym kryterium badania zdolności kredytowej i analizy zadłużenia. W omawianym okresie, w badanym obszarze, sytuacja podmiotu z okresu na okres ulegała systematycznej poprawie, choć występowały pewne fluktuacje. Przełomowym rokiem, był rok 2013, kiedy to wszystkie obliczone wskaźniki wykazały znaczny wzrost. Świadczy to o podjętych przez jednostkę samorządu terytorialnego działaniach, które dotyczyły przede wszystkim zwiększenia dochodów bieżących. **Jeżeli ta pozytywna tendencja z roku 2013 utrzyma się w kolejnych latach budżetowych, wzrosną znacznie możliwości prowadzenia przez Gminę działalności rozwojowej z uwagi na zwiększoną wielkość środków własnych.**

4.9.4. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem

Wysokość dochodów budżetu Gminy Nowy Targ wzrosła w latach 2008–2013 z 51 358,52 tys. zł nominalnie do 74 270,52 tys. zł, czyli o 44,6%. W analizowanym okresie ich wartość z okresu na okres systematycznie wzrastała. Najwyższa zmiana miała miejsce w roku 2013 w porównaniu z rokiem wcześniejszym, było to 9 433,68 tys. zł, czyli o 14,5%.

Wykres 55. Dochody budżetu Gminy Nowy Targ [tys. zł] w latach 2008 - 2013

Źródło: Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG Nowy Targ

Podobna tendencja miała miejsce w odniesieniu do dochodów własnych, przy czym pierwszy wzrost miał miejsce w latach 2008-2010. Następnie w 2011 roku dochody własne zmalały. Od tego momentu poziom dochodów własnych systematycznie wzrastał. W roku 2013 było to około 82,6% w stosunku do roku poprzedniego. Ostatecznie w badanym okresie wzrost dochodów własnych wyniósł 99,6%. Analizując szczegółowo strukturę dochodów, największy udział miały dochody w ramach działu 758 „Różne rozliczenia”. W 2013 roku było to 62,8% oraz dochody w ramach działu 852 „Pomoc społeczna” – 13,2%. W przypadku tych działów w analizowanym okresie ich udział w dochodach ogółem ulegał wahaniom. Duży udział dotyczył również działu 756 „Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem” około 13,2% w 2013 roku, przy czym w odniesieniu do tej ostatniej grupy ich udział systematycznie malał.

Należy podkreślić, że ważną kwestią w ocenie aktywności finansowej jednostki jest poziom dochodów własnych, który traktowany jest także jako wyznacznik zamożności jednostki samorządu terytorialnego oraz miernik jej sytuacji finansowej, tzw. dochodowa samodzielność finansowa. Pozwala on określić również stopień niezależności finansowej Gminy od budżetu państwa. Wartość tego wskaźnika obrazuje bowiem, na jakim poziomie jednostka ma władzę w zakresie generowania dochodów własnych. Im niższa wartość miernika, tym większe uzależnienie JST od sytuacji finansowej państwa, koniunktury, czy poziomu bezrobocia. W przypadku Gminy Nowy Targ wysokość wspomnianego wskaźnika, w analizowanym okresie, wykazywała się zmiennością.

Tabela 13. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem i dynamika wskaźnika dla Gminy Nowy Targ i powiatu nowotarskiego w latach 2008 - 2013

	Rok 2008	Rok 2009	Rok 2010	Rok 2011	Rok 2012	Rok 2013
Wskaźnik dla Gminy [%]	18,4	18,9	19,1	15,5	15,9	25,4
Dynamika – 2008 = 100% [%]	100,0	102,8	103,9	84,2	86,6	138,0
Wskaźnik udziału dochodów własnych w dochodach ogółem – powiat nowotarski [%]	32,4	31,3	30,9	30,0	31,2	33,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG Nowy Targ

Obliczenia wskazują, że Gmina jest dość znacznie uzależniona od dotacji państwa. Wprawdzie w roku 2013 poziom wskaźnika był najwyższy, ale na tle powiatu nowotarskiego Gmina wypada niekorzystnie. Przez cały okres objęty analizą wartość wskaźnika liczonego dla Gminy Nowy Targ była niższa w porównaniu z wartością liczoną dla powiatu. Natomiast porównując z województwem małopolskim sytuacja była jeszcze gorsza. Dla całej Małopolski, wskaźnik ten w 2013 roku wyniósł 51,5%. Oznacza to zatem niską samodzielność finansową Gminy.

4.9.5. Dochody własne *per capita*

Wielkość dochodów własnych przypadająca na mieszkańca Gminy należy do jednego z najważniejszych mierników wskazujących zamożność, jak i aktywność jednostki samorządu terytorialnego.

Tabela 14. Dochody własne *per capita* i dynamika wskaźnika dla Gminy Nowy Targ

	Rok 2008	Rok 2009	Rok 2010	Rok 2011	Rok 2012	Rok 2013
Wskaźnik [zł/osoba]	420,46	478,32	524,55	430,19	442,12	804,44
Dynamika – 2008 = 100% [%]	100,0	113,8	124,8	102,3	105,2	191,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG Nowy Targ

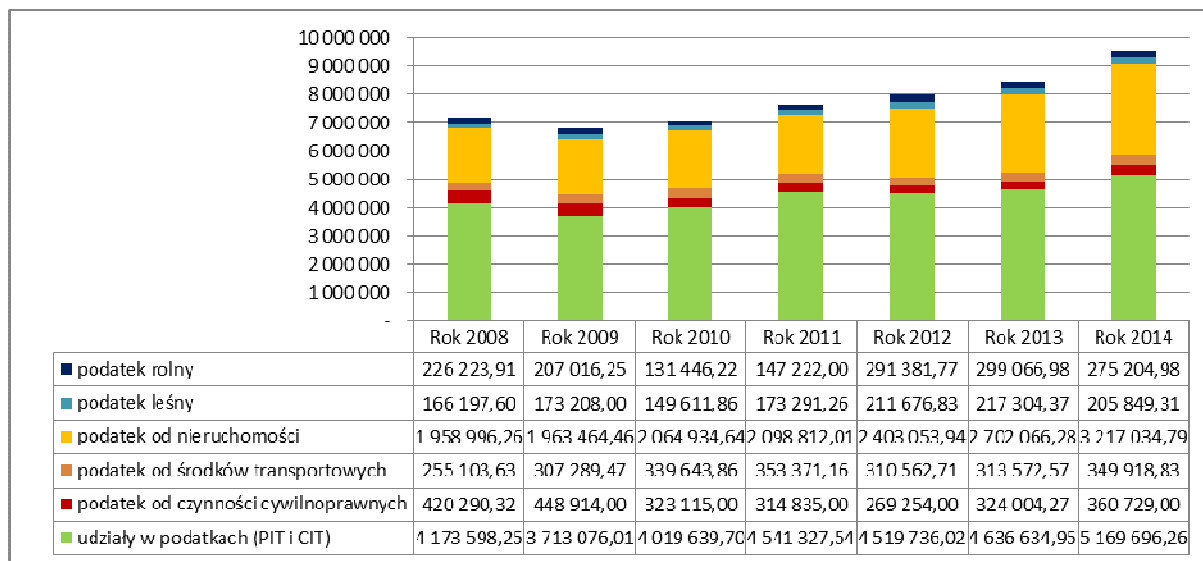
Poziom dochodów własnych na mieszkańca w ciągu sześciu kolejnych lat wzrósł o 91,3%. W analizowanym okresie, za wyjątkiem 2013 roku był on jednak dość niski. Dla 2013 roku było to 804,44 zł/osobę, podczas gdy średnia dla powiatu to 1 035,41 zł/osoba, a dla Małopolski 1 811,23 zł/osoba.

Te znaczne rozbieżności wskazują na potrzebę działań władz Gminy mających na celu większe uniezależnienie się od finansów państwa. W przypadku niekorzystnych czynników, które ograniczą wielkość środków przekazywanych przez państwo na zadania jednostki samorządu terytorialnego, sytuacja Gminy Nowy Targ może się drastycznie pogorszyć.

Podsumowując analizę dochodów w prezentowanych ujęciach należy stwierdzić:

- poprawę w ostatnim roku analizy relacji nadwyżki operacyjnej do wydatków bieżących;
- w porównaniu z początkiem badanego okresu nastąpił wzrost wartości dochodów ogółem, jak również poszczególnych ich składowych;
- relatywnie niski udział dochodów własnych, w dochodach ogółem, co oznacza niski poziom samodzielności finansowej Gminy;
- nie najlepszą sytuację finansową Gminy na tle powiatu i województwa.

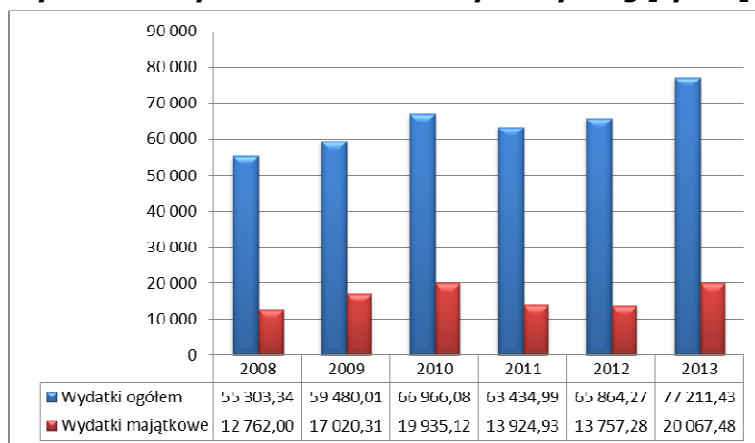
Powyższe wyniki powinny skłonić władze Gminy do wdrożenia polityki, pozwalającej w miarę możliwości na zwiększenie poziomu dochodów, zwłaszcza dochodów własnych. Wzrost dochodów własnych sprzyja bowiem kształtowaniu stabilnych podstaw prognozowania budżetu, ponadto im więcej środków budżetowych podlega lokalnemu władztwu decyzyjnemu, tym większa jest przewidywalność wpływów, a tym samym trafność prognoz finansowych. Zwiększa się również dostępność środków, które mogą zostać przeznaczone na realizację zadań o charakterze inwestycyjnym.

Wykres 56. Wysokość wpływu z podatków w budżecie Gminy Nowy Targ wg rodzajów w latach 2008-2013

Źródło: Finanse Publiczne, Bank Danych Regionalnych, GUS 2015

4.9.6. Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem

Następna, ważna kategoria budżetowa – wydatki, w analizowanym okresie również podlegała znacznym zmianom. Ostatecznie wydatki ogółem wzrosły z 55 303,34 tys. zł w roku 2008 do 77 211,43 tys. zł w ostatnim roku analizy. Wyjątkiem był rok 2011, gdy nastąpił spadek tej pozycji budżetowej w porównaniu z rokiem wcześniejszym. Dotyczyło to w szczególności wydatków o charakterze inwestycyjnym. W okresie tym Gmina realizowała duże inwestycje, głównie z obszaru gospodarki komunalnej i ochrony środowiska. Znaczna część tych wydatków finansowana była środkami z programów pomocowych UE.

Wykres 57. Wydatki budżetu Gminy Nowy Targ [tys. zł] w latach 2008-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG Nowy Targ

W badanym okresie poziom wydatków wzrósł o 39,6%. W porównaniu z dynamiką dochodów jest to tendencja pozytywna. Na wzrost wydatków wpływ miało zwiększenie się wydatków majątkowych, jak i bieżących. Ta pierwsza pozycja wzrosła o 57,2% w 2013 roku. Systematycznie rosły również bieżące wydatki. W ostatnim roku analizy wzrosły o 14 602,61 tys. zł w porównaniu z rokiem 2008. Wydatki majątkowe, a zwłaszcza ich udział w

wydatkach ogółem świadczy o poziomie rozwoju infrastruktury lokalnej i zaspokajaniu potrzeb społecznych. W przypadku Gminy Nowy Targ relację tę przedstawiono poniżej.

Tabela 15. Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem i dynamika wskaźnika dla Gminy Nowy Targ w latach 2008-2013

	Rok 2008	Rok 2009	Rok 2010	Rok 2011	Rok 2012	Rok 2013
Wskaźnik [%]	23,1	28,6	29,8	22,0	20,9	26,0
Dynamika – 2008 = 100% [%]	100,0	124,0	129,0	95,1	90,5	112,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG Nowy Targ

Analizując powyższą tabelę należy stwierdzić, że Gmina Nowy Targ nastawiła się w latach 2008-2010 oraz w roku 2013 na inwestycje majątkowe. Wskaźnik udziału wydatków majątkowych w wydatkach ogółem wzrósł z 23,1% do 29,8% w roku 2010, by następnie obniżyć się do poziomu 26,0% w ostatnim roku analizy. W roku 2012 jego poziom osiągnął natomiast wartość najniższą, wynoszącą 20,9%. Biorąc jednak pod uwagę, iż w omawianych latach dostępne były znaczne środki z UE na inwestycje oraz patrząc na przykłady innych jednostek samorządu terytorialnego, gdzie wskaźnik ten, w niektórych okresach, był bliski 50%, należy jego poziom uznać za zachowawczy. Gmina z jednej strony pozyskała środki na inwestycje, ale z drugiej poziom tych inwestycji był niski. Wskazuje to na zachowawczą politykę władz, która z uwagi na niewielką wielkość własnych środków starała się nie zwiększać znacząco poziomu zadłużenia, choć w tym obszarze istniały rezerwy.

4.9.7. Wydatki majątkowe *per capita*

Poziom wydatków majątkowych na mieszkańca Gminy Nowy Targ znacznie wzrósł. Jest to głównie konsekwencją zwiększenia liczby działań inwestycyjnych i ich wartości.

Tabela 16. Wydatki majątkowe *per capita* i dynamika wskaźnika dla Gminy Nowy Targ

	Rok 2008	Rok 2009	Rok 2010	Rok 2011	Rok 2012	Rok 2013
Wskaźnik [zł/osoba]	567,43	751,15	861,02	597,69	588,55	855,46
Dynamika – 2008 = 100% [%]	100,0	132,4	151,7	105,3	103,7	150,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG Nowy Targ

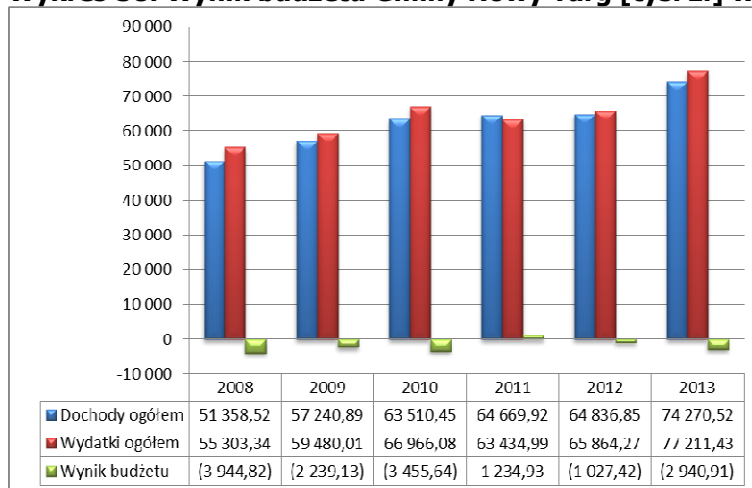
Poziom wydatków majątkowych przypadających na mieszkańca Gminy wahał się w przedziale pomiędzy 567,43, a 855,46 zł/osoba. Najwyższa ich wartość przypadała na rok 2010, kiedy to w Gminie poniesiono znaczne koszty inwestycyjne. W kolejnych latach ich poziom uległ obniżeniu, do 2013 roku, kiedy wskaźnik ten przekroczył wartość 855 zł/osoba.

Reasumując zagadnienie polityki Gminy w zakresie wydatków budżetowych w latach 2008-2013 należy zwrócić uwagę na następujące zjawiska:

- bardzo dynamiczny przyrost wartości wydatków budżetowych w okresie 2008-2010. W tym czasie, oraz w roku następnym, Gmina realizowała plan rozwoju w aspekcie inwestycyjnym. W kolejnych latach (2011-2012) odnotowano natomiast znaczący spadek wydatków Gminy w tym obszarze;
- udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem. Tutaj Gmina powinna podjąć działania w celu racjonalizacji polityki wydatkowania środków budżetowych i ustabilizowania tej relacji, tak aby nie miały miejsca tego typu dysproporcje. Wiąże się to bowiem z koniecznością pozyskiwania znacznych źródeł finansowania, często w postaci różnych form zadłużenia, które w kolejnych latach obciążać będą budżet.

Powyższe rozważania prowadzą do wniosku, iż w Gminie nastąpiło zmniejszenie aktywności w obszarze rozwoju infrastruktury. Warunkiem realizacji wariantu rozwoju Gminy Nowy Targ będzie ustalenie proinwestycyjnych długookresowych proporcji podziału budżetu, w szczególności planowanych wydatków bieżących i majątkowych. Realizując taką politykę finansową władze Gminy będą mogły zaproponować rozszerzenie frontu inwestycyjnego, wykorzystując zewnętrzne źródła finansowania - kredyty i pożyczki lub obligacje komunalne, a także środki z funduszy Unii Europejskiej.

Wykres 58. Wynik budżetu Gminy Nowy Targ [tys. zł] w latach 2008-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG Nowy Targ

Na koniec należy stwierdzić, że realizowana przez Gminę Nowy Targ polityka w obszarze dochodów i wydatków doprowadziła do występowania w latach 2008-2010 oraz 2012-2013 deficytu budżetowego. Rok 2008 był rokiem, w którym Gmina odnotowała najwyższy ujemny wynik w wysokości 3 944,82 tys. zł, co stanowiło (-)7,7% dochodów ogółem. W badanym okresie rok 2011 był natomiast jedynym okresem z nadwyżką budżetową na poziomie 1,9% dochodów ogółem.

4.9.8. Środki unijne *per capita*

Jednym ze sposobów, w obecnym okresie, zwiększenia aktywności Gminy i jej potencjału inwestycyjnego jest pozyskiwanie środków z funduszy UE. Wskaźnikiem, który to odzwierciedla jest poziom środków unijnych na 1 mieszkańca. W Gminie Nowy Targ, miernik ten wykazywał znaczne rozbieżności, od minimalnego poziomu 18,68 zł/osoba w 2008 roku do wartości maksymalnej w 2011 roku – 245,69 zł/osoba.

Tabela 17. Środki unijne *per capita* i dynamika wskaźnika w latach 2008 - 2013

	Rok 2008	Rok 2009	Rok 2010	Rok 2011	Rok 2012	Rok 2013
Wskaźnik [zł/osoba]	18,68	34,22	144,58	245,69	179,19	165,44
Dynamika – 2008 = 100% [%]	100,0	183,2	774,0	1 315,3	959,3	885,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG Nowy Targ

Zmiany w poziomie pozyskanych środków unijnych są bardzo duże, co świadczy, iż jednostka pozyskiwała środki pomocowe z różną skutecznością.

4.9.9. Wskaźnik samofinansowania

Ważnym miernikiem oceny aktywności Gminy i jej sytuacji finansowej jest zbadanie relacji nadwyżki operacyjnej powiększonej o dochody majątkowe, do wydatków majątkowych, tzw. wskaźnik samofinansowania.

Tabela 18. Wskaźnik samofinansowania i dynamika wskaźnika dla Gminy Nowy Targ

	Rok 2008	Rok 2009	Rok 2010	Rok 2011	Rok 2012	Rok 2013
Wskaźnik	0,69	0,87	0,83	1,09	0,93	0,85
Dynamika – 2008 = 100% [%]	100,0	125,7	119,7	157,6	133,9	123,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG Nowy Targ

Wskaźnik samofinansowania, którego wartość przekracza 1 oznacza bardzo dobrą sytuację finansową jednostki. W analizowanej Gminie, miało to miejsce jedynie w 2011 roku. W kolejnych latach miernik ten systematycznie malał, aż do poziomu 0,85 w 2013 roku. Jednak wówczas był on wyższy o 23,5% od wskaźnika wyliczonego dla 2008 roku. Poziom tego miernika, w analizowanym okresie oznacza, że aby realizować projekty inwestycyjne Gmina musiała korzystać z zewnętrznych źródeł finansowania. Z jednej strony wskazuje to na fakt, iż jednostka starała się prowadzić działania o charakterze rozwojowym, o czym świadczą wcześniejsze wnioski. Z drugiej jednak strony wzrosło ryzyko utraty płynności, spowodowane zwiększonymi kosztami obsługi zadłużenia.

4.9.10. Skorygowany wskaźnik relacji wydatków majątkowych do wydatków na obsługę zadłużenia

Sytuacja finansowa jednostki jest tym lepsza, im wyższą wartość przyjmuje prezentowany poniżej wskaźnik.

Tabela 19. Skorygowany wskaźnik relacji wydatków majątkowych do wydatków na obsługę zadłużenia i dynamika wskaźnika dla Gminy Nowy Targ w latach 2008 - 2013

	Rok 2008	Rok 2009	Rok 2010	Rok 2011	Rok 2012	Rok 2013
Wskaźnik	23,59	18,25	15,28	7,51	6,28	8,26
Dynamika – 2008 = 100% [%]	100,0	77,3	64,8	31,8	26,6	35,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG Nowy Targ

W przypadku Gminy Nowy Targ, o czym świadczą również wcześniej przeprowadzone obliczenia, należy stwierdzić wzrost aktywności jednostki w sferze działalności inwestycyjnej, która finansowana była między innymi długiem. Jednak ta tendencja była niekorzystna, gdyż wydatki majątkowe rosły wolniej niż wydatki na obsługę długu. Świadczy o tym ciągle obniżanie się wartości wskaźnika w kolejnych latach. W roku 2013 w porównaniu z rokiem 2008 był to spadek o 65,0%. Jest to niekorzystna sytuacja dla Gminy potwierdzająca powszechną tendencję wśród JST. Realizacja projektów inwestycyjnych wymaga korzystania z zewnętrznych źródeł finansowania.

4.9.11. Wskaźnik zadłużenia i wskaźnik obsługi długu

Aktywność i sytuację finansową Gminy należy także ocenić przez pryzmat dwóch ustawowych wskaźników: wskaźnika zadłużenia i wskaźnika obsługi długu. Są to mierniki,

które obowiązywały jednostki samorządu terytorialnego do końca 2013 roku¹⁰, i które jednostki musiały respektować.

Należy przy tym pamiętać, że ustawa wskazuje na wyjątki (Ustawa o finansach publicznych z 2005 roku, w art. 169 i 170), zgodnie z którymi niektóre rodzaje zobowiązań nie są uwzględniane w obliczeniach wskaźnika. Z tego też powodu, aby przedstawić rzeczywistą sytuację Gminy w tym obszarze uwzględniono również całkowite, rzeczywiste zadłużenie jednostki. Szczegóły przedstawia poniższa tabela.

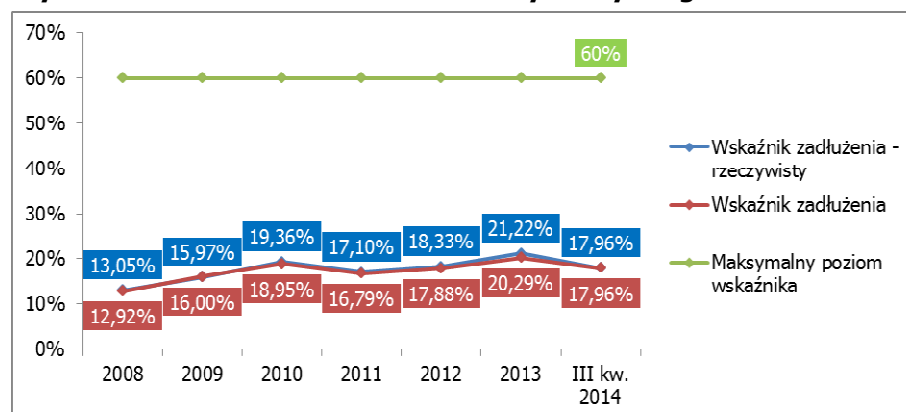
Tabela 20. Wskaźniki zadłużenia Gminy Nowy Targ i dynamika wskaźnika

	Rok 2008	Rok 2009	Rok 2010	Rok 2011	Rok 2012	Rok 2013	III kw. 2014
Wskaźnik zadłużenia – dla celów sprawozdawczych [%]	12,92	16,00	18,95	16,79	17,88	20,29	17,96
Dynamika – 2008 = 100% [%]	100,0	123,8	146,7	130,0	138,4	157,0	139,0
Wskaźnik zadłużenia - rzeczywisty [%] *	13,05	15,97	19,36	17,10	18,33	21,22	17,96
Dynamika – 2008 = 100% [%]	100,0	122,4	148,4	131,1	140,5	162,7	137,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG Nowy Targ

* Ustawa o finansach publicznych z 2005 roku, w art. 169 i 170 wskazuje na rodzaj zadłużenia, które nie jest brane pod uwagę przy ustalaniu ustawowego wskaźnika zadłużenia. W związku z powyższym rzeczywisty poziom zadłużenia w niektórych latach przyjął inny poziom niż wskaźnik liczony na potrzeby sprawozdawczości finansowej.

Wykres 59. Wskaźnik zadłużenia Gminy Nowy Targ w latach 2008 - 2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG Nowy Targ

Gmina Nowy Targ w badanym okresie prowadziła aktywną politykę kredytową. Świadczy o tym duża dynamika wskaźnika zadłużenia. Nie mniej, zarówno ustawowy wskaźnik, jak i wskaźnik liczony dla całkowitego zadłużenia, był daleki od ustawowego limitu 60% dochodów. Najwyższą wartość analizowany miernik przyjął w 2013 roku – 20,29%, a w odniesieniu do rzeczywistego zadłużenia było to odpowiednio 21,22%. Zatem w tym aspekcie Gmina posiada jeszcze spore rezerwy. Podstawowymi źródłami długu jednostki były kredyty i pożyczki. Nie mniej w przypadku zaciągania dalszych zobowiązań Gmina powinna każdorazowo przeprowadzić rachunek ekonomiczny, który wskaże czy jednostka jest w stanie z generowanych dochodów spłacać swoje zobowiązania wraz z kosztami obsługi.

¹⁰ Zgodnie z Ustawą o finansach publicznych z dnia 30 czerwca 2005 r. (Dz. U. 249, poz. 2104 z późn. zm.), udział zobowiązań ogółem w dochodach ogółem jest nie może w danym roku budżetowym przekroczyć 60%, a wskaźnik poziomu obsługi zadłużenia będący relacją kosztów obsługi długu do dochodów ogółem 15%.

Tabela 21. Wskaźniki obsługi długu Gminy Nowy Targ i dynamika wskaźnika

	Rok 2008	Rok 2009	Rok 2010	Rok 2011	Rok 2012	Rok 2013	III kw. 2014
Wskaźnik obsługi długu – dla celów sprawozdawczych [%]	1,00	1,60	2,00	2,80	3,30	3,13	2,76
Dynamika – 2008 = 100% [%]	100,0	160,0	200,0	280,0	330,0	313,0	276,0
Wskaźnik obsługi długu - rzeczywisty[%] *	1,00	1,60	2,00	2,80	3,30	3,13	2,76
Dynamika – 2008 = 100% [%]	100,0	160,0	200,0	280,0	330,0	313,0	276,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG Nowy Targ

Wskaźnik poziomu obsługi zadłużenia, zgodnie z ustawą o finansach publicznych nie mógł przekroczyć 15% dochodów. Jak pokazuje powyższa tabela wartość tego miernika jest pochodną wzrastającego poziomu zadłużenia. W analizowanym okresie kształtował się on na bezpiecznym poziomie, z dużym marginesem do górnego pułapu. Najniższą wartość przyjął w roku 2008. W kolejnych latach, z uwagi na rosnący poziom zadłużenia, wskaźnik obsługi również wzrastał. Biorąc pod uwagę wartość tej miary należy stwierdzić, iż Gmina w analizowanym okresie, pomimo wzrastającego poziomu zadłużenia, prowadziła bezpieczną politykę związaną z obsługą i spłatą zaciągniętych zobowiązań.

Przeanalizowane powyżej wskaźniki opracowywane były głównie dla celów sprawozdawczych. Z punktu widzenia stabilności finansowej Gminy Nowy Targ ważne jest badanie nie tylko ich poziomu, ale przede wszystkim na etapie decyzji o nowym długu, opracowywanie rachunku przepływów pieniężnych, który odpowie na pytanie czy prowadzona polityka w zakresie generowania dochodów, ponoszenia wydatków i obsługi długu pozwoli na koniec roku budżetowego generować dodatnie saldo środków pieniężnych.

4.9.12. Indywidualny wskaźnik zadłużenia

Dla celów porównawczych obliczono również indywidualny wskaźnik zadłużenia, który jednostki samorządu terytorialnego są zobligowane obliczać od 1 stycznia 2014 roku (obecnie obowiązująca ustawa o finansach publicznych, art. 243). W poniższej tabeli wykazano wyliczony wcześniej wskaźnik obsługi zadłużenia z obecnie obowiązującym miernikiem stopnia zadłużenia Gminy.

Tabela 22. Indywidualny wskaźnik zadłużenia Gminy

	Rok 2011	Rok 2012	Rok 2013	III kw. 2014
Indywidualny wskaźnik zadłużenia [%]	11,65	7,38	10,92	5,90
Wskaźnik obsługi zadłużenia [%]	2,80	3,30	3,13	2,76

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG Nowy Targ

W okresie 2011 do III kw. roku 2014 indywidualny wskaźnik zadłużenia był wyższy od wskaźnika obsługi zadłużenia. Wprawdzie w III kw. 2014 nastąpił znaczny spadek indywidualnego wskaźnika zadłużenia, nie mniej wskazuje to na nadal występujące w jednostce zadłużenie i wysokie koszty jego obsługi.

Reasumując, na podstawie przeprowadzonych analiz można stwierdzić, że z ekonomicznego punktu widzenia zdolność kredytowa Gminy Nowy Targ jest dobra. Gmina ma dość dużą granicę bezpieczeństwa jeżeli chodzi o poziom zadłużenia. W analizowanym okresie nie miała także problemów z obsługą zadłużenia. Nie mniej ważną kwestią, na jaką należy zwrócić uwagę myśląc o nowych zobowiązaniach, jest okres wymagalności obecnego długu. Z tego powodu, tak jak już wspomniano, należy co roku opracowywać rachunek przepływów pieniężnych pozwalający odpowiedzieć na pytanie, czy Gmina na koniec roku

wygeneruje nadwyżkę środków pieniężnych. Liczone wskaźniki zadłużenia mają w tym przypadku drugorzędne znaczenie. Ponadto koniecznym jest wyznaczenie maksymalnego bezpiecznego poziomu zadłużenia oraz właściwy dobór instrumentów dłużnych, zgodnie z istniejącymi możliwościami finansowymi – zdolnością kredytową oraz warunkami utrzymania płynności finansowej.

4.9.13. Konkluzje

Z przeprowadzonej oceny sytuacji finansowej i aktywności Gminy wynika kilka wniosków:

1. W istniejącej sytuacji, w procesie zarządzania finansami należy corocznie monitorować wynik finansowy budżetu, z zaleceniem utrzymania jego racjonalnego poziomu.
2. Gmina Nowy Targ powinna poszukiwać możliwości zwiększenia samodzielności finansowej poprzez poszukiwanie nowych możliwości na zwiększenie udziału dochodów własnych w dochodach Gminy. Pozwoli to jej w większym stopniu uniezależnić się od wahań koniunktury i innych czynników, które negatywnie wpływają na finanse państwa. Ponadto wpłynie to pozytywnie na możliwości inwestycyjne Gminy.
3. Polityka władz Gminy powinna pójść w kierunku racjonalizacji wydatków, zwłaszcza o charakterze bieżącym.
4. Gmina powinna na bieżąco opracowywać analizę sytuacji finansowej wskazującą na możliwość oraz zasadność zastosowania określonego wariantu finansowania planowanych do realizacji zadań, zwłaszcza o charakterze inwestycyjnych. Należy pamiętać, aby analizy te obejmowały finanse całej jednostki samorządu terytorialnego, a nie jedynie wybrany obszar. Wycinkowa ocena może dać mylny obraz sytuacji finansowej Gminy, gdyż większość projektów o charakterze inwestycyjnym wymaga poniesienia wydatków nie tylko w okresie realizacji, ale później generuje zapotrzebowanie na środki niezbędne do sfinansowania kosztów eksploatacji. Często błędnie, przy sporządzaniu wieloletnich prognoz finansowych, uwzględnia się jedynie wydatki fazy realizacji, znajdując dla nich finansowe pokrycie. Zapomina się jednak, iż w późniejszym okresie inwestycje te będą nadal wykazywały zapotrzebowanie na środki finansowe.
5. Zdolność kredytowa Gminy jest dobra, o czym świadczą wskaźniki zadłużenia. Z tego punktu widzenia nie ma przeszkód do zaciągania nowych zobowiązań, pod warunkiem że rachunek przepływów pieniężnych wskaże, że jednostka będzie dysponowała środkami na obsługę tego zadłużenia.

5. ZAŁOŻENIA DO STRATEGII ROZWOJU GMINY NOWY TARG

5.1. Potencjał i przewagi konkurencyjne Gminy Nowy Targ

Doświadczenia rozwojowe Gminy Nowy Targ wskazują, że rozwój w oparciu o potencjał turystyczny wymaga spełnienia szeregu określonych warunków: od miejsca, historii, oferty, atrakcyjnych warunków przyrodniczo-krajoznawczych (w tym klimatycznych), po aspekty związane z czynnikami, na które lokalna społeczność (samorząd oraz gestorzy bazy) mogą mieć realny wpływ takich jak: dobra infrastruktura komunikacyjna, noclegowa, promocja, marka regionu, itd. Jednocześnie mnogość interesujących lokacji spełniających te kryteria nasila konkurencję w tym obszarze, a zatem szczególnie ważne jest umiejętne wykorzystanie pojawiających się trendów, ale też zauważenie że trendy te cały czas ewoluują i się rozwijają. Do takich trendów należy **intensywny rozwój sektora przemysłu czasu wolnego**¹¹, rozumianego zdecydowanie szerzej niż tylko jako pojęcie „turystyka”.

Zróznicowanie społeczeństwa, środków oraz zwyczajów związanych z pracą i wypoczynkiem generuje na świecie oraz w Polsce zupełnie nowe obszary aktywności wypoczynkowej. Jednym z takich mocno rozwijających się segmentów są m.in.: **turystyka kulturowa, religijna (w tym pielgrzymkowa), ekologiczna, kulinarna**. Wszystkie te segmenty charakteryzują się specyficznymi formami spędzania wolnego czasu przy jednoczesnej potrzebie zapewnienia pełnej i profesjonalnej formuły obsługi gości i turystów. Co ważniejsze wpisują się one w kluczowy aspekt wykorzystania potencjału miejsca, w którym są rozwijane, co z kolei **pozwała mieszkańcom takiego obszaru na połączenie dwóch funkcji – życiowej oraz wytwórczej (zawodowej)**. Dodając do tego nasilającą się tendencję wzmacniania przez grupy turystów miejsc, w których można doświadczyć z goła odwrotnych form niż w tzw. miejscowościach turystycznych, okazuje się że położenie danego obszaru wraz z jej potencjałem walorów krajobrazowych, tradycji i kultury oraz dziedzictwa, jest kluczowym elementem potencjału rozwojowego gminy i jej mieszkańców.

Wymiar kierunków rozwoju nie byłby pełny bez drugiego elementu, jakim jest wykorzystanie wymiaru funkcjonalnego gminy Nowy Targ, jako obszaru leżącego wokół ważnego ośrodka miejskiego. Przestrzeń gospodarczą jaką oferuje Miasto Nowy Targ w oparciu również o tradycje, w tym obszarze, stanowi drugi z kluczowych elementów rozwoju. Oba te aspekty zarówno **przemysł czasu wolnego, jak też gospodarka, stanowią fundament do wzmacniania bazy podatkowej** pozwalający w długofalowej perspektywie wzmacniać stronę dochodową budżetu gminy. Kierunki rozwoju dyskutowane podczas konsultacji społecznych towarzyszących pracom nad *Strategią*, jasno wskazywały na dużą potrzebę wykorzystania potencjału lokalnej społeczności w sposób pozwalający na realizację dobrze zaplanowanych inwestycji publicznych w celu stworzenia sprzyjających i wzmacniających potencjał gospodarczy warunków dla lokalnych przedsiębiorców oraz tworzonego przez nich rynku pracy.

¹¹ **Przemysł czasu wolnego** (*leisure industry*): wielodyscyplinarna gałąź gospodarki związana z odpoczynkiem i spędzaniem czasu wolnego przez osoby indywidualne oraz wykonywaniem pracy poza obowiązkami służbowymi i pracą zawodową. Odbiorcą produktów przemysłu czasu wolnego jest tzw. *leisure class* czyli generacja czasu wolnego, której fenomen rynkowy polega na reprezentacji wszystkich cykli wiekowych. Również z tego względu produkt i rynek czasu wolnego to pojęcia o szerszym znaczeniu aniżeli produkt i rynek turystyczny (*Źródło: <http://www.malopolskie.pl/PromocjaRegionu/Informacje/?id=798>*).

Specyfika Gminy Nowy Targ pozwala na ewolucyjną kontynuację wybranej drogi w oparciu o zachodzące globalnie, regionalnie i subregionalnie czynniki rozwoju. Położenie w otoczeniu obszarów o szczególnych warunkach krajobrazowych oraz naturalnych (choć obwarowane też licznymi ograniczeniami w postaci dużej liczby obszarów chronionych), przy jednoczesnej dużej konkurencji innych obszarów o podobnych lub atrakcyjniejszych walorach (turystycznych i gospodarczych), jakie znajdują się w promieniu kilkudziesięciu kilometrów, może stanowić potencjał, który przy wykorzystaniu wszystkich atutów miejsca oraz mieszkańców pozwoli na **rozwój gminy w dwóch uzupełniających się obszarach: rozwoju gospodarczego oraz przemysłu czasu wolnego**. Te dwa najważniejsze kierunki strategiczne winny stać się kluczowymi aspektami gminnej polityki rozwoju. W celu skutecznego i efektywnego ich realizowania oraz osiągania celów związanych z poprawą jakości życia oraz dochodów gminy, należy także w sposób zrównoważony wykorzystać i wzmocnić potencjał zasobów **środowiska naturalnego i rolnictwa, kapitału społecznego, dziedzictwa kulturowego i tożsamości regionu**. Ostatnim aspektem działań niezbędnym do poprawy jakości życia oraz dbania o potencjał gminy jest obszar **bezpieczeństwa publicznego i socjalnego oraz edukacji przez całe życie** mieszkańców Gminy Nowy Targ.

To w tych pięciu obszarach tematycznych powinno się definiować długofalowe priorytety rozwojowe, które wykorzystując posiadane zasoby i minimalizując zdiagnozowane bariery, winny stać się podstawą rozwoju gospodarki i przemysłu czasu wolnego, jako wiodących elementów budujących atrakcyjne środowisko życia dla mieszkańców Gminy Nowy Targ. Dzięki koncentracji działań w tak zdefiniowanych obszarach *Strategia Rozwoju Gminy Nowy Targ na lata 2015 – 2022* stawia za cel zwiększanie jakości życia oraz poprawy warunków do życia, pracy i zapewnienia opieki mieszkańcom przy jednoczesnym połączeniu głównych obszarów aktywności zawodowej w różnych obszarach działalności gospodarczej i rozwoju potencjału turystycznego z wykorzystaniem lokalnej tradycji, historii miejsca i społeczności w budowaniu atrakcyjnej oferty przemysłu czasu wolnego. Każdy z wymienionych powyżej czynników stanowi istotny i trudny do pominięcia aspekt aktywności – tak ze strony władz samorządowych, jak i całej wspólnoty samorządowej. Wynika to zarówno z uwarunkowań różnorodności kulturowej, terytorialnej oraz społecznej gminy, jak i potencjału, którym dysponują poszczególne sołectwa (z jednej strony otulina Górców, a z drugiej strony np. uznane i rozpoznawane miejsce kultu religijnego).

Niemniej jednak, aby utrzymać i rozwijać tak zdefiniowane obszary priorytetowe konieczne jest wykorzystanie najcenniejszego zasobu jakim są mieszkańcy i tworzony przez nich kapitał społeczny niezbędny do **rozwijania i wzmocnienia potencjału ekonomicznego gminy znajdującego wyraz w działaniach na rzecz szeroko pojętego rozwoju gospodarczego**.

5.2. Nowe podejście do polityki rozwoju, a pozycja rozwojowa Gminy Nowy Targ

Nowa *Strategia Rozwoju Gminy Nowy Targ na lata 2015 – 2022* winna bardzo mocno wpisywać się w idee obecne w nowym okresie programowania Unii Europejskiej, które rzutują na proces programowania na każdym poziomie zarządzania strategicznego poczynając od szczebla ogólnoeuropejskiego, przez rządowy, wojewódzki, subregionalny oraz powiatowy i lokalny. Całościowy wymiar kierunków rozwoju podporządkowany jest tam z jednej strony procesom wzmocnienia ośrodków miejskich, z drugiej zaś dotyka kluczowego wymiaru jakim jest **tworzenie nowych miejsc pracy oraz wzmocnienie współpracy międzysektorowej** w każdym z obszarów polityk publicznych (zdrowie, transport, edukacja, opieka społeczna, bezpieczeństwo). Unia Europejska wskazuje **dwie naczeln**

dominanty polityki rozwoju na każdym z poziomów działań samorządu oraz administracji:

- **zarządzanie wielopoziomowe oraz współpraca międzysektorowa,**
- **podejście terytorialne** (obszary funkcjonalne).

Zarządzanie wielopoziomowe oraz współpraca międzysektorowa stwarza nowe możliwości realizacji działań w obszarach wykraczających poza zakres kompetencji danej jednostki administracji (przykład: zanieczyszczenie powietrza, rynek pracy i oświata, zasoby wodne). Jednak realizowanie takich działań wymaga aktywnej współpracy partnerów z różnych sektorów, których łączy temat i cele wybranego działania. To nowe podejście stwarza nowe możliwości pozyskiwania środków na rozwój gospodarczy gminy oraz realizację zadań, które mogą wzmacniać potencjał mieszkańców. Naturalnym obszarem współpracy jest tworzenie sprzyjających warunków dla rozwoju przedsiębiorczości wokół miasta – ten proces w chwili obecnej zachodzi w wielu miejscach w Polsce oraz w Europie. Wykorzystanie uwarunkowań terytorialnych, połączonych z odpowiednio prowadzoną polityką realizowania planu rozwoju aktywności gospodarczej służy i ma służyć wzmocnieniu bazy dochodowej gminy. Pozwoli to na utrzymanie i realizowanie zadań własnych gminy.

Podejście terytorialne, charakteryzuje się spojrzeniem na całościowy charakter działań w wybranych sektorach bez koncentracji na podziałach kompetencji i ról administracyjno-zarządczych. Uwarunkowania terytorialne pozwalają na zdefiniowanie obszarów funkcjonalnych, które zdefiniowane są efektywnością działań lub aktywności jakie realizują mieszkańcy. Świadomość rosnącej konkurencyjności poszczególnych ośrodków miejskich i subregionalnych sprawia w dłuższej perspektywie czasowej, że planowanie i realizacja polityki jakości życia oraz rozwoju na terenie gminy nie może się odbywać poprzez działania tylko w granicach administracyjnych gminy. Kluczowym aspektem staje się wykorzystanie potencjału terytorialnego gminy i kooperacji jaką realizuje ze swoim otoczeniem. Gmina Nowy Targ naturalnie funkcjonuje wokół ośrodka miejskiego, co umiejętnie wykorzystane, także w połączeniu z jej unikatowym zróżnicowaniem, stwarza ogromny potencjał rozwojowy.

Połączenie przedstawionych **dwóch głównych dominant polityki europejskiej w wymiarze lokalnym i regionalnym pozwala na realizację drugiego głównego aspektu rozwoju jakim jest stymulacja rozwoju gospodarczego na terenie gminy.**

5.2.1. Planowanie przestrzeni dla rozwoju jakości życia

Gmina Nowy Targ wpisuje się w występujące w Polsce procesy rozwojowe polegające na wykorzystywaniu swojego położenia w sposób, dzięki któremu stanowi naturalne miejsce do życia i zamieszkania mieszkańców – wymiar rezydencjalny. Charakteryzuje się on korzyściami jakie niesie dla mieszkańców bliskość ośrodka miejskiego bez jego wad (wyższe ceny, hałas, ograniczona przestrzeń, brak zieleni itd.). Drugi kierunek rozwojowy obejmuje przestrzeń dla rozwoju gospodarczego, z korzyściami dotyczącymi zmieniających się wymagań mieszkańców co do sąsiedztwa nawet na pozór nie uciążliwych aktywności gospodarczych, po kwestie transportowe, podatkowe, infrastruktury (wod.-kan., energia) i przestrzenne.

Wskazane trendy i uwarunkowania jednoznacznie definiują jako kluczową potrzebę ukierunkowanie rozwoju gminy w sposób uwzględniający jej **potencjały**:

- **terytorialny** – obszar wokół ważnego, rozwijającego się ośrodka miejskiego;
- **dziedzictwa kulturowego** – renomowane i cenne kulturowo miejsca (m.in. Ludźmierz, Łopuszna, Dębno, ale także dziedzictwo kulturowe całej gminy);

- **środowiskowy (natura i rolnictwo)** – Gorce, obszary chronione, brama do Pienin i Tatr, rzeki i Jezioro Czorsztyńskie.

Uwzględnienie wymienionych trzech kluczowych cech obszaru i ich zasobów oraz walorów pozwala zdefiniować swoistego rodzaju kręgi (strefy) specjalizacji i oddziaływania, które powinny towarzyszyć planowaniu funkcji rozwojowych Gminy Nowy Targ:

- **pas wewnętrzny** – najbliższa ośrodka miejskiego, będąca naturalną sferą rozwoju strefy działalności gospodarczej oraz rezydencjonalnej – stanowiąca naturalne zaplecze dla rozwoju potrzeb mieszkaniowych wybranych grup mieszkańców ośrodka miejskiego – co wpisuje się w procesy urbanizacyjne oraz naturalnej symbiozy obszarów podmiejskich i stref aktywności gospodarczej;
- **pas środkowy** – związany ze specyfiką miejsca – część zachodnia mocno związana z dziedzictwem kulturowym i specjalizacją turystyki pielgrzymkowej oraz charakteru wiejskiego; część wschodnia będąca miejscem dla rozwoju zrównoważonego rolnictwa oraz agroturystyki w oparciu o symbiozę i ochronę cennych i chronionych obszarów;
- **pas zewnętrzny** – szczególnie po stronie zachodniej funkcjonujący w obszarze Natura 2000 oraz Gorców, który winien koncentrować się głównie na funkcjach turystyki rekreacyjnej, krajoznawczej oraz z racji miejsc tradycji i historii – turystyki kulturowej.

Gmina Nowy Targ realizuje podejście zrównoważonej współpracy oraz synergii w zarządzaniu przestrzennym obszarami sołectw. Uwzględnia ich tradycyjne uwarunkowania, potencjał przestrzenny oraz możliwości kierunków rozwoju – będące swego rodzaju specjalizacją danego obszaru sołectwa(a). Wzmacnianie takiego podejścia pozwoli na realizację dwóch głównych założeń – połączenia wymiaru rozwoju gospodarczego z przemysłem czasu wolnego. Oparcie się na mocnym wymiarze tradycji mieszkańców stwarza warunki do aktywnego życia czerpiącego z potencjału miejsca – dzięki temu – przemysł czasu wolnego rozwijał się będzie w oparciu o wykorzystanie naturalnego stylu życia mieszkańców, którzy żyjąc w sposób zgodny ze swoją tożsamością, jednocześnie mogą oferować wartość dodaną dla odwiedzających ich gości – zainteresowanych ofertą z obszaru turystyki kulturowej, pielgrzymkowej, rekreacyjnej, wiejskiej.

Zatem długofalowy rozwój gminy – w wymiarze gospodarczym oraz przemysłu czasu wolnego – winien być realizowany z ciągłym uwzględnieniem procesów aktywności:

- **pro-ekologicznej** (ochrona i symbioza z zasobami cennymi przyrodniczo) – w którym rozwój gospodarki oraz przemysłu czasu wolnego uwzględnia rodzaj i jakości zasobów środowiska przyrodniczego danego obszaru gminy (sołectwa) i nie może przyczyniać się do jego degradacji, a w konsekwencji powinien gwarantować zachowanie naturalnych zasobów dla celów turystycznych oraz zredukować wszelkie zanieczyszczenia powodowane przez turystykę oraz aktywność gospodarczą;
- **ekonomicznej** – w którym to mieszkańcy Gminy Nowy Targ – w pierwszej kolejności – partycypują w przedsięwzięciach związanych z rozwojem gospodarczym, turystycznym, tak aby w konsekwencji rozwój wybranych sektorów gospodarki oraz produktów przemysłu czasu wolnego zapewniał korzyści ekonomiczne w pierwszej kolejności lokalnym przedsiębiorcom oraz mieszkańcom;
- **społecznej** – która pozwala wspierać inicjatywy partnerów społecznych w obszarach polityk publicznych oraz rozwoju gospodarczego, wykorzystując w pierwszym rzędzie miejscowe zasoby naturalne, ludzkie i materialne, czego efektem powinno być tworzenie atrakcyjnych miejsc pracy dla lokalnej

społeczności, a tym samym podnoszenia jakości życia mieszkańców, przy zachowaniu zasad ochrony tożsamości kulturowej miejscowej ludności;

- **planowania przestrzennego** – który powinien polegać na właściwym procesie planowania, zarówno przestrzennego, jak i architektonicznego z uwzględnieniem uwarunkowań i funkcji panujących na danym obszarze.

Koncepcja wielopoziomowego i zrównoważonego rozwoju wymaga wdrożenia jej na kilku poziomach organizacyjnych. Uwzględnia oddziaływania globalne, krajowe i regionalne, a kończy się na poziomie subregionalny i lokalnym. Rozwój taki wymaga współpracy i współodpowiedzialności podczas działań wykorzystujących realizowanie zmian oraz szeroko pojmowanych innowacji – z obszaru nowych technologii oraz usług społecznych (większa aktywność partnerstw sektorowych oraz organizacji pozarządowych). Tak pojmowana koncepcja zrównoważonego rozwoju Gminy Nowy Targ aktywnie realizuje wyzwania postępu oraz jest **idealnym modelem rozwojowym w kontekście wyzwań nowego paradygmatu polityki Unii Europejskiej zapisanym w strategii Europa 2020 i przeniesionym także na poziom krajowy i regionalny nowego okresu programowania**. Kładzie ona nacisk na najważniejszy aspekt realizacji polityk publicznych, tj. **całościowe spojrzenie na dany obszar sektorowy i tematyczny**. Jest to możliwe tylko przy **zmianie paradygmatu funkcjonowania z punktowego** (charakterystycznego w okresie 2007-2013), **na podejście wielopoziomowe i międzysektorowe** (zdefiniowane na poziomie europejskim, krajowym oraz wojewódzkim na lata 2014-2020). Stawia ono jako kluczowe następujące warunki:

- **skuteczności oddziaływania** – tam, gdzie jest wymagana współpraca z innymi jednostkami administracji lub partnerami sektorowymi jest ona skutecznie wdrażana;
- **efektywności działań** – jako celu nadrzędnego pozwalającego na realizację zasady *good governance* związanej z poprawą efektywności wydawania środków publicznych oraz poprawy jakości realizacji zadań administracji, osiąganą dzięki współpracy wielopoziomowej i międzysektorowej;
- **realizacji zadań własnych gminy w oparciu o współpracę wielopoziomową i międzysektorową** - zarówno z jednostkami samorządu terytorialnego, instytucjami publicznymi i rządowymi oraz co szczególnie ważne z partnerami społecznymi tj. przedsiębiorcami oraz organizacjami pozarządowymi i grupami nieformalnymi.

Formuła współpracy międzysektorowej partnerów społecznych pozwala poprawić efektywność wykorzystania ograniczonych środków budżetowych. Wymaga od każdej ze stron większej świadomości i współodpowiedzialności za realizowane zadania – długofalowo trudno to osiągnąć bez **wzmacniania dialogu i dyskusji oraz zaangażowania się partnerów społecznych**. **Jednocześnie takie podejście odciąża samorząd od zadań, które mogą być efektywniej realizowane przez wyspecjalizowane podmioty, zachowując rolę monitorującą i koordynującą.** Wynikiem tak prowadzonego dialogu interesariuszy, jest lista kierunków rozwoju, ich realizacji i monitoringu działań własnych jednostek i podmiotów w ramach ustalonych planów działań i strategii. W szerszym wymiarze tworzy to wzmocnienie świadomości wspólnych problemów oraz zagrożeń, które mogą być zarządzane i rozwiązywane efektywnie tylko poprzez **wspólne zaangażowanie oraz wypracowanie priorytetów obszarów** pozwalających na podejmowanie odpowiednich działań zapobiegających ich wystąpieniu lub nasileniu.

5.2.2. Naturalna inwestycja w przyszłość

Wskazane dwa główne aspekty kierunków rozwoju: gospodarczy oraz związany z przemysłem czasu wolnego, nie będą mogły tworzyć długofalowo **dobrych warunków do rozwoju, bez stałego wykorzystania potencjału współpracy międzysektorowej oraz ustawicznego dialogu i mediacji (kluczowych) interesariuszy, w tych obszarach, w jakich ścierają się one na obszarze Gminy Nowy Targ**. Wzmacniająca się świadomość mieszkańców Gminy w tak ważnym aspekcie jak np. kwestie regulowania gospodarki wodno-ściekowej, czystości powietrza, z założenia wymykają się poza zakres działań nie tylko pojedynczej gminy, ale również powiatu. Analogicznie w podobny sposób przed lokalną społecznością jest postawione **wyzwanie dotyczące rozwoju gminy w sposób nie naruszający dziedzictwa przyrodniczego-krajobrazowego**, chronionego bardzo wymagającymi przepisami prawa, co w swojej obecnej formie jest społecznie postrzegane jako bariera dla rozwoju potencjału gospodarczo-turystycznego oraz tworzenia dobrych warunków do życia i pracy. Wskazane uwarunkowania zróżnicowanego zaplecza i potencjału, jaki posiada gmina **pozwala zamienić te ograniczenia w element długofalowo wspierający potencjał miejsca** oraz wpisujący się w założenia **strategicznego kierunku rozwoju gminy w obszarze przemysłu czasu wolnego** (wzmocnionego przez analogiczny kierunek rozwoju województwa małopolskiego). Jednak dopiero wykorzystanie potencjału społeczności lokalnej, jej kapitału społecznego oraz samorządu gminy, pozwala stworzyć warunki dla rozwoju i budowania zarówno bazy dochodowej, jak i też poprawy jakości życia mieszkańców - bez narażania na degradację środowiska naturalnego, a wręcz aktywnie je chroniąc i zabezpieczając m.in. poprzez angażowanie się w ponadlokalne inicjatywy mające na celu skoordynowane działania współpracy w tym obszarze. Takie podejście pozwala spojrzeć również na środowisko naturalne jako na swego rodzaju inwestycję długoterminową – przy zaplanowanych działaniach rozwojowych zwiększającą wartość miejsca, w którym żyją i pracują mieszkańcy Gminy. Wynika to z prostych uwarunkowań tendencji globalnych i ponadregionalnych, które charakteryzują się postępującą industrializacją i regulowaniem ekspansji środowiska naturalnego. Powoduje to, że obserwujemy **zwiększającą się atrakcyjność miejsc, w których można mieć kontakt i doświadczyć prawdziwej przyrody oraz miejsc, gdzie ludzie żyją w symbiozie z nią**. W konsekwencji już tylko krok od kolejnego potencjału Gminy Nowy Targ związanego z naturalną, niskoprzetworzona żywnością. Zachowane i realizowane w ten sposób dziedzictwo prawdziwej i naturalnej żywności połączone inteligentnie (innowacyjnie) z zapewnieniem kluczowych wygod cywilizacyjnych dla odwiedzających, stanowi unikalne połączenie, którego wartość rośnie w czasie.

W roku 2015 być może trudno sobie wyobrazić wymiar siły oddziaływania hasła promocyjnego z roku 2025 „Prawdziwa turystyka aktywna w pobliżu ostoji nienaruszonej przyrody w sercu obszaru Natura 2000” – które np. podmioty agroturystyczne będą wskazywać jako jeden z głównych dowodów na wysoką, unikalną wartość destynacji Gminy Nowy Targ i całych Gorców, poprzez gwarancję bliskości kontaktu z dziką naturą. Podobnie w roku 2005 trudno było sobie wyobrazić poziom rozwoju infrastruktury drogowej, wodno-kanalizacyjnej, czy też powstanie takich ośrodków jak np. Białka Tatrzańska, co dziś jest oczywistym faktem. W historii ludzkiej cywilizacji oraz intensywnego rozwoju nigdy nie zdarzało się, aby zachowanie unikalnych pojedynczych przedmiotów, miejsc, obszarów nie poddawanych zmianom lub „nie wyrzucanych na śmietnik historii” było postrzegane przez współczesnych ze zrozumieniem. Wysoka, przyszła wartość tych miejsc czy rzeczy, zawsze wynika z dwóch czynników – swoich endogennych i natywnych walorów oraz ograniczonej ilościowo dostępności. Wpisanie takiego spojrzenia w sposób myślenia o tradycji kultury lokalnej społeczności, pozwoli zachować to, co najbardziej unikalne z dziedzictwa kultury, przyrody i historii, a jednocześnie stanie się długofalową inwestycją pozwalającą na zwiększanie potencjału Gminy, jako dobrego miejsca do życia.

5.2.3. Innowacyjna tradycja i rozwój

Takie działania są możliwe w oparciu o wykorzystanie, a dokładniej tworzenie warunków do wzmocnienia, aktywności społecznej oraz kultywowanie dziedzictwa kulturowego i tradycji lokalnych. Stanowią one już w chwili obecnej ważny aspekt aktywności mieszkańców. Jednak jak każda ważna aktywność w obecnych czasach zmian i intensywnego rozwoju społecznego i technologicznego wymaga podejścia zgodnego z koncepcją „uczenia się przez całe życie”. Zmieniające się otoczenie oddziałuje poprzez zmiany:

- **demograficzne**, które zmieniają zakres i obszar wymagań związanych z opieką i bezpieczeństwem. Pośrednio oddziałują na gospodarkę, oświatę, służbę zdrowia oraz opiekę społeczną. Przewagą obszaru jest korzystniejsze niż w kraju i województwie, opóźnienie negatywnych trendów demograficznych. Pozwala to na ukierunkowanie działań wykorzystujących wyższą niż w innych regionach kraju liczbę osób aktywnych zawodowo, wielopokoleniowy charakter rodzin i gospodarstw stanowiących wciąż mniejsze obciążenie dla strony wydatkowej, przy jednoczesnym większym wsparciu strony przychodowej. Z tego powodu najbliższe lata winny stawiać w Gminie Nowy Targ jako priorytet wykorzystanie tej swoistej premii demograficznej do budowania i przygotowania się do lepszego zapewnienia usług poprawiających jakość życia mieszkańców oraz wzmocnienia warunków do pracy i życia w gminie;
- **gospodarcze**, które powodują przede wszystkim zmiany na rynku pracy, poprzez zmieniające się wymagania pracodawców dostosowujących się do potrzeb klientów, dla których realizowane są nowe usługi oraz produkcja. Stwarza to wymagania, a wręcz nacisk na rozwijanie, uzupełnienia oraz nabywanie nowych kwalifikacji przez pracowników w każdym wieku. W zmieniających się warunkach, kluczowym staje się wykorzystanie potencjału, jaki niesie obecność rozwijającego się ośrodka akademickiego jakim jest PPWSZ oraz form uczenia się wychodzącym naprzeciw potrzebom osób rozwijających swoje kompetencje w różnym wieku. Połączenie bliskiego i znajomego lokalne uwarunkowania zaplecza akademickiego wraz z tradycją przedsiębiorczości oraz aktywności zawodowej społeczeństwa, pozwala na tworzenie przestrzeni dla rozwoju przedsiębiorczości w nowych obszarach gospodarki innowacyjnej. Miejsce samorządu, jako inicjatora, a nie realizatora tych działań pozwala na realizowanie kluczowych wytycznych kierunków rozwoju, definiowanych przez politykę unijną i krajową w obszarze aktywizacji społecznej różnych grup wiekowych – zarówno 20+, jak i 50+, opierających się już nie na jednosektorowych działaniach, z założenia mniej mobilnych oraz nie w pełni uwzględniających zmieniające się uwarunkowania dynamicznie rozwijającego się świata. Rola samorządu, jako zarządzającego rozwojem lokalnej społeczności, inicjatora działań uwalniających i wzmocniających potencjał poprzez wspieranie podmiotów ekonomii społecznej, partnerów społecznych i organizacji pozarządowych – pozwala na wzmocnienie działań w obszarach kluczowych polityk publicznych (opieka społeczna i zdrowotna, bezpieczeństwo publiczne, edukacja i oświata i inne). Świadomość większego zestawu potrzeb rozwojowych przy ograniczonych możliwościach finansowania wszystkich potrzeb wymaga aktywnego dialogu społecznego w atmosferze współodpowiedzialności partnerów społecznych. Z kolei rola samorządu, jako inicjatora lub animatora działań, które są realizowane w powyższych obszarach pozwala wypracować większą efektywność finansową dla środków publicznych – np. wsparcie kluczowych inicjatyw społecznych poprzez dofinansowanie dla organizacji pozarządowych

wkładu własnego w działaniach realizowanych na terenie gminy, a pozyskanych z zewnętrznych źródeł, realizowanie działań z obszaru ekonomii społecznej lub PPP pozwalającego poprawiać jakość świadczonych usług w obszarach np. opieki społecznej lub służby zdrowia czy oświaty.

Innowacyjność, definiowana jako tworzenie lub wdrażanie w swoim obszarze rozwiązań, które poprawiają jakość życia, efektywność ekonomiczną i społeczną, pozwala na wykorzystanie tradycyjnych wartości oraz walorów obszaru, jako fundamentu do świadomego i wspólnie uzgodnionego – zaplanowanego długofalowo – zdefiniowania kierunków działań. **Innowacyjne, tradycyjne społeczeństwo, nadążające i wykorzystujące to co najlepszego niesie współczesność** (poprawa bezpieczeństwa publicznego, zarządzanie antykrzysowe, opieka zdrowotna, efektywność energetyczna) **przy jednoczesnej ochronie kluczowych dla rozwoju społeczności wartości rodziny, szacunku dla osób starszych, przestrzeni rozwoju dla młodych** stanowi innowacyjne połączenie tego co najlepsze i najważniejsze dla mieszkańców Gminy Nowy Targ oraz otaczającego i oddziałującego świata. **Innowacyjna, tradycyjna Gmina** – wdraża aktywnie programy rozwoju przez całe życie dla osób 50+, wspiera inicjatywy sieciowania współpracy społecznej, gospodarczej oraz ekonomii społecznej – służące poprawie bazy dochodowej mieszkańców i tym samym Gminy. Inwestuje i wspiera innowacyjne rozwiązania w obszarze cyfryzacji, przeciwdziałania wykluczeniu cyfrowemu, poprawianiu obsługi mieszkańców i administracji. Jednocześnie dba o stwarzanie warunków dla utrzymania warunków dla tradycyjnego rolnictwa pozwalającego wykorzystać jego potencjał. Wspiera tworzenie inkubatorów branżowych oraz stref aktywności gospodarczej w sposób nie naruszający obszarów cennych przyrodniczo i turystycznie. Innowacyjne rozwiązania z zakresu poprawy transportu, energetyki oraz zarządzania stosunkami wodnymi służą lepszej jakości życia, tworząc dobre warunki rezydencjonalne dla mieszkańców.

Gmina Nowy Targ winna realizować politykę rozwoju zapewniającą budowanie dobrych warunków do życia i wysoki poziom świadczenia usług publicznych poprzez oparcie się na dziedzictwie i potencjale jaki posiadają jej mieszkańcy. Wykorzystując walory zróżnicowanej endogenicznej lokalizacji pozwalającej na jednoczesne rozwijanie funkcji gospodarczych oraz turystycznych w szeroko rozumianym obszarze przemysłu czasu wolnego. Powinna też kłaść nacisk na tworzenie sprzyjających warunków dla aktywności gospodarczej – wspierając działania w tym obszarze poprzez odpowiednią politykę planowania przestrzennego, budowy i rozwoju zaplecza infrastruktury oraz wspierania inicjatyw sieciowania i współpracy międzysektorowej. Równocześnie powinna także umiejętnie wykorzystywać unikalną lokalizację jednego z tradycyjnych miejsc turystyki pielgrzymkowej, atrakcyjnego agroturystycznie i widokowo miejsca jakim jest południowa część Górców. Na stokach Górców w otoczeniu przyrody i tradycyjnych gospodarstw agroturystycznych znajduje się najatrakcyjniejsza w Polsce „panorama na najwyższą polską część Karpat – Tatr”. To połączenie tworzy **unikalne** i atrakcyjne miejsce dla rozwoju turystyki wiejskiej, religijnej, ekologicznej, oraz zwolenników stylu życia **slow-life**. Jednocześnie umożliwi wykorzystanie lokalizacji przy istniejących korytarzach komunikacyjnych udostępniających ponadregionalny potencjał turystyczny w kierunku destynacji Tatr. To połączenie pozwala zaoferować nową unikalną wartość, która już jest niemożliwa do realizacji w pobliskich – zdecydowanie bardziej zindustrializowanych - obszarach np. Tatr. Ta unikalna wartość miejsca Gminy Nowy Targ pozwala długofalowo rozwijać własną markę produktów turystycznych dla gości z kraju i zagranicy. Wykorzystując jednocześnie potencjał województwa małopolskiego i Krakowa – jako marki ogólnopolskiej z jej rozpoznawalnością – która stwarza możliwość dla tworzenia specjalistycznej tematycznej oferty dla turystów z Europy oraz całego Świata.

Zarysowany kierunek wzmacniania kapitału społecznego i szeroko rozumianej współpracy wszystkich aktorów rozwoju lokalnego i ponadlokalnego Gminy Nowy Targ oraz całego obszar Spisza i południowych Górców (tak więc, samorządu oraz wszystkich

podmiotów zainteresowanych świadomym rozwijaniem tego produktu) winien doprowadzić do wdrożenia na terenie Gminy szeregu innowacyjnych rozwiązań związanych m.in. z:

- wyznaczeniem i rozwijaniem stref rozwoju gospodarczego, rezydencjonalnego oraz agrarno-turystycznego;
- zachowaniem unikalnego charakteru miejsc chronionych w obszarze przyrody, miejsc dziedzictwa kulturowego;
- poprawą i wypracowaniem wspólnych standardów obiektów oraz urządzeń infrastruktury turystycznej, promocją nowych inwestycji, które wpisują się będą w ideę zrównoważonego rozwoju i szeroko pojętą edukację przyrodniczą i ekologiczną, a także szkoleń dla osób i przedsiębiorców związanych z turystyką i edukacją przyrodniczą, które poprawią efektywność i jakość oferowanych usług, a także pokażą tym osobom szereg dobrych praktyk (także międzynarodowych), które mogą być implementowane do codziennej praktyki i przyczynić się do budowy naprawdę konkurencyjnych produktów i usług;
- łączeniem już istniejących produktów z nowymi rozwiązaniami, a także tworzeniem lokalnych aliansów rynkowych oraz wspólnego prowadzenia działań marketingowych – także w układzie ponadgminnym w formule partnerstw samorządowych;
- przenikaniem nowych technologii i rozwiązań do przedsiębiorstw turystycznych i instytucji zajmujących się edukacją przyrodniczą (szczególnie w zakresie działań prośrodowiskowych), a także wprowadzaniem nowych metod zarządzania, co przyczyni się do korzystnych zmian w strukturze zatrudnienia;
- rozwijaniem profilu łączącego dwa (na pierwszy rzut oka – sprzeczne) aspekty rozwoju gospodarczego i przemysłu czasu wolnego w oparciu o poprawę jakości życia i utrzymania tradycyjnego charakteru społeczności wykorzystującej świadomie, to co wartościowego niosą nowe technologie – pozwalającej rozwijać i edukować osoby 50+ w procesie uczenia się przez całe życie, a osobom 20+ zapewniając atrakcyjne warunki do życia i pracy na terenie gminy lub bliskiego jej otoczenia;
- wdrożeniem nowatorskich zasad planowania przestrzennego oraz uporządkowaniem zasad projektowania na tych obszarach, a tym samym tworzenie popytu na nowe produkty, atrakcje, wydarzenia i wszelkie zmiany w istniejącej tkance infrastrukturalnej.

Wśród priorytetów rozwojowych samorządu Gminy Nowy Targ i jej partnerów społecznych i gospodarczych powinno dojść do uzgodnienia kluczowych kwestii związanych z:

- stabilnym i zaplanowanym rozwojem infrastruktury wzmacniającej dwa kluczowe kierunki rozwoju;
- tworzeniem i wspieraniem działań rozwijających wszelkiego rodzaju aktywności oraz inicjatywy społeczne i gospodarcze zwiększające potencjał dochodowy mieszkańców, kwalifikacje i kapitał społeczny;
- tworzeniem i promowaniem unikalnego, dbającego o tradycję, charakteru lokalnych społeczności, których potencjał stanowi naturalną przestrzeń dla dobrej jakości życia oraz wzmacnia ofertę turystyczną – skierowaną najpierw do wewnątrz (tj. do mieszkańców i lokalnych przedsiębiorców), aby w sposób uzgodniony partycypacyjnie móc prezentować go na zewnątrz dla osób oraz podmiotów międzysektorowych;

- świadomym i konsekwentnym określeniem pożądanych i preferowanych funkcji rozwojowych w planach miejscowych, wraz z upublicznieniem tej wiedzy oraz konsekwentnym przestrzeganiem ładu przestrzennego w tym zakresie;
- rozbudową publicznie dostępnej infrastruktury służącej turystyce i rekreacji;
- kreowaniem nowych i rozwijaniem istniejących przestrzeni dla zdarzeń kulturalnych oraz rozrywkowych;
- rozwijaniem nowych przestrzeni związanych z edukacją przyrodniczą oraz promocją idei zrównoważonego rozwoju;
- konsekwentnym podnoszeniem jakości terenów zielonych, szczególnie o charakterze umożliwiających prowadzenie rolnictwa tradycyjnego;
- jak najszerszym upublicznieniu zamierzeń rozwojowych wśród miejscowej ludności (w tym wśród przedsiębiorców i rolników) wraz z ukazaniem korzyściami dla regionu jakie one przyniosą oraz wskazywanie pożądanych kierunków edukacji, rozwoju przedsiębiorczości, rozwoju preferowanych form działalności rolniczej, tak aby to w pierwszej kolejności mieszkańcy gminy byli beneficjentem procesów rozwojowych.

Kluczową kwestią – wynikającą z nowych wyzwań jakie stawia przed sobą lokalny samorząd, jest ewolucyjny rozwój połączonych funkcji gospodarczych, rezydencjalnych oraz turystycznych wyrażający się w dwóch kierunkach działań, których zwieńczeniem będzie wypracowana w tych obszarach specjalizacja sektorów aktywności gospodarczej oraz produktów i usług produktu lokalnego. **Kluczową rolą jest inicjujący i monitorujący charakter samorządu stale stawiający na wspieranie aktywność partnerów społecznych.** Będzie to możliwe tylko w oparciu o zasadę współpracy, współodpowiedzialności oraz innowacyjnego połączenia tradycji z nowoczesnością.

5.3. Szanse i bariery rozwojowe Gminy Nowy Targ

5.3.1. Wyzwania globalne, przed którymi staje Gmina Nowy Targ

SZANSE ROZWOJOWE

- Wydłużający się okres życia mieszkańców Europy i z przeznaczanie coraz większych środków na profilaktykę, ochronę zdrowia i opiekę nad osobami starszymi;
- Bogacące się społeczeństwo;
- Zainteresowanie Polską i Małopolską turystów zagranicznych;
- Moda na aktywność i zdrowy tryb życia;
- Rosnące zainteresowanie regionalizmem oraz turystyką kulturową i religijną;
- Rosnące znaczenie wieloaspektowego bezpieczeństwa, szczególnie w wymiarze środowiskowym, zdrowotnym i społecznym – dla równoważenia rozwoju oraz jakości życia;
- Rosnąca presja zewnętrzna na koncentrację i specjalizację, zarówno w wymiarze tematycznym, jak i terytorialnym, przy wykorzystaniu potencjałów decydujących

BARIERY ROZWOJOWE

- Niestabilna sytuacja społeczno-ekonomiczna Europy, w tym utrzymujący się kryzys;
- Koncentracja polityki europejskiej na dużych miastach i ich obszarach metropolitalnych;
- Niekorzystne trendy demograficzne w skali całego kraju;
- Brak dobrych rozwiązań prawnych zachęcających do realizacji inwestycji w ramach Partnerstwa Publiczno-Prywatnego;
- Biurokracja i niestabilność polityki państwa (zbyt szybko zmieniające się przepisy);
- Przekazanie zadań publicznych do powiatów, zamiast przybliżania szeregu czynności administracyjnych mieszkańcom poprzez kompetencyjne wzmocnienie gmin;

o przewadze konkurencyjnej regionu.

o Restrykcyjna polityka w zakresie obszarów chronionych.

5.3.2. Wyzwania regionalne i subregionalne

SZANSE ROZWOJOWE

- o Rozwijający się ośrodek akademicki w Nowym Targu (PPWSZ);
- o Rozwijający się przemysł czasu wolnego oparty na turystyce, kulturze, zainteresowaniu regionalizmem oraz miejscami kultu;
- o Położenie, krajobraz i unikatowe dziedzictwo przyrodnicze rejonu Gorców, Pienin Spiskich i Dunajca;
- o Unikatowa dziedzictwo kultury materialnej i duchowej (liczne zabytki, bogate i ciągle żywe tradycje kultury lokalnej);
- o Korzystne położenie komunikacyjne na trasie Kraków – Zakopane oraz w sąsiedztwie rozwijającego się lotniska w Nowym Targu;
- o Relatywnie bliskie położenie w stosunku do dwóch regionalnych portów lotniczych (Kraków-Balice, Poprad);
- o Przyszłościowo lepsze połączenie kolejowe (po zrealizowaniu odcinka Podłęże – Piekiełko);
- o Dostępne, wykwalifikowane, mobilne zasoby kadry zawodowej;
- o Niższe koszty lokalizacji inwestycji w stosunku do bardziej znanych ośrodków;
- o Możliwości rozwoju ekologicznego (ekstensywnego) rolnictwa i hodowli wraz ze specjalizacją regionalną (mleko, owce, sery itp.) oraz rozwoju sektora przetwórstwa rolno-spożywczego w oparciu o lokalne zasoby;
- o Silne więzi społeczne i poczucie tożsamości regionalnej;
- o Promowanie małopolski, jako regionu z dominującym przemysłem czasu wolnego oraz bogatą ofertą turystyczno-rekreacyjną opartą na dziedzictwie kulturowym;
- o Przemiany funkcjonalne obszarów wiejskich oraz ich wysoki, wciąż niedostatecznie wykorzystywany potencjał rezydencjonalny;
- o Możliwość wykreowania i wypromowania nowych, unikatowych atrakcji turystycznych;
- o Deklarowana przez miasto Nowy Targ niewystarczająca baza lokalowo-sportowa

BARIERY ROZWOJOWE

- o Wysoki poziom migracji, szczególnie ludzi młodych;
- o Deficyty w rozwoju szkolnictwa wyższego;
- o Niski poziom rozwoju przedsiębiorczości, w tym przedsiębiorstw innowacyjnych;
- o Słabo rozwinięty rynek pracy, niski (na tle województwa) wskaźnik przedsiębiorczości, niskie dochody ludności;
- o Niski popyt lokalny i niska zdolność inwestycyjna;
- o Brak lokalnych liderów gospodarczych;
- o Punktowe braki w infrastrukturze technicznej, w tym komunikacyjnej, wodno-kanalizacyjna i teleinformatycznej;
- o Rozdrobnione, o niskiej specjalizacji gospodarstwa rolne;
- o Złe prawo dotyczące wytwarzania i obrotu produktem lokalnym;
- o Brak terenów inwestycyjnych;
- o Gospodarcza dominacja Krakowa i zagrożenie marginalizacją subregionu;
- o Niski poziom inwestycji;
- o Niski poziom usług publicznych i społecznych;
- o Słaba promocja potencjałów terytorialnych;
- o Słabo rozwinięta infrastruktura przeciwpowodziowa;
- o Dysproporcje i ograniczony dostęp do niektórych świadczeń opieki zdrowotnej, zwłaszcza specjalistycznej.

szkół na terenie miasta, przy dobrej i rozbudowanej infrastrukturze na terenie Gminy.

5.3.3. Perspektywy

CZYNNIKI STANOWIĄCE O PRZEWADZĘ KONKURENCYJNEJ GMINY NOWY TARG I MOGĄCE PRZYSPIESZYĆ JEJ ROZWÓJ

OBSZAR: ROZWÓJ GOSPODARCZY I PRZEMYSŁ CZASU WOLNEGO (PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ, TURYSTYKA, PLANOWANIE PRZESTRZENNE)

- Atrakcyjne położenie gminy i dobra dostępność komunikacyjna (Zakopianka, relatywna bliskość dwóch regionalnych portów lotniczych, położenie na szlaku wiodącym do największych atrakcji turystycznych Polski – Tatr i Pieni);
- Atrakcyjny krajobraz i unikatowe dziedzictwo przyrodnicze (m.in. Pasma Turbacz, Gorceński Park Narodowy, przełom Białki);
- Szlak Architektury Drewnianej (w tym gotycki kościół św. Michała Archanioła w Dębnie wpisany na listę UNESCO);
- Bogate dziedzictwo kultury duchowej i materialnej;
- Bogaty folklor;
- Rozwijająca się infrastruktura ścieżek rowerowych i narciarstwa biegowego;
- Rzeki i zbiorniki wodne – możliwość rekreacji, organizowania spływów itp.;
- Dobrze rozwinięta agroturystyka;
- Znane i powszechnie rozpoznawalne osoby związane z Gminą Nowy Targ (m.in. ks. Prof. J. Tischner, St. Banach);
- Rozwinięta przedsiębiorczość mieszkańców;
- Położenie wokół Miasta Nowy Targ – dużego rynku zbytu dla produktów i usług, w tym centrum wymiany handlowej o charakterze transgranicznym;
- Ważny ośrodek regionalnego przetwórstwa rolno-spożywczego (oscypki, wyroby mleczne, baranina), a także garbarstwa (kożuchy);
- Dobre warunki do prowadzenia ekstensywnej, ekologicznej działalności rolniczej oraz bogate tradycje rolnicze;

CZYNNIKI HAMUJĄCE ROZWÓJ GMINY NOWY TARG

- Ograniczenia wynikające z dużej powierzchni obszarów chronionych (GPN i jego otulina, obszary Natury 2000, rezerваты);
- Nadmierne rozdrobnienie gruntów;
- Nieuregulowane stany prawne gruntów;
- Niechęć mieszkańców do włączania się we wspólne inwestycje;
- Słabe wykorzystanie miejsc i symboli utożsamianych z Gminą;
- Ciągle zbyt mała liczba obiektów turystyczno-wypoczynkowych, w tym słabo rozwinięta agroturystyka, a także relatywnie niski standard bazy;
- Niewystarczająca baza gastronomiczna, w tym z ofertą kuchni regionalnej;
- Brak świadomości dużej wartości własnych produktów/usług lokalnych;
- Brak atrakcji sprzyjających rozwojowi turystyki długoterminowej;
- Brak promocji przedsiębiorców lokalnych;
- Brak wyznaczonych i przygotowanych terenów/obiektów pod stworzenie Strefy Aktywności Gospodarczej.

- o Tereny zasobne w runo leśne możliwe do pozyskania i przetworzenia;
- o Ważny ośrodek produkcji budownictwa tradycyjnego opartego o drewno;
- o Bogate zasoby naturalne (żwir, kamień);
- o Istniejące zbiorniki wodne możliwe do zagospodarowania na cele rekreacyjne;
- o Uchwalony Miejskowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego.

Obszar: Środowisko Naturalne i Rolnictwo

- o Bogate środowisko przyrodnicze – duża różnorodność roślin i zwierząt;
- o Obszary chronione;
- o Zasobność wód;
- o Ekstensywne rolnictwo – zdrowa, niskoprzetworzona żywność;
- o Potencjał dla rozwoju rolnictwa ekologicznego;
- o Naturalne zasoby leśne;
- o Bogate tradycje przetwórstwa rolno-spożywczego (jagnięcina, cielęcina, sery owcze), a także rękodzieła opartego o surowce naturalne (wełnę, skóry itp.);
- o Brak przemysłu uciążliwego dla środowiska;
- o Dobrze funkcjonujące, nowoczesne oczyszczalnie ścieków;
- o Wysoki – sięgający 60% wskaźnik gospodarstw domowych podłączonych do sieci kanalizacyjnej;
- o Zwiększająca się ilość gospodarstw korzystających ze zbiorczego systemu oczyszczania ścieków;
- o Realizowany program likwidacji azbestu na terenie gminy (planowany termin zakończenia: rok 2016);
- o Duży procent gospodarstw domowych segregujących odpady;
- o Dobrze funkcjonujący system odbioru odpadów komunalnych.
- o Zła jakość powietrza (niska emisja);
- o Braki w sieci kanalizacyjnej i wodociągowej (w szczególności dotyczy miejscowości: Długopole, Dursztyn, Harkłowa, Krauszów, Krempachy, Nowa Biała, Obidowa, Rogoźnik, Szlembark);
- o Rozproszona zabudowa, co utrudnia rozwój sieci wodno-kanalizacyjnej;
- o Część miejscowości w gminie pozbawionych pełnego dostępu do sieci kanalizacyjnej (konieczność korzystania z szamb);
- o Brak dostępu do wody pitnej dobrej jakości w niektórych miejscowościach Gminy;
- o Duży udział wodociągów indywidualnych;
- o Trudności w rozwijaniu produktu lokalnego spowodowane złymi i niestabilnymi przepisami weterynaryjnymi i innych służb odpowiedzialnych za nadzór);
- o Słabo rozwinięte rolnictwo ekologiczne i przetwórstwo takich produktów;
- o Brak świadomości ekologicznej mieszkańców;
- o Zanieczyszczenie rzek i lasów przez mieszkańców;
- o Zaśmiecanie terenu przez turystów;
- o Rozdrobnienie gospodarstw rolnych i leśnych;
- o Nieuregulowane stany własnościowe gruntów;
- o Zagrożenie niekontrolowanym wzrostem populacji niektórych zwierząt (bobry, dziki, lisy, wilki).

Obszar: Edukacja i Kapitał Społeczny

- o Bardzo dobra baza lokalowa i
- o Niż demograficzny, pociągający za sobą

dydaktyczna szkół;

- o Efektywnie wykorzystywane kadry nauczycielskie;
- o Dobra współpraca pomiędzy szkołami z terenu Gminy;
- o Bogata oferta zajęć pozalekcyjnych;
- o Bliskość uczelni wyższej w Nowym Targu;
- o Dobra współpraca kadry pedagogicznej z rodzicami („Szkoła blisko domu”);
- o Małoliczne oddziały klasowe, co sprzyja lepszej personalizacji ucznia i osiągnięciu lepszych wyników;
- o Odpowiadanie na lokalne potrzeby np. tworzenie oddziałów sportowych i dwujęzycznych;
- o Umiejętność pozyskiwania dodatkowych środków pozabudżetowych na działalność edukacyjną;
- o Dobra dostępność edukacji przedszkolnej;
- o Dobrze funkcjonujący system dowozu dzieci do szkół;
- o Bogata infrastruktura sportowo-rekreacyjna (obiekty sportowe, w tym orliki);
- o Duża aktywność klubów sportowych promujących zdrowy i aktywny tryb życia;
- o Słaby potencjał organizacji pozarządowych na terenie Gminy, ograniczający się w zasadzie do OSP, KGW i klubów sportowych);
- o Brak systemowych rozwiązań aktywizujących i włączających sektor NGO do współdecydowania o rozwoju Gminy i przejmującego część zadań realizowanych przez samorząd.

konieczność zmian w nowotarskiej edukacji;

- o Przewymiarowana sieć placówek oświatowych - konieczność dokonania reformy sieci;
- o Zmiana sieci przedszkoli;
- o Brak doradztwa zawodowego dla uczniów gimnazjalnych;
- o Brak tradycyjnych wartości rodzinnych;
- o Złe warunki materialne części rodzin;
- o Niska świadomość wagi i potrzeby edukacji zarówno wśród rodziców, jak i w konsekwencji u dzieci;
- o Brak żłobka na terenie gminy;
- o Brak szkolnictwa artystycznego na poziomie podstawowym i gimnazjalnym, w sytuacji dużego zainteresowania i bogatej tradycji działania zespołów regionalnych;
- o Brak perspektyw rozwojowych (brak pracy, brak możliwości zmiany zawodu);
- o Pojawiające się (na razie w niewielkiej skali) zagrożenie patologiami na obszarze gminy;
- o Brak monitoringu w obiektach edukacyjnych oraz w przestrzeni publicznej;
- o Niedofinansowana działalność sportowo-rekreacyjna oraz kulturalna, co ogranicza dostępność zajęć dla dzieci i młodzieży.

OBZAR: DZIEDZICTWO KULTUROWE I TOŻSAMOŚĆ REGIONU

- o Bogate dziedzictwo kultury materialnej;
- o Dobry stan zachowania zabytków (wyjątek – Dwór w Łopusznej);
- o Dobrze zachowane, kultywowane i rozwijane tradycje regionalne i religijne;
- o Dbłość o rozwój kultury regionalnej (duża liczba zespołów regionalnych, orkiestr dętych, teatrów, szkółek muzycznych);
- o Kulturotwórcza działalność Kół Gospodyń Wiejskich, dzięki którym podtrzymywane są lokalne tradycje, obrzędy, zwyczaje w wielu

- o Niewystarczająca edukacja kulturalna;
- o Brak edukacji regionalnej w szkołach;
- o Niewystarczające zasoby lokalowe dla działalności kulturalnej;
- o Zbyt małe zainteresowanie wśród młodzieży kulturą regionalną;
- o Negatywne wpływy kultury masowej na młodzież;
- o Odchodzący twórcy ludowi, którym nie stwarza się warunków do przekazywania wiedzy i umiejętności młodemu pokoleniu

aspektach życia;

- o Dobrze funkcjonujące placówki kultury (biblioteki, świetlice, izby regionalne);
- o Działające stowarzyszenia wspierające i promujące lokalne wartości kulturowe;
- o Zróżnicowana i bogata oferta kulturalna dla mieszkańców i turystów odwiedzających region.

(bezpowrotnie ginące lokalne rzemiosło i rękodzieło) oraz słabe zainteresowanie młodych ludzi czerpaniem z tego dziedzictwa;

- o Brak umiejętności „przełożenia” lokalnej tradycji i kultury na język atrakcyjny dla młodego pokolenia.

OBZAR: BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE I SOCJALNE

- o Zwiększająca się społeczna świadomość możliwych zagrożeń i rosnąca umiejętność przeciwdziałania ich występowaniu;
- o Zmniejszająca się liczba zdarzeń negatywnych;
- o Rosnący poziom wykształcenia społeczeństwa;
- o Poprawiająca się infrastruktura przeciwpożarowa (hydranty, zbiorniki p.poż);
- o Duża aktywność mieszkańców w sytuacjach kryzysowych występujących na terenie Gminy;
- o W przeważającej większości społeczeństwa dobrze funkcjonujący model rodziny, zakorzeniony w tradycyjnych wartościach (silne więzi społeczne);
- o Przywiązanie mieszkańców do ziemi i środowiska lokalnego;
- o Duma mieszkańców z dziedzictwa historyczno-kulturowego regionu.
- o Dobry standard i dostępność podstawowej opieki zdrowotnej, w tym opieki rehabilitacyjnej;
- o Wysoki poziom poczucia bezpieczeństwa mieszkańców dzięki dobrej pracy służb odpowiedzialnych za spokój, porządek i działania w sytuacjach kryzysowych (policja, straż, służby gminne);
- o Dobrze funkcjonująca i przyjazna dla mieszkańców administracja na poziomie gminnym;
- o Funkcjonujące programy profilaktyczne, w tym szczególnie dla dzieci.

- o Słaba aktywność mieszkańców w kwestii rozwoju lokalnego i zainteresowania sprawami lokalnymi;
- o Rosnące wskaźniki dotyczące przestępczości na obszarze gminy;
- o Brak perspektyw rozwojowych (brak pracy, brak możliwości zmiany zawodu);
- o Rosnące zagrożenie patologiami na obszarze gminy;
- o Utrudniony dostęp do lekarzy specjalistów;
- o Brak dyżurów nocnych lekarzy na terenie gminy;
- o Brak mieszkań socjalnych;
- o Zwiększające się „sieroctwo” spowodowane emigracją rodziców oraz „nowym” modelem rodziny;
- o Starzejące się społeczeństwo oraz brak systemu wsparcia i opieki nad osobami starszymi;
- o Zbyt mała liczba działań w zakresie profilaktyki zdrowotnej, przy równoczesnej zbyt małej świadomości zasad zdrowego trybu życia oraz stosowania profilaktyki zdrowotnej.

Biorąc pod uwagę zarówno szanse rozwojowe, jak i czynniki mogące przyspieszać rozwój Gminy Nowy Targ, a także mając na uwadze bariery rozwojowe i czynniki hamujące rozwój Gminy, dzięki realizacji zapisów niniejszego dokumentu należy dążyć do **efektywnego wykorzystanie potencjałów**: tradycji i dziedzictwa kulturowego, bliskości obszaru miejskiego leżącego w centrum okalającej go z trzech stron Gminy, unikatowych walorów przyrodniczo-krajobrazowych, **dla zbudowania innowacyjnej i jednocześnie**

opartej o lokalne tradycje Gminy, która tworząc warunki do rozwoju przedsiębiorczości i generując nowe miejsca pracy (w tym dla ludzi młodych), a także rozwijając unikalny w skali ponadregionalnej ośrodek turystyki kulturowej, wiejskiej oraz pielgrzymkowej przyczyni się do zdynamizowania rozwoju Gminy Nowy Targ, a poprzez to zapewnienie mieszkańcom Gminy atrakcyjnych warunków życia i pracy.

W tym kontekście cel ten definiuje szereg działań i społecznych aktywności, które, w dłuższej perspektywie czasu, powinny doprowadzić do:

- aktywnego zarządzania i planowania przestrzennego uwzględniającego charakterystykę i potencjał miejsca poszczególnych sołectw – ich tradycji, specyfiki miejsca oraz potencjału;
- stworzenia terenów inwestycyjnych, które będą wykorzystywane zgodnie z wiodącymi funkcjami Gminy;
- wzmacniania i aktywizacji stref aktywności gospodarczej w otoczeniu ośrodka miejskiego pozwalających na rozwój aktywności gospodarczej mieszkańców i mających na celu zaspokajanie potrzeb ośrodka miejskiego oraz całego subregionu;
- rozwoju funkcji turystyczno-rekreacyjnej, jako najbardziej zbieżnej z profilem miejscowości, w tym przygotowania oferty pobytów krótkoterminowych (np. weekendowych) dla osób odwiedzających atrakcyjne miejsca na terenie gminy, jak również stworzenie oferty pobytów długoterminowych (w szczególności wykorzystujących specjalizację sektorów turystyki pielgrzymkowej, kulturowej i wiejskiej);
- dywersyfikacji i zwiększenia dochodów zarówno gospodarstw indywidualnych, przedsiębiorców jak i budżetu gminy;
- zahamowania odpływu kapitału ludzkiego, poprzez podniesienie jakości życia na terenie wszystkich miejscowości tworzących Gminę Nowy Targ.

Punktem wyjścia dla wzmocnienia rozwoju Gminy Nowy Targ oraz poprawy jej konkurencyjności, zarówno w wymiarze subregionalnym, jak i krajowym, jest zwiększenie wykorzystanie różnorodnych potencjałów jakie posiada Gmina, przez poprawę szeroko rozumianej infrastruktury społeczno-gospodarczej służącej podstawowej tj. turystyczno-rekreacyjnej i docelowo gospodarczej funkcji Gminy. Pozwalającej na zbudowanie obszarów specjalizacji w obszarze przemysłu czasu wolnego oraz wybranych segmentach aktywności gospodarczej, co pozwoli na zbudowanie przewagi konkurencyjnej Gminy Nowy Targ w stosunku do innych ośrodków zarówno w Małopolsce, jak i poza jej granicami.

Powinno to nastąpić na drodze współpracy wielopoziomowej oraz międzysektorowej tworzących wiele małych, średnich oraz większych projektów, za realizację których odpowiadać będzie zarówno samorząd lokalny, jak i przedsiębiorcy, a także wyspecjalizowane jednostki trzeciego sektora, grupy obywatelskie. Winno się to odbywać zarówno z wykorzystaniem środków budżetu publicznego, dotacji zewnętrznych, jak i kapitału prywatnego, pożyczek i kredytów. Część największych zadań finansowana winna być początkowo głównie ze środków publicznych lub jako projekty partnerskie (zarówno w układzie lokalnym, jak i ponadlokalnym). Dotyczy to w szczególności modernizacji infrastruktury, obszarów aktywności gospodarczej, utrzymania enklaw wysokiej jakości przestrzeni na terenie Gminy przede wszystkim związanych z funkcją przyrodniczo-kulturową oraz turystyczno-rekreacyjną – co pozwoli na tworzenie sprzyjających warunków dla inwestorów widzących w tych działaniach korzyści pozwalające na realizację celowych inwestycji.

Takie podejście będzie miało dodatkowy pozytywny efekt w postaci kontrolowania przez lokalny samorząd procesów inwestycyjnych, które winny być zgodne z założoną funkcją obszarów, unikając tym samym przypadkowego i chaotycznego zainwestowania.

Realizacja tak zdefiniowanych założeń *Strategii* winna doprowadzić w zakładanej perspektywie jej realizacji (tj. do roku 2022) do osiągnięcia rezultatów w postaci usunięcia najważniejszych barier i tym samym wykorzystania szans rozwojowych stojących przed Gminą poprzez konsekwentne rozwijanie założonych w dokumencie kierunków rozwojowych.

5.4. Ranking barier na drodze do realizacji celów

W trakcie prac nad dokumentem wyróżniono szereg barier wzrostu, które powinny zostać pilnie zlikwidowane tak, aby zapewnić harmonijny, a zarazem dynamiczny rozwój Gminy Nowy Targ, w szczególności poprzez działania, które utrwalały wizerunek Gminy, jako miejsca o atrakcyjnych walorach przyrodniczo-krajobrazowych, bogatej ofercie przemysłu czasu wolnego oraz wyspecjalizowanej ofercie produktów i usług lokalnych, a także aktywności gospodarczej, wykorzystujący walory przyrodnicze oraz dziedzictwo tradycji i kultury lokalnej. Wśród najważniejszych z nich, które spowalniają rozwój Gminy oraz wpływają na osłabienie więzi społecznych w Gminie, warto wskazać następujące:

1. Zbyt słabe wykorzystanie potencjału ośrodka miejskiego położonego w centrum Gminy Nowy Targ i zbyt mała synergia działań obu JST, które powinny się wzajemnie uzupełniać i wspólnie budować swój potencjał rozwoju w kontekście subregionalnym i regionalnym;

2. Niewystarczający potencjał gospodarczy sektora turystyki, który stanowiłby wystarczającą podstawę rozwoju dla mieszkańców, rolników i przedsiębiorców, a tym samym również lokalnego samorządu.

3. Brak jasno sprecyzowanej oferty inwestycyjnej wynikający zarówno z nie wskazania potencjalnych terenów inwestycyjnych, jak i niesprecyzowania oczekiwanego profilu inwestycyjnego.

4. Niedorozwój oferty gastronomicznej w tym z ofertą kuchni regionalnej, co jest szczególnie uciążliwe w sytuacji, kiedy dominującym profilem chce się uczynić wyspecjalizowaną ofertę z obszaru przemysłu czasu wolnego w obszarach turystyki kulturowej, wiejskiej, pielgrzymkowej;

5. Brak atrakcyjnej oferty pobytovej, która zatrzyma osoby odwiedzające gminę Nowy Targ na więcej niż jeden dzień (co paradoksalnie generuje obecnie więcej kosztów niż korzyści) budowanej w oparciu o walory kulturowe i przyrodnicze i wpisującej się w potencjał turystyki wiejskiej i kulturowej.

6. Nieumiejętność wykorzystania wysokiej jakości środowiska i istniejących form ochrony przyrody jako swoistych atutów i przewag konkurencyjnych w oparciu, o które można budować atrakcyjną ofertę (powszechne przekonanie, iż obszary Natura 2000 na terenie gminy są barierą, a nie szansą rozwojową).

7. Duże rozproszenie zabudowy i związane z tym koszty utrzymania infrastruktury komunalnej.

8. Niewystarczająca ilość środków inwestycyjnych, zarówno po stronie samorządu, jak i lokalnych przedsiębiorców.

9. Brak instytucjonalnego systemu wsparcia przedsiębiorców i rolników (a także niedostrzeżenie przez reprezentantów tych grup potencjalnych korzyści z dostępu do dobrej jakości instrumentów doradczych) oraz brak systemów aktywizacji zawodowej osób biernych zawodowo.

10. Niewystarczająco rozwinięty kapitał społeczny – niewiele organizacji pozarządowych (zasadniczo wyłącznie OSP i Koła Gospodyń Wiejskich) oraz brak współpracy między nimi, brak silnych liderów lokalnych, którzy mogliby stać się kreatorami zmiany i parterami dla samorządu w ich wprowadzaniu.

11. Wciąż słabe wykorzystanie potencjału ośrodka akademickiego oraz brak współpracy z przedsiębiorcami w zakresie poprawy jakości nauczania zawodowego oraz oferty poprawy kwalifikacji zawodowych osób dorosłych. Jednocześnie brak transferu dziedzictwa wiedzy twórców ludowych co obniża w dłuższym czasie potencjał turystyki kulturowej poprzez zanik tradycji, które są walorem wyróżniającym.

12. Niż demograficzny, pociągający za sobą konieczność zmian w nowotarskiej edukacji.

13. Występujące zróżnicowanie potencjałów rozwojowych poszczególnych miejscowości oraz utrwalone historycznie podziały pomiędzy częścią miejscowości i ich społecznościami.

5.5. Ranking efektywności instrumentów dynamizujących rozwój Gminy

Jednocześnie w trakcie prac nad *Strategią* podjęto się zidentyfikowania instrumentów, które mogą mieć wpływ na wzmocnienie dynamiki rozwoju Gminy Nowy Targ w jej obecny wymiarze oraz budowanie jej przewagi konkurencyjnej. Wśród dostępnych instrumentów według rankingu efektywności należy wymienić:

1. Wypracowanie dwóch wymiarów aktywności łączących potencjały gminy w wymiarze rozwoju gospodarczego oraz przemysłu czasu wolnego.

2. Przygotowanie i przyjęcie przez samorząd dokumentów planistycznych porządkujących funkcje obszaru Gminy (w tym w szczególności obszarów aktywności gospodarczej, dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego).

3. Bogate dziedzictwo kulturowe, przyrodnicze i religijne o ugruntowanej i rozpoznawanej ponadregionalnie marce, stwarzające dobre podstawy do tworzenia specjalistycznych produktów lokalnych w obszarze przemysłu czasu wolnego a także znane i powszechnie rozpoznawalne osoby związane z Gminą Nowy Targ.

4. Wskazanie możliwych obszarów zainwestowania wraz z przypisaniem im preferowanych funkcji nie naruszające istniejącego potencjału gminy jakim jest brak przemysłu uciążliwego dla środowiska.

5. Lokalne regulacje prawne porządkujące przestrzeń i zachowania obywateli oraz przyjezdnych.

6. Tworzenie podstaw instytucjonalnych do realizacji dużych projektów inwestycyjnych przez podmioty publiczne oraz do współpracy podmiotów publicznych i prywatnych przy wspólnych projektach.

7. Inwestycje publiczne realizowane jako zaczyn dla inwestycji prywatnych.

8. Stworzenie realnych narzędzi komunikacji samorządu zarówno z największymi przedsiębiorcami i rolnikami działającymi na terenie Gminy Nowy Targ (w tym gestorami istniejącej i planowanej bazy turystycznej) oraz mieszkańcami Gminy.

9. Tworzenie systemowych rozwiązań aktywizujących i włączających sektor NGO do współdecydowania o rozwoju Gminy i przejmującego część zadań realizowanych przez samorząd.

10. Inicjowanie przez samorząd przedsięwzięć publiczno-prywatnych.

11. Bogate tradycje przetwórstwa rolno-spożywczego (jagnięcina, cielęcina, sery owcze), a także rękodzieła opartego o surowce naturalne (wełnę, skóry itp.) oraz wysoki potencjał dla rozwoju tradycyjnego rolnictwa ekologicznego (niskoprzetworzona żywność) współgrającego z dobrze rozwiniętą agroturystyką w obszarze turystyki wiejskiej.

12. Wykreowanie przez samorząd projektów związanych z przygotowywaniem kadr pod przyszłą działalność gospodarczą, rolną, przetwórczą oraz przemysłu czasu wolnego.

13. Inicjowanie i współorganizowanie przez samorząd i organizacje pozarządowe projektów społecznych prowadzących do podnoszenia świadomości mieszkańców w zakresie ekologii, porządku publicznego, edukacji, potrzeb kulturalnych i artystycznych, zagospodarowania czasu wolnego.

14. Kreowanie kampanii marketingowych promujących markę Gminy Nowy Targ jako miejscowości o wysokim potencjale turystyki kulturowej, wiejskiej.

15. Podejmowanie współpracy z parterami samorządowymi wokół Gminy Nowy Targ oraz samorządem regionalnym w celu wspólnej budowy i promocji zintegrowanego produktu turystyczno-rekreacyjnego o zasięgu ponadlokalnym i ponadregionalnym.

16. Rozwijanie systemów informacyjnych (baz danych dostępnych przez Internet, stanowiska informacyjnego w Urzędzie Gminy, regularnych oficjalnych publikacji dotyczących prac i zamierzeń lokalnych władz) dostarczających szerokiej podstawy do podejmowania decyzji inwestycyjnych oraz decyzji o zamieszkaniu lub podjęciu pracy na terenie Gminy Nowy Targ.

17. Wykorzystanie potencjału istniejących dużych i cyklicznych wydarzeń związanych z funkcją kulturową, pielgrzymkową, wiejską oraz turystyczno-rekreacyjną wzmacniającą identyfikację Gminy Nowy Targ, jako atrakcyjnego miejsca do spędzania czasu i skupiających choćby przez krótki czas szczególną uwagę na obszarze gminy - zarówno mieszkańców, jak i świata zewnętrznego. Warto pamiętać, że aspekt promocji wewnętrznej, w stosunku do własnych mieszkańców, stanowi integralną część tych działań w związku z wymiarem integracji tradycji i kultury jako elementu oferty przemysłu czasu wolnego.

18. Działania edukacyjne, w tym przede wszystkim wspomaganie procesów kształcenia ustawicznego oraz kształtowanie właściwych postaw młodych ludzi w ramach obowiązku szkolnego.

19. Kulturotwórcza działalność Kół Gospodyń Wiejskich, dzięki którym podtrzymywane są lokalne tradycje, obrzędy, zwyczaje w wielu aspektach życia.

6. WIZJA I CELE ROZWOJOWE GMINY NOWY TARG NA LATA 2015 – 2022

6.1. Wizja rozwojowa Gminy Nowy Targ oraz misja dokumentu

Nowe podejście do wizji rozwoju, w tym jeszcze mocniejsze oparcie przyszłości Gminy Nowy Targ o prężnie rozwijającą się gospodarkę i turystykę, opartą o lokalne zasoby, a także podejmowanie nowych wyzwań, otwierają przed Gminą Nowy Targ szereg wyzwań, ale także możliwości. Wspólnota samorządowa Gminy Nowy Targ swojej szansy upatruje w wykorzystaniu potencjałów zarówno swojego położenia, jak i bogatej kultury duchowej i materialnej stanowiących podstawę budowania nowoczesnego i pod każdym względem zamożnego społeczeństwa. Stąd **wizja rozwojowa** - rozumiana jako postrzegany i jednocześnie pożądaný przez lokalnych liderów obraz Gminy w perspektywie kolejnych lat przedstawia się następująco:

Gmina Nowy Targ w roku 2022 jest miejscem o rozwiniętej gospodarce oraz turystyce opartej o lokalne zasoby i tradycje, stwarzającym atrakcyjne warunki życia i pracy dla mieszkańców, otwartym dla gości i budującym swoją przyszłość na fundamencie wielowiekowego dziedzictwa.

W deklaracji wizji zwraca uwagę zmiana paradygmatu w stosunku do deklaracji sprzed kilku lat, która na pierwszym miejscu stawiała wtedy rozwój turystyki. Obecnie wspólnota samorządowa zdecydowanie mocniej podkreśla potrzebę szeroko rozumianego rozwoju gospodarczego, w tym także turystyki, która powinna się rozwijać w oparciu o lokalne uwarunkowania, zasoby i potencjały tego obszaru. Zwraca też uwagę w deklaracji wizji podporządkowanie procesów rozwojowych przede wszystkim poprawie jakości życia mieszkańców obszaru, co w praktyce oznacza, iż wszelkie procesy – także w zakresie rozwoju produktu turystycznego – mają w pierwszej kolejności stwarzać atrakcyjne warunki życia i pracy samym mieszkańcom Gminy Nowy Targ, a poprzez to kreować na miejscu warunki atrakcyjnej pracy, szczególnie dla ludzi młodych, hamując tym samym proces migracji z Gminy Nowy Targ do większych ośrodków miejskich. To szczególnie ważne, aby najmłodszy mieszkańcy Gminy przyszłość swoją i swoich rodzin wiązali z tym miejscem. Żeby tu chcieli zakładać swoje rodziny i tu podejmować pracę. Żeby Gmina Nowy Targ, będąca ważnym elementem Subregionu Podhalańskiego, była dla nich tym miejscem, w którym w pełni będą w stanie zaspokoić swoje potrzeby edukacyjne, zawodowe, kulturalne i społeczne, a w konsekwencji to tutaj będą chcieli w spokoju i godnych warunkach spędzić resztę swojego życia.

Stąd **misją gminy**, poprzez wdrażanie szeregu działań zdefiniowanych w dokumencie strategicznym winno być:

Tworzenie warunków do wykorzystania potencjału swojego położenia jako bramy do Tatr, Gorców i Pienin, rozwijanie w sposób zrównoważony swoich funkcji gospodarczych, rezydencjonalnych, turystyczno-rekreacyjnych, z wykorzystaniem potencjału lokalnej społeczności, łącząc to co najlepsze z nowoczesności i tradycji, a także wykorzystując potencjał nowotarskiego ośrodka miejskiego do synergicznego rozwijania szeregu funkcji komunikacyjno-logistycznych, handlowo-usługowych, edukacyjno-sportowych i kulturalnych na nowotarskim obszarze funkcjonalnym.

6.2. Cele strategiczne i operacyjne

Wizja ta będzie realizowana przez całą wspólnotę samorządową Gminy Nowy Targ w ramach wyznaczonych wcześniej obszarów i podporządkowana będzie realizacji dziesięciu celów strategicznych.

Każdy z tych celów generalnie organizuje i wskazuje kierunek działania zarówno władz samorządowych, jak i pozostałych uczestników życia społeczno-gospodarczego w wybranym, ważnym obszarze aktywności. W konsekwencji planowane i realizowane w kolejnych latach działania powinny w każdym przypadku, w sposób pośredni, bądź bezpośredni służyć i przyczyniać się do osiągnięcia tych celów, a wskazane w Strategii najważniejsze, wiodące przedsięwzięcia, będą priorytetowo traktowane przy podejmowaniu decyzji o szczegółowych kierunkach działania, przydziale środków budżetowych i staraniach o zewnętrzne źródła finansowania.

Tabela 23. Obszary i cele strategiczne

Rozwój gospodarczy i przemysł czasu wolnego	Infrastruktura rozwija się w sposób zrównoważony i generuje dochody dla mieszkańców i gminy
	Poszczególne miejscowości gminy rozwijają się w sposób zrównoważony tworząc atrakcyjną przestrzeń zarówno dla mieszkańców, jak i turystów odwiedzających Gminę
	Przedsiębiorczość rozwija się wokół markowych produktów Gminy
	Sprawną administracja wspiera mieszkańców i przedsiębiorców w ich działaniach
Środowisko naturalne i rolnictwo	Środowisko naturalne Gminy spełnia wysokie standardy ekologiczne i służy rozwojowi funkcji turystyczno-rekreacyjnej
	Gospodarstwa rodzinne, rolnictwo ekologiczne i przetwórstwo rolno-spożywcze rozwija się wokół produktu regionalnego
Edukacja i kapitał społeczny	Mieszkańcy gminy mają dostęp do wysokiej jakości usług edukacyjnych na każdym etapie życia
Dziedzictwo kulturowe i tożsamość regionu	Dziedzictwo kulturowe regionu wspiera i buduje lokalną tożsamość i czyni Gminę atrakcyjniejszą dla osób ją odwiedzających
Bezpieczeństwo publiczne i socjalne	Mieszkańcy gminy czują się bezpiecznie
	Mieszkańcy gminy mają zapewnioną wysoką jakość opieki medycznej i socjalnej

Na kolejnych stronach przedstawiona została szczegółowa struktura realizacji *Strategii*, z uwzględnieniem:

- celów pośrednich (operacyjnych), które rozumiane są jako najważniejsze zagadnienia w ramach danego obszaru strategicznego oraz
- wiodących grup działań/programów - rozumianych jako wybrane, kluczowe przedsięwzięcia, najważniejsze z punktu widzenia realizacji poszczególnych celów strategii rozwoju, co do których uznaje się, iż bez ich realizacji osiągnięcie tych celów nie będzie możliwe.

Zestawienie celów pośrednich – najważniejszych zagadnień – odgrywa rolę porządkującą i organizującą realizację celów i działań *Strategii* i ma ułatwić zarządzanie jej realizacją (powinien jej odpowiadać przydział odpowiedzialności za realizację zadań i w konsekwencji osiągnięcie poszczególnych celów *Strategii*). Na końcu każdego z

podrozdziałów poświęconych poszczególnym obszarom strategicznym przedstawiono kilka propozycji tzw. miar sukcesu, którymi będzie można zmierzyć w połowie okresu realizacji *Strategii* (tj. roku 2018) oraz na jej koniec (czyli w roku 2022) postęp w osiągnięciu założonych celów w stosunku do sytuacji dnia dzisiejszego.

Poniżej zaprezentowano szczegółową strukturę *Strategii Rozwoju Gminy Nowy Targ na lata 2015 – 2022* w poszczególnych obszarach, z uwzględnieniem celów strategicznych, operacyjnych i najważniejszych grup działań oraz programów, które winny przyczynić się do realizacji zdefiniowanych w dokumencie celów.

6.2.1. Obszar Rozwój gospodarczy i przemysł czasu wolnego

ROZWÓJ GOSPODARCZY I PRZEMYSŁ CZASU WOLNEGO

- stosunkowo niewielka liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych (1 434 w roku 2013), co stanowi zaledwie 58,5% średniej dla Małopolski w przeliczeniu liczby firm na 10 tys. ludności (Małopolska 1 045 firm na 10 tys. osób, Nowy Targ: 611);
- dominuje sektor mikroprzedsiębiorstw, do którego należy 1 378 podmiotów (96,09%), do sektora firm małych: 54 podmioty (3,77%), średnich: 2 podmioty (0,14%);
- 84,8% przedsiębiorstw to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą - dominujące sekcje to działalność związana z handlem i naprawą pojazdów (413 podmiotów), przetwórstwem przemysłowym (244 podmioty) oraz z budownictwem (242 podmioty);
- dostępność komunikacyjna stolicy regionu (Krakowa): 1,5 godziny, relatywna bliskość dwóch lotnisk regionalnych (Balice, Poprad) oraz lotniska sportowego (Nowy Targ);
- położenie na trasie planowanej do modernizacji (skrócenia czasu przejazdu) linii kolejowej;
- dochód z podatków (*per capita*) za rok 2013 wyniósł 418,91 zł, sytuując Gminę Nowy Targ na 2 464 pozycji w skali kraju (na 2 479 samorządów);
- wysokie i dynamicznie rosnące bezrobocie rejestrowane (1 175 osób w roku 2013), wynoszące 7,93% w stosunku do liczby ludności w wieku produkcyjnym;
- duży potencjał turystyczny wynikający z walorów przyrodniczo-krajobrazowych;
- stosunkowo słabo rozwinięta baza noclegowa i gastronomiczna oraz stosunkowo niski standard bazy;
- duży potencjał kultury i tradycji służący także funkcjom turystycznym;
- ograniczenia inwestycyjne (także dotyczące infrastruktury rekreacyjnej) wynikające z dużej liczby obszarów objętych różnymi formami ochrony.

Dostrzegając wagę procesów związanych z rozwojem gospodarczym, także w kontekście dobrego przygotowania się do funkcjonowania wspólnoty samorządowej po roku 2020, czyli bez znaczącego wsparcia środkami zewnętrznymi, samorząd Gminy Nowy Targ bardzo mocno akcentuje w nowej Strategii kwestie związane z szeroko pojętym rozwojem gospodarczym, w tym w szczególności z wykorzystaniem lokalnych potencjałów (położenia, tradycyjnych sektorów, ale też nowoczesnego, opartego o miejscowe produkty przetwórstwa rolno-spożywczego). Mocno dostrzegana jest także rola Miasta Nowy Targ, które mając ambicje rozwijania na swoim terenie szeregu funkcji komunikacyjno-logistycznych, handlowo-usługowych, edukacyjno-sportowych i kulturalnych stwarza także ważne zaplecze i rynek zbytu dla szeregu aktywności podejmowanych na obszarze Gminy Nowy Targ.

Stąd jednym z pierwszych celów operacyjnych jest jasne zdefiniowanie funkcji poszczególnych obszarów Gminy, które powinny być „budowane” promieniście (wskazanym w podrozdziale 5.2.1) w stosunku do stolicy Subregionu Podhalańskiego. Obszary Gminy położone najbliżej miasta powinny mieć w przeważającej części funkcje związane z rozwojem stref aktywności gospodarczej, a także pełnić funkcje rezydencjonalne dla mieszkańców miasta, którzy będą poszukiwali spokojniejszych warunków życia. Z kolei im dalej od centrum – przeważać powinny funkcje związane z rozwojem oferty turystyczno-rekreacyjnej oparte o walory przyrodniczo-krajobrazowe. Ważne aby rozwój tych funkcji odbywał się w sposób zrównoważony, tj. w poszanowaniu zarówno interesu gospodarczego, społecznego, jak i środowiska naturalnego.

Aby mógł następować rozwój funkcji gospodarczych, ale także aby podnoszona była jakość życia mieszkańców, konieczna jest dalsza poprawa infrastruktury komunikacyjnej, w tym stałe działania związane z podnoszeniem bezpieczeństwa w ruchu drogowym. Niemniej jednak twórcy dokumentu zwracają uwagę na konieczność racjonalizacji wydatków związanych z rozwojem infrastruktury komunikacyjnej, a także oparcie decyzji o kolejnych inwestycjach o racjonalne i transparentne kryteria wyboru tych inwestycji. Bezsprzecznie wyzwaniem o charakterze cywilizacyjnym jest także poprawa infrastruktury teleinformatycznej oraz równoległe przebiegające działania skupiające się na rozwijaniu kompetencji mieszkańców Gminy w tym zakresie. Jest dziś bowiem oczywiste, iż dostęp do nowoczesnych narzędzi informatycznych i sprawność w ich wykorzystywaniu decydować będzie o szeregu przewag konkurencyjnych miejsc, które wyzwaniom tym sprostać.

Ważnym elementem, na który zwraca uwagę dokument strategiczny jest swego rodzaju dwufunkcyjność podejmowanych działań. Strategia bardzo wyraźnie przesuwając akcent na podnoszenie jakości i warunków życia mieszkańców, wyznaczając infrastrukturze turystycznej funkcję służebną, która ma sprawić, iż mieszkańcy gminy otrzymają atrakcyjne, zaspakajające ich ambicje i potrzeby miejsca pracy. Nie jest celem podejmowanych działań tworzenie infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej samej w sobie i w sposób oderwany od lokalnych potrzeb i aspiracji miejscowej ludności. Stąd zapisy celu strategicznego związanego ze zrównoważonym rozwojem poszczególnych miejscowości wskazują, iż podejmowane działania winny tworzyć przestrzeń atrakcyjną zarówno dla mieszkańców, jak i turystów odwiedzających Gminę. Wśród celów operacyjnych znalazły się tutaj zarówno te, które związane są z poprawą estetyki centrów poszczególnych miejscowości, jak i rozwijaniem szeroko pojętej infrastruktury przemysłu czasu wolnego.

Kluczowym w tej części *Strategii* celem, jest cel związany z rozwijaniem przedsiębiorczości wokół **markowych produktów Gminy**. Na szczególne podkreślenie zasługuje próba określenia wiodących kierunków rozwoju oferty produktowej obejmującej zarówno usługi turystyczno-rekreacyjne, jak i produkty lokalne. Wydaje się, iż koncentracja na wybranych (a nie wszystkich możliwych) kierunkach aktywności gospodarczej, daje we współczesnym świecie wysokich specjalizacji, szanse na zbudowanie w oparciu o posiadane zasoby rzeczywistych pól przewag konkurencyjnych. Bardzo mocno w działaniach opisanych w ramach tego celu położony został nacisk na potrzebę współpracy wszystkich środowisk odpowiedzialnych w Gminie za rozwój gospodarczy, w tym także rozwój oferty turystyczno-rekreacyjnej. Ważną rolę odgrywać tu będzie standaryzacja, a także sieciowanie oferty, w tym budowanie – przez różne, współpracujące ze sobą podmioty - zintegrowanej, kompleksowej oferty. Rolą samorządu gminnego powinno być tutaj przede wszystkim inicjowanie pewnych działań – zarówno inwestycyjnych – poprzez np. przygotowanie terenu czy obiektów pod przyszłą działalność komercyjną, czy też stwarzanie warunków do współpracy różnych aktorów rozwoju gospodarczego pomiędzy sobą, a także dostarczanie instrumentów doradczych, mentoringowych, czy finansowych dla osób i instytucji chcących aktywnie włączyć się w procesy rozwojowe.

Wsparciu tych procesów ma także służyć sprawna administracja na poziomie gminnym, która będzie przyjazna i dostępna zarówno dla mieszkańców, jak i potencjalnych inwestorów, ale także administracja, która będzie chciała włączać różne grupy społeczne w procesy decyzyjne na poziomie wspólnoty samorządowej oraz w sposób aktywny i świadomy będzie budować społeczeństwo obywatelskie, przyczyniając się także do zacierania różnic, czy animozji pomiędzy różnymi obszarami gminy.

W konsekwencji tak zdefiniowanych celów i działań świadomie prowadzona polityka rozwoju gospodarczego winna doprowadzić do tego, aby wzajemnie uzupełniająca się suma działań – publicznych i prywatnych – doprowadziła w krótkiej perspektywie czasu do znaczącego ożywienia gospodarczego mikroregionu, ustabilizowania już zachodzących procesów gospodarczych i zwiększenia wpływu zarówno do budżetów indywidualnych, jak i budżetu wspólnoty samorządowej. Procesy te powinny także przyczynić się do tworzenia na terenie Gminy Nowy Targ nowych, atrakcyjnych miejsc pracy, a w konsekwencji wpłynąć na pobudzenie lokalnej przedsiębiorczości i aktywności mieszkańców gminy oraz w znaczącym stopniu rozwiązać problem bezrobocia.

Tabela 24. Cele operacyjne i grupy zadań w ramach obszaru *Rozwój gospodarczy i przemysł czasu wolnego*

ROZWÓJ GOSPODARCZY I PRZEMYSŁ CZASU WOLNEGO	
RG.1. Infrastruktura rozвивa się w sposób zrównoważony i generuje dochody dla mieszkańców i gminy	RG.1.1. Poszczególne obszary gminy mają jasno zdefiniowane funkcje, a mieszkańcy i inwestorzy znają przeznaczenie terenów w długiej perspektywie czasu
	Główne działania/programy: <ul style="list-style-type: none">o przygotowanie opracowań planistycznych definiujących funkcje poszczególnych obszarów (w tym o charakterze około-miejscowym, oraz ekstensywnego zainwestowania o funkcjach rolniczych, turystycznych i przyrodniczo-krajobrazowych);o opracowanie planów miejscowych z uwzględnieniem wcześniej zdefiniowanych funkcji;o promocja przyjętych założeń planistycznych;o zakup i dozbrojenie terenów pod przyszłe inwestycje komercyjne;o regulacje prawne stanu dróg;o przygotowanie oferty inwestycyjnej z określeniem preferowanych funkcji.
	RG.1.2. Układ komunikacyjny gminy zapewnia optymalną dostępność wewnętrzną i zewnętrzną Gminy, a przyjęte rozwiązania służą podwyższeniu bezpieczeństwa pieszych i kierowców oraz racjonalizacji wydatkowania środków
	Główne działania/programy: <ul style="list-style-type: none">o opracowanie systemu wyboru projektów drogowych dla a/ budowy nowych, b/ modernizacji istniejących dróg gminnych, wraz z listą kryteriów wyboru i konsultacjami społecznymi opracowanych kryteriów;o określenie mapy potrzeb w zakresie budowy parkingów, wraz z systemem wyboru inwestycji w oparciu o wcześniej przygotowane kryteria;o wsparcie drogowych inwestycji powiatowych w zakresie budowy chodników przy tych drogach;o wdrożenie programu modernizacji dróg gminnych oraz dróg dojazdowych do pól;o wdrożenie programu poprawy standardu na drogach gminnych (budowa chodników, ścieżek pieszo-rowerowych i oświetlenia po wcześniejszym przeprowadzeniu stosownych analizy w zakresie bezpieczeństwa);o poprawa bezpieczeństwa przy głównych ciągach komunikacyjnych (budowa przejść dla pieszych, doświetlenie przejść, porządkowanie oznakowania pionowego i poziomego na drogach);

	<ul style="list-style-type: none">o poprawa skomunikowania obszarów o niskiej dostępności z głównymi ciągami drogowymi.
	RG.1.3. Nowoczesna infrastruktura teleinformatyczna i cyfrowa wspiera rozwój Gminy
	Główne działania/programy: <ul style="list-style-type: none">o przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu na terenie gminy poprzez rozwój infrastruktury telekomunikacyjnej;o przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu na terenie gminy poprzez podnoszenie świadomości i umiejętności korzystania z nowych narzędzi komunikacji.
RG.2 Poszczególne miejscowości gminy rozwijają się w sposób zrównoważony tworząc atrakcyjną przestrzeń zarówno dla mieszkańców, jak i turystów odwiedzających Gminę	RG.2.1. Fizyczna rewitalizacja obszarów wiejskich, w tym poprawa estetyki centrów miejscowości uwzględniająca funkcje lokalne i turystyczne
	Główne działania/programy: <ul style="list-style-type: none">o fizyczna rewitalizacja obszarów wiejskich;o wykorzystanie lokalnego dziedzictwa kulturowego i tradycji dla wzmocnienia funkcji turystycznych;o poprawa estetyki obszarów wiejskich.
	RG.2.2. Rozwój infrastruktury służącej wzmocnieniu lokalnych więzi i wspólnot umożliwiający zintegrowane podejście do turystyki i wielokulturowości
	Główne działania/programy: <ul style="list-style-type: none">o opracowanie mapy potrzeb w zakresie rozwoju infrastruktury przemysłu czasu wolnego;o rozwój instytucji kultury w sposób umożliwiający im zawsze dwufunkcyjność (służenie zarówno wzmocnieniu więzi lokalnych, jak i równoległe wspieranie budowania produktu turystycznego opartego o lokalne zasoby kultury i tradycji);o remonty i doposażenia świetlic wiejskich na obszarze całej Gminy, wraz z pełniejszym dostosowaniem ich do wspierania rozwoju funkcji turystycznych.
	RG.2.3. Rozwój infrastruktury sportowej i turystyczno-rekreacyjnej służącej mieszkańcom i turystom
	Główne działania/programy: <ul style="list-style-type: none">o ustalenie przebiegu szlaku pieszo-rowerowego na obszarze całej gminy, z preferencją realizacji inwestycji wpisujących się w opracowaną sieć;o badanie potrzeb w zakresie rozwoju lokalnej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej oraz potencjału do jej wykorzystania na poziomie każdej badanej miejscowości wraz z wypracowaniem mechanizmu wspólnej realizacji ważnych społecznie inwestycji przez sąsiadujące ze sobą miejscowości;o budowa trasy rowerowej łączącej wszystkie miejscowości gminy, stanowiącej także ekologiczną alternatywę dla komunikacji samochodowej;o wytyczenie, promocja i zimowe utrzymanie tras narciarstwa biegowego wraz z opracowaniem kalendarza imprez;o rozwijanie turystyki konnej na obszarze gminy wraz z niezbędną infrastrukturą;o rozwój publicznej infrastruktury służącej funkcji turystycznej;o zagospodarowanie rzek i zbiorników wodnych (żwirowisk) na cele turystyczno-rekreacyjne.
RG.3. Przedsiębiorczość rozwija się wokół	RG.3.1. Wspieranie tworzenia atrakcyjnej oferty produktowej obejmującej usługi turystyczno-rekreacyjne oraz produkty lokalne
	Główne działania/programy:

markowych produktów Gminy

- o określenie/wypracowanie wiodących kierunków rozwoju oferty turystyczno-rekreacyjnej gminy uwzględniających wyspecjalizowane obszary aktywności gospodarczej (inteligentne specjalizacje);
- o wypracowanie wspólnie z gestorami bazy turystycznej, noclegowej i gastronomicznej zasad standaryzacji i spójnej promocji obszaru;
- o opracowanie i wdrożenie spójnego systemu oznakowania atrakcji turystycznych gminy wraz z integracją systemów informacji zarówno o obiektach publicznych, jak i prywatnych (z wykorzystaniem nowoczesnych narzędzi informatycznych);
- o sieciowanie produktów i usług turystycznych (bieżąca współpraca instytucji publicznych np. samorząd, GPN, organizacji pozarządowych np. PTTK i przedsiębiorców - gestorów bazy w celu tworzenia spójnej i wzajemnie przenikającej się oferty);
- o dalsza rozbudowa i wzmacnianie systemów promocji kompleksowej oferty turystyczno-rekreacyjnej z wykorzystaniem nowoczesnych narzędzi promocji;
- o budowanie społecznego zainteresowania produktem lokalnym w celu budowania wewnętrznej tożsamości i wspólnego kształtowania wizerunku na zewnątrz;
- o wspieranie rozwoju agroturystyki (zintegrowana promocja, udział gminy w targach agroturystycznych, pomoc w prowadzeniu profesjonalnych stron internetowych);
- o rozwijanie partnerskiej współpracy z sąsiednimi gminami w celu tworzenia wzajemnie uzupełniającej się oferty turystyczno-rekreacyjnej o charakterze subregionalnym;
- o standaryzacja usług i oferty turystyczno-rekreacyjnej.

RG.3.2. Wspieranie rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości na terenie Gminy

Główne działania/programy:

- o Stworzenie Strefy Aktywności Gospodarczej wraz inkubatorem przedsiębiorczości dedykowanym lokalnym specjalizacjom;
- o rozwój instytucjonalnego systemu wsparcia dla przedsiębiorców, m.in. poprzez budowanie trwałych relacji z instytucjami otoczenia biznesu z obszaru powiatu nowotarskiego;
- o przygotowanie i wdrożenie (wraz z np. FRRR oraz PPWSZ) specjalnych programów wspierających młodych przedsiębiorców z terenu gminy;
- o wdrożenie systemu zachęt i preferencji dla rodzimych inwestorów, w tym szybkiej ścieżki administracyjnej (opiekun inwestora);
- o uruchomienie doradztwa i mentoringu zawodowego na poziomie gimnazjalnym;
- o przegląd posiadanych zasobów komunalnych wraz ze stworzeniem profesjonalnej oferty inwestycyjnej i banku projektów możliwych do realizacji w formule PPP.

RG.4. Sprawna administracja wspiera mieszkańców i przedsiębiorców w ich działaniach**RG.4.1. Nowoczesny Urząd Gminy jest efektywny i przyjazny dla mieszkańców i inwestorów**

Główne działania/programy:

- o rozwój elektronicznej administracji - zwiększenie poziomu wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w celu udostępniania zasobów i realizacji zadań publicznych (w tym zwiększenie zakresu danych dostępnych w postaci cyfrowej, poprawa dostępności usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną);
- o szkolenia podnoszące jakość pracy administracji publicznej;
- o opracowanie nowej koncepcji i narzędzi komunikacji samorządu z mieszkańcami (w tym systemowych narzędzi komunikacji np. elektronicznej platformy konsultacji ważnych decyzji z mieszkańcami).

RG.4.2. Samorząd aktywizuje organizacje pozarządowe i włącza je w procesy decyzyjne i rozwojowe na poziomie gminy

Główne działania/programy:

- o wzmocnienie współpracy z sektorem NGO;
- o rozszerzanie systemu realizacji zadań publicznych w formule współpracy z organizacjami pozarządowymi w oparciu o konkursy grantów;
- o poprawa komunikacji z mieszkańcami gminy oraz organizacjami branżowymi;
- o opracowanie i wdrożenie transparentnych kryteriów wyboru inwestycji gminnych o charakterze lokalnym.

RG.4.3. Budowanie trwałych relacji partnerskich z gminami sąsiednimi oraz partnerami sektorowymi, w celu wspólnej realizacji i integracji działań, usług o charakterze publicznym poprawiających efektywność i jakość usług

Główne działania/programy:

- o wypracowanie nowej formuły współpracy z Miastem Nowy Targ w zakresie projektów rozwojowych oraz poszerzania pól współpracy międzygminnej;
- o kontynuacja dotychczasowych działań oraz nawiązanie współpracy z sąsiednimi gminami w celu wspólnego opracowania pożądanych modeli formalno-organizacyjnych usprawnienia świadczenia usług publicznych przez jednostki samorządu terytorialnego na obszarze powiatu nowotarskiego w dziedzinie oświaty, zdrowia i transportu;
- o przeprowadzenie konsultacji w zakresie opracowania zintegrowanych planów wdrożenia wypracowanych rozwiązań;
- o realizacja wspólnych projektów prorozwojowych w układzie gmin tworzących LGD Stowarzyszenie Rozwoju Spisza i Okolicy oraz LGD Gorce Pieniny.

Miary sukcesu:

- wzrost liczby małych i średnich firm terenie gminy i znaczące zbliżenie się do średniej wojewódzkiej w zakresie liczby przedsiębiorstw na 10 tys. ludności (poziom bazowy: 58,5% średniej w roku 2013 wg. danych GUS);
- wzrost wpływów podatkowych z tytułu PIT i CIT wpływających do budżetu gminy (poziom bazowy wartość udziału Gminy w podatku PIT za rok 2013 wynosząca 4,6 mln zł wg. danych GUS);
- wzrost liczby turystów długoterminowych odwiedzających Gminę Nowy Targ mierzony liczbą udzielonych noclegów (poziom bazowy: liczba udzielonych noclegów w roku 2013: 14 906 wg. danych GUS).

6.2.2. Obszar *Środowisko naturalne i rolnictwo***ŚRODOWISKO NATURALNE I ROLNICTWO**

- o lesistość gminy wynosi 36,2%;
- o na obszarze Gminy występują strefy ochrony przyrody, w tym Gorczański Park Narodowy, rezerваты przyrody, obszary Natura 2000;
- o obszary prawnie chronione (wg. wszystkich form ochrony) zajmują 100% powierzchni gminy;
- o stosunkowo dobra jakość powietrza w okresie letnim oraz bardzo duże zanieczyszczenie wynikające z niskiej emisji z gospodarstw domowych w okresie jesienno-zimowym;
- o procent ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej wynosi: 48% ogółu ludności gminy, z

sieci wodociągowej: 47,2%; z sieci gazowej: 7,8%;

- o na terenie gminy w roku 2014 było 3 550 zbiorników bezodpływowych oraz 23 przydomowe oczyszczalnie ścieków;
- o powierzchnia dzikich wysypisk w roku 2013 wyniosła 880 m²;
- o średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego ogółem wynosi 3,76 ha, zaś użytków rolnych 2,69 ha, przy średniej krajowej 10,42 ha, i średniej dla Małopolski wynoszącej 3,92 ha;
- o łączna liczba gospodarstw rolnych na terenie gminy wynosi 3 007 (z tego 952 ma powierzchnię poniżej 1 ha, zaś 2 055 powyżej 1 ha);
- o brak instytucjonalnego systemu wsparcia dla rolników i producentów żywności.

Z rozwojem funkcji turystycznej oraz produkcji zdrowej żywności nierozzerwalnie wiąże się dbałość o jakość środowiska naturalnego. Analizując dane w powyższej tabeli (oraz w rozdziale diagnostycznym) należy podkreślić, iż wartości dotyczące wyposażenia Gminy w sieć kanalizacyjną i wodociągową znacząco odbiegają od średniej dla województwa. Niewątpliwie powodem takiego stanu rzeczy jest znaczne rozproszenie budynków i niska gęstość zaludnienia, co w konsekwencji sprawia, iż koszty budowy sieci są ekonomicznie nieopłacalne. Niemniej jednak kwestia ta – chociażby z uwagi na walory środowiskowe i dużą powierzchnię obszarów chronionych - sukcesywnie musi być rozwiązywana.

Kolejna kwestia, której rozwiązywanie musi w najbliższych latach zostać radykalnie przyspieszone to sprawa niskiej emisji pochodzącej z sektora bytowego. Zanieczyszczenie powietrza w okresie grzewczym na obszarze Gminy Nowy Targ znacząco przekracza normy dopuszczalnych stężeń zanieczyszczenia pyłem zawieszonym (PM 10), dwutlenkiem siarki (SO₂) czy benzo(a)pirenem. Pozytywnym sygnałem zmiany jest aktywność Gminy Nowy Targ w inicjatywach regionalnych (np. projekt LIFE zgłoszony do KE przez Urząd Marszałkowski), których efektem ma być ograniczenie niskiej emisji poprzez szereg działań inwestycyjnych i edukacyjnych. Warto jednocześnie pamiętać, iż najbliższa perspektywa finansowa UE bardzo mocno podnosi kwestie związane z jakością powietrza i ograniczeniem emisji CO₂ przeznaczając na te działania znaczące środki, natomiast po roku 2020 normy emisyjności zostaną zaostrzone, zaś wielkość dostępnych środków na wymianę wysokoemisyjnych źródeł ciepła zostanie znacząco ograniczona. Należy zatem najbliższe lata spożytkować na podjęcie kompleksowych działań związanych z wyeliminowaniem niskiej emisji pochodzącej z gospodarstw indywidualnych. Ważne jest tutaj także – poza dostarczaniem samych instrumentów finansowych – także wsparcie całego procesu poprzez dostarczenie wiedzy o tych instrumentach oraz pomoc w skutecznym przeprowadzeniu całego procesu, a także systematyczne podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców Gminy Nowy Targ. Istotne jest także współdziałanie w zakresie ograniczenia niskiej emisji z sąsiednimi samorządami, tak aby efekty działań podejmowanych na jednym obszarze nie były niwelowane przez zaniechania na obszarach sąsiadujących.

Dalszych działań wymaga też poprawa systemu związanego z gospodarowaniem odpadami. Relatywnie duża powierzchnia dzikich wysypisk pokazuje, iż pomimo dostępnych form zagospodarowywania odpadów ciągle jeszcze niska jest świadomość ekologiczna mieszkańców.

Ważną kwestią jest także budowanie stałego dialogu z instytucjami związanymi z ochroną przyrody, w tym przede wszystkim władzami Gorczańskiego Parku Narodowego oraz Regionalną Dyрекcją Ochrony Środowiska i poszukiwanie rozwiązań kompromisowych, tak aby bogactwo cennych przyrodniczo obszarów – tak ważne dla budowania oferty turystyczno-rekreacyjnej i utrwalania wartości przyrodniczych także dla przyszłych pokoleń - nie było postrzegane przez samych mieszkańców wyłącznie w kategoriach obciążeń i

ograniczeń, ale także szans rozwojowych wynikających z wyjątkowych walorów przyrodniczo-krajobrazowych Gminy.

Drugi cel strategiczny w ramach tego obszaru tematycznego *Strategii* poświęcono konsekwentnemu rozwijaniu rodzinnych gospodarstw rolnych i przetwórstwa rolno-spożywczego wokół **produktu lokalnego i lokalnej produkcji żywności**. Analizując liczbę gospodarstw rolnych na terenie Gminy oraz ich relatywnie niewielki potencjał, należy podjąć działania, które ograniczenia te mogą skutecznie przekuć w sukces. Przy czym niezbędne jest tutaj współdziałanie samych wytwórców (rolników) oraz inicjowanie pewnych działań i stwarzanie warunków do współpracy przez samorząd Gminy Nowy Targ. Jest to także doskonałe pole do współdziałania z Lokalną Grupą Działania i podejmowanie wspólnych i spójnych inicjatyw na całym obszarze objętym tworzoną obecnie LSR.

Lokalna produkcja żywności, z wykorzystaniem specyfiki obszaru, powinna stać się wyróżnikiem Gminy Nowy Targ i w istotny sposób kreować jej rozwój. Barię w zakresie tworzenia krótkich łańcuchów dostaw są przede wszystkim koszty początkowe inwestycji polegających na stworzeniu i upowszechnieniu systemu oraz rozwoju infrastruktury logistycznej służącej zapewnieniu ich działania. W wielu przypadkach sytuację pogarsza brak wiedzy ekonomicznej i ducha przedsiębiorczości, które mogłyby sprzyjać zakładaniu przedsiębiorstw. Tutaj należy upatrywać roli samorządu, który z wykorzystaniem środków zewnętrznych, może wspomóc zarówno tworzenie niezbędnej infrastruktury (Regionalna Strefa Aktywności Gospodarczej z inkubatorem spożywczym), jak również dostarczyć zainteresowanym rolnikom i przetwórcom wiedzy zarówno o procesach, jak i o źródłach finansowania podejmowanych działań dostępnych bezpośrednio dla nich samych.

Rozwojowi takiego inkubatora powinna także służyć infrastruktura tradycyjna (niewielki place targowe dla rolników), jak i nowoczesna, oparta o zaawansowane rozwiązania informatyczne (np. budowa subregionalnej platformy handlowej z wykorzystaniem nowoczesnych narzędzi elektronicznych).

Lokalne systemy żywnościowe i krótkie łańcuchy dostaw niosą różnorakie i liczne korzyści o charakterze gospodarczym, środowiskowym i społecznym. Mogą one być początkiem nowej ery zrównoważonych systemów żywnościowych, które przyczyniają się do szerszego rozwoju obszarów wiejskich, ale są także doskonałym impulsem do rozwoju małej przedsiębiorczości związanej z produktem lokalnym. To one bowiem finalnie powinny odgrywać wiodącą rolę w prowadzeniu i rozwoju krótkich łańcuchów dostaw. To także naturalny kierunek specjalizacji dla części gospodarstw i różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej, dla części osób żyjących do tej pory głównie ze swoich gospodarstw.

Tabela 25. Cele operacyjne i grupy zadań w ramach obszaru *Bezpieczeństwo ekologiczne*

BEZPIECZEŃSTWO EKOLOGICZNE	
ŚN.1. Środowisko naturalne Gminy spełnia wysokie standardy ekologiczne i służy rozwojowi funkcji turystyczno-rekreacyjnej	ŚN.1.1. Rozwijany i porządkowany jest system gospodarki wodno-ściekowej na terenie Gminy Główne działania/programy: <ul style="list-style-type: none">o opracowanie mapy potrzeb oraz minimalnych warunków przyłączeniowych dla kanalizacji sieciowych oraz dla przydomowych;o inwentaryzacja sieci wodociągowej wraz z analizą opcji technicznych rozbudowy sieci (wodociąg, studnie głębinowe z rozproszaniem) i określeniem minimalnych warunków ekonomicznych w jakich samorząd będzie się angażował w realizację zadań;o racjonalny rozwój sieci kanalizacyjnej i wodociągowej na terenie gminy wraz z infrastrukturą towarzyszącą (w tym modernizacja i budowa kanalizacji na obszarze Dębna, Harkłowej; Łopusznej, Ostrowska, Rogoźnika, Ludźmierza, Krauszwej, Gronkowa i Waksmundu wraz modernizacją oczyszczalni w Łopusznej i Dębnie);o rozwój systemu przydomowych oczyszczalni ścieków;

	<ul style="list-style-type: none">o budowa studni publicznych w sołectwach zgodnie z potrzebami;o ochrona naturalnych źródeł wody pitnej;o edukacja pro-środowiskowa. <p>ŚN.1.2. Gmina dba o jakość powietrza oraz wspiera efektywność energetyczną na swoim terenie, a także czynnie włącza się w inicjatywy subregionalne i regionalne w zakresie rozwijania gospodarki niskoemisyjnej</p> <p>Główne działania/programy:</p> <ul style="list-style-type: none">o ograniczenie znaczącej emisji z obiektów publicznych i prywatnych – niska emisja;o poprawa efektywności energetycznej wraz z programem kompleksowej termomodernizacji obiektów publicznych i prywatnych;o rozwój systemów związanych z produkcją energii ze źródeł odnawialnych (fotowoltaika, panele słoneczne, elektrownie wodne, pompy ciepła);o prowadzenie szerokiej edukacji ekologicznej, szczególnie wśród dzieci i młodzieży;o gazyfikacja obszaru gminy (wschodnia część gminy)o edukacja pro-środowiskowa. <p>ŚN.1.3. Gospodarka odpadami prowadzona jest w sposób efektywny i chroni walory przyrodnicze i krajobrazowe</p> <ul style="list-style-type: none">o racjonalizacja systemu zbierania odpadów wraz z budową punktów selektywnej zbiórki odpadów;o rozszerzenie systemu odbioru odpadów komunalnych o nieruchomości niezamieszkałe;o edukacja w zakresie racjonalizacji wytwarzania odpadów oraz ich selektywnej zbiórki i recydingu;o dalsza redukcja pokryć azbestowych na budynkach prywatnych;o rekultywacja wygaszonych wysypisk odpadów. <p>ŚN.1.4. Cenne przyrodniczo i krajobrazowe obszary są umiejętnie chronione, służąc zrównoważonemu rozwojowi dla dobra mieszkańców i budowaniu markowych produktów lokalnych</p> <p>Główne działania/programy:</p> <ul style="list-style-type: none">o monitoring stanu i czynna ochrona form ochrony przyrody;o współpraca służb związanych z ochroną przyrody z mieszkańcami w celu wypracowywania rozwiązań kompromisowych pomiędzy funkcją użytkową, a ochroną cennych przyrodniczo terenów;o ochrona cennych przyrodniczo terenów poprzez świadome kanalizowanie ruchu turystyczno-rekreacyjnego w wyznaczonych obszarach.
<p>ŚN.2. Gospodarstwa rodzinne, rolnictwo ekologiczne i przetwórstwo rolno-spożywcze rozwija się wokół produktu regionalnego</p>	<p>ŚN.2.1. Tworzone są instytucjonalne warunki do rozwijania przetwórstwa rolno-spożywczego opartego o lokalne zasoby</p> <p>Główne działania/programy:</p> <ul style="list-style-type: none">o inicjowanie utworzenia Regionalnej Strefy Aktywności Gospodarczej z wiodącą funkcją inkubatora dla przetwórstwa rolno-spożywczego opartego o produkty lokalne (lokalna żywność i krótkie łańcuchy dostaw);o stworzenie warunków dla sprzedaży lokalnych produktów (budowa systemu wiat, straganów przy głównym ciągu komunikacyjnym, a także niewielkich placów targowych dla mieszkańców i turystów);o wsparcie dla tworzenia „rynków hurtowych” oraz nawiązywania trwałych relacji z odbiorcami z lokalnego i subregionalnego rynku turystycznego (budowa subregionalnej platformy handlowej z wykorzystaniem nowoczesnych narzędzi elektronicznych). <p>ŚN.2.2. Rozwijany jest system współpracy i doradztwa wspierającego komercjalizację produktu lokalnego</p>

Główne działania/programy:

- wsparcie dla budowania procesów współpracy: producent – producent, producent – odbiorca;
- wsparcie dla powstawania grup producenckich;
- wspieranie systemu wsparcia doradczego dla rolników;
- współpraca z organizacjami lokalnymi i regionalnymi, branżowymi zajmującymi się wsparciem doradczym i szkoleniowych w zakresie wytwarzania i komercjalizacji produktu lokalnego;
- inicjowanie zmian przyczyniających się do likwidowania barier prawnych ograniczających możliwości rozwój produktu lokalnego.

ŚN.2.3. Aktywne zapobiega się degradacji obszarów rolniczych i leśnych

Główne działania/programy:

- współpraca z właściwymi instytucjami i właścicielami terenu przy aktywnym zapobieganiu degradacji obszarów rolniczych i leśnych;
- inicjowanie projektów związanych z kulturowym wypasem owiec.

Miary sukcesu:

- zwiększenie odsetka ludności korzystającej z sieci wodociągowej i kanalizacyjnej na terenie gminy (poziom bazowy - rok 2013: 39,2% ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej; 47,2% ludności korzystającej z sieci wodociągowej wg GUS);
- wyeliminowanie dzikich wysypisk śmieci (poziom bazowy - rok 2013: łączna powierzchnia dzikich wysypisk: 880 m²);
- liczba inicjatyw związanych z tworzeniem krótkich łańcuchów żywnościowych oraz inkubatorów spożywczych (stan bazowy – rok 2013 – brak inicjatyw).

6.2.3. Obszar *Edukacja i kapitał społeczny***EDUKACJA I KAPITAŁ SPOŁECZNY**

- Gminę Nowy Targ zamieszkuje 23 458 osób (stan na 31.12), co stanowi ok. 12,37% ludności powiatu nowotarskiego (189 623) i ok. 0,70% ludności województwa małopolskiego;
- dynamika zmian liczby ludności Gminy przyjmuje cały czas wartości dodatnie, w okresie 2008 – 2013 zwiększyła się o 4% (tj. o 967 osób);
- przyrost naturalny konsekwentnie się obniża, cały czas jednak przyjmuje wartości powyżej zera (niemniej jednak oznacza to stałe zmniejszanie się liczby dzieci w kolejnych rocznikach);
- cały czas rośnie liczba ludności w wieku produkcyjnym (w roku 2013 wyniosła 63,32%, ale była niższa od średnich wartości dla powiatu nowotarskiego i województwa), zwiększa się liczba ludności w wieku poprodukcyjnym (2013: 14,10%) oraz systematycznie zmniejsza się liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym (2013: 22,58%);
- wskaźnik gęstości zaludnienia wynosi obecnie 113 osób/km² i jest niższy od średniej powiatowej – 128 osób/km² oraz średniej wojewódzkiej – 217 osób/km²;
- saldo migracji ma w ostatnim okresie trend malejący i konsekwentnie zbliża się do wartości bliskich zeru;
- systematycznie wzrasta dostępność opieki przedszkolnej;

- o stale obniża się liczba uczniów w szkołach podstawowych i gimnazjach, a analiza liczby dzieci wchodzących w wiek edukacji szkolnej z obszaru Gminy utrwała ten trend;
- o wskaźniki scholaryzacji netto przyjmują w latach 2008- 2013 wartości poniżej 100 (przy czym wyższe – oscylujące wokół 97-95% są dla gimnazjów, zaś niższe – 92 do 96% dla szkół podstawowych);
- o średnie wydatki z budżetu gminy na oświatę na przestrzeni lat 2008 – 2013 mają trend spadkowy, co oznacza iż podejmowane są działania zmierzające do racjonalizacji zarządzania oświatą pomimo spadku liczby dzieci;
- o średnie wyniki egzaminu po 6 klasie SP z terenu Gminy (przy wewnątrzgminnym zróżnicowaniu oscylującym pomiędzy 75%, a 54%) są identyczne, jak średnia dla całego powiatu i niższa od średniej dla województwa; podobne zależności utrzymują się w przypadku egzaminów gimnazjalnych.

Cel strategiczny i cele operacyjne zdefiniowane w obszarze *Edukacja i kapitał społeczny* skupiają się wokół poprawy dostępności wysokiej jakości usług edukacyjnych na wszystkich etapach życia mieszkańców Gminy Nowy Targ. Znalazły tutaj swoje miejsce aspiracje miejscowej ludności w kwestii zapewnienia wysokiej jakości oferty edukacyjnej i stworzenia warunków do skutecznego konkurowania młodemu pokoleniu mieszkańców Gminy Nowy Targ z dziećmi i młodzieżą z innych, w tym miejskich, ośrodków.

Wśród działań znajdziemy zarówno dalsze dostosowanie siatki szkół do zmieniającej się sytuacji demograficznej, jak i racjonalizację zarządzania placówkami oświatowymi, w tym aktywne zarządzanie posiadanymi zasobami nieruchomości oświatowych, które w części np. mogą służyć także innym funkcjom. Warto także dostrzec, iż infrastruktura edukacyjna, w tym sportowo-rekreacyjna w szkołach została w ostatnich latach bardzo mocno rozbudowana. Jednocześnie miasto Nowy Targ ciągle cierpi na braki w zakresie takiej właśnie infrastruktury. Warto zatem nawiązać bliższą współpracę z miastem, której celem będzie efektywniejsze wykorzystanie posiadanej już bazy, także poprzez współpracę z gminami sąsiednimi.

Ogromną wagę przy wdrażaniu nowej *Strategii* należy także położyć na jakość kształcenia, w tym jej ocenę oraz badanie rzeczywistych potrzeb edukacyjnych, co będzie przekładało się np. na atrakcyjną i pożądaną przez młodych ludzi ofertę zajęć pozalekcyjnych. *Strategia* zwraca także uwagę na potrzebę doceniania i promowania uczniów najzdolniejszych.

Kolejny ważny element, który musi być zauważony w nowej *Strategii* to zmiana struktury demograficznej społeczeństwa oraz lepsze dostosowanie oferty edukacyjnej do jego potrzeb i aspiracji. Gmina winna aktywnie włączać się w kreowanie projektów z zakresu uczenia się przez całe życie, wspierać procesy edukacyjne w zakresie dostosowywania się mieszkańców gminy do zmieniających się warunków na rynku pracy oraz wdrożyć szeroką ofertę edukacyjną dla osób z grupy wiekowej 50+. Jednym z ważnych elementów warunkujących wdrażanie programów uczenia się przez całe życie, jest właściwe przygotowanie kadry specjalistów, którzy będą takie działania następnie realizowali.

Środowisko nauczycielskie – w trakcie prac nad dokumentem bardzo mocno podkreślało, iż wartością nowotarskiej oświaty jest bardzo duża personalizacja relacji uczeń – nauczyciel dzięki małolicznym oddziałom klasowym i mocnemu osadzeniu szkół w środowisku lokalnym poszczególnych miejscowości. Doceniając wartość budowania tzw. małych ojczyzn, także poprzez próbę utrwalenia obecnego systemu edukacyjnego, warto pamiętać także iż rolę samorządu lokalnego, w tym także szkół, winno być budowanie tożsamości całej lokalnej

społeczności i poprzez świadome działania zmierzające do zacierania różnic i animozji narosłych przez lata pomiędzy poszczególnymi społecznościami Gminy.

Tabela 26. Cele operacyjne i grupy zadań w ramach obszaru *Edukacja i kapitał społeczny*

EDUKACJA I KAPITAŁ SPOŁECZNY	
E.1. Mieszkańcy gminy mają dostęp do wysokiej jakości usług edukacyjnych na każdym etapie życia	E.1.1. Infrastruktura społeczna i edukacyjna dostosowana jest do realiów i potrzeb mieszkańców
	Główne działania/programy: <ul style="list-style-type: none">○ opracowanie raportu (wraz z jego publikacją) dotyczącego sytuacji demograficznej poszczególnych miejscowości, jednostkowych kosztów funkcjonowania szkół i stopnia wykorzystania bazy edukacyjnej wraz z informacją o możliwym zasobie pomieszczeń do wykorzystania na inne cele w każdej ze szkół;○ optymalizacja sieci placówek oświatowych, z uwzględnieniem pozafinansowych uwarunkowań istnienia wielofunkcyjności placówek szkolnych w małych miejscowościach – aspekt kulturotwórczy i prospołeczny placówki dla lokalnej społeczności;○ racjonalizacja zarządzania placówkami oświatowymi, w tym aktywne zarządzanie posiadanymi zasobami nieruchomości oświatowych;○ tworzenie przez gminę warunków do powstawania żłobków;○ modernizacja i rozwijanie placówek przedszkolnych;○ doposażenie placówek oświatowych w nowoczesne narzędzia wspomagające proces dydaktyczny;○ budowa kompleksów sportowo-rekreacyjnych (boisk wielofunkcyjnych) na terenach wiejskich;○ monitorowanie i utrzymanie poziomu jakości i bezpieczeństwa placów zabaw, obiektów sportowych i rekreacyjnych;○ poprawa komunikacji pomiędzy podmiotami odpowiedzialnymi za organizację oświaty na terenie gminy.
	E.1.2. Programy edukacyjne dostosowane są do potrzeb i oczekiwań mieszkańców w każdym wieku (<i>long life learning</i>)
Główne działania/programy: <ul style="list-style-type: none">○ systematyczna ocena jakości świadczonych usług edukacyjnych oraz badanie potrzeb edukacyjnych;○ opracowanie i bieżąca aktualizacja katalogu oferty zajęć pozalekcyjnych i programów edukacyjnych oczekiwanych przez lokalną społeczność;○ opracowanie programów stypendialnych dla wybitnie uzdolnionej młodzieży;○ wsparcie szkół w pozyskiwaniu środków na realizację szerokiego spektrum programów edukacji pozalekcyjnej, rozwijających zainteresowania związane z nauką, kulturą i sztuką oraz sportem (w tym pomoc w powołaniu przez szkoły z obszaru Gminy osoby odpowiedzialnej za wyszukiwanie programów i projektów edukacyjnych oraz z zakresu edukacji i aktywności obywatelskiej, której obowiązkiem będzie wyszukiwanie możliwych programów, opracowywanie aplikacji oraz zarządzanie pozyskanymi środkami dla placówek oświatowych);○ inspirowanie i wspieranie jednostek gminnych i NGO (w tym samorządu gospodarczego) w wyszukiwaniu i przygotowaniu programów i projektów edukacji przez całe życie, podnoszenia kwalifikacji zawodowych osób pracujących oraz osób 50+, a także osób wchodzących na rynek pracy;○ stworzenie oferty dla seniorów (docelowo powołanie Klubu Seniora oraz Uniwersytetu Trzeciego Wieku);○ współpraca z PPWSZ w kreowaniu oferty edukacyjnej dostosowanej do potrzeb regionu i aspiracji miejscowej młodzieży;○ rozwijanie doradztwa zawodowego na poziomie gimnazjalnym;	

- o aktywna współpraca nowotarskiego samorządu i jego jednostek oświatowych z niepublicznymi jednostkami oświatowymi z obszaru Gminy.

E.1.3. W sposób ciągły rozwija się kwalifikacje specjalistów z obszaru edukacji i oświaty zwiększając jakość usług edukacyjnych na każdym etapie życia

Główne działania/programy:

- o opracowanie programów edukacyjnych dostosowanych do potrzeb i oczekiwań kadry specjalistycznej placówek publicznych i niepublicznych oraz organizacji pozarządowych i przedsiębiorców;
- o inicjowanie i uczestniczenie w programach współpracy międzynarodowej i regionalnej w zakresie edukacji *long life learning*.

Miary sukcesu:

- racjonalizacja wydatków z budżetu gminy w kategorii „oświata i wychowanie” (poziom bazowy: Wydatki na oświatę w stosunku do wydatków ogółem w roku 2013 wynoszące 40%);
- poprawa średnich wyników egzaminów zewnętrznych osiągniętych przez uczniów w placówkach należących do Gminy Nowy Targ, w oparciu o dane CKE (poziom bazowy: rok 2013 – opis punktu odniesienia w rozdziale 4.5.2 *Edukacja*, tabele 5 i 6)
- liczba zjawisk patologicznych odnotowywanych wśród dzieci i młodzieży przez służby porządkowe (poziom bazowy: rok 2013);
- utrzymanie dodatniego przyrostu naturalnego oraz uzyskanie dodatniego salda migracji (poziom bazowy: rok 2013 w obu kategoriach wartości powyżej zera).

6.2.4. Obszar Dziedzictwo kulturowe i tożsamość regionu

KULTURA

- o nieznacznie w stosunku do roku 2008 zwiększyła się liczba osób korzystająca z biblioteki (z 2 791 w 2007 do 3 026 w 2013), przy czym stanowi to zaledwie 12,9% mieszkańców Gminy Nowy Targ;
- o jednocześnie w latach tych radykalnie - o blisko 10 tys. - spadła liczba wypożyczeń w bibliotece (tj. o 1/4) z 48 142 wypożyczeń w roku 2007, do 39 521 w roku 2013);
- o rośnie liczba imprez realizowanych przez nowotarskie instytucje kultury ze 124 imprez w roku 2007, do 374 w roku 2013; znacząco też wzrosła w tym czasie liczba uczestników tych wydarzeń z 16,7 tys. do 32,6 tys.;
- o znacząco wzrosła liczba zespołów artystycznych z 14 (w 2007) do 40 (w 2013), w tym: 32 zespoły folklorystyczne, 5 zespoły muzyczne, 2 taneczne, 1 teatralny; rośnie też liczba członków zespołów w analogicznych okresach z 307 do 848 osób;
- o bogactwem gminy Nowy Targ jest niezwykle barwny i wciąż żywy folklor góralski - jest on nadal widoczny i pielęgnowany w gwarze, strojach ludowych oraz zwyczajach pielęgnowanych przez miejscową ludność;
- o na obszarze Gminy znajduje się kilka cennych zabytków, w tym jeden wpisany na światową listę dziedzictwa UNESCO.

Jednym z największych bogactw Gminy Nowy Targ jest niezwykle barwny i wciąż żywy oraz pielęgnowany folklor góralski. Zatem zagadnienia związane z szeroko rozumianą kulturą, sztuką oraz tradycją są niezwykle istotnym elementem budowania zarówno własnej tożsamości w oparciu o lokalne dziedzictwo, jak i wykorzystania szerokich walorów kulturowych do tworzenia nowoczesnego i konkurencyjnego produktu turystycznego. Szczególnie, że elementy tego dziedzictwa obecne są zarówno w tutejszej gwarze, strojach, ale też zwyczajach i obyczajach kultywowanych zarówno na co dzień, jak i w związku z ważnymi wydarzeniami narodowymi czy religijnymi.

Regionalny koloryt określa wyroby tutejszych twórców ludowych i rzemieślników specjalizujących się w obróbce drewna i skór. Niezbędnym działaniem w nowej *Strategii* winna być też większą dbałość o dziedzictwo materialne obecnych tu licznych zabytków z Kościołem w Dębnie Podhalańskim wpisanym na światowa listę UNESCO na czele.

Świadomość ogromnej wartości własnego dziedzictwa znalazła uznanie i potwierdzenie już na poziomie wizji rozwoju Gminy Nowy Targ, w której podkreśla się, nie tylko że podstawy rozwoju gospodarczego mają być tworzone w oparciu o lokalne zasoby i tradycje, ale przede wszystkim, że przyszłość Gminy i jej mieszkańców ma być budowana na fundamencie wielowiekowego dziedzictwa.

W tym kontekście wydaje się, iż poza warstwą czysto instytucjonalną polegającą na poprawie infrastruktury placówek kultury, działania w tym obszarze winny skupiać się na edukacji regionalnej i pielęgnowaniu tradycji i kultury lokalnej, jako elementu tożsamości Gminy Nowy Targ i jej mieszkańców, a nie tylko turystyczno-folklorystycznej atrakcji dla turystów. Dostrzegając jednocześnie wartość rodzimej kultury dla budowania atrakcyjnego produktu turystycznego zaproponowano, aby we wszystkich działaniach, których celem jest rozwój instytucji kultury (zarówno w sensie inwestycyjnym, jak i nie inwestycyjnym) pamiętano o „dwufunkcyjności” oferty tych placówek. To znaczy, aby w równym stopniu służyły one wzmocnieniu więzi lokalnych, jak i wspieraniu budowania markowego produktu turystycznego opartego o lokalne zasoby kultury, sztuki i tradycji. Temu ma też służyć wzmocnienie działań, których celem będzie udostępnianie i promocja dziedzictwa kulturowego regionu oraz oferty turystycznej opartej na dziedzictwie (działania kulturalne, artystyczne i interdyscyplinarne, rozwój szlaków kulturowych, wzmocnienie lokalnej tożsamości mieszkańców).

Analizując wzrost liczby zespołów artystycznych i liczby osób zaangażowanych w ich działanie – co jest wyrazem społecznej potrzeby podejmowania takich aktywności – warto zwrócić uwagę na potrzebę dalszej profesjonalizacji amatorskiego ruchu artystycznego na terenie Gminy. Wyrazem tego powinna być dalsza specjalizacja ośrodków kultury w zakresie edukacji kulturalnej i regionalnej, a poprzez to ich większa profesjonalizacja. Także w tym duchu, ale także jako wyraz społecznej potrzeby aktywności w obszarze szeroko pojętej kultury i sztuki, winno wspierać się budowę i rozwijanie partnerstw lokalnych i regionalnych na rzecz działań kulturowych.

Wsparcie kultury to także większe zainteresowanie działalnością twórców ludowych oraz próba przekazywania tej wiedzy kolejnym pokoleniom. Służyć temu powinny projekty realizowane przez instytucje kultury na terenie Gminy (publiczne i niepubliczne), a także szeroka promocja i popularyzacja (szczególnie wśród ludzi młodych) ludowej twórczości w jej najbardziej wartościowych formach.

Gmina Nowy Targ wykreowała na przestrzeni ostatnich lat kilka rozpoznawalnych w regionie wydarzeń o charakterze kulturalnym (w tym m.in. Gminny Przegląd Zespołów Regionalnych czy Doroczny Konkurs Potraw Regionalnych). Warto rozwijać już istniejące wydarzenia poprzez zwiększanie ich rangi i rozpoznawalności, a także poszerzać katalog wydarzeń kulturalno-społecznych promujących Gminę Nowy Targ w skali regionalnej i ponadregionalnej tworząc tym samym wartościową ofertę dla turystów.

Tabela 27. Cele operacyjne i grupy zadań w ramach obszaru **Dziedzictwo kulturowe i tożsamość regionu**

DZIEDZICTWO KULTUROWE I TOŻSAMOŚĆ REGIONU	
DK.1. Dziedzictwo kulturowe regionu wspiera i buduje lokalną tożsamość i czyni Gminę atrakcyjniejszą dla osób ją odwiedzających	DK.1.1. Promowane i wspierane jest dziedzictwo materialne, twórcze i duchowe Gminy
	Główne działania/programy: <ul style="list-style-type: none">o ochrona dziedzictwa kulturowego i dostosowanie go do nowych funkcji społecznych i gospodarczych;o poprawa warunków funkcjonowania placówek kultury i bibliotek;o specjalizacja ośrodków kultury w zakresie edukacji kulturalnej i regionalnej, a poprzez to ich większa profesjonalizacja;o wdrożenie programu ochrony dziedzictwa materialnego (w tym program odnowy kapliczek przydrożnych, kuźni, szałasów, itp.);o utrwalenie i zachowanie dla przyszłych pokoleń dziedzictwa materialnego i niematerialnego lokalnej społeczności.
	DK.1.2. Środowisko lokalne rozwija i promuje tradycje oraz wartości lokalnej społeczności, a także jest zintegrowane wokół tych wartości
	Główne działania/programy: <ul style="list-style-type: none">o budowa i rozwój partnerstw lokalnych i regionalnych na rzecz działań kulturowych;o wspieranie wielokulturowego dziedzictwa obszaru Gminy Nowy Targ;o wsparcie rozwoju sfery NGO, jako generującej i precyzującej potrzeby kulturalne lokalnych społeczności;o wzmocnienie instytucjonalne i kadrowe instytucji kultury, w tym w szczególności w zakresie profesjonalnych kadr instruktorskich dla zespołów regionalnych;o pobudzanie lokalnej tożsamości poprzez wspieranie działań na rzecz pielęgnowania rodzimej tradycji i kultury oraz edukacji regionalnej;o integrowanie mieszkańców Gminy Nowy Targ wokół przedsięwzięć kulturalnych i społecznych budujących lokalną tożsamość;o wsparcie i promocja lokalnych twórców, artystów i animatorów kultury wraz z upowszechnianiem ich działalności i dorobku.
	DK.1.3. Kultura i dziedzictwo regionu wspiera budowanie produktu turystycznego, zaś unikalne lokalne tradycje i wartości stanowią źródło dla przemysłu czasu wolnego
	Główne działania/programy: <ul style="list-style-type: none">o rozwój zróżnicowanej oferty kulturalnej (skierowanej do mieszkańców i turystów);o wspieranie istniejących i kreowanie nowych, cyklicznych wydarzeń kulturalnych o ponadregionalnym zasięgu, które przyczyniają się do zwiększenia rozpoznawalności gminy Nowy Targ w skali ponadlokalnej (w tym m.in. <i>Dni Tischnerowskich</i> oraz <i>Dnia owcy i redyku – święta bacowskiego</i>);o wspieranie wydarzeń pokazujących wielokulturowość i wieloetniczność ziemi nowotarskiej (w tym m.in. konsekwentne rozwijanie i zwiększanie rangi <i>Dni Kultury Słowackiej</i>);o rozwijanie przemysłu czasu wolnego na obszarze Gminy Nowy Targ z wykorzystaniem sztuki, kultury i lokalnej tradycji;o udostępnianie i promocja dziedzictwa kulturowego regionu oraz oferty turystycznej opartej na dziedzictwie (działania kulturalne, artystyczne i interdyscyplinarne, rozwój szlaków kulturowych, wzmacnianie lokalnej tożsamości mieszkańców);

- o wykreowanie i rozwijanie nowych, dużych wydarzeń kulturalno-społecznych promujących Gminę Nowy Targ w skali regionalnej i ponadregionalnej oraz tworzącej wartościową ofertę dla turystów.

Miary sukcesu:

- liczba dzieci i młodzieży objętych, w sposób systemowy, edukacją regionalną (poziom bazowy: rok 2013);
- roczna liczba imprez kulturalnych o charakterze ponadlokalnym (poziom bazowy: rok 2013);
- roczna liczba cyklicznych wydarzeń o randze ogólnopolskiej i międzynarodowej odbywająca się w Gminie Nowy Targ (poziom bazowy: rok 2013);
- liczba czynnych twórców ludowych oraz zespołów regionalnych działających na terenie Gminy Nowy Targ (poziom bazowy: rok 2013);
- wielkości pozyskiwanych środków zewnętrznych (granty, dotacje) przez instytucje kultury na przedsięwzięcia o charakterze kulturalnym (poziom bazowy: wielkość środków pozyskanych z zewnątrz na projekty i programy z zakresu kultury w latach 2012, 2013).

6.2.5. Obszar *Bezpieczeństwo publiczne i socjalne***BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE I SOCJALNE**

- o systematycznie rośnie liczba przestępstw odnotowywanych na terenie Gminy Nowy Targ (ze 150 w roku 2008, do 355 w roku 2014);
- o w roku 2014 odnotowana 224 kolizje drogowe, 35 wypadków drogowych oraz ujawniono 58 nietrzeźwych kierujących; we wszystkich kategoriach na przestrzeni ostatnich lat zanotowano rosnący trend poszczególnych zjawisk;
- o w roku 2014 odnotowano 24 kradzieże z włamaniem (stały trend na przestrzeni ostatnich lat) oraz 45 kradzieży cudzej rzeczy, przy stałym trendzie rosnącym (przy czym najgorszy pod tym względem był rok 2011, w którym odnotowano 65 takich przypadków);
- o 459 gospodarstw domowych na obszarze Gminy korzysta ze środowiskowej pomocy społecznej, tj. 1 717 osób stanowiących 7,3% ludności całej Gminy;
- o 60% rodzin posiadających dzieci w wieku do lat 17 otrzymuje zasiłek rodzinny.

Kolejnym obszarem zainteresowania osób biorących udział w opracowywaniu dokumentu *Strategii* były kwestie związane z szeroko pojmowanym bezpieczeństwem – zarówno publicznym, jak i dostępnością oraz wysoką jakością usług związanych z opieką socjalną i zdrowotną.

Ważnym zagadnieniem były kwestie związane z odpowiednim zabezpieczeniem gminy przed skutkami klęsk żywiołowych, w szczególności – zważywszy ostatnie doświadczenia oraz położenie Gminy – ciągle niezwykle ważne są kwestie związane z zabezpieczeniem przeciwpowodziowym Gminy. Służyć temu winny z jednej strony działania organizacyjne, z drugiej dalsza poprawa infrastruktury przeciwpowodziowej. Wśród pierwszej grupy działań na pierwszy plan wysuwa się inwentaryzacja sprzętu i wyposażenia we wszystkich OSP wraz ze stworzeniem centralnego magazynu kryzysowego. Niezwykle ważna będzie też dalsze udoskonalanie i poprawa koordynacji pracy służb poprzez wprowadzenie rozwiązań systemowych oraz doposażenie w niezbędny sprzęt i rozwiązania informatyczne służące komunikacji i koordynacji. To ważne nie tylko w czasie klęsk żywiołowych, ale także

w codziennej pracy służb odpowiedzialnych z porządek i bezpieczeństwo na terenie Gminy (także tych służb, nad którymi nadzór nie leży w gestii samorządu gminnego). Poprawa jakości pracy tych służb jest ważna dlatego, że analiza liczby wykroczeń i przestępstw na terenie Gminy od kilku lat ma stałą tendencję rosnącą. Konieczna jest zatem pogłębiona analiza przyczyn takiego stanu rzeczy i podjęcie działań prewencyjnych, które przełamią niekorzystne trendy w tym zakresie.

Działania organizacyjne muszą zostać uzupełnione poprzez przeprowadzenie niezbędnych inwestycji. Na uznanie zasługuje fakt, iż w przypadku zagrożenia powodzią nie mówi się wyłącznie o działaniach związanych z budową kolejnych obwałowań, ale także o działaniach związanych z renaturyzacji rzek i potoków na terenie gminy, których efektem będzie naturalne spowolnienie spływu poprzez stopniowe przywrócenie ciekom wodnym, uprzednio w różnym stopniu i formie uregulowanym, stanu zbliżonego do naturalnego.

W grupie działań związanych z poprawą bezpieczeństwa nie znalazły się projekty związane z rozbudową i modernizacją remiz strażackich. Pełnią one bowiem tak ważną społecznie funkcję, jako swoiste centra życia społeczno-kulturalnego poszczególnych miejscowości Gminy Nowy Targ, iż działania związane z poprawą ich infrastruktury oraz doposażeniem umieszczono w ramach celu strategicznego *Fizyczna rewitalizacja obszarów wiejskich, w tym poprawa estetyki centrów miejscowości uwzględniająca funkcje lokalne i turystyczne w obszarze Rozwój gospodarczy i przemysł czasu wolnego*.

Uzupełnieniem działań infrastrukturalnych winno być dalsze rozbudowywanie systemów monitoringu wizyjnego, który należy rozumieć przede wszystkim jako zapobieganie występowania zagrożeń poprzez ich funkcje prewencyjne.

Kolejnym polem zainteresowania osób biorących udział w opracowywaniu dokumentu *Strategii* były kwestie związane dostępnością i wysoką jakością usług związanych z opieką socjalną i zdrowotną. Tutaj oczekiwania wspólnoty samorządowej dotyczą przede wszystkim poprawy dostępności do lekarzy-specjalistów, rozwoju programów profilaktycznych, a także znalezienia formuły przynajmniej częściowej obecności podstawowych usług medycznych na terenie placówek oświatowych.

Z kolei w ramach działań związanych przeciwdziałaniem wykluczeniu społecznemu i pomocy osobom, które znalazły się w trudnej sytuacji, twórcy dokumentu zwracali przede wszystkim uwagę na potrzebę racjonalizacji przekazywania pomocy osobom najbardziej potrzebującym, tak aby docierała ona do naprawdę najbardziej potrzebujących oraz by miała charakter aktywnego pomagania w wychodzeniu z sytuacji kryzysowych, a nie jedynie przekazywania środków na bieżące utrzymanie. Stąd np. idea inicjowania i wspierania przez samorząd lokalny tworzenia spółdzielni socjalnych. Zwrócono także uwagę na potrzebę wsparcia osób, które znalazły się w trudnej sytuacji poprzez rozbudowę zasobu mieszkań chronionych. Zauważono także problem, który z racji uwarunkowań demograficznych, będzie w najbliższych latach narastał, związany z potrzebą zapewnienia ośrodków dziennej opieki nad osobami starszymi oraz podejmowania międzysektorowych inicjatyw w obszarze opieki senioralnej.

Tabela 28. Cele operacyjne i grupy zadań w ramach obszaru *Bezpieczeństwo publiczne i socjalne*

BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE I SOCJALNE	
B.1. Mieszkańcy gminy czują się bezpiecznie	B.1.1. Instytucje służące bezpieczeństwu publicznemu są profesjonalnie przygotowane do pełnienia swoich zadań (dobrze wyposażone i wzajemnie się uzupełniające)
	Główne działania/programy: <ul style="list-style-type: none">o inwentaryzacja sprzętu i wyposażenia we wszystkich OSP wraz ze stworzeniem centralnego magazynu kryzysowego;o poprawa koordynacji pracy służb poprzez wprowadzenie rozwiązań systemowych oraz doposażenie w niezbędny sprzęt i rozwiązania

	<ul style="list-style-type: none">informatyczne służące komunikacji i koordynacji;wdrożenie nowych rozwiązań poprawiających jakość i efektywność realizowanych zadań przez instytucje służące bezpieczeństwu;edukacja związana z poprawą bezpieczeństwa.
B.2. Mieszkańcy gminy mają zapewnioną wysoką jakość opieki medycznej i socjalnej	B.1.2. Racjonalna infrastruktura wspiera działania służące wysokiemu poziomowi bezpieczeństwa
	Główne działania/programy: <ul style="list-style-type: none">opracowanie mapy zagrożeń powodziowych na potokach i rzekach wraz z analizą ryzyk i katalogiem niezbędnych działań zapobiegawczych;zapobieganie skutkom klęsk żywiołowych, w tym w szczególności podejmowanie działań związanych z zabezpieczeniem przeciwpowodziowym, ze szczególnym uwzględnieniem renaturalizacji rzek i potoków na terenie gminy, w tym współdziałanie z instytucjami odpowiedzialnymi za budowę stosownej infrastruktury (w tym m.in. RZGW);budowa systemów monitoringu (w szczególności na terenie obiektów edukacyjnych i sportowo-rekreacyjnych);doposażanie służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo publiczne;niezbędne modernizacje obiektów służących bezpieczeństwu publicznemu.
	B.2.1. Gmina prowadzi aktywną i uwzględniającą nowe rozwiązania politykę w zakresie ochrony i profilaktyki zdrowotnej
Główne działania/programy: <ul style="list-style-type: none">poprawa jakości i dostępności podstawowej opieki medycznej poprzez dofinansowanie zakupu najpotrzebniejszego sprzętu dla działających na terenie gminy placówek oraz udostępnianie pomieszczeń w lokalach gminnych na prowadzenie działalności medycznej (w tym, np. pielęgniarek środowiskowych);stworzenie warunków umożliwiających dostępność podstawowych usług medycznych na terenie placówek oświatowych;stwarzanie warunków dla pozyskania do pracy na terenie Gminy Nowy Targ wysokiej klasy specjalistów z zakresu opieki medycznej i profilaktyki ochrony zdrowia;prowadzenie polityki w zakresie badań profilaktycznych i przesiewowych;rozwijanie zintegrowanych programów zdrowotnych z sąsiednimi gminami.	
B.2.2. Gmina aktywnie wspiera rodziny, aktywizuje grupy zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz przeciwdziała powstawaniu patologii aktywnie włączając współpracę partnerów międzysektorowych	
Główne działania/programy: <ul style="list-style-type: none">racjonalizacja przekazywania pomocy osobom najbardziej potrzebującym;zapewnienie przez Gminę poradnictwa specjalistycznego dla osób zagrożonych wykluczeniem (psycholog, prawnik);inicjowanie i pomaganie osobom wykluczonym i zagrożonym wykluczeniem w znajdowaniu nowych form aktywności (w tym inicjowanie i pomoc w tworzeniu spółdzielni socjalnych);prowadzenie racjonalnej polityki w zakresie gospodarki mieszkaniowej (mieszkania socjalne, chronione);tworzenie warunków do powstawania ośrodków opieki nad osobami starszymi.	

Miary sukcesu:

- ograniczenie liczby przestępstw i wykroczeń na terenie Gminy o co najmniej 25% (poziom bazowy: 355 przestępstw ujawnionych przez Policję na terenie Gminy w roku 2014);

- wzrost średniej długości życia mieszkańców Gminy Nowy Targ (zarówno kobiet, jak i mężczyzn) (poziom bazowy: rok 2013).

7. INSTRUMENTY WDRAŻANIA PROGRAMU I KOMUNIKACJI SPOŁECZNEJ

Wdrażanie *Strategii Rozwoju Gminy Nowy Targ na lata 2015 – 2022* należy rozpatrywać na trzech poziomach:

- merytorycznym;
- organizacyjnym;
- społecznym.

Rekomendacje wdrożeniowe zawierają propozycje działań, których podjęcie może ułatwić wdrożenie zapisów *Strategii Rozwoju* oraz umożliwić ich stałe monitorowanie i dostosowywanie do zmieniających się warunków otoczenia społeczno-gospodarczego.

7.1. Poziom merytoryczny

Poziom merytoryczny obejmuje strategię oraz narzędzia zarządzania strategicznego gminą. Na poziomie merytorycznym powinno uwzględniać się skoordynowanie zapisów planu strategicznego z innymi dokumentami planistycznymi gminy, np. strategiami branżowymi, wieloletnim planem inwestycyjnym oraz miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego gminy.

STRATEGIE – programy prowadzące do osiągnięcia celów strategicznych w wybranej dziedzinie życia gminy. W ramach *Strategii Rozwoju Gminy Nowy Targ na lata 2015 – 2022* odpowiada to zapisom planów operacyjnych w następujących obszarach rozwoju:

1. Rozwój gospodarczy i przemysł czasu wolnego;
2. Środowisko naturalne i rolnictwo;
3. Edukacja i kapitał społeczny;
4. Dziedzictwo kulturowe i tożsamość regionu;
5. Bezpieczeństwo publiczne i socjalne.

Plany operacyjne, przygotowane w perspektywie średniookresowej (tj. na lata 2015 – 2018) stanowią załącznik do niniejszego dokumentu.

7.1.1. Narzędzia pomocne w realizacji strategii

Wśród narzędzi planistycznych, które powinny wspierać realizację *Strategii* należy wskazać:

- *Wieloletni Plan Finansowy* – to dokument zawierający projekcję możliwości finansowych gminy, uwzględniający wskaźniki makroekonomiczne (inflacja średnioroczna, PKB) założone stopy procentowe (WIBOR 1M, WIBOR 3M, oprocentowanie kredytów komercyjnych) poziom zadłużenia, prognozę dochodów i wydatków, oraz prognozę przychodów i rozchodów. Dokument ten umożliwi wieloletnią perspektywę w planowaniu inwestycji, służy do poprawy jakości planowania, sprawności organizacyjnej i skuteczności w osiągnięciu zamierzonych celów. Obejmuje zestawienie planowanych przez Gminę zadań inwestycyjnych w ujęciu rzeczowym, finansowym i czasowym. WPF w znacznym stopniu ułatwia racjonalne planowanie działań inwestycyjnych w dłuższym czasie oraz pozwala zachować dyscyplinę budżetową.
- *Lokalne Plany Rozwoju Miejscowości/Lokalne Plany Rewitalizacji* (odrębnie dla wszystkich miejscowości wchodzących w skład Gminy) będące syntetycznym

zbiorem celów strategicznych, celów szczegółowych i zadań realizacyjnych przeznaczonych do wprowadzenia w życie w celu poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej poszczególnych Wspólnot Lokalnych z obszaru Gminy Nowy Targ. *Plan* ten będzie nie tylko próbą refleksji nad pożądanymi kierunkami rozwoju lokalnych wspólnot oraz wyrazem ich aspiracji, ale będzie też umożliwiał pozyskiwanie środków finansowych, które zostaną przeznaczone na realizację wyznaczonych w nim zadań (w tym w szczególności w ramach działań realizowanych w ramach *Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich*).

- *Strategie branżowe*, będące rozwinięciem *Strategii Rozwoju Gminy*, np. strategia oświatowa, strategia promocji Gminy Nowy Targ wraz z koncepcją promocji marki, strategia rozwoju produktu lokalnego, lokalny program rozwoju przedsiębiorczości, program rozwoju kultury, etc. Są to dokumenty, które ukierunkowane na bardzo konkretne zagadnienia mogą wspomóc politykę rozwojową Gminy w danej branży czy dziedzinie;
- *Średniookresowy program zarządzania gminą* – obejmuje swym zasięgiem okres 3-5 lat. Stanowi dla władz lokalnych narzędzie podejmowania decyzji w kluczowych sferach działalności samorządu gminnego (wynikających z Ustawy o samorządzie gminnym, *Strategii Rozwoju* i *Wieloletniego Planu Finansowego*) oraz umożliwia dostosowanie stylu zarządzania gminą do stale zmieniających się warunków otoczenia. Rolę takiego planu spełnia *Program Operacyjny na lata 2015 – 2018*, który stanowi załącznik do niniejszej *Strategii*.

7.1.2. Koordynacja zapisów *Strategii Rozwoju* z planami zagospodarowania przestrzennego Gminy - umiejscowienie projektów w terenie

Aby zapisy planów operacyjnych mogły być wdrażane bez przeszkód istnieje potrzeba skoordynowania ich z miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego i systematyczny przegląd tych planów.

7.2. Poziom organizacyjny

Poziom organizacyjny obejmuje w głównej mierze jasne umiejscowienie nadzoru nad wdrażaniem zapisów dokumentu w strukturze organizacyjnej Urzędu Gminy. Na poziomie tym określa się także systemy i procedury działań związane z corocznymi przeglądami strategii i wynikającymi z nich rekomendacjami m.in. dla budżetu gminy. Poziom organizacyjny obejmuje również zagadnienia pozyskiwania funduszy na realizację zadań zapisanych w *Strategii*.

7.2.1. Struktura urzędu

Koordynacją procesu wdrażania *Strategii* w strukturze Urzędu Gminy Nowy Targ zajmuje się Zespół Roboczy ds. koordynacji wdrażania *Strategii Rozwoju* na którego czele stoi II Zastępca Wójta (obecnie funkcje tą pełni p. Marcin Kolasa). Ponadto w skład zespołu wchodzi następujący pracownicy Urzędu Gminy Nowy Targ reprezentujący swoje wydziały: Jadwiga Batkiewicz (Zespół Ekonomiczno-Administracyjny Szkół), Józefa Bryniarska (Skarbnik Gminy), Janusz Gąsecki (Wydział Gospodarki Przestrzennej i Inwestycji), Józef Krawontka (Wydział Rolnictwa i Gospodarki Nieruchomościami), Monika Lenart-Kuczyńska (Referat ds. Gospodarki Odpadami), Krzysztof Łapsa (Referat ds. Zamówień Publicznych i Inwestycji), Józef Tazik (Komendant Straży Gminnej), zaś kwestie związane z planowaniem strategicznym podlegają bezpośrednio pod kompetencje Wójta Gminy. Struktura i procedury Urzędu Gminy powinny także uwzględniać powoływanie doraźnych międzywydziałowych

zespołów zadaniowych, zajmujących się pozyskiwaniem środków zewnętrznych oraz realizacją projektów wynikających ze *Strategii Rozwoju*.

7.2.2. Coroczne przeglądy strategiczne

Corocznie do połowy września Wójt Gminy Nowy Targ winien przygotować sprawozdanie z realizacji zadań zapisanych w *Strategii Rozwoju*. W sprawozdaniu, przedstawianym Radzie Gminy określa się działania zrealizowane, wskazuje się działania będące w toku realizacji oraz działania zaplanowane do realizacji, lecz nie rozpoczęte. Wójt Gminy przedstawia również radnym zakres wydatkowanych środków na zrealizowane działania (wraz ze wskazaniem źródeł finansowania) i przedstawia pod ocenę jakość ich realizacji.

W drugiej połowie września pod kierunkiem II Zastępcy Wójta Gminy Nowy Targ oraz z udziałem pozostałych członków Zespołu Roboczego winno odbyć się spotkanie, którego celem będzie przegląd i aktualizacja zapisów dokumentu, w tym ewentualne rekomendacje konieczności wprowadzenia zmian do dokumentu. Zespół ten winien dokonać przeglądu postępu prac nad realizacją *Strategii Rozwoju Gminy*, jak również wskazać kolejne priorytetowe działania do realizacji w roku następnym. Członkowie Zespołu przy wyborze działań i konkretnych zadań do realizacji, winni brać pod uwagę zmieniające się czynniki środowiska zewnętrznego, np. nowe uregulowania prawne, nowe możliwości pozyskiwania środków zewnętrznych, a także powinni dokonać ponownego przeglądu zasobów Gminy (zarówno szans, jak i barier rozwojowych na wszystkich poziomach ich diagnozowania). Materiał ze spotkania wskazuje priorytety w zakresie realizacji zadań dla Rady Gminy i Wójta Gminy w kolejnym roku budżetowym.

7.3. Poziom społeczny

Poziom społeczny dotyczy upowszechniania zapisów *Strategii Rozwoju Gminy* wśród społeczności lokalnej oraz pozyskiwania partnerów (lokalnych i zewnętrznych) dla realizacji zadań strategicznych. Działania w tym zakresie będą leżeć w gestii II Zastępcy Wójta Gminy Nowy Targ który odpowiada za nadzór nad wdrażaniem zapisów dokumentu w ścisłej współpracy z Wójtem Gminy.

W celu pozyskania akceptacji społecznej dla proponowanych projektów i działań niezbędna jest:

- ścisła współpraca władz gminy z sektorem pozarządowym - organizacjami społecznymi (kontraktowanie usług publicznych, partnerstwo w realizacji zadań i pozyskiwaniu środków zewnętrznych);
- ścisła współpraca władz gminy z sektorem gospodarczym (przedsięwzięcia publiczno-prywatne, wspólna promocja samorządu i przedsiębiorców, monitorowanie potrzeb lokalnych pracodawców);
- ścisła współpraca władz gminy z instytucjami sektora turystycznego, kulturalnego i związanego z ochroną przyrody i edukacją ekologiczną działających na terenie Gminy;
- budowanie konsensusu wokół projektów rozwojowych także poza obszarem gminy, zarówno z władzami sąsiednich gmin, jak i gestorami bazy turystycznej i lokalnymi liderami;
- systematyczne zamieszczanie informacji w mediach (lokalnych, regionalnych, Internecie) o podejmowanych zadaniach strategicznych i promocyjnych – tradycyjne konferencje prasowe, przygotowywanie notatek prasowych z realizowanych zadań, zapraszanie na imprezy lokalne i ponadlokalne;

- spotkania publiczne z mieszkańcami Gminy Nowy Targ – przekazywanie obiektywnej informacji mieszkańcom oraz pozyskiwanie informacji zwrotnej (pomysły, sugestie mieszkańców, monitorowanie potrzeb mieszkańców i przybywających gości).

Ważnym elementem budowania społecznego zaangażowania w procesy rozwojowe, ale też identyfikacji z tymi procesami, będzie wprowadzenie i jak najszersze rozpropagowanie nowych zasad organizacji konkursów grantowych dla NGO oraz wdrożenie idei Budżetów Sołeckich w formule Budżetu Obywatelskiego.

Niezwykle istotne dla dynamicznego wdrażania zapisów *Strategii* jest także pozyskanie zewnętrznego wsparcia dla podejmowanych działań, w tym m.in:

- efektywne kontakty z władzami powiatu nowotarskiego, Forum Subregionalnym oraz władzami regionalnymi, a także lobbying w instytucjach rządowych na rzecz dużych przedsięwzięć, które mogą być lokowane na terenie Gminy lub w jej sąsiedztwie, wpływając na rozwój Gminy Nowy Targ;
- budowanie konsensusu wokół projektów rozwojowych także poza obszarem gminy, zarówno z władzami sąsiednich gmin, jak i gestorami bazy turystycznej i lokalnymi liderami;
- efektywne kontakty z partnerami zewnętrznymi (np. zarządcy dróg publicznych, dyrekcja Gorczańskiego Parku Narodowego, zarządcy sieci kolejowej itp.);
- współpraca z organizacjami pozarządowymi regionu;
- pogłębianie kontaktów międzynarodowych w celu realizacji zadań wynikających ze Strategii (miasta partnerskie, instytucje międzynarodowe);
- kontakty z mediami (regionalne, krajowe) dotyczące podejmowanych zadań strategicznych i promocyjnych – nagłaśnianie sukcesów Gminy Nowy Targ i parterów z Subregionu Podhalańskiego.

Dokument opracowany został przez **Urząd Gminy Nowy Targ** przy współpracy z **ProRegio Consulting Grzegorz Godziek**

KOORDYNACJA PRAC Z RAMIENIA URZĘDU GMINY:

Jan Smarduch - Wójt Gminy Nowy Targ

Stanisław Szeliga - I zastępca Wójta Gminy Nowy Targ

Marcin Kolasa - II zastępca Wójta Gminy Nowy Targ

Janusz Gąsecki - Główny specjalista w Wydziale Gospodarki Przestrzennej i Inwestycji

PROWADZENIE WARSZTATÓW ORAZ OPRACOWANIE I REDAKCJA DOKUMENTU:

Grzegorz Godziek, Łukasz Dąbrowka

Nowy Targ, czerwiec 2015 roku

8. ZAŁĄCZNIK NR 1. PROGRAM OPERACYJNY NA LATA 2015-2018

Program operacyjny ma za zadanie przekształcenie ogólnej *Strategii Rozwoju Gminy Nowy Targ* w konkretne działania wraz z orientacyjnym planem finansowym. Przyjęte w *Strategii* obszary priorytetowe, cele strategiczne i operacyjne oraz poniżej zapisane działania wraz z ramami finansowymi określają warunki dla finansowania konkretnych projektów, spełniających odpowiednie kryteria. W praktyce oznacza to, iż *Program Operacyjny* koncentruje się na kilkunastu wybranych elementach strategii rozwoju stanowiących jednakże główne osie koncentracji szans i problemów rozwoju społeczno-gospodarczego.

O ile cele strategiczne wyznaczają dla swojej realizacji długoterminowy horyzont czasowy sięgający 10 – 15 lat, o tyle cele operacyjne mają charakter średniookresowy (3 do 5 lat). Zapisane w *Programie Operacyjnym* zadania i projekty służą właśnie realizacji celów operacyjnych. Stąd zdecydowano się zawęzić okres sporządzenia tego dokumentu do perspektywy lat 2015-2018, wychodząc z założenia, iż tak szczegółowe planowanie (w tym planowanie finansowe) wykraczające poza okres 4 lat obarczone będzie zbyt dużym ryzykiem nieprzystawania do zmieniającej się rzeczywistości i warunków społeczno-gospodarczych w jakich przyjdzie funkcjonować Gminie za kilka lat.

Oznacza to, że cele i zadania zawarte w *Strategii* powinny być stale monitorowane i weryfikowane w zależności od zmieniającego się otoczenia zewnętrznego, jak również zasobów Gminy. Jest to podstawowy element procesu wdrażania planu strategicznego. Możliwość wprowadzania zmian w dokumencie *Strategii* ma zachować ciągłość jej realizacji, świadczyć o tym, iż ona „żyje”, dzięki czemu możliwe staje się osiągnięcie celów przyjętych w trakcie jej tworzenia.

W poniższych tabelach zidentyfikowano najważniejsze działania i projekty, opisując je w układzie celów strategicznych i operacyjnych. Każdemu z zadań towarzyszy określenie najbardziej optymalnego okresu jego realizacji, szacunkowy koszt jego wdrożenia oraz podmiot odpowiedzialny za jego rzeczową i finansową realizację, a także refleksja na temat niezbędnych parterów do pozyskania przy realizacji tego zadania. W zestawieniu ujęto tylko te zadania, które są wykonalne w sensie rzeczowym i finansowym, pomijając zadania „życzeniowe”, które i tak (zgodne z najlepszą wiedzą osób sporządzających dokument) nie byłyby możliwe do zrealizowania lub takie, które z racji społecznego braku ich uzgodnień wydają się nierealne do przeprowadzenia w najbliższych kilku latach. Ponadto – w odróżnieniu od części strategicznej dokumentu, zadania zdefiniowane w *Planie Operacyjnym* koncentrują się wyłącznie na zadaniach pozostających w wyłącznej kompetencji Gminy i jednostek jej podległych.

W przypadku większych zadań inwestycyjnych data początkowa zawarta w tabelach oznacza rozpoczęcie prac nad opracowaniem założeń projektu i dokumentacji projektowej oraz – w części przypadków – dokumentacji aplikacyjnej, w sytuacji starania się o zewnętrzne finansowanie dla danej inwestycji. W przypadku zadań, które powinny mieć charakter ciągły, powtarzalny najczęściej umieszczano zapis pokazujący jego realizację w całym okresie, na który przygotowany jest *Plan Operacyjny* tj. lata 2015-2018.

8.1. Zadania w obszarze *Rozwój gospodarczy i przemysł czasu wolnego*

OBSZAR: ROZWÓJ GOSPODARCZY I PRZEMYSŁ CZASU WOLNEGO		CEL STRATEGICZNY: RG.1. INFRASTRUKTURA ROZWIJA SIĘ W SPOSÓB ZRÓWNOWAŻONY I GENERUJE DOCHODY DLA MIESZKAŃCÓW I GMINY			
CEL OPERACYJNY: RG.1.1. POSZCZEGÓLNE OBSZARY GMINY MAJĄ JASNO ZDEFINIOWANE FUNKCJE, A MIESZKAŃCY I INWESTORZY ZNAJĄ PRZEZNACZENIE TERENÓW W DŁUGIEJ PERSPEKTYWIE CZASU					
Lp.	Nazwa planowanego zadania	Czas realizacji zadania	Koszt zadania	Źródła finansowania	Podmiot odpowiedzialny/ Partnerzy
1.	Opracowanie i dostosowanie do oczekiwań mieszkańców oraz inwestorów Planu Zagospodarowania Przestrzennego dla całej Gminy	2015-2016	200 tys./rok	Budżet Gminy	Wójt Gminy
2.	Wykup gruntów pod inwestycje celu publicznego dla rozwoju funkcji turystycznych w rejonie Łopuszna – Waksmund	2015-2016	500 tys.	Budżet Gminy	Wójt Gminy
3.	Wykup gruntów pod inwestycje celu publicznego dla budowy Strefy Aktywności Gospodarczej w rejonie Gronków – Waksmund	2015-2016	500 tys.	Budżet Gminy + MRPO dz. 3.1.	Wójt Gminy
4.	Systematyczna regulacja stanów prawnych dróg na terenie całej Gminy	2015-2018	150 tys./rok	Budżet Gminy	Wójt Gminy
5.	Budowa infrastruktury komunalnej pod planowana Strefę Aktywności Gospodarczej w rejonie Gronków - Waksmund	2016-2018	1,5 mln	Budżet Gminy + MRPO dz. 3.1.	Wójt Gminy

OBSZAR: ROZWÓJ GOSPODARCZY I PRZEMYSŁ CZASU WOLNEGO		CEL STRATEGICZNY: RG.1. INFRASTRUKTURA ROZWIJA SIĘ W SPOSÓB ZRÓWNOWAŻONY I GENERUJE DOCHODY DLA MIESZKAŃCÓW I GMINY			
CEL OPERACYJNY: RG.1.2. UKŁAD KOMUNIKACYJNY GMINY ZAPEWNIĄ OPTYMALNĄ DOSTĘPNOŚĆ WEWNĘTRZNĄ I ZEWNĘTRZNĄ GMINY, A PRZYJĘTE ROZWIĄZANIA SŁUŻĄ PODWYŻSZENIU BEZPIECZEŃSTWA PIESZYCH I KIEROWCÓW ORAZ RACJONALIZACJI WYDATKOWANIA ŚRODKÓW					
Lp.	Nazwa planowanego zadania	Czas realizacji zadania	Koszt zadania	Źródła finansowania	Podmiot odpowiedzialny/ Partnerzy
1.	Opracowanie systemu wyboru projektów drogowych dla a/ budowy nowych, b/ modernizacji istniejących dróg gminnych, wraz z listą kryteriów wyboru	2015	W ramach kosztów bieżących	Budżet Gminy	Wójt Gminy
2.	Opracowanie koncepcji modernizacji drogi wojewódzkiej nr 969 (udział w zadaniu ZDW)	2015	50 tys.	Budżet Gminy	Wójt Gminy jako parter ZDW

3.	Wspólnie z władzami powiatu nowotarskiego wypracowanie systemu wyboru projektów w zakresie budowy i modernizacji dróg powiatowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą	2015-2016	W ramach kosztów bieżących	Budżet Gminy	Starosta Nowotarski oraz Wójt Gminy
4.	Opracowanie i wdrożenie program budowy chodników przy drogach gminnych wraz z oświetleniem przy ciągach komunikacyjnych o znaczącym natężeniu ruchu oraz programu poprawy bezpieczeństwa w miejscach niebezpiecznych (przejścia dla pieszych, skrzyżowania)	2015-2018	1 mln/rok	Budżet Gminy (w tym budżety sołectw)	Wójt Gminy
	Wdrożenie Programu Budowy i Modernizacji Dróg Gminnych zgodnie z wypracowaną listą rankingową	2015-2018	1 mln/rok	Budżet Gminy (w tym budżety sołectw)	Wójt Gminy
5.	Stałe monitorowanie stanu bezpieczeństwa na drogach powiatowych i wojewódzkich wraz z lobbowaniem u zarządcy drogi w zakresie podjęcia działań naprawczych	2015-2018	W ramach kosztów bieżących	Budżet Gminy	Wójt Gminy
6.	Opracowanie dokumentacji dla zadania: <i>Budowa obwodnicy miejscowości Waksmund – Ostrowsko – Łopuszna w ciągu drogi wojewódzkiej nr 969</i>	2016	50 tys.	Budżet Gminy	Wójt Gminy jako parter ZDW
7.	Realizacja zadania: <i>Budowa obwodnicy miejscowości Waksmund – Ostrowsko – Łopuszna w ciągu drogi wojewódzkiej nr 969</i>	2017-2018	Koszt do określenia po wykonaniu dokumentacji	Budżet Województwa, Budżet Gminy, MRPO dz. 7.1	Wójt Gminy jako parter ZDW

OBSZAR: ROZWÓJ GOSPODARCZY I PRZEMYSŁ CZASU WOLNEGO		CEL STRATEGICZNY: RG.1. INFRASTRUKTURA ROZWIJA SIĘ W SPOSÓB ZRÓWNOWAŻONY I GENERUJE DOCHODY DLA MIESZKAŃCÓW I GMINY			
CEL OPERACYJNY: RG.1.3. NOWOCZESNA INFRASTRUKTURA TELEINFORMATYCZNA I CYFROWA WSPIERA ROZWÓJ GMINY					
Lp.	Nazwa planowanego zadania	Czas realizacji zadania	Koszt zadania	Źródła finansowania	Podmiot odpowiedzialny/ Partnerzy
1.	Inwentaryzacja potrzeb oraz organizacja systemowego projektu szkoleń komputerowych dla mieszkańców Gminy	2016	100 tys.	PO Cyfrowa Polska + Budżet Gminy	Wójt Gminy
2.	Doposażenie i dostosowanie sal w gminnych instytucjach kultury do prowadzenia kursów komputerowych oraz technologii informatycznych (2 punkty po wschodniej stronie gminy, 2 punkty po zachodniej stronie gminy)	2016-2017	100 tys.	PO Cyfrowa Polska (priorytet III)+ Budżet Gminy	Wójt Gminy
3.	Doprowadzenie sieci teleinformatycznych do miejscowości: Pyzówka, Obidowa, Gronków, Waksmund, Długopole,	2016-2018	1,5 mln	PO Cyfrowa Polska (priorytet I)+	Wójt Gminy

	Ostrowsko i inne			Budżet Gminy	
4.	Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu osób w trudnej sytuacji życiowej i materialnej	2016-2018	1 mln PLN	PO Cyfrowa Polska (priorytet III)+ Budżet Gminy	Wójt Gminy

OBSZAR: ROZWÓJ GOSPODARCZY I PRZEMYSŁ CZASU WOLNEGO		CEL STRATEGICZNY: RG.2 POSZCZEGÓLNE MIEJSCOWOŚCI GMINY ROZWIJAJĄ SIĘ W SPOSÓB ZRÓWNOWAŻONY TWORZĄC ATRAKCYJNĄ PRZESTRZEŃ ZARÓWNO DLA MIESZKAŃCÓW, JAK I TURYSTÓW ODWIEDZAJĄCYCH GMINĘ			
CEL OPERACYJNY: RG.2.1. FIZYCZNA REWITALIZACJA OBSZARÓW WIEJSKICH, W TYM POPRAWA ESTETYKI CENTRÓW MIEJSCOWOŚCI UWZGLĘDNIAJĄCA FUNKCJE LOKALNE I TURYSTYCZNE					
Lp.	Nazwa planowanego zadania	Czas realizacji zadania	Koszt zadania	Źródła finansowania	Podmiot odpowiedzialny/ Partnerzy
1.	Kompleksowy projekty modernizacji centrów wsi Ostrowsko, Waksmund, Harkłowa – wraz z dostosowaniem remiz OSP do funkcji społecznych	2015 - 2017	8 mln PLN	MRPO dz. 11.2 oraz Budżet Gminy	Wójt Gminy
2.	Przygotowanie dokumentacji dla kompleksowej modernizacji centrów wsi Krempachy, Lasek, Łopuszna, Nowa Biała wraz z dostosowaniem remiz OSP do funkcji społecznych	2016	400 tys.	Budżet Gminy (w tym budżety sołectw)	Wójt Gminy

OBSZAR: ROZWÓJ GOSPODARCZY I PRZEMYSŁ CZASU WOLNEGO		CEL STRATEGICZNY: RG.2 POSZCZEGÓLNE MIEJSCOWOŚCI GMINY ROZWIJAJĄ SIĘ W SPOSÓB ZRÓWNOWAŻONY TWORZĄC ATRAKCYJNĄ PRZESTRZEŃ ZARÓWNO DLA MIESZKAŃCÓW, JAK I TURYSTÓW ODWIEDZAJĄCYCH GMINĘ			
CEL OPERACYJNY: RG.2.2. ROZWÓJ INFRASTRUKTURY SŁUŻĄCEJ WZMOCNIENIU LOKALNYCH WIĘZI I WSPÓLNOT UMOŻLIWIAJĄCY ZINTEGROWANE PODEJŚCIE DO TURYSTYKI I WIELOKULTUROWOŚCI					
Lp.	Nazwa planowanego zadania	Czas realizacji zadania	Koszt zadania	Źródła finansowania	Podmiot odpowiedzialny/ Partnerzy
1.	Rozbudowa, remont i wyposażenie pomieszczeń dla Biblioteki Publicznej w Nowej Białej	2016-2017	625 tys.	Program KULTURA+	Wójt Gminy
2.	Wdrożenie programu remontu i doposażenia świetlic wiejskich na obszarze całej Gminy	2016-2018	500 tys./rok	Budżet Gminy (w tym budżety sołectw) oraz PROW	Wójt Gminy
3.	Systematyczne rozbudowanie funkcjonalności istniejących bibliotek o punkt informacji turystycznej poprzez zakup	2016-2018	400 tys.	Budżet Gminy oraz PROW	Wójt Gminy we współpracy z GBP w

	systemu informatycznego, informaty, doszkolenie wskazanego specjalisty. Program pilotażowy: biblioteki w Łopusznej i Ludźmierzu				Nowym Targu
4.	Letni Festiwal Nowotarskich Kół Gospodyń Wiejskich (organizacja cyklicznego wydarzenia w okresie letnim, w którym każde KGW z poszczególnych miejscowości organizować będzie w kolejne weekendy swój festyn promujący lokalną kulturę i dokonania miejscowych twórców wraz z koordynacją kalendarza Festiwalu, tak aby każda miejscowość Gminy miała dla siebie jeden weekend, a imprezy nie nakładały się w tym samym czasie)	2016-2018	210 tys.	Budżet Gminy oraz PROW (w ramach LGD)	Wójt Gminy we współpracy z GOK
5.	Festiwal Ginących Zawodów (cykl letnich warsztatów i prezentacji twórców, rzemieślników i odchodzących technik – jedna impreza w lipcu, jedna w sierpniu)	2016-2018	40 tys.	Budżet Gminy oraz PROW (w ramach LGD)	Wójt Gminy we współpracy z GOK

OBSZAR: ROZWÓJ GOSPODARCZY I PRZEMYSŁ CZASU WOLNEGO		CEL STRATEGICZNY: RG.2 POSZCZEGÓLNE MIEJSCOWOŚCI GMINY ROZWIJAJĄ SIĘ W SPOSÓB ZRÓWNOWAŻONY TWORZĄC ATRAKCYJNĄ PRZESTRZEŃ ZARÓWNO DLA MIESZKAŃCÓW, JAK I TURYSTÓW ODWIEDZAJĄCYCH GMINĘ			
CEL OPERACYJNY: RG.2.3. ROZWÓJ INFRASTRUKTURY SPORTOWEJ I TURYSTYCZNO-REKREACYJNEJ SŁUŻĄCEJ MIESZKAŃCOM I TURYSTOM					
Lp.	Nazwa planowanego zadania	Czas realizacji zadania	Koszt zadania	Źródła finansowania	Podmiot odpowiedzialny/ Partnerzy
1.	Budowa zintegrowanej sieci ścieżek rowerowych na terenie Gminy (główna magistrala)	2015-2017	5 mln	Budżet Gminy oraz PO WST PL-SK lub MRPO dz. 6.1.4	Wójt Gminy
2.	Budowa trasy narciarstwa biegowego w Klikuszowej wraz z zapleczem	2016-2017	2 mln	Budżet Gminy oraz MRPO dz. 6.1.4	Wójt Gminy
3.	Budowa Turystycznej Strefy Aktywności Gospodarczej związanej z funkcją okołonarciarską w rejonie Łopuszna/Waksmund (m.in. parkingi, infrastruktura techniczna)	2016-2017	1,5 mln	Budżet Gminy oraz MRPO dz. 3.1.	Wójt Gminy
4.	Program modernizacji i budowy boisk sportowych na terenie Gminy	2016-2018	4 mln	Budżet Gminy	Wójt Gminy

OBSZAR: ROZWÓJ GOSPODARCZY I PRZEMYSŁ CZASU WOLNEGO		CEL STRATEGICZNY: RG.3. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ ROZWIJA SIĘ WOKÓŁ MARKOWYCH PRODUKTÓW GMINY			
CEL OPERACYJNY: RG.3.1. WSPIERANIE TWORZENIA ATRAKCYJNEJ OFERTY PRODUKTOWEJ OBEJMUJĄCEJ USŁUGI TURYSTYCZNO-REKREACYJNE ORAZ PRODUKTY LOKALNE					
Lp.	Nazwa planowanego zadania	Czas realizacji zadania	Koszt zadania	Źródła finansowania	Podmiot odpowiedzialny/ Partnerzy
1.	Sieciowanie produktu oraz tworzenie instytucjonalnych ram współpracy gestorów bazy turystyczno-rekreacyjnej i organizatorów turystyki z obszaru gminy (powołanie klastra/stowarzyszenia, które doprowadzi do współpracy tych osób/instytucji)	2016	10 tys.	Budżet Gminy	Wójt Gminy wraz z reprezentantami gospodarstw agroturystycznych i gestorów bazy turystyczno-rekreacyjnej
2.	Wsparcie dla rozwoju agroturystyki poprzez wspólną i zintegrowaną promocję	2016-2018	20 tys./rok	Budżet Gminy (30%) oraz środki gestorów bazy (70%)	Wójt Gminy wraz z klastrem/stowarzyszeniem turystycznym
3.	Porządkowanie systemu informacji turystycznej wraz z jego systematyczną rozbudową	2016-2018	20 tys./rok	Budżet Gminy	Wójt Gminy
4.	Standaryzacja oferty (produktów i usług) – opracowanie zasad, konsultacje społeczne, wprowadzenie standaryzacji pod auspicjami Gminy	2016-2018	20 tys./rok	Budżet Gminy (50%) oraz środki gestorów bazy (50%)	Wójt Gminy wraz z klastrem/stowarzyszeniem turystycznym
5.	Organizacja Gminnych Zawodów Rowerowych	2016-2018	20 tys./rok	Budżet Gminy oraz środki sponsorów	Wójt Gminy wraz z klastrem/stowarzyszeniem turystycznym

OBSZAR: ROZWÓJ GOSPODARCZY I PRZEMYSŁ CZASU WOLNEGO		CEL STRATEGICZNY: RG.3. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ ROZWIJA SIĘ WOKÓŁ MARKOWYCH PRODUKTÓW GMINY			
CEL OPERACYJNY: RG.3.2. WSPIERANIE ROZWOJU MAŁEJ I ŚREDNIEJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI NA TERENIE GMINY					
Lp.	Nazwa planowanego zadania	Czas realizacji zadania	Koszt zadania	Źródła finansowania	Podmiot odpowiedzialny/ Partnerzy
1.	Przygotowanie oferty inwestycyjnej Gminy Nowy Targ wraz z	2016	W ramach kosztów	Budżet Gminy	Wójt Gminy

	jej publikacją z wykorzystaniem różnych kanałów dystrybucji		bieżących		
2.	Animowanie i wspieranie tworzenia organizacji sieciujących lokalnych przedsiębiorców (klastrow), które następnie będą zdolne do pozyskania środków na edukację, promocję, współpracę w zakresie tradycyjnych branż lokalnych	2016-2017	W ramach kosztów bieżących	Budżet Gminy	Wójt Gminy wraz reprezentantami środowiska gospodarczego
3.	Organizacja cyklicznych konkursów dla przedsiębiorców w wybranych kategoriach wraz z szeroką promocją idei konkursu wśród przedsiębiorców	2016-2018	W ramach kosztów bieżących	Budżet Gminy	Wójt Gminy wraz reprezentantami środowiska gospodarczego
4.	Opracowanie i wdrożenie systemu zwolnień podatkowych dla przedsiębiorców rozpoczynających działalność gospodarczą	2016-2018	W ramach kosztów bieżących	Budżet Gminy	Wójt Gminy
5.	Wspieranie systemu doradztwa zawodowego oraz doradztwa gospodarczego realizowanego wspólnie z wyspecjalizowanymi podmiotami w ramach współpracy partnerskiej (m.in. FRRR, PPWSZ)	2016-2018	Koszt po opracowaniu programu	Budżet Gminy oraz środki z programów dotyczących rynku pracy i wsparcia doradczego dla MSP	Wójt Gminy oraz Partnerzy (w tym m.in. FRRR, PPWSZ)
6.	Opracowanie projektów doradztwa zawodowego na poziomie gimnazjalnym (w tym edukacji ekonomicznej) oraz podnoszenia kompetencji zawodowych przez całe życie we współpracy z PPWSZ oraz innymi partnerami społecznymi	2016-2018	Koszt po opracowaniu programu	Budżet Gminy oraz środki z programów dotyczących rynku pracy i wsparcia doradczego dla MSP	Wójt Gminy oraz Partnerzy (w tym m.in. PPWSZ i partnerzy społeczni)
7.					

OBZAR: ROZWÓJ GOSPODARCZY I PRZEMYSŁ CZASU WOLNEGO		CEL STRATEGICZNY: RG.4. SPRAWNA ADMINISTRACJA WSPIERA MIESZKAŃCÓW I PRZEDSIĘBIORCÓW W ICH DZIAŁANIACH			
CEL OPERACYJNY: RG.4.1. NOWOCZESNY URZĄD GMINY JEST EFEKTYWNY I PRZYJAZNY DLA MIESZKAŃCÓW I INWESTORÓW					
Lp.	Nazwa planowanego zadania	Czas realizacji zadania	Koszt zadania	Źródła finansowania	Podmiot odpowiedzialny/ Partnerzy
1.	Zwiększenie dostępu obywateli i przedsiębiorców do zasobów i usług publicznych poprzez wdrożenie programu administracji elektronicznej E- Urząd	2016-2017	150 tys.	Budżet Gminy oraz MRPO dz. 2.1.1	Wójt Gminy
2.	Szkolenia dla pracowników i kadry kierowniczej z zakresu e-administracji	2016-2017	100 tys.	Budżet Gminy oraz MRPO dz. 2.1.1	Wójt Gminy
3.	Wdrożenie elektronicznych narzędzi komunikacji z mieszkańcami – online, SMS, newsletter	2016-2017	50 tys.	Budżet Gminy	Wójt Gminy

OBSZAR: ROZWÓJ GOSPODARCZY I PRZEMYSŁ CZASU WOLNEGO		CEL STRATEGICZNY: RG.4. SPRAWNA ADMINISTRACJA WSPIERA MIESZKAŃCÓW I PRZEDSIĘBIORCÓW W ICH DZIAŁANIACH			
CEL OPERACYJNY: RG.4.2. SAMORZĄD AKTYWIZUJE ORGANIZACJE POZARZĄDOWE I WŁĄCZA JE W PROCESY DECYZYJNE I ROZWOJOWE NA POZIOMIE GMINY					
Lp.	Nazwa planowanego zadania	Czas realizacji zadania	Koszt zadania	Źródła finansowania	Podmiot odpowiedzialny/ Partnerzy
1.	Wypracowanie, w konsultacji ze środowiskiem NGO, aktualizacji regulaminu konkursów na realizację zadań publicznych realizowanych przez organizacje pozarządowe, w kierunku preferencji dla organizacji aktywnie poszukujących środków zewnętrznych na swoje projekty, a środków budżetu gminy używających jako uzupełnienia wkładu	2015-2016	W ramach kosztów bieżących	Budżet Gminy	Wójt Gminy + przedstawiciele sektora NGO
2.	Wdrażanie budżetów sołeckich w formule budżetów obywatelskich	2015-2018	Zgodnie z dotychczasowym podziałem środków na budżet sołecki	Budżet Gminy	Wójt Gminy + Sołtysi
3.	Organizacja cyklicznych spotkań ze środowiskiem przedsiębiorców (co najmniej raz w roku)	2015-2018	W ramach kosztów bieżących	Budżet Gminy	Wójt Gminy + reprezentacja przedsiębiorców

OBSZAR: ROZWÓJ GOSPODARCZY I PRZEMYSŁ CZASU WOLNEGO		CEL STRATEGICZNY: RG.4. SPRAWNA ADMINISTRACJA WSPIERA MIESZKAŃCÓW I PRZEDSIĘBIORCÓW W ICH DZIAŁANIACH			
CEL OPERACYJNY: RG.4.3. BUDOWANIE TRWAŁYCH RELACJI PARTNERSKICH Z GMINAMI SĄSIEDNIMI ORAZ PARTNERAMI SEKTOROWYMI, W CELU WSPÓLNEJ REALIZACJI I INTEGRACJI DZIAŁAŃ, USŁUG O CHARAKTERZE PUBLICZNYM POPRAWIAJĄCE EFEKTYWNOŚĆ I JAKOŚĆ USŁUG					
Lp.	Nazwa planowanego zadania	Czas realizacji zadania	Koszt zadania	Źródła finansowania	Podmiot odpowiedzialny/ Partnerzy
1.	Stworzenie forum współpracy Gminy Nowy Targ i Miasta Nowy Targ w obszarach realizowanych zadań własnych	2015-2018	Bez dodatkowych kosztów	Nie dotyczy	Wójt Gminy wraz z Burmistrzem Miasta oraz Rady obu JST
2.	Analiza i konsultacje międzygminne zasadności powołania i Centrum Usług Wspólnych dla gmin otaczających Nowy Targ	2016	Bez dodatkowych kosztów	Nie dotyczy	Wójt Gminy wraz z sąsiednimi JST

8.2. Zadania w obszarze *Środowisko naturalne i rolnictwo*

OBZAR: ŚRODOWISKO NATURALNE I ROLNICTWO		CEL STRATEGICZNY: ŚN.1. ŚRODOWISKO NATURALNE GMINY SPEŁNIA WYSOKIE STANDARDY EKOLOGICZNE I SŁUŻY ROZWOJOWI FUNKCJI TURYSTYCZNO-REKREACYJNEJ			
CEL OPERACYJNY: ŚN.1.1. ROZWIJANY I PORZĄDKOWANY JEST SYSTEM GOSPODARKI WODNO-ŚCIEKOWEJ NA TERENIE GMINY					
Lp.	Nazwa planowanego zadania	Czas realizacji zadania	Koszt zadania	Źródła finansowania	Podmiot odpowiedzialny/ Partnerzy
1.	Analiza dostępności źródeł wód głębinowych z przeznaczeniem do wykorzystania jako źródło wody pitnej	2015-2017	50 tys./rok	Budżet Gminy	Wójt Gminy
2.	Dalsza rozbudowa sieci kanalizacyjnej w poszczególnych miejscowościach na terenie Gminy Nowy Targ	2015-2018	1,85 mln	Budżet Gminy + PROW	Wójt Gminy
3.	Systematyczne opracowywanie dokumentacji rozbudowy/budowy sieci kanalizacyjnej w poszczególnych miejscowościach na terenie Gminy Nowy Targ	2015-2018	500 tys.	Budżet Gminy	Wójt Gminy
4.	Opracowanie projektu oraz budowa sieci kanalizacyjnej w miejscowości Nowa Biała i Krempachy wraz z budową oczyszczalni ścieków	2015-2018	6,6 mln	Budżet Gminy + PROW	Wójt Gminy
5.	Współpraca z parterami społecznymi oraz uczelniami w zakresie opracowania i wdrożenia programów edukacyjnych adresowanych do mieszkańców gmin w zakresie racjonalnego korzystania ze środowiska naturalnego w aspekcie gospodarki wodno-ściekowej	2015-2018	10 tys./rok	Budżet Gminy	Wójt Gminy
6.	Prowadzenie systematycznych kontroli przyłączy kanalizacyjnych oraz zawartych umów na odbiór nieczystości wraz z analizą częstotliwości opróżniania szamb	2015-2018	W ramach kosztów bieżących	Budżet Gminy	Wójt Gminy + przedstawiciele sektora NGO
7.	Inwentaryzacja sieci wodociągowej wraz z analizą opcji technicznych rozbudowy sieci (wodociąg, studnie głębinowe z rozprowadzeniem) i określeniem minimalnych warunków ekonomicznych w jakich samorząd będzie się angażował w realizację zadań wraz z opracowaniem mapy potrzeb oraz minimalnych warunków przyłączeniowych dla kanalizacji sieciowych oraz dla przydomowych	2016-2017	50 tys./rok	Budżet Gminy	Wójt Gminy
8.	Wsparcie dla budowy przydomowych oczyszczalni przydomowych w miejscach, gdzie budowa sieci kanalizacyjnej	2016-2018	Do ustalenia po wykonaniu	Budżet Gminy + PROW	Wójt Gminy

	nie jest planowana		przeprowadzeniu inwentaryzacji		
9.	Aktywna współpraca ze Starostwem Powiatowym w Nowym Targu w zakresie weryfikacji i kontroli stosowania się do pozwoleń wodno-prawnych w zlewni rz. Białki	2016-2018	Bez dodatkowych kosztów	Nie dotyczy	Starosta Nowotarski przy współpracy Wójta Gminy
10.	Generalna modernizacja sieci wodociągowej w Krempachach i Nowej Białej	2016-2018	Do ustalenia po wykonaniu kosztorysów	Budżet Gminy	Wójt Gminy

OBSZAR: ŚRODOWISKO NATURALNE I ROLNICTWO		CEL STRATEGICZNY: ŚN.1. ŚRODOWISKO NATURALNE GMINY SPEŁNIA WYSOKIE STANDARDY EKOLOGICZNE I SŁUŻY ROZWOJOWI FUNKCJI TURYSTYCZNO-REKREACYJNEJ			
CEL OPERACYJNY: ŚN.1.2. GMINA DBA O JAKOŚĆ POWIETRZA ORAZ WSPIERA EFEKTYWNOŚĆ ENERGETYCZNĄ NA SWOIM TERENIE, A TAKŻE CZYNNIE WŁĄCZA SIĘ W INICJATYWY SUBREGIONALNE I REGIONALNE W ZAKRESIE ROZWIJANIA GOSPODARKI NISKOEMISYJNEJ					
Lp.	Nazwa planowanego zadania	Czas realizacji zadania	Koszt zadania	Źródła finansowania	Podmiot odpowiedzialny/ Partnerzy
1.	Wdrożenie kompleksowego programu ograniczenia niskiej emisji z sektora bytowego poprzez wymianę niskosprawnych urządzeń grzewczych na piece co najmniej V klasy emisyjnej (na węgiel lub pelet) oraz instalacje OZE (instalacje solarne, pompy ciepła)	2015-2018	2,4 mln	Budżet Gminy oraz MRPO dz. 4.4.2	Wójt Gminy
2.	Wdrożenie kompleksowego programu ograniczenia niskiej emisji w sektorze komunalnym poprzez wymianę niskosprawnych urządzeń grzewczych na piece co najmniej V klasy emisyjnej (na węgiel lub pelet) oraz instalacje OZE (instalacje solarne, pompy ciepła)	2015-2018	3 mln	Budżet Gminy oraz MRPO dz. 4.3.2	Wójt Gminy
3.	Wdrożenie kompleksowego programu głębokiej termomodernizacji wraz z wymianą źródeł ciepła na niskoemisyjne (zeroemisyjne) w budynkach komunalnych	2015-2018	1,5 mln	Budżet Gminy oraz MRPO dz. 4.3.2	Wójt Gminy
4.	Wsparcie Gminy przy opracowaniu dokumentacji dla <i>Pilotażowego programu budowy paneli fotowoltaicznych dla inwestorów prywatnych i publicznych</i>	2015-2018	50 tys.	Budżet Gminy	Wójt Gminy
5.	Lobbing na rzecz rozbudowy sieci gazowej we wschodniej części gminy	2015-2018	W ramach kosztów bieżących	Budżet Gminy	Wójt Gminy
6.	Program kompleksowej wymiany oświetlenia ulicznego	2015-2018	1 mln	Budżet Gminy +	Wójt Gminy

	(będącego własnością gminy) na nowoczesne oświetlenie energooszczędne			środki NFOŚiGW oraz WFOŚiGW	
7.	Stworzenie w UG Nowy Targ stanowiska Ekodoradcy z kompetencjami zgodnymi z projektem „Małopolska w zdrowej atmosferze”	2015-2018	50 tys./rok	Budżet Gminy + program LIFE	Wójt Gminy

OBSZAR: ŚRODOWISKO NATURALNE I ROLNICTWO		CEL STRATEGICZNY: ŚN.1. ŚRODOWISKO NATURALNE GMINY SPEŁNIA WYSOKIE STANDARDY EKOLOGICZNE I SŁUŻY ROZWOJOWI FUNKCJI TURYSTYCZNO-REKREACYJNEJ			
CEL OPERACYJNY: ŚN.1.3. GOSPODARKA ODPADAMI PROWADZONA JEST W SPOSÓB EFEKTYWNY I CHRONI WALORY PRZYRODNICZE I KRAJOBRAZOWE					
Lp.	Nazwa planowanego zadania	Czas realizacji zadania	Koszt zadania	Źródła finansowania	Podmiot odpowiedzialny/ Partnerzy
1.	Przygotowanie dokumentacji dla budowy punktu selektywnej zbiórki odpadów w Krempachach	2015-2016	30 tys.	Budżet Gminy	Wójt Gminy
2.	Kontynuacja programu demontażu i utylizacji azbestu z budynków prywatnych	2015-2018	2 mln	Budżet Gminy oraz WFOŚiGW	Wójt Gminy
3.	Opracowanie i wdrożenie programu edukacji ekologicznej w zakresie proekologicznej gospodarki odpadami	2015-2018	20 tys.	Budżet Gminy	Wójt Gminy
4.	Opracowanie i wdrożenie programu zapobiegania powstawaniu dzikich wysypisk śmieci (monitoring wizyjny) wraz z systematyczną kontrolą źródeł pochodzenia odpadów i restrykcyjnym systemem sankcji	2016-2017	20 tys./rok	Budżet Gminy	Wójt Gminy
	Doposażenie punktu selektywnej zbiórki odpadów w Trutem	2016-2017	60 tys.	Budżet Gminy oraz MRPO dz. 5.2.2	Wójt Gminy
5.	Budowa punktu selektywnej zbiórki odpadów w Łopusznej	2016-2018	300 tys.	Budżet Gminy oraz MRPO dz. 5.2.2	Wójt Gminy
6.	Rekultywacja składowiska w Nowej Białej	2016 - 2018	2 mln PLN	Budżet Gminy oraz środki NFOŚiGW lub WFOŚiGW	Wójt Gminy

OBSZAR: ŚRODOWISKO NATURALNE I ROLNICTWO		CEL STRATEGICZNY: ŚN.1. ŚRODOWISKO NATURALNE GMINY SPEŁNIA WYSOKIE STANDARDY EKOLOGICZNE I SŁUŻY ROZWOJOWI FUNKCJI TURYSTYCZNO-REKREACYJNEJ			
CEL OPERACYJNY: ŚN.1.4. CENNE PRZYRODNICZO I KRAJOBRAZOWE OBSZARY SĄ UMIEJĘTNIE CHRONIONE SŁUŻĄC ZRÓWNOWAŻONEMU ROZWOJOWI DLA DOBRA MIESZKAŃCÓW I BUDOWANIA MARKOWYCH PRODUKTÓW LOKALNYCH					
Lp.	Nazwa planowanego zadania	Czas realizacji zadania	Koszt zadania	Źródła finansowania	Podmiot odpowiedzialny/ Partnerzy
1.	Organizacja spotkań informacyjnych i konsultacji (samorząd, mieszkańcy, instytucje odpowiedzialne za ochronę przyrody) w celu wypracowania kompromisowych form użytkowania części obszarów chronionych	2015-2018	W ramach kosztów bieżących	Nie dotyczy	Wójt Gminy, Dyrekcja GPN, Dyrekcja RDOŚ
2.	Wprowadzenie jednolitego, spójnego systemu oznakowania obszarów cennych turystycznie, przyrodniczych i historycznie w celu budowania jednorodnego i komplementarnego opisu atrakcji turystycznych obszaru Gminy Nowy Targ	2015-2018	20 tys./rok	Budżet Gminy oraz środki PROW (w ramach LGD)	Wójt Gminy oraz właściciele terenu, gestorzy bazy
3.	Patrole weekendowe Straży Gminnej w miejscach o wzmożonym ruchu turystyczno-rekreacyjnym (m.in. kontrola stref parkowania, czystości i utrzymania porządku, bezpieczeństwa) połączone z akcjami edukacyjnymi dotyczącymi dbałości o środowisko naturalne, w którym znalazł się turysta	2015-2018	W ramach kosztów bieżących SG	W ramach budżetu Straży Gminnej	Wójt Gminy, Komendant SG
4.	Współdziałanie przy weryfikacji występowania gatunków chronionych na obszarach cennych przyrodniczo, w tym w korytarzach ekologicznych, na terenach przeznaczonych do inwestycji	2015-2018	50 tys. PLN	Budżet Gminy oraz ew. WFOŚiGW	Wójt Gminy, Dyrekcja GPN, Dyrekcja RDOŚ

OBSZAR: ŚRODOWISKO NATURALNE I ROLNICTWO		CEL STRATEGICZNY: ŚN.2. GOSPODARSTWA RODZINNE, ROLNICTWO EKOLOGICZNE I PRZETWÓRSTWO ROLNO-SPOŻYWCZE ROZWIJA SIĘ WOKÓŁ PRODUKTU REGIONALNEGO			
CEL OPERACYJNY: ŚN.2.1. TWORZONE SĄ INSTYTUCJONALNE WARUNKI DO ROZWIJANIA PRZETWÓRSTWA ROLNO-SPOŻYWCZEGO OPARTEGO O LOKALNE ZASOBY					
Lp.	Nazwa planowanego zadania	Czas realizacji zadania	Koszt zadania	Źródła finansowania	Podmiot odpowiedzialny/ Partnerzy
1.	Wsparcie inicjatyw zmierzających do zrzeszenia się producentów i sprzedawców lokalnych oraz instytucjonalizacji tej współpracy	2015-2016	Bez kosztów dla budżetu	Nie dotyczy	Wójt Gminy oraz lokalni producenci, przetwórcy i sprzedawcy produktów lokalnych
2.	Wsparcie rozwoju tworzenia inkubatora spożywczo-kulinarnego na terenie Gminy Nowy Targ we współpracy z przedsiębiorcami i organizacjami pozarządowymi	2016-2018	Do ustalenia w toku dalszych prac nad projektem	PROW (w ramach środków LGD)	LGD oraz Wójt Gminy, lokalni rolnicy, NGO (np. KGW)
3.	Budowa systemu wiat handlowych przy drogach i atrakcyjnych obiektach turystycznych	2016-2018	120 tys.	PROW (w ramach środków LGD)	Wójt Gminy oraz LGD i lokalni wytwórcy
4.	Budowa spójnego systemu promocji produktu lokalnego na terenie Gminy Nowy Targ (witacze przy drogach, system punktów informacyjnych – w każdej miejscowości jeden z informacjami co u kogo (z adresem) można kupić/zobaczyć)	2016-2018	100 tys.	PROW (w ramach środków LGD)	Wójt Gminy oraz LGD i lokalni wytwórcy
5.	Wprowadzenie do praktyki zamówień publicznych w UG Nowy Targ i jednostkach podległych zasad promujących zakup lokalnych produktów spożywczych (np. dla kuchni w placówkach oświatowych gminy)	2016-2018	Bez kosztów dla budżetu	Nie dotyczy	Wójt Gminy we współpracy z lokalnymi wytwórcami
6.	Konsultacje społeczne (miejsce, zasadność powstania, faktyczne zainteresowanie producentów), wybór lokalizacji oraz opracowanie ram finansowych działania instalacji utylizacji odpadów dla małej produkcji rolno-spożywczej na terenie Gminy Nowy Targ	2016-2018	100 tys.	Budżet Gminy	Wójt Gminy

OBSZAR: ŚRODOWISKO NATURALNE I ROLNICTWO		CEL STRATEGICZNY: ŚN.2. GOSPODARSTWA RODZINNE, ROLNICTWO EKOLOGICZNE I PRZETWÓRSTWO ROLNO-SPOŻYWCZE ROZWIJA SIĘ WOKÓŁ PRODUKTU REGIONALNEGO			
CEL OPERACYJNY: ŚN.2.2. ROZWIJANY JEST SYSTEM WSPÓŁPRACY I DORADZTWA WSPIERAJĄCEGO KOMERCJALIZACJĘ PRODUKTU LOKALNEGO					
Lp.	Nazwa planowanego zadania	Czas realizacji zadania	Koszt zadania	Źródła finansowania	Podmiot odpowiedzialny/ Partnerzy
1.	Współorganizacja wyjazdów studialnych do krajów UE w celu zapoznania się z dobrymi praktykami w zakresie produkcji i komercjalizacji produktu lokalnego	2015-2018	50 tys.	PROW (w ramach środków LGD) oraz wkład budżetu gminy oraz osób zainteresowanych wyjazdem	Wójt Gminy (jako autor projektu) oraz LGD i zainteresowani producenci
2.	Aktywna promocja Gminy poprzez udział w targach żywnościowych i agroturystycznych	2015-2018	10 tys./rok	Budżet Gminy oraz środki LGD	Wójt Gminy
3.	Nawiązanie współpracy z przedstawicielami targowicy w Nowym Targu w celu wydzielenia specjalnej strefy handlu produktem lokalnym	2015-2018	Bez kosztów dla budżetu	Nie dotyczy	Wójt Gminy oraz lokalni producenci, przetwórcy i sprzedawcy produktów lokalnych

OBSZAR: ŚRODOWISKO NATURALNE I ROLNICTWO		CEL STRATEGICZNY: ŚN.2. GOSPODARSTWA RODZINNE, ROLNICTWO EKOLOGICZNE I PRZETWÓRSTWO ROLNO-SPOŻYWCZE ROZWIJA SIĘ WOKÓŁ PRODUKTU REGIONALNEGO			
CEL OPERACYJNY: ŚN.2.3. AKTYWNIIE ZAPOBIEGA SIĘ DEGRADACJI OBSZARÓW ROLNICZYCH I LEŚNYCH					
Lp.	Nazwa planowanego zadania	Czas realizacji zadania	Koszt zadania	Źródła finansowania	Podmiot odpowiedzialny/ Partnerzy
1.	Współpraca z instytucjami przy aktywnym zapobieganiu degradacji obszarów rolniczych i leśnych	2015-2018	500 tys.	Budżet Gminy, Lasy Państwowe, ARiMR	Wójt Gminy oraz zainteresowane osoby i podmioty
2.	Przygotowanie projektów związanych z kulturowym wypasem owiec	2016	Bez kosztów dla budżetu	Nie dotyczy	Wójt Gminy oraz zainteresowane

					osoby i podmioty
3.	Wdrożenie projektu kulturowego wypasu owiec	2017-2018	Do ustalenia w fazie przygotowania projektu	Program Owca Plus lub LIFE lub inne dostępne na ten cel środki	Wójt Gminy oraz zainteresowane osoby i podmioty

8.3. Zadania w obszarze *Edukacja i kapitał społeczny*

OBSZAR: EDUKACJA I KAPITAŁ SPOŁECZNY		CEL STRATEGICZNY: E.1. MIESZKAŃCY GMINY MAJĄ DOSTĘP DO WYSOKIEJ JAKOŚCI USŁUG EDUKACYJNYCH NA KAŻDYM ETAPIE ŻYCIA			
CEL OPERACYJNY: E.1.1. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA I EDUKACYJNA DOSTOSOWANA JEST DO REALIÓW I POTRZEB MIESZKAŃCÓW					
Lp.	Nazwa planowanego zadania	Czas realizacji zadania	Koszt zadania	Źródła finansowania	Podmiot odpowiedzialny/ Partnerzy
1.	Budowa sali gimnastycznej przy SP w Rogoźniku	2015-2017	3,3 mln	Budżet Gminy	Wójt Gminy
2.	Budowa sali gimnastycznej przy SP w Krauszowie	2015-2018	2,75 mln	Budżet Gminy	Wójt Gminy
3.	Opracowanie raportu dotyczącego sytuacji demograficznej poszczególnych miejscowości, jednostkowych kosztów funkcjonowania szkół i stopnia wykorzystania bazy edukacyjnej wraz z szerokimi konsultacjami społecznymi otrzymanych wyników	2016	10 tys.	Budżet Gminy	Wójt Gminy
4.	Organizacja cyklicznych (nie rzadziej niż raz w roku) spotkań przedstawicieli podmiotów publicznych i niepublicznych z obszaru edukacji i oświatowy z władzami samorządowymi	2016-2018	Bez kosztów dla budżetu	Nie dotyczy	Wójt Gminy oraz zainteresowane osoby i podmioty
5.	Udostępnienie obiektów komunalnych dla tworzenie żłobków w miarę uwalnianych zasobów oraz potwierdzonych potrzeb w zakresie opieki nad dzieckiem we wczesnej fazie rozwoju	2016-2018	Bez kosztów dla budżetu	Nie dotyczy	Wójt Gminy oraz zainteresowane osoby i podmioty
6.	Tworzenie specjalistycznych pracowni przedmiotowo-edukacyjnych (fizycznych, chemicznych, językowych, itd.) w szkołach zarządzanych przez Gminę Nowy Targ	2016-2018	500 tys.	Budżet Gminy oraz PO WER	Wójt Gminy, Dyrektorzy placówek oświatowych
7.	Organizacja prezentacji poszczególnych szkół dla społeczności gminy wraz z organizacją międzyszkolnych zawodów i turniejów (w cyklu roku szkolnego), której celem będzie prezentacja kulturotwórczego charakteru poszczególnych placówek edukacyjnych oraz integracja młodzieży z różnych miejscowości Gminy Nowy Targ	2016-2018	50 tys.	Budżet Gminy, budżety poszczególnych placówek	Wójt Gminy, Dyrektorzy placówek oświatowych

OBSZAR: EDUKACJA I KAPITAŁ SPOŁECZNY		CEL STRATEGICZNY: E.1. MIESZKAŃCY GMINY MAJĄ DOSTĘP DO WYSOKIEJ JAKOŚCI USŁUG EDUKACYJNYCH NA KAŻDYM ETAPIE ŻYCIA			
CEL OPERACYJNY: E.1.2. PROGRAMY EDUKACYJNE DOSTOSOWANE SĄ DO POTRZEB I OCZEKIWAŃ MIESZKAŃCÓW W KAŻDYM WIEKU (LONG LIFE LEARNING)					
Lp.	Nazwa planowanego zadania	Czas realizacji zadania	Koszt zadania	Źródła finansowania	Podmiot odpowiedzialny/ Partnerzy
1.	Budowa gminnego portalu edukacyjnego o charakterze informacyjnym i prezentacyjnym (bieżące informacje oświatowe, prezentacja szkół, prezentacja wyników szkół i wyników egzaminów poszczególnych placówek, zintegrowany wykaz zajęć pozalekcyjnych w placówkach oświatowych Gminy Nowy Targ)	2016	50 tys.	Budżet Gminy	Wójt Gminy, Dyrektorzy placówek oświatowych
2.	Wsparcie organizacyjne i finansowe Gminy dla powołania przez placówki oświatowe Gminy Nowy Targ specjalisty do pozyskiwania, opracowywania i zarządzania projektami edukacyjnymi oraz aktywności obywatelskiej dla szkół z terenu gminy	2016-2018	50 tys.	Budżet Gminy oraz budżety poszczególnych placówek	Wójt Gminy, Dyrektorzy placówek oświatowych
3.	Współdziałanie Gminy w powołaniu Klubu Seniora i UTW wraz z zapewnieniem części środków na bieżącą działalność	2016-2018	10 tys./rok	Budżet Gminy	Wójt Gminy
4.	Stworzenie portalu (narzędzia informatycznego pozwalającego rezerwować sportowo-rekreacyjne obiekty publiczne (w tym sale gimnastyczne przy szkołach, boiska sportowe) wraz z opracowaniem regulaminu korzystania z obiektów z wydzieleniem co najmniej trzech grup korzystających (1. Dzieci i młodzież z G. NT – bezpłatnie, 2. Osoby dorosłe z terenu G. NT – odpłatność pokrywająca koszty udostępnienia, 3. Osoby spoza G NT – tj. grupy z okolicznych gmin oraz turyści – wynajem komercyjny)	2016-2018	W ramach kosztów bieżących	Nie dotyczy	Wójt Gminy oraz dyrektorzy placówek oświatowych oraz gestorzy obiektów rekreacyjnych

OBSZAR: EDUKACJA I KAPITAŁ SPOŁECZNY		CEL STRATEGICZNY: E.1. MIESZKAŃCY GMINY MAJĄ DOSTĘP DO WYSOKIEJ JAKOŚCI USŁUG EDUKACYJNYCH NA KAŻDYM ETAPIE ŻYCIA			
CEL OPERACYJNY: E.1.3. W SPOSÓB CIĄGŁY ROZWIJA SIĘ KWALIFIKACJE SPECJALISTÓW Z OBSZARU EDUKACJI I OŚWIATY ZWIĘKSZAJĄC JAKOŚĆ USŁUG EDUKACYJNYCH NA KAŻDYM ETAPIE ŻYCIA					
Lp.	Nazwa planowanego zadania	Czas realizacji zadania	Koszt zadania	Źródła finansowania	Podmiot odpowiedzialny/ Partnerzy
1.	Opracowanie diagnozy potrzeb edukacyjnych wśród kadry nauczycielskiej wraz z opracowaniem stałego cyklu spotkań superwizyjnych dla pracowników jednostek oświatowych (publicznych i niepublicznych)	2015	10 tys.	Budżet Gminy oraz budżety poszczególnych placówek	Wójt Gminy, Dyrektorzy placówek oświatowych
2.	Powołanie Klastra Edukacyjnego wspierającego ideę <i>Long Life Learning</i>	2016	10 tys./rok	Budżet Gminy oraz PO WER	Wójt Gminy, Dyrektorzy placówek oświatowych, Rektor PPWSZ, NGO
3.	Organizacja cyklicznych spotkań z zewnętrznymi superwizorami	2016-2018	10 tys./rok	Budżet Gminy oraz PO WER	Wójt Gminy, Dyrektorzy placówek oświatowych
4.	Organizacja kursów doszkalających i doksztalających dla kadry nauczycielskiej	2016-2018	10 tys./rok	Budżet Gminy oraz PO WER	Wójt Gminy, Dyrektorzy placówek oświatowych
5.	Wdrażanie międzynarodowych projektów współpracy w zakresie podnoszenia kwalifikacji zawodowych nauczycieli	2016-2018	10 tys./rok	Budżet Gminy oraz PO WER	Wójt Gminy, Dyrektorzy placówek oświatowych

8.4. Zadania w obszarze *Dziedzictwo kulturowe i tożsamość regionu*

OBSZAR: DZIEDZICTWO KULTUROWE I TOŻSAMOŚĆ REGIONU		CEL STRATEGICZNY: DK.1. DZIEDZICTWO KULTUROWE REGIONU WSPIERA I BUDUJE LOKALNĄ TOŻSAMOŚĆ I CZYNI GMINĘ ATRAKCYJNIEJSZĄ DLA OSÓB JĄ ODWIEDZAJĄCYCH			
CEL OPERACYJNY: DK.1.1. PROMOWANE I WSPIERANE JEST DZIEDZICTWO MATERIALNE, TWÓRCZE I DUCHOWE GMINY					
Lp.	Nazwa planowanego zadania	Czas realizacji zadania	Koszt zadania	Źródła finansowania	Podmiot odpowiedzialny/ Partnerzy
1.	Dofinansowanie remontów sakralnych obiektów zabytkowych (Dębno Harkłowa, Krempachy, Ludźmierz, Łopuszna)	2015-2018	40 tys./rok	Budżet Gminy	Wójt Gminy na wniosek zarządzającego zabytkiem
2.	Przygotowanie dokumentacji i budowa Centrum Edukacyjno-Historyczno-Przyrodniczego Jaskinia Obłazowa w Nowej Białej wraz z zapleczem i ścieżkami przyrodniczo-edukacyjnymi	2015-2017	2 mln	Budżet Gminy oraz MRPO dz. 6.3.1.	Wójt Gminy
3.	Inwentaryzacja oraz opracowanie planu ochrony dziedzictwa materialnego (kuźnie, kapliczki, pomniki) wraz z wdrożeniem programu	2015-2018	50 tys./rok	Budżet Gminy oraz Budżet Województwa Małopolskiego (programy: Mecenat, Kapliczka i inne)	Wójt Gminy
4.	Wzmocnienie techniczne potencjału bibliotek poprzez rozbudowę zaplecza informatycznego, reprograficznego w celu umożliwienia świadczenia usług dla mieszkańców i turystów w zakresie dostępu do komputerów, Internetu (funkcja kawiarni internetowej), punktu małej poligrafii (xero, wydruk kolorowy), zapewnienie bezpłatnego dostępu do Internetu (funkcja HOTSPOT)	2016-2018	Do ustalenia po opracowaniu założeń projektu i wytypowaniu lokalizacji	Budżet Gminy oraz Program Rozwoju Bibliotek	Dyrektor GBP NT

OBSZAR: DZIEDZICTWO KULTUROWE I TOŻSAMOŚĆ REGIONU		CEL STRATEGICZNY: DK.1. DZIEDZICTWO KULTUROWE REGIONU WSPIERA I BUDUJE LOKALNĄ TOŻSAMOŚĆ I CZYNI GMINĘ ATRAKCYJNIEJSZĄ DLA OSÓB JĄ ODWIEDZAJĄCYCH			
CEL OPERACYJNY: DK.1.2. ŚRODOWISKO LOKALNE ROZWIJA I PROMUJE TRADYCJE ORAZ WARTOŚCI LOKALNEJ SPOŁECZNOŚCI, A TAKŻE JEST ZINTEGROWANE WOKÓŁ TYCH WARTOŚCI					
Lp.	Nazwa planowanego zadania	Czas realizacji zadania	Koszt zadania	Źródła finansowania	Podmiot odpowiedzialny/ Partnerzy
1.	Finasowanie utrzymania instruktorów zespołów regionalnych	2015-2018	W ramach budżetu GOK NT	Budżet GOK NT	Dyrektor GOK NT
2.	Wdrożenie programu szkoleń i podnoszenia kompetencji dla instruktorów i animatorów amatorskiego ruchu artystycznego	2015-2018	W ramach budżetu GOK NT	Budżet GOK NT	Dyrektor GOK NT
3.	Opracowanie i wdrożenie programów edukacji regionalnej we współpracy z placówkami kultury, przedszkoli, szkół i bibliotek	2015-2018	W ramach budżetu GOK NT	Budżet GOK NT oraz PROW (LGD)	Dyrektor GOK NT oraz Dyrektorzy placówek oświatowych
4.	Organizacja (dwa razy w roku w okresie wakacyjnym) warsztatów tradycyjnego rzemiosła wraz z wystawą lokalnych twórców i rzemieślników	2016-2018	10 tys./rok	Budżet GOK NT oraz PROW (LGD)	Dyrektor GOK NT
5.	Systemowe wsparcie (konkurs grantowy) dla zespołów regionalnych, orkiestr dętych, kapeli ludowych, teatrów amatorskich, grup tanecznych oraz twórców literackich, którzy upowszechniają dorobek regionu poza granicami gminy (granty na udział w wydarzeniach poza obszarem gminy)	2016-2018	20 tys./rok	Budżet GOK NT oraz PROW (LGD)	Dyrektor GOK NT
6.	Wsparcie finansowe działań kół gospodyń wiejskich w obszarze promocji i wytwarzania produktów lokalnych	2016-2018	10 tys./rok	Budżet GOK NT oraz PROW (LGD)	Dyrektor GOK NT
7.	Wspieranie rozwoju i finansowania inicjatyw z obszaru ekonomii społecznej w obszarze kultury i produktu lokalnego	2016-2018	10 tys./rok	Budżet Gminy oraz PROW (LGD)	Wójt Gminy
8.	Wsparcie i zabezpieczenie wkładu finansowego na projekty z zakresu kultury realizowane przez NGO oraz grupy amatorskiego ruchu artystycznego	2016-2018	15 tys./rok	Budżet Gminy	Wójt Gminy
9.	Wykorzystanie potencjału bibliotek w zakresie edukacji regionalnej i kulturalnej	2016-2018	20 tys./rok	Budżet GBP	Dyrektorzy GBP NT i GOK NT oraz partnerzy społeczni

OBSZAR: DZIEDZICTWO KULTUROWE I TOŻSAMOŚĆ REGIONU		CEL STRATEGICZNY: DK.1. DZIEDZICTWO KULTUROWE REGIONU WSPIERA I BUDUJE LOKALNĄ TOŻSAMOŚĆ I CZYNI GMINĘ ATRAKCYJNIEJSZĄ DLA OSÓB JĄ ODWIEDZAJĄCYCH			
CEL OPERACYJNY: DK.1.3. KULTURA I DZIEDZICTWO REGIONU WSPIERA BUDOWANIE PRODUKTU TURYSTYCZNEGO, ZAŚ UNIKALNE LOKALNE TRADYCJE I WARTOŚCI STANOWIĄ ŹRÓDŁO DLA PRZEMYSŁU CZASU WOLNEGO					
Lp.	Nazwa planowanego zadania	Czas realizacji zadania	Koszt zadania	Źródła finansowania	Podmiot odpowiedzialny/ Partnerzy
1.	Opracowanie oraz publikacja (Internet, biuletyny drukowane, współpraca z mediami) zintegrowanego kalendarza imprez kulturalnych obejmujących Gminy Nowy Targ i Subregion Podhalański	2015-2018	5 tys./rok	Budżet Gminy	Dyrektor GOK NT
2.	Organizacja cyklicznego konkursu potraw regionalnych	2016-2018	10 tys./rok	Budżet GOK NT oraz PROW (LGD)	Dyrektor GOK NT
3.	Cykliczna organizacja Podhalańskiej Wystawy Zwierząt Hodowlanych	2015-2018	50 tys./rok	Budżet Gminy, Budżet Starostwa, środki sponsorów	Wójt Gminy, Starosta Nowotarski, Małop.Tow. Hodowców Bydła, Okręgowe związki Hodowców, organizacje i związki branżowe
4.	Wsparcie i promocja Międzynarodowej Galicyjskiej Jesieni Literackiej	2015-2018	5 tys./rok	Budżet GBP NT	Dyrektor GBP NT
5.	Organizacja Gminnych Zawodów Jeździeckich	2015-2018	20 tys./rok	Budżet Gminy, Budżety innych JST, środki sponsorów	Sołtys Rogoźnika oraz Wójt Gminy

8.5. Zadania w obszarze *Bezpieczeństwo publiczne i socjalne*

OBSZAR: BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE I SOCJALNE		CEL STRATEGICZNY: B.1. MIESZKAŃCY GMINY CZUJĄ SIĘ BEZPIECZNIE			
CEL OPERACYJNY: B.1.1. INSTYTUCJE SŁUŻĄCE BEZPIECZEŃSTWU PUBLICZNEMU SĄ PROFESJONALNIE PRZYGOTOWANE DO PEŁNIENIA SWOICH ZADAŃ (DOBRAZE WYPOSAŻONE I WZAJEMNIE SIĘ UZUPEŁNIAJĄCE)					
Lp.	Nazwa planowanego zadania	Czas realizacji zadania	Koszt zadania	Źródła finansowania	Podmiot odpowiedzialny/ Partnerzy
1.	Opracowanie i wdrożenie programów edukacyjnych realizowanych w szkołach podstawowych i gimnazjalnych w zakresie umiejętności przewidywania i reagowania w sytuacjach kryzysowych	2016-2017	W ramach zasobów własnych i kosztów bieżących jednostek realizujących	Budżet jednostek realizujący zadanie, Budżet Gminy	Wójt Gminy, Dyrektorzy placówek oświatowych oraz służb kryzysowych (policja, SG, PSP, OSP)
2.	Monitorowanie i wdrażanie nowoczesnych rozwiązań w zakresie informatyzacji gminy i jednostek służb ratowniczych tj. OSP, Pogotowie Ratunkowe, Policja mających na celu osiągnięcie wysokiej efektywności przepływu informacji i wdrożenie skutecznych metod działania minimalizujący wpływ jednostkowego czynnika ludzkiego – koordynowanego i realizowanego przez straż gminną w ramach gminnego centrum zarządzania kryzysowego	2016-2017	25 tys./rok	Budżet jednostek realizujący zadanie, Budżet Gminy	Wójt Gminy, Wójt Gminy służby kryzysowe (policja, SG, PSP, OSP, pogotowie ratunkowe)
3.	Opracowanie i stałe aktualizowanie informacji dostępnych w formie mobilnej strony internetowej oraz aplikacji dla urządzeń mobilnych dla najpopularniejszych systemów operacyjnych (Android, iOS, Windows Phone) w której automatycznie są publikowane informacje o zagrożeniach i wydarzeniach ważnych dla bezpieczeństwa mieszkańców gminy i turystów. Aplikacja zawiera również możliwość: a. łatwego skontaktowania się ze wszystkimi służbami kryzysowymi oraz głównymi instytucjami gminy oraz powiatu; b. możliwość zgłaszania informacji o zagrożeniach oraz nieprawidłowościach występujących na terenie gminy. Aplikacja zawiera moduł administracyjny z funkcją CMS, która	2016-2018	Opracowanie: 35 tys. Aktualizacja: w ramach budżetu własnego gminy	Budżet Gminy	Wójt Gminy oraz służby kryzysowe, policja, SG, PSP, OSP, Pogotowie Ratunkowe, GOPR, lokalne stowarzyszenia

	umożliwia wygodnie zarządzać treściami publikowanymi w aplikacji oraz przyjmować i monitorować otrzymywane zgłoszenia – dla wskazanych użytkowników w gminie oraz jednostkach ratowniczych.				
--	---	--	--	--	--

OBSZAR: BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE I SOCJALNE		CEL STRATEGICZNY: B.1. MIESZKAŃCY GMINY CZUJĄ SIĘ BEZPIECZNIE			
CEL OPERACYJNY: B.1.2. RACJONALNA INFRASTRUKTURA WSPIERA DZIAŁANIA SŁUŻĄCE WYSOKIEMU POZIOMOWI BEZPIECZEŃSTWA					
Lp.	Nazwa planowanego zadania	Czas realizacji zadania	Koszt zadania	Źródła finansowania	Podmiot odpowiedzialny/ Partnerzy
1.	Systematyczne doposażanie Jednostek OSP w niezbędny sprzęt ratowniczy	2015-2018	250 tys./rok	Budżet Gminy oraz PZU, UMWM i inne	Wójt Gminy
2.	Stopniowe powiększanie i rozbudowa systemów wykrywania, alarmowania i ostrzegania przeciwpowodziowego i przeciwpożarowego poprzez zakup/wdrożenie/instalacje systemu w oparciu o aktualizację stanu potrzeb w zakresie monitorowania obszarów w których istnieje zwiększone ryzyko występowania takich sytuacji. Szczególnie uwzględniający możliwość integracji systemów w sposób pozwalający efektywniej zarządzać systemem w ramach gminnego centrum zarządzania kryzysowego koordynowanego przez straż gminną	2016-2017	25 tys./rok	Budżet jednostek realizujący zadanie, Budżet Gminy	Wójt Gminy
3.	Współdziałanie z instytucjami odpowiedzialnymi za zabezpieczenie przeciwpowodziowe przy działaniach związanych z budową infrastruktury przeciwpowodziowej i zabezpieczeniem obiektów inżynierskich przed skutkami wód nawałnych	2015-2017	Do ustalenia po opracowaniu szczegółowej dokumentacji	Budżet RZGW oraz Budżet Województwa Małopolskiego i Gminy	RZGW we współpracy z Wójtem Gminy

OBSZAR: BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE I SOCJALNE		CEL STRATEGICZNY: B.2. MIESZKAŃCY GMINY MAJĄ ZAPEWNIONĄ WYSOKĄ JAKOŚĆ OPIEKI MEDYCZNEJ I SOCJALNEJ			
CEL OPERACYJNY: B.2.1. GMINA PROWADZI AKTYWNA I UWZGLĘDNIAJĄCĄ NOWE ROZWIĄZANIA POLITYKĘ W ZAKRESIE OCHRONY I PROFILAKTYKI ZDROWOTNEJ					
Lp.	Nazwa planowanego zadania	Czas realizacji zadania	Koszt zadania	Źródła finansowania	Podmiot odpowiedzialny/ Partnerzy
1.	Opracowanie planu poprawy opieki stomatologicznej dla dzieci w wieku szkolnym	2016	W ramach kosztów bieżących	Budżet Gminy	Wójt Gminy we współpracy z dyrektorami

					placówek oświatowych i POZ
2.	Opracowanie i wdrożenie programów profilaktyki ochrony zdrowia dla dzieci i młodzieży (we współpracy z placówkami medycznymi)	2016-2018	W ramach środków na profilaktykę w ramach NFZ	Budżet jednostek realizujący zadanie ze środków NFZ	Wójt Gminy we współpracy z dyrektorami placówek oświatowych i POZ
3.	Opracowanie i wdrożenie programów profilaktyki ochrony zdrowia dla osób dorosłych (we współpracy z placówkami medycznymi w zakresie m.in. badań przesiewowych, szczepieniu przeciw grypie, badań specjalistyczne dla grup podwyższonego ryzyka onkologicznego, profilaktyki kardiologicznej)	2016-2018	W ramach środków na profilaktykę w ramach NFZ	Budżet jednostek realizujący zadanie ze środków NFZ	Wójt Gminy we współpracy z POZ
4.	Wdrożenie programu personalizacji pomocy w różnych obszarach profilaktyki zdrowotnej	2016-2018	W ramach środków na profilaktykę w ramach NFZ	Budżet jednostek realizujący zadanie ze środków NFZ	Wójt Gminy we współpracy z dyrektorami placówek oświatowych i POZ

OBSZAR: BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE I SOCJALNE		CEL STRATEGICZNY: B.2. MIESZKAŃCY GMINY MAJĄ ZAPEWNIONĄ WYSOKĄ JAKOŚĆ OPIEKI MEDYCZNEJ I SOCJALNEJ			
CEL OPERACYJNY: B.2.2. GMINA AKTYWNIENIE WSPIERA RODZINY, AKTYWIZUJE GRUPY ZAGROŻONE UBÓSTWEM I WYKLUCZENIEM SPOŁECZNYM ORAZ PRZECIWDZIAŁA POWSTAWANIU PATOLOGII AKTYWNIENIE WŁĄCZAJĄC WSPÓŁPRACĘ PARTNERÓW MIĘDZYSEKTOROWYCH					
Lp.	Nazwa planowanego zadania	Czas realizacji zadania	Koszt zadania	Źródła finansowania	Podmiot odpowiedzialny/ Partnerzy
1.	Opracowanie i wdrożenie programów i projektów aktywizacji społecznej osób najbardziej potrzebujących (grupy defaworyzowane) ze szczególnym uwzględnieniem inicjatyw z obszaru ekonomii społecznej i wykorzystaniem prac społecznie użytecznych	2016-2018	Do ustalenia po opracowaniu projektów	Budżet gminy oraz środki EFS z programów aktywizacji rynku pracy i wsparcia grup defaworyzowanych	Wójt Gminy we współpracy z LGD, lokalne stowarzyszenia
2.	Wspieranie inicjatyw międzysektorowych w obszarze opieki nad osobami starszymi	2016-2018	Do ustalenia po opracowaniu projektów	Budżet gminy oraz środki EFS oraz MPiPS z programów	Wójt Gminy oraz dyrektor GOPS i lokalne NGO

				senioralnych	
3.	Wdrożenie opracowanego systemu poprawiającego efektywność pomocy społecznej oraz wymiany informacji między PUP, MOPS w formie interaktywnej mapy problemów społecznych oraz zasobów (na wzór bielskiego projektu „Kooperacja Plus” www.kooperacjaplus.eu)	2015-2018	Do ustalenia po opracowaniu projektów	Budżet gminy oraz środki EFS	Wójt Gminy oraz dyrektor GOPS
4.	Wsparcie dla osób w sytuacjach kryzysowych (pozyskanie zasobu mieszkań chronionych)	2016-2018	Do ustalenia po opracowaniu projektów	Budżet gminy	Wójt Gminy